

Gepubliseer op:

Deur Christus Alleen

Tuisblad van dr. A.H. Bogaards

www.enigstetroos.org

Ds. H. Veldkamp

die knopen ontbindt

over het boek Daniël

vijfde druk

Inhoud

BIJ DE DERDE DRUK	3
BIJ DE VIJFDE DRUK	3
Naamsverandering	4
Geloof in de praktijk	8
Gods heilige lach.....	11
Babels bankroet.....	14
Het talent van het gebed.....	17
Het talent der openbaring.....	20
Wereldrijk en Godsrijk	23
Het offerfeest Gods	27
Nebukadnezars hallelujah	31
Gij zijt die man!	35
De beest-mens	39
Vermenigvuldigde vrede.....	42
Wat Belsazar vergeten had.....	46
Wat God niet vergeten had	50
Applaus of amen?	54
De aanval op het gebed (1)	57
De aanval op het gebed (2)	61
Volharding in het gebed.....	65
Overwinning door het gebed.....	68
De droom der gedochten.....	71
Onheilige en heilige agressie	75
De troon in de hemel.....	79
Het vierde rijk	83
Daniëls kijk op de eindtijd (1)	87
Daniëls kijk op de eindtijd (2)	91
De eindbeslissing	95
Kom, Here Jezus!.....	99
Verootmoediging	103
In de binnenkamer Gods	107
In de werkplaats der duivelen	111
De voorgeschiedenis van de Antichrist.....	115
De gruwel der verwoesting	119
En zijn val was groot. . ..	123
De grote verlossing	127
Tot hoelang?.....	130

BIJ DE DERDE DRUK

Dit boek werd geschreven en verscheen voor het eerst in de dagen dat Seyss-Inquart over Nederland stadhouder was. Het is nu 10 jaar later, en in deze 10 jaar is er wel het een en ander gebeurd. Waren er destijds in "Die knopen ontbindt" enige particuliere beschouwingen ten beste gegeven over de situatie van "kerk en wereld" in 1940, dan zou dit boek hopeloos verouderd zijn, het nieuwe gewaad waarin het verschijnt, zou dit niet goedmaken. Maar de zaak ligt een beetje anders. Er werd in deze derde druk wel iets gewijzigd, hetgeen niet beperkt bleef tot de "knoopen", die "knopen" werden, doch de grote lijn bleef dezelfde. Dit vindt z'n oorzaak in het feit, dat de wereld altijd het oude liedje blijft zingen, hetzij zij opmarcheert onder swastika of sikkels en hamers, of ook neuriet van democratie en humanisme. Alleen de Bijbel is in staat ons een nieuw lied voor te zingen, en wie goed luistert verheugt zich te meer in inhoud en klank van dat nieuwe lied naarmate het oude lied vervelender wordt. Voorts worden die knopen waarin de volken en individuen vastraken al verwarder, maar Hij Die de macht en de wijsheid verleent knopen te ontbinden door het geloof, is en blijft Dezelfde en de hier geboden lectuur moge bevorderen dat in Hem de rust midden in dit onrustig leven gevonden wordt.

November 1950

H. Veldkamp

BIJ DE VIJFDE DRUK

Het boek "Die knopen ontbindt" heeft nog steeds zijn actualiteit behouden. Vandaar ook dat thans, mede op veler aandringen, een vijfde druk is verschenen. De tekst is vrijwel ongewijzigd gebleven; slechts op enkele punten is met goedkeuring van Mevr. Veldkamp — Ds. Veldkamp is in 1956 overleden — een wijziging van ondergeschikt belang aangebracht. De grote lijn bleef dezelfde, waarbij verwezen kan worden naar hetgeen Ds. Veldkamp hierover in zijn voorwoord bij de derde druk schreef.

Maart 1962

De Uitgever

Hierdie elektroniese weergawe word met die vriendelike toestemming van die kinders van wyle ds. Veldkamp beskikbaar gestel.

Naamsverandering

En de overste der kamerlingen gaf hun andere namen, en Daniël noemde hij Beltsazar, en Hananja Sadrach, en Misaël Mesach, en Azarja Abed-nego.

Daniël 1:7.

Die overste der kamerlingen of eunuchen was, zoals in vs 3 staat, Aspenaz.

Deze had weer een onderchef: Melzar, zoals in vs 11 staat.

Dat wil zeggen, zo héette de man niet, maar dat was z'n titel.

Wat dit voor een soort hoogwaardigheidsbekleder in het Babylonische rijk was, zullen we nu maar laten rusten. Laten we maar zeggen dat hij in die weigeorganiseerde staat de rijksjeugdleider was. In elk geval was dat een onderdeel, en wel een zeer belangrijk onderdeel van z'n werk. En dat werk deed hij goed en grondig. De man is organisator van top tot teen. Tot in de kleinste bijzonderheden voert hij z'n goed doordacht systeem door, zonder ook maar de geringste kleinigheid te verwaarlozen. Z'n opdracht is, de jeugd van Israël, die uit Jeruzalem naar Babel is gedeporteerd, te doordrenken van een heidense geest. Ze moeten totaal verba-byloniseerd worden, deze verbondskinderen. We komen daar straks op terug. In heel het complex van maatregelen, dat met dat doel getroffen wordt, hoort nu de *naamsverandering*, zoals die in de tekst hierboven beschreven is, thuis.

Dat was niet maar een liefhebberijtje van deze minister van onderwijs!

Hij deed dat niet, omdat die namen Beltsazar, Sadrach, Mesach en Abed-nego beter of deftiger klonken daar aan het Babylonische hof.

Nee, de motieven lagen veel dieper!

Maar laat ons eerst eens zien, wat er hier feitelijk aan de orde is, in het boek Daniël.

Nu, wat er te doen is, daarover licht de aanhef van dit boek ons direct al duidelijk in.

"In het derde jaar des koninkrijks van Jojakim, de koning van Juda kwam Nebukadnezar, de koning van Babel, te Jeruzalem, en belegerde haar. En de Here gaf Jojakim, de koning van Juda, in zijne hand, en een deel der vaten des huizes Gods; en hij bracht ze in het land Sinear, in het huis zijns gods, en de vaten bracht hij in het schathuis zijns gods. En de koning zeide tot Aspenaz, de overste zijner kamerlingen, dat hij voortbrengen zou enigen uit de kinderen Israëls, te weten uit het koninklijk zaad en uit de prinsen" (vs 1-3).

Lezen we dit uitsluitend uit 'n oogpunt van geschiedbeschrijving, dan vernemen we niets anders, dan dat in een zeker jaar de troepen van Babel het beleg sloegen voor de heilige stad; dat Jeruzalem voorts werd ingenomen, en dat Nebukadnezar een deel der tempelschatten naar zijn afgodstempel in Sinear overbracht. Zo déden de overwinnaars van die tijd, om daarmee te kennen te geven, dat ze behalve het volk en het land ook de *goden* der overwonnen naties te sterk waren geweest.

Bovendien werd er dan nog aan toegevoegd, dat er behalve heilige *vaten* ook heilige *mensen* naar Babel werden gedeporteerd. Dat is dan alles!

Herinneren we ons echter, dat het boek Daniël óók in z'n geschiedbeschrijving 'n *profetisch* boek is, dan openen zich terstond veel wijder perspectieven.

Dan treffen ons direct al in het praeludium van Daniël twee namen: Babel en Jeruzalem.

Jeruzalem — dat is de stad Gods, de hoofdstad van het "koninkrijk der hemelen".

Babel daarentegen is het hoofdkwartier van het rijk der duisternis.

In het profetisch boek bij uitnemendheid: de Openbaring van Johannes, staan deze twee ook tegenover elkaar: het grote Babyion en het Jeruzalem, dat uit de hemel neerdaalt.

Daniël bezigt hier met opzet de oude naam *Sinear*, om voor ons geestesoog te doen verrijzen de oorsprong van de Godevijandige wereldmacht, toen in de vlakten van Sinear de grote mens zeide: "laat ons een toren bouwen, welks opperste in de hemel zij" — het grote Babel, dat *ik* gebouwd heb!

Jeruzalem — Babel — dat is de grote tegenstelling die alle eeuwen beheerst: de machtige worsteling tussen het rijk Gods en het rijk van Satan, kerk en wereld, Christus en Antichrist.

En terwijl Johannes in de Openbaring de eindstrijd en ook de eindelijke *zegepraal* van Christus uitroept, beschrijft Daniël een der vele fasen van de *strijd*.

Het kenmerkende van het *eerste* hoofdstuk is nu, dat in deze strijd aanstonds de *jeugd* betrokken wordt. Daniël, en z'n vrienden, jongens van stellig niet ouder dan 14 jaar. Op hen richt zich de aanval. Niet door geweld, maar door list. Zo heel zachtjes en geleidelijk moeten zij voor Babel gewonnen worden. Door een systematisch opgezet gelijkschakelingsplan. Ongemerkt. Laten die knapen nu toch goed uit hun ogen kijken. En onze jongens en meisjes (en ouders!) van tegenwoordig ook! Want het listig opgezette plan van Aspenaz is oud, maar niet der dagen zat. Het is integendeel nog springlevend, zij het in gemoderniseerde vorm.

Daarom is ook de profetie van Daniël zo verbazend actueel!

Het is Nebukadnezar nog steeds niet zozeer om de tempelschatten, dan wel om de mensen te doen.

En met name stelt hij belang in de jonge mens . . . Wie de jeugd heeft . . . !

Na zo in vogelvlucht de situatie te hebben overzien, keren we naar het complex van maatregelen terug, waarvan we zeiden, dat de naamsverandering een noodzakelijk onderdeel was.

Nebukadnezar begint dan uit Jeruzalem te laten wegvoeren jongelingen, "te weten uit het koninklijk zaad en uit de prinsen". Om die elite was het hem natuurlijk te doen, want zij vormden de keurbende, de aanstaande leidslieden des volks, en wat is een volk als het van z'n leidslieden beroofd is?

Hierbij laat de heerser van Babel het echter niet.

Hij begeert deze jonge mensen niet alleen uit Jeruzalem wèg te hebben, maar ook volkomen naar z'n eigen hand te zetten, wat hem bij jongens van deze leeftijd natuurlijk het best kan gelukken. Zulke knapenzielen zijn nog zo week als was, en men kan er om zo te zeggen nog van maken wat men wil.

Van deze knapen van koninklijken bloede maakt Nebukadnezar nu géén gevangenen! Hij sluit ze niet in een concentratiekamp op. Natuurlijk niet! Ze zouden dan de tanden op elkaar gezet hebben, en de vuisten gebald en de overheerser in hun hart gevloekt! Nee, laat de diplomaten van Babel maar lopen! Die zoeken dat veel fijner uit. Ze maken *hovelingen* van die jongens, keurige pages die in Babel een model-opvoeding krijgen. Ze worden er grondig onderwezen "in de boeken en spraak der Chaldeeën" (vers 4).

Gelukte het de koning deze telgen van het koninklijk zaad van Juda naar lichaam en ziel tot

echte Babyloniërs te maken, hen te doen verkleuren tot Chaldeeën, hen van de godsdienst, de zeden en de spraak van hun volk te vervreemden, dan zouden zij op hun beurt weer invloed hebben op het volk, en het duurde dan niet lang of de Joodse natie, het volk des Heren was volkomen opgelost en gesmolten in het machtige Babylonische rijk.

Zo moeten ze dus allereerst veel leren en lezen, om vertrouwd te worden met de heidense opvattingen en de Babylonische ideologie. Dat zijn de *geestelijke* spijzen.

Ook het dagelijks menu van de gewone spijzen is voorgeschreven, want "de koning verordende hun, wat men hun dag bij dag geven zoude van de stukken van de spijs des konings en van de wijn zijns dranks" (vs 5).

Het ging er natuurlijk niet om, dat deze jongens het maar erg goed zouden hebben, en in 't paleis een echt weelderig leventje leiden zouden. Nee, maar dit hoort in 't systeem! *Alles* wordt op nieuwe leest geschoeid, tot het eten en drinken toe. Met het verleden moet radicaal worden afgerekend. De ouderwetse spijswetten der Joden moeten afgeschaft. Met de usanties en levensgewoonten der vaders gebroken. De banden met hun volk moeten tot de laatste vezel doorgesneden.

Vandaar dit menu.

In de voortreffelijke staatsopvoeding die ze krijgen, wordt precies gedictéerd wat ze bestuderen moeten, wat ze geloven moeten, wat ze eten moeten, en ook. . *hoe* ze het eten moeten. Dat past ook al weer in 't systeem. St. Petersburg heet nu in Rusland Leningrad. Stalingrad bestaat ook! Onbetekende dingen? Nee, waarlijk niet. De geheugenis aan het oude regiem moest geheel verdwijnen. Daarom veranderde men de namen van straten, pleinen en steden. Daarom werden de namen van Daniël en z'n vrienden gewijzigd. Er klonk in de namen van Daniël en z'n vrienden nog iets door van de naam van God. Daniël betekent: God is Rechter! Dat moest anders. Ze moeten namen dragen die de lof der afgoden van Babel verkondigen. Zelfs de *naam* van God mag niet meer worden gehoord!

Wij kennen gelukkig ten onzent deze Babylonische staatsopvoeding der jeugd nog niet, zoals die tegenwoordig wel in andere landen als hoogste wijsheid weer ingevoerd is. Maar wie zal zeggen hoelang onze vrijheid nog duurt? ¹ In elk geval worden er pogingen te over gedaan om de jeugd te verwereldlijken. Soms zelfs vanuit de gezinnen zelf. Hoe wapenen we ons daartegen? Laat ons wèl beginnen te bedenken, dat onze jongens en meisjes zijn van "koninklijk zaad", van Gods geslacht. Zelfs . . . kinderen Gods! Dientengevolge hebben wij ook een naamsverandering ondergaan, en heten niet meer kinderen des toorns. Wij worden "christenen" genaamd.

Waarom wordt gij een christen genaamd?

Opdat ik Zijn naam belijde!

Maar hoe ter wereld kunnen zij belijders en banierdragers Gods worden, als zelfs de ouders hun kinderen doen onderwijzen in de wijsheid, de taal en de spraak der Chaldeeën. Ze moeten dit leren en dat. Om het baantje! Om wat te worden in de maatschappij! Daarom boeken en nog eens boeken. Of zij het Boek der boeken lezen, de tale Kanaäns verstaan, en onderwezen zijn in de vreze des Heren, die het *beginsel* der wijsheid is, komt er dan niet zo op aan. Voor de jeugdvereniging en de catechisatie schiet glad geen tijd over. Waar zoekt u de gemene Nebukadnezar, die uw kinderen van God en Zijn dienst aftroggelen wil? Zit hij soms ook in uw stoel bij de kachel?

Waarom wordt gij een christen genaamd?

---

¹ Dit werd geschreven in 1939. En nu, in 1962, moet het zowaar nog blijven staan!

Nee, niet *alleen* om onderwezen te worden en thuis te zijn in de Schrift, maar ook en vooral om Hem priesterlijk *lief te hebben*. Daar heeft onze tijd primair behoefte aan, aan jongere en oudere mensen, die niet slechts in de Bijbel thuis zijn, maar zich aan de Here helemaal hebben overgegeven. Voor hen is de Bijbel niet slechts studieboek, prekenboek, kanselboek, maar handboek. Het Woord van God, waarnaar wij vol spanning luisteren! Dat wij elke morgen persoonlijk ter hand nemen voor we naar ons werk gaan. Spreek Here, Uw knecht hoort! Leer mij naar Uw wil te hand'len, 'k zal dån in Uw waarheid wand'len. Dan kan Babel niet tegen Jeruzalem op. Dan loopt de stormaanval der wereld stuk zelfs op jongens van 14 jaar, zoals Daniël. Want uit de mond der jonge kinderen heb Ik Mij *sterkte* gegrondvest. Sterkte!

Geloof in de praktijk

Daniël nu nam zich voor in zijn hart, dat hij zich niet zou ontreinigen met de stukken van de spijs des konings, noch met de wijn zijns dranks; daarom verzocht hij van de overste der kamerlingen, dat hij zich niet mocht ontreinigen.

Daniël 1:8.

Daniël hoort onder de geloofshelden thuis.

Als de schrijver van de brief aan de Hebreëen de generaals in het koninkrijk Gods in rij en gelid laat passeren, dan zien we Daniël er ook bij. Zijn naam wordt wel niet genoemd, maar we delen hem terstond in gedachten in bij degenen, die door het geloof "de muilen der leeuwen hebben toegestopt". Dat is Daniël! Zovaak als we aan Daniël denken, denken we ook aan die leeuwenkuil. Geweldig! wat een man, en wat een geloof om even rustig een nacht in gezelschap van hongerige leeuwen door te brengen als in een slaapkamer!

Minder dikwijls denken we aan de heldenmoed van Daniëls geloof in de eetzaal van Nebukadnezars paleis. Niettemin kan hij daar met geen spier minder geloof toe, teminder als men let op het feit dat de duivel nog even gevaarlijker is bij de maaltijden dezer wereld als in haar leeuwenkuilen. Als de borden rammelen, waarin de stukken van de spijs des konings opgediend worden en de glazen klinken; dan is het nog meer oppassen dan wanneer de leeuwen zich de muilen opensperren. Wees op uw hoede, Daniël, daar in de omgeving van de keuken! Nu, Daniël was wel op z'n hoede! Hij nam zich voor in z'n hart, dat hij zich niet zou ontreinigen met de stukken van de spijs des konings en met de wijn zijns dranks. Hij zàg om zo te zeggen de briesende leeuw over de parketvloeren in 't koninklijke paleis sluipen, nog eer hij met die andere leeuwen te doen kreeg. Was hij bij de koninklijke *tafel* niet trouw geweest, hij had het in het hol der leeuwen nooit uitgehouden. Want hoe zou iemand in het grote getrouw kunnen zijn, die het in 't kleine niet is?

Zo komen we dan nu allereerst in aanraking met Daniëls geloofsmoed bij het dagelijks menu. Dit is de *praktijk* der godzaligheid! Dat spreekt ons ook veel meer toe! Want leeuwenkuilen zijn maar voor enkelen gereserveerd. Het is de verschrikking en het privilege der weinigen, om God te verheerlijken in het aangezicht der leeuwen. Wat komen kan, weten we natuurlijk niet, maar we hebben nú te maken met het heden. En wat nu van ons gevraagd wordt, is ons geloof te activeren in de stukken van spijs en drank in de eetzaal. En in de slaapkamer en de huiskamer. Op school en op 't kantoor, op straat en in de beurs. In de gewone gang van het dagelijks leven. Het heeft weinig zin ons te pijnigen met de vraag of we ons met Daniël durven laten zakken voor de wilde dieren van hoofdstuk 5, als we niet direct naast hem gaan staan in hoofdstuk 1 en mèt hem de spijskaart resoluut weigeren.

Dit is nog helemaal niet zo vanzelfsprekend.

Er hangt iets ontzaglijk weemoedigs over het eerste hoofdstuk van Daniël!

Zeker, het is mooi dat Daniël en z'n vrienden de keurige spijzen en de fonkelende wijn voorbij laten gaan. Het is een vrolijke historie als na de inspectie blijkt dat de jongens die op water en brood geleefd hebben, schoner van gedaante waren dan de jongelingen die de stukken van de spijs des konings aten. Maar dit waren er maar vier. Daniël en z'n drie vrienden. En kennelijk is het initiatief maar van één uitgegaan, van Daniël namelijk, en *zijn*

geloofsdurf heeft de drie anderen nog meegetrokken ook. Waar zijn de anderen gebleven, de grote massa der gedeporteerden? Het vermoeden ligt voor de hand, dat ze al direct zijn gaan omliggen. Ze vonden de houding van Daniël overdreven steil! Men moest in het leven wat kunnen geven en nemen, en 't zou al heel dwaas wezen je mooie loopbaan zelf in de weg te staan en je eigen ruiten in te gooien, vooral als er met 'n beetje inschikkelijkheid veel te bereiken viel! Dat meeën en drinken betekende toch helemaal niet, dat je het geloof der vaders prijs gaf. Kom, niet zulke dikke woorden aan tafel!

Daarom zei ik, dat het nog zo vanzelfsprekend niet is dat men z'n geloof op 't tapijt brengt in het stuk van eten en drinken!

Het wordt nu wèl tijd, dat we iets meer vernemen van hetgeen hier aan de orde is met die stukken van de spijs des konings en de wijn zijns drinks.

Men moet deze dingen natuurlijk niet al te oppervlakkig bekijken.

Want oppervlakkige beoordeling vindt Daniëls optreden natuurlijk kinderachtig! Wat was daar nu tegen, om die kostelijke gerechten mee te eten, en bier is toch ook niet voor de ganzen gebrouwen!

Waarom moest dat nu persé brood en water wezen?

De Schrift leert ons toch nergens, dat we allemaal vegetariërs en geheelonthouders moeten wezen? Kom, Daniël, niet zo scrupuleus! Dat "raak niet en smaak niet en roer niet aan" smaakt òns nu ook weer niet! Daar hebben we al de wonderlijkste dingen mee beleefd! De Farizeërs waren ook veel te bang, om zich te verontreinigen door het rechthuis van de heiden Pilatus binnen te gaan, maar ondertussen smeedden ze moordplannen! Zo heb je van die mensen! Gepleisterde graven, maar van binnen vol doodsbeenderen!

Ja, als Daniël zo'n type geweest was, dan zouden we dat voornemen om zich niet te "verontreinigen" verdacht moeten vinden.

Maar de zaak staat anders!

We wezen er vroeger reeds op, dat Nebukadnezars bedoeling met heel dit menu was, de Joden hun voorvaderlijke gewoonten en spijswetten te doen vergeten. Het past in zijn *systeem*. Tot in de kleinste bijzonderheden moest hun levenswijze op geheel andere leest worden geschoeid. Die dagelijkse tafel bepaalde mee de levensrichting. Nebukadnezar vond het dus zo'n kleinigheid niet. Daniël ook niet.

Daar kwam nog wat bij!

In Babel wist men niets van de "wijze" spreuk, dat godsdienst privaatzaak is. Integendeel was héél het leven van de religie doortrokken. De spijsen der maaltijden werden eerst de afgoden geplengd. Elke maaltijd had het karakter van een "heilige" maaltijd, 'n soort afgodisch sacrament. Hier gold de regel: hetzij dat gij-lieden eet, hetzij dat gijlieden drinkt, hetzij dat gij iets anders doet, doet het alles ter ere van Babels goden!

Dit is dus wel beschamend . . . voor ons!

Wie dènk er aan, z'n maaltijden deze wijding te geven, dat God de Gastheer is bij de dis, en wie eet en drinkt, koopt en verkoopt, bouwt en plant ter ere Gods? En wie laat er z'n *leven* doordringen van de dienst des Heren? Och, wij hebben zo ons terreintje waarop God gediend wordt in de kerk, en daaromheen ligt het brede, profane terrein, waar we onze zaken doen, en òns leventje leiden. Godsdienst is godsdienst en hoort in de kerk thuis en zaken zijn zaken!

Ze zijn dus wel beschamend, die maaltijden in Nebukadnezars paleis, maar nú verstaan we dan ook heel goed, waarom de vier vrienden zich van meetaf schrap zetten. Het was zo

simpel niet als het leek. Meedoen met Babel betekende afstand doen van z'n geloof!

Daniëls daad is een gelóófsdaad . . . aan tafel!

Daniël doet dit met verstand.

Hij maakt geen scènes, en poseert niet als een martelaar. Sommigen menen dat beginselvastheid steevast gepaard moet gaan met koppigheid en stuursheid. Nu, Daniël dient een vriendelijk *verzoek* in. En toen de overste der kamerlingen hem te verstaan gaf, dat inwilliging van dit verzoek hem wel eens z'n hoofd kon kosten, ging Daniël daar niet hooghartig mee spotten, maar hij wist zich in de gedachtengang van deze heiden te verplaatsen, en het bezwaar te respecteren. En probeerde het daarna bij die Melzar, die blijkbaar een minder verantwoordelijke positie had, terwijl — zo overreedde Daniël — een proef van tien dagen op een opleiding van drie *jaar* toch geen schade zou kunnen doen.

Door dit verstandig geloof heeft Daniël zijn "wereld" overwonnen.

De eenvoudige toepassing van deze dingen is niet dat wij op water en brood gaan leven, maar dat we met ons geloof afdalen in de kleinigheden van het gewone dagelijkse leven. Dat we daar leven *in eigen stijl*, en inworstelen door de kracht van Christus tegen de levensgewoonten, vormen en manieren dezer wereld. Dit betekent geen ascese of levensmijding, maar levenswijding. Wie de wereldgelijkvormigheid *alleen* zoekt in de aanwezigheid in haar feest-, dans- en eetzalen, en haar modepaleizen, vergist zich zeer. Daar kan óók een belangrijk stuk wereldgelijkvormigheid in zitten. Ook in het eten van haar geestelijke spijsen, het lezen van haar kranten en boeken. Maar de kwaal zit dieper. Dè kwaal is deze, dat voor handel en wandel *niet* de normen van de Heilige Schrift, maar die van de "wereld" gelden. Deze staan vlak tegenover elkaar. De broeder zevenmaal per dag te vergeven, de zuster uitnemender te achten dan zichzelf, te bidden voor vijanden en concurrenten om "ons" dagelijks brood, en met hen te handelen gelijk ik wilde dat men met mij handelde — zie, dat zijn de spijswetten, het brood en het water der kerk, en het staat zeer te vrezen, dat wij deze sobere gerechten al jaren niet meer op tafel dulden. Inderdaad, het eerste hoofdstuk van Daniël is wèl weemoedig! Vier knapen, die het nog aandurven, maar die door de brede rest worden aangekeken als wonderbaarlijke asceten en mystiekelingen! Absit alle mystiek! Scrupules genoeg overigens en vrees voor verontreiniging door ik weet niet wat. Gebod op gebod, regel op regel, uitspraak op uitspraak, maar spreekt u niet te veel over de praktijk der godzaligheid, dat klinkt zo ethisch!

Gods heilige lach

En Daniël bleef tot het eerste jaar van de koning Kores toe.

Daniël 1:21.

Het slotvers van Daniël 1 klinkt als een heilige lach.

Die in de hemel zit, zal lachen, verklaart de dichter van de tweede Psalm, en als wij met Christus in de hemel gezet zijn, zoals Paulus dat zo rustig uiteenzet voor de mensen in Efeze, dan kunnen wij ook met Hem lachen om het vruchteloos gewoel van de grootmachten die Sion gram zijn. Lachen door de tranen heen. En mij dunkt, de man die dit neerschreef: "en Daniël bleef tot het eerste jaar van de koning Kores toe", is op dat moment ook zeer vrolijk geweest in de Here. Immers, het was de bedoeling geweest, dat Daniël *niet* blijven zou. Althans niet als *profeet des Heren*, die de naam en de heerlijkheid van zijn God Israëls uitriep aan het hof van Babel. Alles was er op aangelegd — we vernamen dit vroeger reeds — om de naam van dat volk en van zijn God zo grondig mogelijk te doen verdwijnen. Daarom moesten Daniël en de zijnen heidense namen dragen en met Babylonische spijzen — stoffelijk en geestelijk — worden gevoed. Opdat zij, als echte Babyloniërs, die hun volk en godsdienst vergeten hadden, "staan zouden voor het aangezicht des konings".

Maar de wijzen in Babel vergaten één ding!

Dit namelijk, dat allang vóór dat Nebukadnezar op Daniël beslag wilde leggen, de Here op hem beslag gelegd had. De Here had hem afgezonderd, om te staan voor het aangezicht van de grote Koning. Gods plan met Daniël haalt met hemelse humor een streep door het vernuftige opvoedingsplan van Nebukadnezar.

Volgens dat laatste plan moest Daniël als profeet verdwijnen.

Volgens Gods raadsplan moest hij blijven.

En hij *is* gebleven.

Hij kwam in Babel als een jongen van veertien, en bleef er tot hij een grijsaard geworden was van om de negentig. Nebukadnezar was er toen allang niet meer. Evenmin als zijn machtige rijk, het grote Babel, dat hij gebouwd had. Maar Daniël bleef. De ene koning ging en de andere kwam — Daniël bleef. Wereldrijken gingen onder en kwamen op — Daniël bleef. Tot het eerste jaar van de koning Kores toe: het was het jaar, waarin een edict werd uitgevaardigd, dat de ballingen weer naar hun land mochten terugkeren. Dat mocht hij dus nog beleven! De vrijheid! De verlossing van het volk des Heren! Dat de harp weer van de wilgen werd genomen, en de bevrijden des Heren in blijde optocht naar Jeruzalem trokken, de stad des groten Konings, de stad die ze nooit hadden kunnen vergeten. . . "Als de Here de gevangenen Sions wederbracht, waren wij als degenen die dromen. Toen werd onze mond vervuld met lachen . . .", ja, dat is alweer datzelfde lachen als van zopas. De pogingen om het door geweld om te brengen, nu eens door het vuur van de brandende oven, dan weer door de brullende leeuwen in de kuil, waren niet gelukt. Daniël heeft dat alles meegemaakt. Al de stormen zijn over hem heengegaan, al Gods baren en al Gods golven. Maar Daniël blééf. Hij bleef tot het uur der bevrijding sloeg, en zijn verwonderde oude ogen de pelgrimsscharen zagen trekken, naar Jeruzalem. Het fel gebeukte scheepke der kerk liep toch nog de veilige haven binnen. Die in de hemel zit lacht en de mond der verlostten wordt vervuld met lachen. Het lacht en het jubileert allemaal in dit wondere slot van een hoofdstuk vol list en dreiging

als het jubelend slotaccoord van een oratorium.

Daniël bleef.

Dit is historie.

Het is evenzeer profetie.

Het is een belofte voor de kerk van alle eeuwen, dat

Wat winden dat er waaien,
Wat regen dat er plast:
Het hoge huis van Sion
Staat onbeweeglijk vast.

Laat nu vrij het schuimend zeenat bruisen en d'ontroerde waat'ren hevig ruisen; laten de vorsten samen list op list beramen; laten de kerken geplunderd en concentratiekampen opgericht worden; laten er oorlogen komen en aardbevingen op verscheidene plaatsen, het doet er allemaal niets toe. Of liever: het doet er alles toe, want juist daardóór wordt de kerk afgebouwd. De bliksemen en donderslagen en weeën uit de Openbaring van Johannes zijn juist de wegen Gods die naar het einde voeren: het blijde einde als Jeruzalem uit de hemel neerdaalt. De stad, het heiligdom, de woning van God, de allerhoogste Koning, wordt in haar muren t'allen tijd, door beekjes der rivier verblijd.

Waarlijk, gelijk Daniël bleef tot door Kores het edict der bevrijding werd afgekondigd, zó *blijft* de kerk, hoe fel ook bestreden en vervolgd, en zij zal het uur beleven dat door de allerhoogste Koning het edict der eeuwigdurende verlossing wordt bekend gemaakt. Bergen zullen wijken en heuvelen wankelen ... de grootste vastigheden der aarde waggelen — maar het verbond Mijns vredes zal niet wankelen, zegt de Here, uw Ontfermer.

Dit is de profetie van Daniëls blijven aan het hof.

Ze geldt voor de kerk des Heren.

Of ze ook geldt voor elk lid der kerk individueel, hangt slechts af van de vraag, of dit lid daarvan een *levend* lidmaat geworden is. *Die* zal blijven, want die de wil Gods doet, blijft tot in eeuwigheid.

Er ligt nog veel meer goddelijke humor in dit slotvers van Daniël 1.

Daniël bleef aan het hof, doch niet als een vergeten burger, maar als een man van grote invloed, want hij bekleedde er het ambt van opperste der wijzen.

Zie nu eens aan, hoe God Zijn plannen volvoert dwars door de plannen van Nebukadnezar heen.

Het is vele jaren later.

"Toen Jezus geboren was te Bethlehem, in Juda gelegen, in de dagen van koning Herodes, zie, enige wijzen van het Oosten zijn te Jeruzalem aangekomen, zeggende: waar is de geboren Koning der Joden? Want wij hebben gezien zijn ster in het Oosten, en zijn gekomen om Hem te aanbidden".

Hoe ter wereld zouden deze sterrekundigen uit het Oosten ooit op de gedachte gekomen zijn, dat die ster, "Zijn" ster, de ster van de "Koning der Joden" was, als Daniël daar heel vroeger in het verre Oosten onder sterrenwichelaars niet gewaagd had van zijn verwachting dat een ster zou voortgaan uit Jacob en een scepter zou opkomen uit Israël?

Zo heeft God dan Nebukadnezar met z'n eigen wapens bestreden.

De koning had verordend dat Daniël in de wijsheid der Chaldeeën zou worden opgevoed, opdat hij straks buigen zou voor de afgoden van Babel, en God leidt het zo, dat dank zij Daniëls plaats in het gilde der sterrenkundigen, straks de wijzen komen om te aanbidden de Christus. De boeken der Chaldeeën moesten Daniël aftrekken van God, en dit was juist de weg dat de Chaldeeën werden heengetrokken naar hèt grote Boek, want in tegenwoordigheid van de wijzen openden de Schriftgeleerden in Jeruzalem de boekrol van Micha en lezen: "de Christus zal geboren worden in Bethlehem, in Judea gelegen, want alzo is geschreven door de profeet".

Die in de hemel zit, zal lachen!

Zo is de stormloop der hel niet slechts doodgelopen op een muur van een paar veertienjarige knapen, maar zijn deze jongelingen zelfs overgegaan tot het offensief. Ze hebben het zelf niet meer beleefd, die vrolijke geschiedenis van die wijzen die neerknielden voor hùn Heiland, maar het zaad dat ze uitgestrooid hebben, is ontkiemd. Dat is wel een mooi stukje zendingsgeschiedenis. Ga door, mannenbroeders op het zendingsveld, om het Woord Gods uit te zaaien. Ge ziet geen vrucht? Nu, een zaaier ging dan ook alleen maar uit om te zaaien — de wasdom kunnen we gerust aan God overlaten.

We kunnen ook zeggen: dit is nu echt evangelisatie onder de intellectuelen. Daar aan de *Academie* van Babel hebben ze van Christus niet gezwegen. Want die academici hebben ook een ziel, evengoed als de mensen uit sloppen en steegjes.

Laat ons nu wel onze roeping zien!

In het eerste hoofdstuk van Daniël ligt de bewarende èn de vermeerderende kracht van het evangelie; het defensief èn het offensief; de weigering om zich te verontreinigen met de stukken van de spijs des konings, d.i. het zich onbesmet bewaren van de wereld èn de stille kracht om de hofkringen voor de majesteit van het Woord te doen buigen.

Beiden zijn nodig.

En als beide volledig tot hun recht komen, zal God in de hemel lachen, en Zich heilig verblijden over Zijn zeer gewillig volk op de dag Zijner heirkraft, in heilig sieraad.

Babels bankroet

Want de zaak, die de koning begeert, is te zwaar; en er is niemand anders, die dezelve voor de koning te kennen kan geven dan de goden, welker woning bij het vlees niet is.

Daniël 2:11.

Het eerste hoofdstuk van Daniël liet ons Babel zien in z'n pracht en praal, z'n machtsontplooiing en organisatietalent. Hoofdstuk twee beschrijft Babels bankroet! Wat is er dan gebeurd? Niets! Er is geen revolutie geweest van de onderworpen Joden. Ook heeft niemand dit wereldrijk de oorlog verklaard. Nebukadnezar is nog even onbetwist wereldheerser als voorheen. Er is dus niets veranderd. Alleen — Nebukadnezar heeft een droom gedroomd, nu ja, dat is er dan gebeurd. Maar wat zou een droom? Dromen zijn toch bedrog en al zouden ze géén bedrog zijn, een droom is toch noch geen werkelijkheid? 't Mag waar zijn; en toch is die ene droom voldoende, om alles daar in Babel op losse schroeven te zetten. Een bombardement uit de lucht kan in 'n wereldstad van nú nauwelijks groter verwarring teweegbrengen als deze onzienlijke wereld der dromen toen in de wereld- en weeldestad Babel. Alles was compleet in de war. De koning was radicaal van z'n stuk geslagen en "zijn geest was verslagen", en in z'n ontzetting stelde hij z'n wijzen de onredelijkste eisen. De wijzen op hun beurt stonden met de mond vol tanden en konden het raadsel van de droom niet ontwarren, noch de grote onbekende opsporen. Iedereen raakte het hoofd kwijt — de arme wijzen straks óók in letterlijke zin, want aan de opperste beul van Babel, Arjoch, werd bevel gegeven de getabberde geleerden eenvoudig een hoofd kleiner te maken. Dit alles was nog slechts het gevolg van een *droom!* God sprak nog slechts in de geheimenissen van het nachtelijk duister! Hij wees nog maar uit de verte met de vinger naar Nebukadnezar. Waar moet het dan toch met Babel, en met alle wereldrijken en vastigheden der aarde en machten en tronen heen als de droom bange werkelijkheid wordt, en de Here uit de verborgenheid van de nacht tevoorschijn treedt, en Zijn machtige arm ontbloot — o bergen, valt op ons, en heuvelen bedekt ons!

Laten we het bankroet der wereld eerst eens wat nader bekijken.

Nebukadnezar dan droomde.

Dat was, zegt vs 1, in het *tweede* jaar van zijn regering. Toen kon de leertijd van Daniël, die zoals we vroeger zagen, *drie* jaren moest duren, nog niet eens om zijn. Toch worden straks Daniël en z'n vrienden reeds op één lijn gesteld met de "wijzen": men zoekt ook Daniël en zijn metgezellen, om gedood te worden; en aan het slot wordt Daniël zoiets als eerste minister, wat hij dan reeds op 16-jarige leeftijd geworden moet zijn! We nemen daarom liever aan, dat in de oorspronkelijke tekst moet gestaan hebben: in het *twaalfde* jaar van Nebukadnezars regering. Maar dat preciese regeringsjaar is van minder belang. Veel belangrijker is het feit, dat ook hier weer om de hoek komt gluren, dat zelfs wereldheersers en groten der aarde, als ze God niet kennen, arme, beklagenswaardige mensen zijn. Mensen nog toe, wat een onrust! Waarom reizen die lieden, aan wier bevelen miljoenen gehoorzamen, in gepantserde treinen, en zijn hun paleizen met prikkeldraadversperringen en schildwachten omgeven? Onrust!

Nebukadnezar is ook al zo onrustig.

Hij was het al vóór z'n droom.

Daniël onthult (vs 29): "Gij, o koning, op uw leger zijnde, klommen uw gedachten op, wat hierna geschieden zou". Dit had hij, maar wat zou het worden? Zou hij zich staande weten te houden tegen binnenlandse woelingen, of buitenlandse vijanden? Daar ligt Nebukadnezar maar over te tobben. Dat zijn de onrustige gedachten van een mens, ook al is hij koning, die geen doel dan in *dit leven* heeft, en niet rijk is in God. Zo'n mens is nooit rustig. Vooral niet als hij denkt aan "wat hierna geschieden zal". En bij deze onrustige toekomstdromen sluit zich dan Nebukadnezars droom aan, zoals wij in onze dromen de brokstukken van de belevenissen van de dag verwerken. Met dit verschil, dat *déze* droom openbaring is van God. God laat de monarch even zien, hoe wankel zijn troon, en hoe vergankelijk zijn rijk is. En dat de toekomst er voor hem niet rooskleurig uitziet. En door deze droom stijgt de onrust van de koning in z'n paleis nog enige graden hoger.

Wat zoekt nu de koning met z'n verschrikte gezicht?

Waar zoekt hij redding als God bezig is de vastigheden onder hem weg te trekken?

Hij doet precies hetzelfde, wat de ontredderde wereld altijd weer doet: het recept voor haar angst-kwaal is even dikwijls ondeugdelijk gebleken, als het geschreven is, en toch wordt het maar steeds weer geschreven. Hij zoekt geen steun bij *God*, maar bij de *mensen*. Wat het zinkende schip van de staat moet behouden, wat de stukken en brokken weer aanelkaar moet lijmen, is de *menselijke wijsheid*. Daar heeft Nebukadnezar alle hoop op gevestigd. In de verlegenheid en onzekerheid en verwarring van het ogenblik heeft hij al z'n hoop gevestigd op de majesteit van het intellect. Daar klemt hij zich met beide handen aan vast. Dat zal hem z'n rust hergeven. Zo zal er weer 'n morgenstond dagen, en een oplossing komen: "Toen zeide de koning, dat men roepen zou de tovenaars, en de sterrenkijkers, en de guichelaars en de Chaldeeën, om de koning zijn dromen te kennen te geven" (vs 2).

Daar staan ze: tovenaars, guichelaars, sterrenkijkers, Chaldeeën!

De hooggeleerde vertegenwoordigers van de vier faculteiten van Babels academie.

De theologische faculteit wordt niet geraadpleegd. Wat weten theologen als Daniël van staatszaken af. Laten dominees en priesters — zo spreekt ook de moderne Nebukadnezar — zich met het hiernamaals, maar niet met de politiek bemoeien!

De wijzen wisten echter ook geen uitweg.

Ze hebben nog wel een poging gedaan zich uit de moeilijkheid te redden, door te verzoeken de tekst te mogen vernemen, alvorens zij de uitleg gaven². Tekst en uitleg konden zij niet geven.

Nebukadnezar was echter geen domme jongen.

Hij begeerde een betrouwbare *waarborg*, dat zijn raadslieden geen uitlegging fantaseerden, want het ging, zo begreep hij, over belangrijke staatszaken. Vertelden ze hem nu eerst die droom, en gaven ze die goed weer, dan wist hij meteen dat hun uitleg ook betrouwbaar was. En Nebukadnezar *mocht* dit vragen, omdat die tovenaars immers altijd beweerden, dat ze in zeer bijzondere betrekking tot de goden stonden — het moest dus voor hèn maar een kleinigheid zijn, om de droom en z'n uitlegging bekend te maken. Uit de herhaalde aandrang

---

² In vs 4 staat: "toen spraken de Chaldeeën tot de koning in het Syrisch". Er was natuurlijk helemaal geen reden voor, dat de Chaldeeën de koning in een vreemde taal aanspraken. De kwestie is deze dat men de woorden "in het Syrisch" tussen haakjes moet lezen. Een afschrijver voegde die woorden er aan de kant bij, om aan te geven, dat het nu volgende deel van het boek niet meer in 't Hebreeuws maar in 't Syrisch of Aramees geschreven was. Bij vergissing is die opmerking aan de rand in de tekst verzeild geraakt, en wordt nu de komische indruk gewekt, alsof die Chaldeeën opeens in 't Syrisch begonnen te spreken.

der "wijzen" blijkt ook wel, dat Nebukadnezar de droom opzettelijk verzweg³.

Hoe het zij — de wijzen wéten het niet.

De verwarring slaat van het paleis over op de academie. Ook Babels geleerden, politici, staatslieden en professoren staan met de handen in 't haar. Heel de wijsheid van Babel staat voor een faillissement, als God bezig is het grote Babel af te breken dat met zoveel zorg en moeite, door oorlogen en organisatietalent is opgebouwd! En zo ontvalt de koning alweer een stuk: de menselijke wijsheid!

Het is *zielkundig* volkomen *begrijpelijk*, dat hij dan bevel geeft, *de wijzen om te brengen*.

Die mensen waren immers niet meer te vertrouwen! Ze zijn wellicht verraders en bedriegers, in elk geval staatsgevaarlijk. Weg dus met die mensen! Er wordt opruiming gehouden onder de vroegere raadslieden der kroon.

Wij verbazen ons over deze gang van zaken niet, want we zien de herhaling ervan in onze tijd. Ook onze wereld staat aan de rand van het bankroet, en is daarom onrustig, onzeker, zenuwachtig. Op elk gebied worden haar de vastigheden ontnomen: economisch, politiek en religieus. De zelfvoldane wereld van vroeger is oud en moe geworden. Ze wordt als Nebukadnezar door boze dromen verschrikt en kan niet meer slapen. Vooral niet, als men denken gaat over "wat hierna geschieden zal".

Sommigen hebben hier leedvermaak over: ziet ge wel, ik heb het altijd wel gezegd! Anderen volstaan met het eenvoudig constateren van het feit dat de wereld failliet is en toch zo arm. Slechts weinigen verstaan helaas, dat de kerk nu haar grote kans heeft. Nu is het uur voor Daniël gekomen! Zolang Nebukadnezar nog niet verschrikt is, en de tovenaars nog hun grote kansen hebben, heeft Daniël geen schijn van kans. Maar nu komt de grote dag voor Daniël. Bij hem is ook onrust, maar heilige onrust. Hij is bijna niet te houden: mag ik nu voor koningen en wijzen de naam des Heren uitroepen?

Zien en grijpen wij de kansen voor Jezus Christus?

Nu als een muur ineens stort, hetgeen zo massief stond tussen Jezus en de moderne mens: de zelfvoldaanheid?

Nu is althans de mogelijkheid aan de orde, dat Jezus deze wereld naderbij komt, omdat het evangelie juist is wat een kerkleeraar genoemd heeft: de ontmoeting tussen de miseria en de misericordia, de menselijke ellende en de goddelijke barmhartigheid.

Kom, kerk des Heren, treedt nú met Daniël naar voren met uw kennis van en inzicht in de geheimen Gods, om midden in de onrust en de verwarring van groot en klein, koningen en wijzen en misleiden te zeggen, wat Daniël zo eenvoudig, zo naïef bijna, placht te zeggen: er is een God in de hemel!

---

³ De St.-vertalers wijzen ook zelf al in die richting, door in de Kanttekening er bij te voegen (bij vs 5 en 8) dat "de zaak is mij ontgaan", ook vertaald kan worden als: "daar gaat een bevel van mij uit", n.l. dat hun vonnis getekend was, als ze geen behoorlijke oplossing vonden.

Het talent van het gebed

Toen ging Daniël naar zijn huis, en hij gaf de zaak zijn metgezellen Hananja, Misaël en Azarja te kennen, opdat zij van de God des hemels barmhartigheid verzochten.

Daniël 2:17, 18a.

Reeds Daniël heeft begrepen, en ook ervaren, welk een geweldige kracht er schuilt in het *gebed*.

Als donkere wolken zich samenpakken, en gevaren van alle kant dreigen, plegen wij een bidstond uit te schrijven, omdat we weten dat dit niet slechts het laatste, maar ook het eerste redmiddel is. Iets dergelijks heeft Daniël ook gedaan. Nee, het was heel geen officiële kerkelijke samenkomst — zo maar een samenkomst van vier vrienden in het huis van Daniël. En daar in dat huis van Daniël hebben ze niet lang en breed *gepraat* over de feiten van de dag en de moeilijke tijdsomstandigheden, maar ze hebben samen hun knieën gebogen — toen ging Daniël naar zijn huis, en hij gaf de zaak aan zijn metgezellen Hananja, Misaël en Azarja te kennen, *opdat zij van de God des hemels barmhartigheid verzochten*.

Daniëls eerste gedachte was dus: bidden!

De toestand was er ook ernstig genoeg voor!

Men herinnert zich de situatie. Nebukadnezar voelde zich onrustig, omdat hij er niet zeker van was, of zijn rijk, dat met veel moeite gevestigd was, wel bestand zou wezen tegen binnenlandse woelingen of buitenlandse vijanden. Het werd er met z'n onrust niet beter op, toen God in die droom van het verbrijzelde beeld alle vastigheid onder zijn voeten wegtrok. Nebukadnezar zocht toen in z'n verwarring steun bij het intellect, maar ook de wijze politici en deskundigen van Babel lieten hem in de steek, en toen was de koning nog precies even ver. Hij maakte alleen de verwarring nog groter, door bevel te geven alle wijzen om te brengen, en zo werd ten slotte getracht door sabelgerinkel de catastrofe te camoufleren, maar deze moord op grote schaal bracht natuurlijk de oplossing evenmin.

Integendeel — ook het leven van Daniël en de zijnen liep gevaar.

Deze mannen waren, om redenen die ons niet meegedeeld worden, door Nebukadnezar niet geraadpleegd.

Ze kregen echter op zeer realistische wijze kennis van Nebukadnezars brute en radicale maatregelen, doordat de agenten van Ba-bels geheime staatspolitie ook aan hun deur verschenen, om hen te arresteren, en daarna het doodvonnis te voltrekken.

Hun verschijning verwekte echter bij Daniël geen paniekstemming, hoewel z'n leven aan een zijden draad hing.

Hij was niet zo spoedig van z'n stuk geslagen als de koning, omdat hij wist, wat Nebukadnezar niet wist: God is ons een toevlucht en sterkte; Hij is krachtiglijk bevonden een hulp in benauwdheden. Dat zal ook direct blijken.

Vandaar dat Daniël uitermate kalm bleef.

Hij bracht, zo staat in vs 14, "een raad en oordeel in aan Arjoch, de overste der trawanten des konings, die uitgetogen was, om de wijzen van Babel te doden". Dit betekent eenvoudig, dat

hij een onderzoek instelde naar de beweegredenen van deze moordpartij en toen hem deze waren meegedeeld, vroeg hij een korte tijd uitstel van executie.

Dit uitstel werd hem verleend, en hij gebruikte die tijd uitnemend.

Niet om een conferentie te gaan houden met de koning, of met de wijzen van Babel. Ook niet om een ontvluchtingsplan te gaan bedenken of iets dergelijks. Maar om, zoals boven reeds bleek, te gaan bidden. Maar vier vermogen meer dan één, zo wist Daniël, en daarom stichtte hij 'n soort gebedsgemeenschap, en zie, daar knielen vier zwakke, maar gelovige mannen, vier eenvoudige ballingen uit Juda, neer voor de voetbank van Gods voeten.

Het wordt een worstelen met God om het *onmogelijke*.

Het gaat er namelijk niet om dat ze wijsheid van God krijgen om de *uitlegging* van Nebukadnezars droom te weten te komen. Maar ze moeten de droom zelf uit de verborgenheid te voorschijn halen, en nu willen ze met hun gevouwen handen God Zijn geheimen ontwingen. Ze doen dit echter in de gelovige wetenschap, dat voor God geen ding onmogelijk is, maar dat er evenmin iets tot het rijk der onmogelijkheden behoort voor een die gelooft. Want wie geloof heeft als een mosterdzaad zal tot deze berg zeggen: word opgeheven en in de zee geworpen, en die zal tot een droom zeggen: kom uit uw nachtelijke schuilhoeken te voorschijn. En het zal also geschieden.

De tegenstelling tussen Nebukadnezar en Daniël, dat is tussen de wereld en de kerk, is hier volmaakt.

De eerste raadpleegt in z'n moeilijkheden de wijsheid der mensen — de laatste doet een beroep op de wijsheid die van boven is.

Toen alle wegen toegemuurd waren, zocht Nebukadnezar z'n toevlucht in geweldpleging met de vuist, door te bevelen al z'n raadgevers neer te slaan.

Toen Daniël geen uitkomst meer zag, nam hij zijn toevlucht tot God, en pleegde heilig geweld door het gebed, en zijn handen werden niet moede van het kloppen aan de poort des hemels.

Nebukadnezar is door zijn onheilig geweld van het zwaard een *ontbindende* kracht voor de staat, want hij berooft die van kundige mannen.

Daniël is door zijn heilig geweld van het gebed een *bewarende* kracht voor land en volk, want het resultaat is, dat de moord op de wijzen niet doorgaat.

In zijn onrust slaat Nebukadnezar ook de laatste mogelijkheden de bodem in, maar Daniël maakt door zijn gebedsrust het onmogelijke zelfs mogelijk, want God laat op zijn roepen Zijn geheim los . . . "Toen werd Daniël in een nachtgezicht de verborgenheid geopenbaard" (vs 19).

In een nachtgezicht — dat geschiedde dus in een droom, en dit wijst op de laatste tegenstelling.

Van Nebukadnezar vernamen we, dat hij niet meer slapen kon, maar Daniël en zijn vrienden zijn, nadat ze gebeden hadden, rustig gaan slapen. Dat was gelovig slapen. Er is soms in de nabijheid van Jezus Christus een ongelovig slapen. In Gethsemané bijvoorbeeld. En in de kerk. Men kan ook gelovig slapen. Ik zal in vrede tezamen nederliggen en slapen, want Gij, o Here, alleen zult mij doen zeker wonen. Daar wist Daniël ook van. Met de dood voor ogen ging de man rustig naar bed. Petrus heeft later ook eens zo'n sterk geloofstukje uitgehaald. Toen Herodes hem zou doen onthoofden, bevond hij zich diezelfde nacht in de gevangenis.

Men zou zeggen: hij krijgt geen wenk in de ogen; hij loopt onrustig z'n cel op en neer. Geen

kwestie van. Toen Herodes hem zou voorbrengen, sliep Petrus die nacht tussen twee krijgs-knechten, gebonden met twee ketenen". Gelukkige mensen die zo slapen kunnen, David en Daniël en Petrus, en al die lieden. Maar dit is geen voorrecht van enkelingen; het is een privilege van *allen*, die vóór zij slapen gingen, hebben leren *waken* en *bidden*.

Zo is dan het gebed een kostelijk *privilege*.

Het is ook een geweldige *taak*.

God heeft ons het gebed als een *talent* toevertrouwd, en wie met dit talent woekert, betreedt een terrein van onbegrensde mogelijkheden, en krijgt gedaan wat het denkende hoofd der wijzen plus het bloedige zwaard van Arjoch met elkaar niet gedaan kregen. Mensen nog toe, wat een mogelijkheden liggen er zomaar voor 't grijpen voor de biddende mens. Door het gebed alleen werd daar ginds in Babel heel de situatie gered, kwam er aan de verwarring een einde, en werd bereikt dat er tal van wijzen "niet omkwamen", die anders stellig omgekomen zouden zijn.

Hoevelen zouden er al niet omgekomen zijn voor eeuwig, mede door gebedsnalatigheid? En hoeveel verwarring blijft er niet bestendig, mede door gebedsverwaarlozing? Die vriendensamenkomst in Daniëls huis moest òns nu eens verwarring brengen. Want och, wij komen ook dikwijls genoeg met onze vrienden samen. En we praten dan ook wel eens over de verwarring op staatkundig en kerkelijk gebied. Praten ja, vooral veel praten en klagen. We verbeelden ons dan ook nog wel eens, dat we dan een "geestelijk" gesprek gehad hebben. Weer een illusie minder, lieve mensen, want u is heel niet geestelijk, maar erg vleselijk geweest. Waarom kwam u niet samen om te bidden? Gek hè, samenkomsten als vrienden, om te bidden, dat doé je toch niet? En dat dit als een paal boven water vaststaat, dat men dit "toch niet doet", en dat het gek zou staan als men 't wèl deed, is een van de vele bewijzen onzer verwereldlijking, helaas! En zo laten we onder 't praten door ons de prachtkansen van het gebed ontglippen, om "de God des hemels barmhartigheid te verzoeken".

Het talent van het gebed!

Dit is dan een talent, dat we allemaal gekregen hebben. Daar kunnen we nu eens niet van zeggen: daar heb ik geen gaven en talenten voor. De gave verleent God zelfs aan kinderen.

Het is wel te hopen, dat we straks niet horen moeten, dat we boze en luie dienstknechten geweest zijn, die hun gebedstalent in de grond begraven hebben, en van wie genomen wordt ook wat hij heeft.

Het talent der openbaring

Breng mij in voor de koning, en ik zal de koning de uitlegging te kennen geven.

Daniël 2:24b.

Toen heel Babel op z'n kop stond, heeft Daniël de situatie gered.

Niet door eigen kracht, maar door gebruik te maken van het talent van het *gebed*. Dat is dus feitelijk heel eenvoudig. Daniël was een mens van gelijke bewegingen als *wij*, en wij zijn dus elk ogenblik tot soortgelijke prestaties in staat, als we maar *bidden* kunnen, want door het gebed daalt als het ware iets van de goddelijke almacht op zwakke mensen neer. Daniël bad een gebed en ziet, de verborgenste geheimen, de tekst en de uitleg van 's konings droom kwamen uit hun schuilhoeken te voorschijn: "Ik dank en ik loof U, o God mijner vaderen, omdat Gij mij wijsheid en kracht gegeven hebt, en mij nu bekend gemaakt hebt, wat wij van U verzocht hebben, want Gij hebt ons des konings zaak bekend gemaakt" (vs 23).

Wie heeft, die zal gegeven worden — dat komt hier wel heel duidelijk uit.

Daniël beschikte reeds over het schone talent van het gebed, en dat gaf hem zo'n stil vertrouwen, dat hij rustig kon gaan slapen, toen alle wijzen van Babel niet wisten waar ze zich bergen moesten, om aan het zwaard van Arjoch te ontkomen. Maar nu geeft God hem in de verhoring van dat gebed er zo maar een nieuw talent bij. Het *talent der openbaring* namelijk. De biddende profeet krijgt het dus niet lichter, maar zwaarder. De verhoring van zijn gebed is een gunst, maar tegelijk een taak. Privilege en opdracht tegelijk. Talenten zijn er om mee te woekeren, en waar hij nu door een visioen over de kleinste bijzonderheden is ingelicht, moet hij dit licht der openbaring ook verder laten schijnen.

Twee dingen vallen ons dan ook aanstonds op.

Vooreerst dat Daniël met zijn nieuw verworven kennis niet gaat pralen.

Hij verheft zich daar niet op, en zegt niet: wat ben ik toch een wijs man! 't Is waar, de wijzen hadden deerlijk gefaald, en waren hopeloos in een moeras geraakt, maar Daniël smaalt niet op hen, die het licht der openbaring missen. Hij weet veel te goed, dat het licht hem *gegeven* is. Talenten zijn gaven, en wie kan er nu pochen op gegeven goed? Vandaar dat hij juist de wijzen in bescherming neemt: zij kunnen 't eenvoudig niet weten. "De verborgenheid, die de koning eist, *kunnen* de wijzen, de sterrenkijkers, de tovenaars en waarzeggers de koning niet te kennen geven" (vs 27). Hij is daarenboven ootmoedig genoeg om te bekennen: "Mij is de verborgenheid geopenbaard, niet door de wijsheid die in mij zou zijn boven alle schepselen"... De ware kennis maakt niet opgeblazen!

En het tweede wat onze aandacht trekken moet is dit, dat de profeet zich terstond diep bewust is, dat hij nu een nieuwe *taak* heeft. God heeft hem een en ander niet verteld als een mooi geheim tussen hen beiden. Waar hij zich nu eens in verlustigen kon, en waar de anderen toch maar geen weet van hebben. Hij weet zich integendeel geroepen, om dit licht der openbaring uit te dragen, en alom te verkondigen de dingen die de Here hem heeft kond gedaan. Zelfs in des konings paleizen, 't Heilgeheim wordt aan zijn vrienden, naar zijn vreêverbond getoond, niet opdat zij er alléén kostelijk van genieten, maar anderen méé-genieten laten — de liefde is mededeelzaam. Het eerste wat Daniël dus doet, nadat hij 's morgens is opgestaan, is (nadat hij

God gedankt heeft) zich naar Arjoch te spoeden met de dringende boodschap: "breng mij in voor de koning, en ik zal de koning *de uitlegging te kennen geven*". Daniël doet dit niet alleen uit begeerte om de koning in kennis te brengen met de enige ware God, Wiens wijsheid boven alle mensenwijsheid verheven is, maar ... er hingen immers ook nog mensenlevens van af? Derhalve laat hij aan de opdracht: "breng mij in voor de koning", deze andere voorafgaan: "breng de wijzen van Babel niet om!"

We staan hier eens even stil.

Wij zijn ook door Gods openbaring (de Bijbel namelijk) over tal van dingen ingelicht, waar andere mensen, zelfs wijze mensen, totaal onkundig van zijn. We zijn er nauwkeurig van op de hoogte, "wat na deze geschieden zal". We staan, om zo te zeggen, niet meer voor verrassingen. Dat er oorlogen komen, en geruchten van oorlogen, verschrikt ons wel, maar verwondert ons niet. We waren er van op de hoogte. Zie, Ik heb het ulieden voorzegd. We dromen de mooie dromen der wereld van een soort heilstaat op aarde niet meer mee. We weten ook, wat er na dit leven zijn zal. Er zijn wijze en geleerde mensen, die op het graf een groot vraagteken plaatsen, maar wij zetten er een uitroepteken op. De dood is verslonden tot overwinning! Hij is een doorgang tot het eeuwige leven. Of de ingang tot de eeuwige dood. Dat hangt er maar van af, of iemand in Christus geloofde of niet.

Dat alles weten wij met volkomen zekerheid.

We kunnen dat niet *bewijzen*, evenmin als die herdersjongen iets bewijzen kon, toen er een wijsgeer bij hem kwam, die zei: "Deze appel krijg je van mij, als je bewijst dat God bestaat". Maar de slimmeling haalde toen twee appels uit z'n zak en antwoordde: "Deze zijn allebei voor u, als u bewijst dat God niet bestaat".

Bewijzen kunnen we dus niets.

Maar het geloof *is* ons bewijs — een bewijs der zaken, die men niet ziet, en daarom is dit geloof een stellig weten, veel stelliger nog dan dat twee maal twee vier is.

Waar nu echter God ons *wijs* wilde maken tot zaligheid, laat ons dan niet eigenwijs worden en hoogmoedig!

We kunnen toch zo gloeiend en schrikkelijk hoogmoedig zijn! Hebben dan niet meer dan een schouderophalend medelijden met die onkundige mensen. Kijken uit de verhevenheid van ons geheid-gereformeerd-zijn neer op de schare die de wet niet kent. Nee, dan wij! Alsof wat wij weten een wijsheid is, die in ons is "boven alle levenden". En geen gevolg van bekendmaking, openbaring van God! Hoogmoedige dwazen, wat roemt gij alsof gij het niet ontvangen hebt?

Daar komt nog iets anders bij.

We kunnen dik doen en schutterig opgeblazen met onze kennis van de "gereformeerde waarheid" en daarbij nalaten datgene te doen met die openbaring, wat we juist wel moeten doen.

Zeker, God gaf ons die openbaring óók voor onszelf.

We hebben nu een licht op ons pad, en lopen niet meer in twee sloten tegelijk, en struikelen niet meer over alles en nog wat. God heeft ook het heilgeheim aan z'n vrienden getoond, opdat zij Gods verborgen omgang konden vinden. Maar verder mogen we dat toch niet allemaal voor onszelf houden. Bah, die geestelijke hamsteraars, die hun zolders en kelders volproppen, om zelf maar wellustig te kunnen genieten! Daniël bleef met z'n heilgeheim toch zeker niet in z'n opkamertje zitten, maar trompette het voor de koning en zijn rijksgenoten uit. Breng mij in voor de koning, en ik zal de koning de uitlegging te kennen geven! God heeft

ons Zijn openbaring gegeven als een talent. Niemand zet een licht onder een korenmaat, maar op een kandelaar, opdat het beschijne allen die in het huis zijn. Vóórhoudende, zegt Paulus, het woord des levens! We behoeven de gordijnen niet zo angstvallig te sluiten, dat er geen lichtstraaltje naar buiten valt. We mógen dat niet doen. Want er zijn ook nu nog mensenlevens mee gemoeid. Er zijn talloze mensen, die verloren zouden gaan, omdat ze geen kennis hebben. Die van 's levens rechte baan op de dwaalweg zijn vervallen, omdat ze geen licht hebben voor hun voet. Ten dele omdat wij zwijgen. Ten dele ook, omdat wij geen levende lichtbakens zijn door onze wandel. Niet dat we uit onszelf licht hebben. Maar zoals de maan het licht van de zon weerkaatst, en het licht van de maan terugwijst op het licht van de zon — zó hebben wij het licht van Christus te weerkaatsen en door te geven. Zon en maan zijn beide lichten. De eerste heeft licht van zichzelf, de tweede vangt het licht op. Zo kan Christus zeggen: "Ik ben het licht der wereld", maar ook Zijn kerk voorhouden: "*gij* zijt het licht der wereld".

En wee ons, zo we dit licht niet doorgeven. We zijn dan de boze en luie dienstknechten, die het talent der openbaring begraven hebben, en met al onze kennis en ons licht, is er geen andere toekomst dan de buitenste duisternis! Want al ware het, dat ik wist al de verborgenheid, en de liefde niet had, om mèt die kennis mijn naaste voor de Heiland te winnen, ik ware een luidend metaal en een klinkende schel. Gelijkerwijs Mij de Vader gezonden heeft in deze wereld, also zend Ik ook ulieden!

Wat wij dan aan de wereld, en feitelijk ook telkens weer aan onszelf hebben te zeggen, is, dat er plaats moet zijn voor Christus!

Dat is feitlijk heel de tekst en de uitleg van Nebukadnezars droom.

Deze zag een kolossaal beeld. Het hoofd was van goud, de borst en de armen van zilver, de buik van koper, de benen van ijzer, en deze kolos stond op voeten die ten dele van ijzer en ten dele van leem waren.

Men heeft zich het hoofd gebroken met de vraag, welke rijken precies bedoeld waren, maar feitelijk is er geen wereldmacht, die *niet* bedoeld is. De machten van alle eeuwen. De antichristelijke macht moge in de loop der jaren een andere vorm aannemen, nu eens van goud, dan van zilver, koper, ijzer of leem, in wezen is het één beeld, en het is ook nog hetzelfde beginsel — het moge glinsteren van goud van liberaal humanisme of geweldig zijn als een ijzeren gordijn.

Dit hele beeld nu wordt verbrijzeld door een steen. Deze steen is Christus, de steen, die door de tempelbouwers dezer wereld verachtelijk is een plaats ontzegd. Maar tot verbazing der beschouwers groeit deze steen uit tot een grote berg, de koninkrijken der wereld zijn geworden van onze God en Zijn Christus!

Die steen kwam dus aanrollen, niet om in dolzinnige vaart alles maar te verbrijzelen, maar om ruimte te maken, om plaats te maken *voor zichzelf*. Er is in de toekomstige wereld alleen maar levensruimte voor Christus. Er blijft maar één koninkrijk over, en dat is het koninkrijk der hemelen, waarin hemel en aarde zijn verenigd te saam. Ruimte voor Christus! Waarom is er in de verwarring die er heerst aan de hoven en onder de volken niet één die dit zegt? Waarom niet één, die in de Veiligheidsraad opstaat en zegt: ruimte, mijne heren, voor Christus, want anders zal uw prachtig kunstwerk verbrijzeld worden?

Ruimte voor Christus moet er zijn, ook in òns leven. Niet een plaatsje achteraf, maar alle plaats. De steen groeit. Groeit tot een berg die heel de aarde vervult. Maar die eerst heel ons leven in beslag moet genomen hebben, zullen onze stemmen zich paren in het loflied, dat de koninkrijken der wereld geworden zijn van onze God en Zijn Christus.

Wereldrijk en Godsrijk

Uw goden eren zij niet, en zij bidden het gesneden beeld niet aan, hetwelk gij opgericht hebt.

Daniël 3 :12b.

Nebukadnezar is nu weer radicaal over zijn onrust heen, die de droom hem bezorgd heeft, en waarover het tweede hoofdstuk ons uitvoerig heeft ingelicht. Of er een korte of lange tijd ligt tussen die droomgeschiedenis van het verbrijzelde beeld, en de oprichting van het glorieuze gouden beeld in het dal Dura, zegt ons de Schrift niet.

Zo maar, abrupt, zonder enige overgang, begint dit hoofdstuk: "de koning Nebukadnezar maakte een beeld van goud, welks hoogte was zestig ellen, zijn breedte zes ellen". Even resoluut heeft de koning waarschijnlijk zijn angstgedachten van zich afgeschud. Kom, weg er mee! Men moet aan de narigheden en akelige dromen niet al te lang denken, en schep vreugde in 't leven! Wat had hij ook eigenlijk zitten tobben en zich bang gemaakt om niets! Er was immers geen wolkje aan de lucht, en alles liep reusachtig gesmeerd. Nebukadnezar annexeerde het ene land na het andere. En van het te pletter vallen van het beeld zijner dromen, waarvan hij het gouden hoofd uitmaakte, was niets te bespeuren.

Integendeel, bracht dat beeld uit z'n dromen hem op een prachtige inval. Hij zou nu een echt beeld gaan maken, veel mooier dan hij ooit gedroomd had. Niet met een gouden hoofd alleen, maar helemaal van goud.

Hiermee toont Nebukadnezar, dat hij niet alleen vergeten wil wat hij *gedroomd* heeft, maar ook wat hij gezégd heeft. Hij had namelijk pas nog gezegd tegen Daniël: "Het is de waarheid, dat ulieder God een God der goden is, en een Here der koningen" (2 vs 47). Och, men zegt wel eens wat, en men garandeert wel eens wat. Nebukadnezar is niet de eerste, en stellig niet de laatste "grote der aarde" geweest, die het met eens afgelegde verklaringen niet al te nauw nam. Zij herroepen nog al eens, wat ze eenmaal hebben gesproken. En het beeld in het dal Dura is een volledige herroeping van z'n belijdenis van zoëven. Hij zal nu een macht gaan aanbidden en laten aanbidden, die veel groter is dan God.

Er staat niet bij, dat dit gouden beeld de een of andere god of godin van Babel moest voorstellen.

Dat is ook niet waarschijnlijk.

Meer voor de hand ligt de veronderstelling, dat we hier te doen hebben met een zinnebeeldige voorstelling van de *macht* van Babel. Nebukadnezar wilde in dat monstrueuze beeld van zestig bij zes ellen, dat is 36 meter hoog en 3 meter breed, vorm en gestalte geven aan de geweldige macht, die hij verworven had. Dat moesten de mensen zien, en bewonderen en ... aanbidden. De naam van het dal Dura waar het beeld een plaats kreeg, wijst misschien ook in die richting, want "Dura" schijnt zo iets als "vesting" te betekenen. Het was dan de militaire macht van Babel, die hier zinnebeeldig werd voorgesteld. De afmetingen 60 bij 6 zullen niet zinnebeeldig geweest zijn. Wij mogen er niet meer uit afleiden, dan er in ligt. Maar onwillekeurig trekken we de lijn van Daniël toch even door naar de Openbaring van Johannes. Waar het getal 6 ook zo'n belangrijke rol speelt in het optreden van de Antichrist die óók al een beeld laat maken, en wiens getal of merkteken is 666. Een antichristelijke tendenz ligt er in elk geval in Nebukadnezars beeldenbouw, want hij is er niet mee tevreden,

dat het beeld er staat, doch het moet goddelijke ere ontvangen. Noem dit nu aanbedding van Babels militaire macht, of van de staatsalmacht of in de diepste grond van Nebukadnezar zelf, het is in elk geval de vergoddelijking van het schepsel . . . de grondtrek van de Antichrist.

Er wordt heel wat gedaan om de gestichte eredienst van de mens in stand te houden . . . het vervolg van dit hoofdstuk beschrijft dit uitvoerig en treffend.

In Jeruzalem klinkt de lofzang in *stilheid* tot God, maar in Babel gaat het met heel wat ceremonie, reclame en propaganda. Het begint al met de samenroeping van al wat groot is in Babel: "de stadhouders, de overheden en de landvoogden, de wethouders, de schatmeesters de raadsheren, de ambtlieden en al de heerschers der landschappen" (vs 2). Wat dit allemaal precies voor hoogwaardigheidsbekleders geweest zijn, zal wel moeilijk uit te maken zijn. Laat ons maar zeggen: de generaals en admiraals en officieren ... ge ziet voor uw ogen dat machtige defilé! "En zij stonden voor het beeld, dat Nebukadnezar gemaakt had" (vs 3). Stram in de houding! De vaandels neigen zich en alle armen zijn geheven tot eerbiedige groet.

Ter gelegenheid van de massale betoging van alle groten van Babel in vol ornaat werd het beeld "ingewijd". Naar Oosterse trant werd dan zo'n beeld gekleed en "gevoed" . . . het werd om zo te zeggen "levend gemaakt", om zo de weg te banen, dat men het beeld kon "aanbidden". Het leek dus allemaal net "echt". In moderne stijl betekent dit: op dat ogenblik werd de staatsalmacht van Babel tot staatsgodsdienst verheven en tot nieuwe religie ge-proclameerd.

Het was dus een echt religieus feest.

Vandaar ook de stemmingsvolle muziek.

Even indrukwekkend als de rij der magistraten is de rij der muziekinstrumenten.

Want "een heraut riep met kracht: ten tijde dat gij zult horen het geluid des hoorns, der pijp, der citer, der vedel, der psalteren, des accoordzangs en allerlei soorten van muziek, zo zult gijlieden nedervallen, en aanbidden het gouden beeld, hetwelk de koning Nebukadnezar heeft opgericht; en al wie niet nedervalt en aanbidt, die zal te dierzelfer ure in het midden van de oven des brandenden vuurs geworpen worden" (vs 4-6).

De oven des brandenden vuurs!

Zo'n oven is misschien het best voor te stellen als een soort kalkoven, waarin de slachtoffers van boven als door een nauwe trechter naar beneden werden geworpen. Dit doet er trouwens ook weinig toe. Die oven is er nog, zij het gemoderniseerd, maar niet minder heet en vooral niet minder wreed.

Die oven des brandenden vuurs is tegelijk de zwakke plek in Nebukadnezars systeem!

Er is in het rijk van Nebukadnezar wonderveel moois. Een gouden beeld in het dal Dura, prachtige parades, tromgeroffel en gewijde muziek. Alles is ook geweldig georganiseerd! Maar Nebukadnezar weet opperbest, dat lang niet allen even spontaan en gewillig meejubelen. Er moet dus iets op gevonden worden, om de honderd procent knieiers voor het beeld vol te krijgen. Daar wordt dan de brandende oven op gevonden. Het is de angst en de vrees, die nu vanzelf de stramme knieën buigen doet. En op die angst speculeert Nebukadnezar.

Dit is, zeiden we, de zwakke plek. Het betekent ook de ondergang van dit regiem, zodra de angst en de beklemming wegvallen.

De schoonheid van onze redelijke godsdienst is de *vrijwillige gehoorzaamheid*.

Niemand wordt gedwongen.

Jezus vraagt: wilt gijlieden ook niet heengaan? Tegen wil en dank moet niemand blijven. Het moet een *liefdienst* zijn, die niet verdient, en de geboden Gods zijn gezongen in het land der vreemdelingschappen. Zodra het knielen geboren wordt uit angst voor de brandende oven des vuurs dat niet uitgeblust wordt, heeft het z'n heerlijkheid ingeboet.

Maar Nebukadnezars geboden zijn geen gezangen, doch commando's. De liefde heeft plaats gemaakt voor angst. De aanbidding rust niet in vrijwillige overgave, maar berust op ijzeren dwang. Zó laat de profeet Daniël in enkele sobere woorden de machtige tegenstelling zien tussen het Godsrijk en het wereldrijk, het rijk van de Geest en het rijk van het geweld, het kruis en . . . de oven des brandenden vuurs!

Behalve alle mooie en lelijke dingen die, naar we zagen, zich bevonden in het rijk van Babel, bevonden er zich ook spionnen die nauwkeurig toezagen, of er ook staatsgevaarlijke elementen waren.

We lezen daarvan in vs 8: "daarom naderden even terzelfder tijd Chaldeeuse mannen, die de Joden openlijk beschuldigden".

Op verzoek van Daniël waren indertijd Sadrach, Mesach en Abed-nego "over de bediening van het landschap van Babel" gesteld. Ze hoorden dus ook bij de elite, die tot het wijdingsfeest was uitgenodigd. Om niet genoemde reden was Daniël zelf er blijkbaar niet bij.

Maar ze worden spelbrekers op het wereldfeest.

Toen ieder knielde bleven ze stram rechtop staan.

Ze wilden voor niemand buigen dan voor God.

De vrees voor de oven deed iedereen knielen — de vreze des Heren hield hèn overeind.

Maar de geheime politie is op z'n post.

Zie, daar naderen al de Chaldeeuse mannen, die de Joden openlijk beschuldigen.

De merkwaardige mededeling: *Chaldeeuse* mannen en *Joden*, wijst kennelijk op rassenhaat. De Jodenhaat is al oud. Maar het element van *jaloerie* is ook niet over het hoofd te zien. Er zijn Joodse mannen — Joden nog wel — "die gij over de bediening van het landschap van Babel gesteld hebt" (vs 12). Joden, die belangrijke ambten bekleeden in de staat — dat moet toch volledig uit zijn!

Maar het voornaamste is de haat tegen de *godsdiens* dezer drie mannen — er zullen ook wel Joodse mannen geweest zijn die wèl bogen, maar alleen deze drie weigerden —. Bovendien wordt de beschuldiging elders toegespitst: "uw *goden* eren zij niet". "Derhalve zeide Nebukadnezar in toorn en grimmigheid, dat men Sadrach, Mesach en Abed-nego voorbrengen zou; toen werden die mannen voor de koning gebracht" (vs 13).

Zo staat het wereldrijk absoluut antithetisch tegenover het Godsrijk, gelijk omgekeerd ook het Godsrijk antithetisch tegenover het wereldrijk staat. Maar er is toch een groot verschil.

In het rijk van Nebukadnezar is geen plaats voor een ieder die om ras of geloof niet mee wil zingen in het koor. Doch er is wel plaats voor wie *gedwongen* meeknielt. Het kan het zelfs tot hoge ambten brengen, waar de Joodse mannen zijn uitgestoten.

In het rijk van Christus is ook geen plaats voor wie niet buigen wil voor de Koning der eeuwen. Rasoverwegingen gelden hier echter niet. Chaldeeuse en Joodse mannen zijn even welkom. In Christus is geen Jood of heiden, geen barbaar en Scyth. De enige overweging die geldt is de vrijwillige overgave. Wie knielt omdat anderen knielen, brengt het misschien tot

de bediening van ouderling of diaken of dominé in het landschap van het koninkrijk der hemelen. Maar om mede te zitten op de twaalf tronen in de hemel, zover brengt hij het niet. Hij wordt als een onnutte dienstknecht buitengeworpen, 'k Doe uw geboôn oprecht en welgezind, dat is de grondwet der liefde in het koninkrijk Gods.

Het offerfeest Gods

Hij antwoordde en zeide: Zie, ik zie vier mannen los wandelen in het midden des vuurs, en daar is geen verderf aan hen; en de gedaante des vierden is gelijk aan een zoon der goden.

Daniël 3:25.

Toen de spelbrekers op het wereldfeest, Sadrach, Mesach en Abed-nego weigerden voor het gouden beeld van Nebukadnezar te knielen, werden zij, in hun mantels gebonden, zonder vorm van proces in de oven des brandenden vuurs geworpen. Het vedelen citerspel in het dal Dura zal zo aanstonds worden geaccompagneerd door het gekerm der ellendigen in de verte. Het wijdingsfeest van Nebukadnezar zal een pendant krijgen in ... het offerfeest der slachtschappen Christi. Want het zal werkelijk een *feest* worden daar in de brandende oven. We zullen dat zo dadelijk vernemen.

Nebukadnezar kwam namelijk al gauw tot de ontdekking, dat men de kerk des Heren niet zo gemakkelijk vernietigt, als men bijvoorbeeld ongedierte uitroeit. Tot z'n ontzetting bemerkte hij, dat hij niet met drie mannen te doen had, maar dat een hogere, goddelijke macht hem in de weg trad ... de geheimzinnige vierde, die hij "een zoon der goden" noemt.

Wij kennen deze wonderlijke Redder beter.

Des Heren engel schaaft een onverwinb're hemelwacht, rondom hem, die Gods wil betracht! Wij denken hier onwillekeurig aan de Engel des Verbonds, de man, die eens met Jacob worstelde, maar nu Jacobs zonen te hulp snelt — voorafschaduwing van de Zoon des mensen.

Deze verschijning is ongetwijfeld het antwoord op het gebed der "drie mannen in het vuur".

Het is eenvoudig ondenkbaar, dat zij *niet* gebeden hebben vóór de terechtstelling.

Hun woord vol geloofsvertrouwen: "Onze God, Die wij eren, is machtig ons te verlossen uit de oven des brandenden vuurs, en Hij zal ons uit uwe hand, o koning, verlossen" is vrucht van gelovig gebed.

Dat ze gebeden hebben, wordt ons in de Schrift echter niet gemeld — de Bijbel verhaalt geen overbodige en vanzelfsprekende dingen! Wat ze gebeden hebben, natuurlijk evenmin.

In de apocriefe boeken — waarvan de Statenvertalers hebben gezegd, dat het wel nuttig kan zijn ze te lezen — komt ook voor een "gebed van Azarja". Wij horen hem aldus belijdenis doen: "Gij doet ons recht, dat Gij ons gestraft hebt met zulke straf, welke Gij over ons hebt laten gaan, en over Jeruzalem, de heilige stad onzer vaders, ja, Gij doet recht en wel daaraan, wegens onze zonden; want wij hebben gezondigd en kwaad gedaan, hiermede, dat wij van U afgeweken zijn en overal tegen U misdagen hebben, en naar Uw geboden niet hebben gehoord, noch ze gehouden en er naar gedaan, gelijk Gij ons bevolen hebt, opdat het ons mocht welgaan".

Dit gebed heeft grond van waarschijnlijkheid.

Gelovige bidders zijn altijd ootmoedig geweest.

Zij houden zichzelf niet voor de vermoorde onschuld, maar belijden oprecht: *wij* hebben gezondigd.

Zij zien de zonden niet groot bij anderen, maar bij zichzelf. Azarja beklagt zich niet over de

boosheid van Nebukadnezar en de boosheid der wereld, maar klaagt over eigen boosheid en die van zijn volk. Wij vinden — als we nauwlettend toezien — de zonden der wereld altijd in het klein (soms ook in het groot) bij ons zelf terug. Toen alle volken knielden voor het majestueuze beeld van Nebukadnezar, hebben Sadrach, Mesach en Abed-nego niet versted gestaan over zoveel afgoderij, maar daarin het sprekend beeld herkend van het uitverkoren volk, dat knielde voor de Baäls en Asteroths.

Wij hebben goddeloosheid gedaan!

Daarom zijn wij nu in het vuur . . . Gij, Here, doet ons recht!

In de afdaling van de Engel des Verbonds in het hete vuur breekt het licht van Golgotha door de schaduw heen.

De Zone Gods heeft ons gezien in de hel van vuur vanwege — om met Azarja te spreken — de waarachtige oordelen Gods om onze zonden. Het vuur dat niet uitgeblust wordt. Toen is Hij daarin Zelf afgedaald, om ons te redden met een zó volkomen verlossing, dat hetgeen van de drie jongelingen gezegd wordt, "dat het vuur over hun lichaam niet geheerst had, en dat het haar huns hoofds niet verbrand was, en hun mantels niet verbrand waren, ja dat de reuk des vuurs daardoor niet gegaan was" — daar maar een zwak beeld van geeft.

De vurige oven met "de gedaante des vierden gelijk een zoon der goden" is de profetie van de nederdaling ter helle. Zie het Lam Gods Dat de zonde der wereld wegneemt.

De wereld houdt haar wijdingsfeest in het Dal Dura.

Maar God arrangeert in het jammerdal dezer wereld Zijn offerfeest aan het kruis, dat ons veroordeelt en roept: "Alzo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn Eengeboren Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe".

En terwijl de wereld jubelt bij vedel en citer en accoordgezing, en in aanbidding neerknielt voor de heerlijkheid en de macht van de mens, ligt de kerk in aanbidding neergebogen voor het kruis van haar Verlosser, dat hier voor haar verwonderde ogen opgericht wordt. Men hoort ook der vromen tent weergalmen, maar het is niet de veeltonige muziek van rijkgeschakeerde muziekinstrumenten als in het dal Dura, maar het "accoordgezing" bij 't eenvoudig harmonium: "zo is er dan geen verdoemenis voor degenen die in Christus Jezus zijn. Dood, waar is uw prikkel, hel, waar is uw overwinning?"

U alleen, U loven wij:
Ja, wij loven U, o Heer,
Want Uw naam, zo rijk van eer,
Is tot onze vreugd nabij.
Dies vertelt men in ons land
Al de wond'ren Uwer hand.

En zoals de stadhouders en overheden, de landvoogden en de raadsheren des konings zich verdrongen rondom de jongelingen (vs 27) die ongedeerd uit de hete oven stapten, om hun lichamen en mantels te keuren, of ze werkelijk door de gloed niet geschroeid waren, zó kan het werk van Christus aan Zijn verlost en gekeurd worden. Dit is zó volkomen, als had ik nooit zonde gehad noch gedaan, ja al had ik zelf al de gehoorzaamheid volbracht, die Christus voor mij volbracht heeft, voorzover ik zulk een weldaad met een gelovig hart aanneem.

Bij Christus is echter geen uitwendige heerlijkheid, gelijk dat bij Nebukadnezars beeld het geval was.

Het kruis werpt er z'n schaduwen over, en de vlammen verspreiden hun rosse gloed.

De drie jongelingen waren er niet eens zeker van, of God hen wel uit de oven verlossen zou. Als dit Gods eer kon bevorderen, zou het stellig gebeuren, maar ze rekenen óók met de mogelijkheid, levend verbrand te worden, en dan was het ook goed en ter verheerlijking Gods...: "Hij zal ons uit uw hand, o koning, verlossen, *maar zo niet*, u zij bekend, o koning, dat wij uw goden niet zullen eren" (vs 17b, 18a).

Concludeer dus uit deze geschiedenis vrijuit, dat de dood is verslonden tot overwinning.

Maar trek er *niet* de conclusie uit, dat geen enkel leed u treffen zal, en God u voor alle moeite zal bewaren.

Bereid u integendeel op iets ander voor!

Krachtens de innige gemeenschap tussen Christus en Zijn kerk, zal de gemeente te allen tijde kruisgemeente zijn. Zij hebben Mij gehaat — zij zullen ook u haten. God legt te allen tijde Zijn kerk op het altaar en viert tot de jongste dag met haar Zijn offerfeest. *Altijd* staat de oven voor haar te branden: de ticheloven in Egypte, de vurige oven in het dal Dura, de brandstapels in de kerkgeschiedenis, de concentratiekampen achter het ijzeren gordijn. Straks zal de grote Nebukadnezar — de werelddictator in optima forma — zijn beeld oprichten, en het wordt voor de kerk dus één grote vurige oven, als ze weigert deze goden te eren. En op de vraag: waar is de God Die u verlossen zal, heeft de kerk alleen dit antwoord der geloofsverwachting:

Al laagt g', o Isrel, als weleer,
Gebukt bij tichelstenen neer,
Toen gij uw juk moest dragen
En zwart waart door uw dienstbaarheid,
U is een beter lot bereid:
Uw heilzon is aan 't dagen.

Het is niet te zeggen, of *wij* deze tijd beleven zullen.

Het doet er ook weinig toe, want we willen niet vergeten, dat ook nú, elke dag, ons leven in het teken van het offer moet staan en in de vlammen moet. Wee de mens die het offer der zelfverloochening niet kent, het kruisigen, doden en begraven van de boze lusten van het vlees, en de roeping, zichzelf tot een offerande der dankbaarheid Gode te wijden. Wee de mens die de vlammen niet kent.

En niettemin is het leven, dat door het kruis beheerst wordt, een leven van *vreugde*.

Het lijkt wel zo, dat in het dal Dura alles vrolijkheid is, en in de vurige oven waar de jongelingen vertoeven, stikkende benauwdheid, maar verkijk u op deze dingen niet! In het rijk van Nebukadnezar heerst de permanente angst, maar onder *Zijne* heerschappij zijn wij zalig, zijn wij vrij. Ook in de oven. De apocriefe boeken vermelden zelfs "het *gezang* der drie mannen in het vuur". Dat kan dus ook. Zij zingen daar: "Vuur en hitte, looft de Here, prijst en roemt Hem eeuwiglijk. Grote en kleine hageelstenen, looft de Here, roemt en prijst Hem eeuwiglijk".

Dit is de glorie der kerk.

Zij weet te *roemen* in de verdrukkingen, omdat zij weet, dat wat het leven somber maakt, niet is de druk en de hitte van de oven, maar de *zonde*. En van zonde verlost, is zij ook van angst en droefheid verlost, en kan zij gehoor geven aan de roepstem: "Verblijdt u te allen tijde". Het vuur van de oven heeft niet de jongeling verteerd, maar alleen de banden, waarmee ze gebonden waren, zodat ze "vrij" wandelden in de oven. Zo werken alle dingen mede ten goede. Wij worden niet door vlammen gespaard, maar de vlammen verteren alleen datgene

wat verteerd moet worden, en wat wèg moet uit ons leven, zal het Godverheerlijkend zijn. Naarmate de uitwendige mens verdorven wordt, groeit de inwendige mens van dag tot dag.

Zo gezien, wordt elke ziekte medicijn, elk verlies winst, en zelfs de dood een toegangspoort tot het eeuwige leven.

De vurige oven wordt een féést, veel groter dan het feest in het dal Dura.

Gezegende vlammen!

Gij vuur en hitte, looft de Here, prijst en roemt Hem eeuwiglijk.

En gij, mijn ziel, looft gij Hem bovenal.

Nebukadnezars hallelujah

Nebukadnezar antwoordde en zeide: Geloofd zij de God van Sadrach, Mesach en Abed-nego.
Daniël 3:28a.

Er staan in het derde hoofdstuk van Daniël allerlei wonderlijke dingen.

We hoorden reeds van het miraculeuze gebeuren, dat drie men sen uit de vurige oven ongedeerd tevoorschijn kwamen. Maar is het Hallelujah, geloofd zij God, waarmee de geschiedenis van het gouden beeld in het dal Dura eindigt, niet minstens even wonderbaarlijk? Temeer, waar het komt uit de mond van . . . .Nebukadnezar, de heidense dictator! Uit zijn mond, ja, en helaas niet uit zijn *hart*. Maar ook zó is de triumpf al groot. De hele regie rondom het gouden beeld was opgezet, om de grootheid van de mens te prijzen, en het "ere zij de mens" moest van aller lippen klinken. En ziedaar, het loopt er op uit, dat de regisseur zelf het "ere zij God" inzet, en dat dezelfde man, die bevel gegeven had, dat alle volken eerbiedig knielen zouden voor zijn beeld, nu als een blad van de boom is omgekeerd en bevel geeft "dat alle volk, natie en tong, die lastering spreekt tegen de God van Sadrach, Mesach en Abed-nego, in stukken gehouwen worde, en zijn huis tot een drekhoop gesteld worde, want daar is geen andere God, die alzo verlossen kan" (vs 29).

Wij zouden nooit gedacht hebben, dat het plechtige heidense wijdingsfeest — daar nu nog op uitlopen zou!

Voorals toen we de knapen het vuur in zagen tuimelen, hielden we ons hart vast.

Maar God heeft er van het begin af aan op aangestuurd.

Zijn naam moest en zou eer ontvangen, zèlfs daar in het dal Dura.

En om dat doel te bereiken, heeft Hij nu die drie Joodse mannen gebruikt als instrumenten. Door hen getrouw te maken tot de dood. Die drie vormden de *kerk* van die dagen. Een heel klein groepje dus! Maar wat zou het getal? God rekent niet met getallen, maar met trouw. En wat kan er dan dus ontzettend veel gebeuren als de kerk trouw blijft! Daar verandert alles van. Een heidense orgie wordt er zo maar door omgezet in een lofzang tot God . . . "Geloofd zij de God van Sadrach, Mesach en Abed-nego"!

Ik wil maar zeggen: als de wereld tegenwoordig davert van mensenverheerlijking en mensenvergoding, dan moeten we maar ophouden daarover te klagen, maar behoren we ons èrg te schamen. Want wat hebben *wij* er feitelijk tegen gedaan?

Toch wil ik er alle nadruk op leggen, dat de Here die jonge mensen als *instrumenten* gebruikte.

Als *zij* het hadden moeten doen, dan was er natuurlijk ook niets van terecht gekomen.

Houdt Christus Zijne kerk in stand,
Zo mag de hel vrij woeden.

Nu, zo was het toen in Babel ook, en zo is het nu nog!

Het grootste wonder van Daniël 3 zal daarom wel wezen, dat er zo'n stuk of wat mensen zijn, die zowaar *niet* knielen, en *niet* meedoen met de grote hoop, en niet op de vlucht slaan voor de oven des brandende vuurs! Dat er toen en nu een kerk is, dat is niet onze trouw, of beginselvastheid, of weet ik wat allemaal, maar dat is *Christus*. Hij zorgt ervoor, dat Hij nooit

zonder onderdanen is. Het is door *Zijn* eigen kracht, zegt de Catechismus ergens, dat wij ons leven tot een offerande der dankbaarheid opofferen. Dat Christus er voor zorgt, dat de drie mannen door het vuur niet beschadigd worden, is een wonder. Dat ze niet door de tijdgeest beschadigd worden, is een niet minder groot wonder!

Er was anders aanleiding genoeg!

Gewetenspleisters zijn er in de regel voldoende te vinden.

Ze waren *ambtelijk* vertegenwoordigd op dat feest, Sadrach, Mesach en Abed-nego, en men moet in het publieke leven nu eenmaal krachtens z'n ambt aan tal van dingen meedoen, waar men als particulier persoon, en vooral als christen, eenvoudig niet over zou denken. Wat was er dus tegen, dat ze óók mee bogen — ze meenden er immers toch niets van! Wie daar iets over te zeggen heeft, zoekt spijkers op laag water, en kan beter deze wereld uitgaan.

Bovendien hadden ze nog een kostelijke gelegenheid, om de dans te ontspringen.

Nebukadnezar mocht deze mannen wel. Afgezien van hun steile godsdienstige opvattingen, waren het toch flinke kerels, en hij kon ze voor de regering van z'n landschappen best gebruiken. Ze waren tenminste eerlijk als goud, déze Joden, en dat kon Nebukadnezar van z'n eigen mensen niet zeggen. Van daar dat hij 't erg gemakkelijk maakt en de deur der ontkoming voor hen wijd openzet, door te vragen: "Is het *opzet*, Sadrach, Mesach en Abed-nego, dat gijlieden mijn goden niet eert, en het gouden beeld, dat ik opgericht heb niet aanbidt?" (vs 14). Ze hadden dus maar even te zeggen, dat het een *onopzettelijk* verzuim geweest was, en ziedaar, ze waren uit de brand! Verloochening van het beginsel? Nu ja, maar ze hadden toch ook nog een taak daar in Babel!

Men ziet dus, uitvluchten en voorwendzels genoeg! We weten er aardig goed weg mee, en hanteren ze dagelijks.

Maar het driemanschap staat als een muur . . . "U zij bekend, o koning, dat wij uw goden niet zullen eren, noch het gouden beeld dat gij hebt opgericht, zullen aanbidden" (vs 18). Dit is kort en krachtig. Bovendien duidelijk. Maar deze trouw brengt hen naar de dood.

Laten we nu vooral niet menen dat, al wordt voorlopig althans deze trouw tot de dood van ons niet gevraagd, *wij* met iets toe kunnen, dat minder deugdelijk is. Er is trouw nodig, om voor de Here te sterven, maar er is evenzeer trouw nodig, om voor de Here te leven, een trouw die vooral in het kleine moet blijken, want de trouw speelt niet voor de tribune, maar werkt en zwoegt aan de achterzijde van het leven. De trouw is ingedeeld bij de nachtploeg. Dit wordt gezegd, omdat we ons op dit punt zo lelijk kunnen verkrijgen. Er is zoveel valse munt in omloop. Voor trouw wordt aangezien, wat niets meer is dan sleur of gewoonte. Wie met z'n trouw exposeert — beginsel- of andere trouw — moet in elk geval weten, dat hij er naast is — het is geen jaarbeursartikel.

Hoe nauwkeuriger we de gebeurtenissen in het dal Dura bekijken, hoe meer tegenstellingen er openbaar worden tussen het koninkrijk Gods en het rijk van Nebukadnezar, anders gezegd, tussen kerk en wereld.

In het dal Dura heerlijkheid en grootheid.

Voor de Joodse mannen de oven des brandenden vuurs.

De onderdanen van Nebukadnezar leven onder een dwangregiem — ze worden beheerst door angst.

Daartegenover staat de lofzang der drie mannen in het vuur — ze zijn bedroefd maar altijd blijde.

Naast deze dubbele tegenstelling, waarop we vroeger reeds gewezen hebben, springt nu een derde naar voren.

Bij deze godvruchtige mannen is een ontroerende trouw, waarvoor de heiden Nebukadnezar geen gevoel heeft. Hij springt van de ene god op de andere over. Al naar het uitkomt. Nu de God van Sadrach, Mesach en Abed-nego zich zo wonderbaarlijk gemanifesteerd heeft, ruimt hij voor Hem ook een plaatsje in in zijn pantheon, om Hem even later weer af te zweren en te verguizen.

Daarom klinkt het Hallelujah van Nebukadnezar — en hiermee komen we op ons uitgangspunt terug — ook zo onzuiver. Hij zegt wel: "geloofd zij God". Maar hij zegt het niet "met diepst ontzag", doch slechts uit eigen belang. Men kan nooit weten, wat voordeel er aanzit om deze God der Joden te vriend te houden.

Het ergste is, dat zich 't hart niet met z'n daden en ook niet met z'n woorden paart.

Wel neemt Nebukadnezar buitengewoon krasse maatregelen: ieder die lastering spreekt tegen God zal in stukken gehouwen worden. Maar de allereerste maatregel die genomen moest worden, blijft uit: dat het Godonterende gouden beeld in stukken gehouwen en in gruzels geslagen werd. Dat beeld bleef er staan in het dal Dura, hoog opgericht en breeduit, zestig ellen hoog en zes ellen breed, schitterend in het licht van Gods zon. En aan de voet van dat beeld zingt Nebukadnezar z'n lofzang tot God. Hallelujah! Hij wil alles en iedereen wel kort en klein slaan, behalve dat mooie beeld dat hij opgericht heeft.

Nu beginnen we dat keizerlijke Hallelujah toch al weer verdacht te vinden. Woorden, Nebukadnezar, woorden man! En woorden zijn goedkoop. Ge kunt God nergens méér in eren dan door úw machtbeeld te vernietigen, maar dat doet ge nu precies niet. Ge vaart uit tegen iedereen die het wagen durft, lasterlijke *taal* te *spreken* tegen God, maar ge wordt niet boos op u zelf, vanwege de lasterlijke *daad* tegen God in dat beeld dat daar ongeschonden en onaangeroerd blijft staan.

Dit is een oude geschiedenis, die zich telkens herhaalt.

We lezen ook in het Nieuwe Testament van zo'n koning, Herodes namelijk, die op de prediking van Johannes de Doper vele dingen deed, maar juist het ene en het eerste wat hij moest doen, naliet, namelijk z'n onwettige vrouw Herodias naar huis sturen. Er is niets makkelijker dan Hallelujah te zingen, en niets moeilijker dan het beeld in het dal Dura te verbrijzelen.

We spraken vroeger reeds het vermoeden uit, dat Nebukadnezar met dat gouden beeld zelfaanbidding bedoelde, en zo gezien wordt het wegdoen van dat beeld nog stukken moeilijker. Want *zelfaanbidding* is het tegenovergestelde van *zelfverloochening*. Dat is tegen je zondige, hoogmoedige, trotse ik te zeggen: ik ken die mens niet. Ik wil hem niet kennen ook, en er niets mee te maken hebben. Ik wil hem liever kruisigen, doden en begraven. Nee, dan is het toch veel prettiger en aangener, om jezelf te handhaven, en te blijven wie je bent — laat staan dat mooie beeld, zestig ellen hoog en zes ellen breed!

En dan toch maar zingen: "geloofd zij God"!

Is dat geen innige Psalm: "Geloofd zij God met diepst ontzag"? Net een Psalm voor feestelijke gelegenheden vanwege dat wat er op volgt: "Hij overlaadt ons dag aan dag met Zijne gunstbewijzen"! Of als we van gezangen houden, kunnen we met onze lofzegging ook terecht. "Hallelujah, eeuwig dank en ere"! Ook zo'n innig gezang! Mensen nog toe, ik moet er niet aan denken, wat er gebeuren zal met hen, die deze lofzang niet meezingen kunnen, en lastering spreken tegen God. Sprak Nebukadnezar niet van in stukken gehouwen worden, en wat meer zegt, gewaagde Jezus niet van het onuitblusselijk vuur?

Maar stil nu eens even!

Wat zal er dan toch gebeuren met mij die dit schrijf en met u die dit leest, als wij met Nebukadnezar met onze mond zingen een nieuw gezang den Here, maar ons oude leven rustig voortzetten, en alles ook bij het oude *blijft*? Als dat beeld — u weet dat nu wel — onaangeroerd en ongeschonden blijft staan, en het beeld van Christus in ons niet zichtbaar wordt, Die als Hij gescholden werd, niet weder schold, en als Hij leed niet dreigde? Weet ge niet, hoe intens vals dit "geloofd zij God" dan klinkt in de oren van God en van Zijn engelen? Het klinkt niet alleen vals. Het klinkt als een vloek! Daarom behoef ik niet eens te zeggen, dat in het nieuwe Jeruzalem slechts de blijde zangers staan, en niet de valse zangers! Ik kan volstaan met te zeggen, dat in haar niet zal inkomen die gruwelijkheid doet en leugen spreekt. En dat is het geval met allen, in wier levensgang alles bij het oude blijft, en die als eerste en voortgaande bekeringsdaad dat vervloekte beeld van het eigen ik in het dal Dura niet tot stof vermalen.

Niet een iegelijk die tot Mij zegt: Here, Here, maar die daar doet de wil Mijns Vaders, Die in de hemelen is, is bekwaam tot het koninkrijk Gods!

Geloofd zij de God van Sadrach, Mesach en Abed-nego — zeker, deze belijdenis uit Nebukadnezars mond heeft waarde en betekenis gehad voor de *aarde*, inzoverre de naam Gods ook in de annalen van Babels geschiedenis is opgetekend, en de nietigheid der afgoden duidelijk is getekend.

Maar waarde voor de *hemel* heeft zo'n belijdenis niet.

Onze vaders begonnen hun geloofsblijdenis met de woorden: "Wij geloven allen met het *hart* en belijden met de mond, dat er is een eeuwig en eenvoudig geestelijk Wezen, hetwelk wij God noemen: eeuwig, onbegrijpelijk, onzienlijk, onveranderlijk, oneindig, almachtig, volkomen wijs, rechtvaardig, goed, en een zeer overvloedige fontein aller goeden".

Dit is iets anders dan Nebukadnezars Hallelujah.

Zij hebben die geloofsblijdenis met het hart bezegeld met hun bloed.

Dan zal zich 't hart met mijne daden paren.

Loof de Here, mijn ziel, Hallelujah!

Gij zijt die man!

De boom die gij gezien hebt, die groot en sterk geworden was, en wiens hoogte tot aan de hemel reikte ... dat zijt gij, o koning.

Daniël 4:20a, 22a

Heel die droeve historie, dat Nebukadnezar een tijdlang tot waanzin verviel, waarvoor hij reeds in de droom van de boom gewaarschuwd was, wordt ons in de Schrift meegedeeld binnen het kader van een koninklijke proclamatie. Zoals blijkt uit de aanhef van het vierde hoofdstuk: "De koning Nebukadnezar aan alle volken, natiën en tongen, die op de ganse aardbodem wonen: Uw vrede worde vermenigvuldigd. Het behaagt mij te verkondigen de tekenen en wonderen, die de allerhoogste God aan mij gedaan heeft" (vs 1, 2).

Zo begint dit koninklijk stuk.

En het slot is in soortgelijke toon gesteld: "Nu prijs ik, Nebukadnezar, en verhoog en verheerlijk de Koning des hemels, omdat al Zijn werken waarheid en Zijn paden gerichten zijn, en Hij is machtig te vernederen degenen die in hoogmoed wandelen" (vs 37).

Dit laat zich zo oppervlakkig hóren!

Als we niet beter wisten, zouden we haast denken: "Is Nebukadnezar óók onder de profeten?" Ja, als we niet beter wisten! Maar we hebben vroeger al gezien hoe hoog, of liever: hoe laag we de Hallelujahs van deze dictator hebben aan te slaan. En als we deze troonrede aandachtig bekijken, blijkt al spoedig dat de eer van God, die Nebukadnezar met de mond zegt te willen verkondigen, schuil gaat achter eigen eer en eigen belang. Hij is trouwens daarin niet de enige. Er zijn heel wat opperzangmeesters en lofzangers op 's Heren naam en ijveraars voor Zijn eer, die men haast hóórt zeggen: hoort u *mij* wel; ziet u wel goed wat *ik* allemaal doe? Zo doet het al aanstonds onaangenaam aan, dat de koning zich begint te richten tot "alle volken, natiën en tongen, die op de ganse aardbodem wonen". Hier ben Ik (met een hoofdletter), Nebukadnezar, de wereldbeheerser: de arme man is van z'n dierlijke waanzin genezen, maar nog steeds niet van z'n waanzinnige zelfverheffing! Voorts kan hij ook nog niet nalaten te reppen (vs 8) van Daniël, "wiens naam Beltsazar is, naar de naam mijns gods". Daniël had hem die droom wel uitgelegd, maar dat kwam toch maar, omdat die de naam van *zijn* god droeg. Maar tenslotte ligt het er dik op, dat Nebukadnezar tot deze koninklijke bekendmaking niet gedwongen werd door *religieuze*, maar door *zuiver-politieke* motieven. Iedereen wist natuurlijk wel, dat Nebukadnezar krankzinnig geweest was, en een tijdlang als een wild dier opgesloten. En niemand wil graag geregeerd worden door een vorst, die niet wel bij zijn hoofd is. Bij de koning moet de wijsheid zijn! Nu, om alle wantrouwen en vrees bij z'n onderdanen voorgoed weg te nemen, wordt dit stuk de wereld ingezonden: men zal er uit kunnen lezen, dat de koning wèl bij z'n verstand is. Dat zijn gezonde woorden — dat is geen gekkemans-praat. Nebukadnezar bedoelt een publieke verklaring af te leggen, dat hij weer volkomen genezen is.

Tekst en uitleg van deze historie zijn als volgt:

Voor de zoveelste maal wordt Nebukadnezar door een angstdroom verontrust — wat slapen zulke rijke en machtige lieden toch slecht!

Aangezien in een droom dikwijls terugkeert, wat een mens overdag in wakende toestand heeft overdacht, gunt deze droom ons een blik in de ziel, en worden we gewaar wat

Nebukadnezars binnenste gedachten waren.

Hij droomde namelijk, dat hij een grote boom was, een geweldige boom, die alle aandacht trok, en zichtbaar was, op welk punt van de aardbodem men ook stond. Zelfs raakte deze boom met zijn opperste takken de hemel aan (vs 11). Natuurlijk heeft zo'n majestueuze boom "levensruimte" nodig, en onttrekt hij de levenssappen en levensmogelijkheden aan alle kleine bomen in de buurt. Wie spreekt er echter bij een boom van agressie of geweld? Welwillend is deze boom, en beschermend steekt hij z'n brede takken schaduwend uit over alle kleinen der aarde. Hij vervult een zeker protectoraat ten behoeve van de weerlozen. Hoor maar: "zijn loof was schoon, en zijn vruchten waren vele, en daar was spijze aan dezelve voor allen; onder hem vond het gedierte des velds schaduw, en de vogelen des hemels woonden in zijn takken, en alle vlees werd daarvan gevoed" (vs 12).

Dit is de grote droom van Nebukadnezar!

Een grote en machtige staat, die zich uitbreiden en leven wil ten koste van anderen, desnoods met geweld. En die de anderen wil laten leven, maar . . . afhankelijk van die boom! En in de schaduw!

Maar God in de hemel waakt voor Zijn geschonden recht!

Een hemelse wachter geeft bevel dat de boom omgehouden en de takken afgekappt moeten worden. Wel moet de stam met z'n wortels blijven staan, maar hij wordt van z'n heerlijkheid beroofd, ja zelfs wordt hem "eens beesten hart" gegeven, totdat zeven tijden over hem zijn voorbijgegaan (vs 13-16).

Op de bijzonderheden hiervan komen we later terug, maar zoveel is terstond wel duidelijk, dat niet alleen een straoefening wordt aangekondigd over de boom, maar ook, dat deze straf op het hoofd van Nebukadnezar zelf zal neerkomen. Immers, niet van een boom, maar alleen van een *mens* kan gezegd worden, dat hij een hart heeft, en dat dit hart in eens beesten hart zal veranderd worden

Nebukadnezar heeft dat zelf ook dadelijk begrepen.

Vandaar dat hij ook wil weten, wat het vreselijke is, dat hem boven het hoofd hangt.

Dat hij, ondanks de teleurstellende ervaringen van vroeger, het toch eerst weer met z'n beroepswaazeggars, de tovenaars, de sterrenkijkers, de Chaldeeën en waazeggars probeert, is zielkundig verklaarbaar. Hij wil enerzijds wel uit de onzekerheid komen, maar is anderzijds toch bang, de klare waarheid te horen. Nu, in de camouflage der waarheid hebben de waazeggars hun meester niet gevonden. Blijkbaar hebben de antwoorden der wijzen de koning toch niet bevredigd, en zo komt hij ten langen leste toch weer bij Daniël terecht (vs 8).

Gods profeten camoufleren niet.

Zij weten, dat alleen de *waarheid* de mens kan vrijmaken.

Niettemin zijn ze er de mensen niet naar, om met een zekere wellust met Gods straffen om te springen.

Hoewel de koning de verdrukker was van z'n eigen volk, koesterde Daniël geen moment wraakzuchtige gedachten, en verblijdde hij zich niet in zijn ondergang. Zelfs kon hij een uur lang niets zeggen, zo bedroefd was hij, toen de betekenis van de droom tot hem doordrong. En toen hij tenslotte het woord nam, gaf hij te kennen, dat hij liever wilde dat deze droom 's konings haters wedervoer, en de uitlegging zijn wederpartijders (vs 19).

Dit was de geest der liefde van Christus in Daniël.

Maar de liefde staat met de waarheid nooit op gespannen voet.

Vandaar dat de getrouwe prediker Daniël niets verbergt, maar regelrecht en op de man af zegt: "die boom zijt gij, o koning!" Precies als Nathan tot David zeide: "gij zijt die man!"

Dit is de kern van alle homiletiek.

Een persoonlijke prediking, recht op de man af, die zonder sparen het verborgenste kwaad in de mens, ook in de "vrome" mens loswoelt. Zodat we de moed niet meer hebben, om tersluiks naar onze buurman op de bank te kijken, of naar de boze wereld heel ver weg ... gij zijt die man!

Zulk een prediking is tegelijk theodicee.

De zonde van Nebukadnezar was hoogmoed en imperialisme en daarom was het oordeel Gods redelijk. Hij, die de heerschappij had over alle volken, zou zelfs de heerschappij over z'n geestvermogens verliezen en de alom gevierde koning zou door iedereen als een beest worden geschuwd.

Ziedaar de straf.

Maar de barmhartigheid roemt tegen het oordeel.

Aan iedere zondaar, hoog of laag, wordt nog de gelegenheid geboden tot bekering en verootmoediging. Ook aan Nebukadnezar werd nog uitstel van executie verleend, en Daniël drong er bij de koning op aan, zijn ongerechtigheden af te breken door *genade te bewijzen aan de ellendigen*" (vs 27).

Deze laatste woorden laten nòg duidelijker de zonde van Nebukadnezar zien.

Het was niet alleen de positieve zonde van geweldpleging, maar ook de zonde van *nalatigheid*, om genade te bewijzen aan de ellendigen.

Van Christus wordt in de 72e Psalm gezegd, dat Hij de ellendigen regeren zal rechtvaardig, wijs en zacht, en dat Hij hun recht zal doen op hun klacht. In deze genadeheerschappij van Christus vindt elk koningschap op aarde z'n norm. De methoden van geweld, onderdrukking en zelfvergoding van de heidense dictator waren *antichristelijk*, maar nu moest hij zich in die zin bekeren, dat hij in z'n regering iets vertoonde van het beeld van *Christus*, door genade te bewijzen aan de ellendigen. Ook voor Nebukadnezar moest gelden dat de overheid Gods diensdijner is . . . Door *Mij* regeren de koningen en stellen de vorsten gerechtigheid.

Daniël 4 had voor onze tijd geschreven kunnen zijn.

Nebukadnezar is geen figuur van het grijze verleden . . . We denken aan de geweldige bomen in onze tijd, die de "kleine" geen ruimte laten, maar uitsluitend denken aan eigen levensruimte. We behoeven waarlijk niet één kant uit te kijken. We denken aan dictatoren en democraten, nationalist en imperialisten, communisten en kapitalisten, de bouwers der wereldrijken, die hun zonden niet afbreken door gerechtigheid, al nemen ze dat woord vaak in hun mond.

Het benauwende is echter, dat de zonde van Nebukadnezar is doorgedrongen op het terrein van het Koninkrijk Gods, en dat er bijna geen plek is op het terrein van kerk, school, gezin of "christelijke arbeid", die er niet door besmet is.

Het woord op de man af: "Die boom die gij gezien hebt, zijt gij o koning", herhaalt Daniël aan het adres van alle dictatoren in groot en klein formaat. En die zijn er vele. De zonde van Nebukadnezar is onze!

Wij herinneren ons nog goed, welke die zonde was: het niet vertonen van het beeld, de

gestalte van *Christus* in ons leven; het antichristelijke kwaad der *zelfhandhaving*; het laten koning kraaien van onze haan "op alle terrein des levens".

Christus heeft *Zichzelf* niet gehandhaafd, maar heeft *Zichzelf* vernederd, en werd aller dienaar.

Maar de christenen zeggen: *Ik* zal mijn zin doorzetten; *Ik* wil de minste niet zijn; *Ik* ga gloriëren; *Ik* — met een hoofdletter! En aldus ziet een iegelijk op het *zijne*, en niet op hetgeen des anderen is. We hebben toch levensruimte nodig, wij, grote bomen? En aangezien we bomen zijn met een hart (een beestehart?) en met mensenarmen, zullen we ook met de ellebogen werken, om groot te worden en sterk!

Maar als het oordeel Gods dan voltrokken is aan het dorre hout Nebukadnezar, omdat hij het beeld van Christus niet wilde vertonen in zijn regering, wat zal er dan geschieden met het groene hout, met ons, die het zo goed wéten (ja, wat *weten* we 't schrikbarend goed allemaal): dit gevoelen zij in u, hetwelk ook in Christus was!

Daarom wijst naar ons allen de wijsvinger van Daniël: gij zijt die man.

Ook de dringende vraag, die om een antwoord roept: Wat is er van Christus in uw leven? Waar komt Zijn gestalte uit?

En de bedoeling daarvan is, dat we ons bekeren zullen en leven, of om met Daniël te spreken: "Laat mijn raad u behagen, en breek uw zonden af door gerechtigheid, en uw ongerechtigheden door genade te bewijzen aan de ellendigen, *of er verlenging van uw vrede mocht wezen*".

De beest-mens

Dit woord nog zijnde in des konings mond, viel er een stem uit de hemel: U, o koning Nebukadnezar, wordt gezegd: het koninkrijk is van u gegaan, en uw woning zal bij de beesten des velds zijn; men zal u gras te smaken geven als de ossen, en daar zullen zeven tijden over u voorbijgaan, totdat gij bekent dat de Allerhoogste over de koninkrijken der mensen heerschappij heeft, en dat Hij ze geeft, aan wie Hij wil.

Daniël 4:31, 32.

Nebukadnezar werd door Gods oordeel in de rede gevallen.

Mèt dat hij de brallende woorden van zelfvergoding op het dak van z'n paleis uitsprak, viel er een stem uit de hemel, die hem het oordeel aanzei, en de koning bleef in z'n woorden om zo te zeggen steken.

Niet, dat hij van te voren niet voldoende gewaarschuwd was.

Zowel in z'n dromen als in wakende toestand was hij door God onder vier ogen genomen, en het laatst nog had Daniël hem bezworen, z'n zonden af te breken door gerechtigheid. Zelfs werd hem nog uitstel van executie voor een vol jaar verleend, maar de koning wilde nergens van horen. Mogelijk is hij eerst wel even onder de indruk gekomen, maar toen alles bij het oude bleef, verbleekten deze vage indrukken al spoedig, en zelfs ging z'n hoogmoed nog de stoutste dromen van die boom overtreffen. Een jaar later stond hij namelijk op het platte dak van z'n paleis, om z'n machtige bouwwerken in ogenschouw te nemen. Het was inderdaad ook iets geweldigs, dat Babel. Het was minstens zo groot als zeven wereldsteden van onze tijd samen. De architectuur grensde aan het ongelooflijke. Toen knielde Nebukadnezar in aanbidding voor de god, die hij boven alle goden eerde: z'n eigen *ik*. Onder het applaus van de hel bracht hij zichzelf het offer der dankbaarheid: "Is dit niet het grote Babel, dat *ik* gebouwd heb?" Toen overkwam de koning Nebukadnezar dit alles, zegt de Bijbel heel nuchter en zakelijk. Natuurlijk! Van Gods woorden valt er niet één ter aarde. En de zonde straft zichzelf. Hoog-moedswaanzin wordt met krankzinnigheid gestraft. Nebukadnezar, de organisator en bouwer van een wereldrijk, moet ongetwijfeld een geniaal man geweest zijn, maar als de almachtige God Zijn oordelend woord uit de hemel laat horen, wordt dit geniale brein door waanzin verduisterd. Als een krankzinnige wordt hij door de mensen verstoten en geschuwd. Een verpleging van deze ellendigen kende men destijds niet. Zij werden als gevaarlijke individuen eenvoudig uit de menselijke samenleving weggeduwd. Daar in z'n eenzaamheid stelt Nebukadnezar zich aan als een dier — misschien een verschijnsel van lykotropie, zoals men dat in onze tijd nog wel kent: de mens waant zichzelf dan een wild dier te zijn. De Schrift geeft ons een beschrijving van het verschrikkelijke van zo'n toestand: "Hij at gras als de ossen, en zijn lichaam werd van de dauw des hemels nat gemaakt". Zijn nagels groeiden uit tot klauwen en "zijn haar wies als der arenden vederen". Zo kon men de machtige koning van vroeger, voor wie de hele wereld zich boog, op handen en voeten rond zien kruipen, terwijl hij met z'n klauwhanden het gras uit de grond rukte om er zich mee te voeden, dag in dag uit, zeven verschrikkelijke "tijden" (daar zullen wellicht "jaren" mee bedoeld zijn) lang, terwijl niemand kon uitmaken of dit hoopje ellende nu eigenlijk een mens of een beest was. Hij had nog wel menselijke ogen, maar zijn doen en laten was als dat van een dier. Hem was, gelijk voorspeld, een *beestenhart* gegeven, en koninklijks was er in elk geval niet meer aan. Toen hij de hoge sprong wilde doen, om "als God te wezen", viel hij, en

zijn val was zeer groot . . . de oude geschiedenis van het paradijs! Nebukadnezar, wiens zonde was, dat hij het beeld van God niet wilde vertonen in zijn regering van recht en gerechtigheid, moet nu tot z'n schande ervaren, dat hij gedegeneerd wordt tot een karikatuur-mens, een beestmens, een krankzinnige!

Nebukadnezars geschiedenis grijpt niet alleen terug naar het paradijs, maar ook naar voren, tot onze moderne tijd toe. Men zou van onze tijd een boek kunnen schrijven onder de titel: "De waanzinnige wereld". Nóóit is er meer gepocht over de grote rijken die gebouwd waren, en nooit braken krankzinniger oorlogen uit, waardoor in zelfvertering werd vernietigd, wat moeizaam was opgebouwd. Het is uitermate moeilijk uit te maken of in de moderne mens het beest of het genie domineert. Wat hij uitvindt met z'n geest, en bouwt met z'n handen is geniaal, maar aan deze scheppende handen groeien tegelijkertijd nagelen en klauwen als der vogelen, zodra zijn beestenshart er op zint met die modernste uitvindingen z'n medemens te vernielen. Voorts schiet hij zich met z'n bommenwerpers vleugelen aan als der arenden, om z'n prooi te verbrijzelen.

Dit is dan de moderne beschaving.

Mensen met beestenklauwen!

Koningen met arendsvlerken!

De groten der aarde en hun raadsliden schijnen volledig van hun zinnen beroofd, en gewapende legers van miljoenen graven zich als de dieren tegenover elkaar in de grond — waarlijk, in deze verwaasde wereld is eens beesten hart gevaren.

Maar nog is het einde niet!

De waanzinnige Nebukadnezar moge in duizendvoudige gestalte herleefd zijn in onze tijd — wat er hier van hem geschreven staat is nog maar een zeer zwak beeld van wat de verbaasde wereld beleven zal onder het duivels regiem van de grote werelddictator, de Antichrist.

Nog steeds droomt deze wereld van vooruitgang.

Het betere ik van de mens zal het ten slotte winnen! Er zal een gouden tijd komen, waarin het dierlijke in de mens, dat hem nog agressief maakt, volledig zal worden uitgeroeid. Op die vernieuwde aarde zal de broederlijkheid heersen, en geen oorlog meer verschrikken, aangezien het egoïsme in de mens zal verdwijnen, als niemand zich goud gaart, en niemand gebrek nijpt.

Dit is de schone droom van het humanisme.

Maar de waarheid is, dat door de wereld van deze tijd de weg niet gebaad wordt voor de top-mens, maar voor de beest-mens.

De koude oorlog die wij thans beleven, luidt de heilstaat niet in, maar bereidt de bodem voor de wereld-dictator, wiens naam Antichrist is.

De openbaring van Johannes beschrijft hem ons als een groot genie, die het klaar zal spelen, dat heel de wereld zich om hem heen groepeert, en zich achter hem verwondert. Maar dezelfde Johannes tekent hem ook als . . . het beest, dat uit de zee — de altijd in beweging zijnde volkerenzee — opkomt. Het hoogste wat de menselijke cultuur kan baren is de beest-mens, in wie de waanzin ten hoogsten toppunt gestegen is, want in hem is de waanzin van de duivel zelf gevaren. Dit is het noodzakelijk verloop van de wereldgeschiedenis, die zich in de tragedie van Nebukadnezar in miniatuur afspeelt ... de koningsmens wordt gedegradeerd tot . . . beest!

We zullen goed doen, bij de boze Nebukadnezar en bij de "boze wereld" niet te blijven staan,

want anders zouden we vergeten de zeer belangrijke vraag te stellen: wat zegt Gods Woord hier tot *mij*?

En dan wordt heel de historie van Nebukadnezar een roerend pleidooi, om de gemeenschap van *Christus* te zoeken. Dagelijks!

Alleen die gemeenschap met Christus kan wat in ons God en de naaste *haat*, d.i. wat in ons op het *beest* lijkt, worden overwonnen en uitgezuiverd. Immers, Christus is niet slechts gekomen om ons na dit leven in de hemel te brengen, maar allereerst om de werken des duivels te breken, en — positief — ons weer te herstellen naar Gods beeld. Zodra dit leven van Christus in ons gaat leven, kunnen we onszelf niet meer handhaven, maar komt er een algehele vernieuwing tot stand. We worden dan geheiligd en tot koningen geadeld. De onheilige mens wordt door zijn kracht een kind van God en daarmee kind des lichts. We leren dan onze zonde af te breken door gerechtigheid, en onze ongerechtigheden door genade te bewijzen aan de ellendigen, en vertonen daarin weer het beeld van de Koning, Jezus Christus, Die Zijn ellendigen zal beheren, en hun recht doen op hun klacht.

In Christus is dus het leven.

Maar buiten Christus is de dood!

Wie wel de gedaante, maar niet de kracht der godzaligheid bezit, d.i., wie niet Christus, maar de zonde de vrije hand laat in z'n leven, zal tot de ontdekking komen, dat die zonde steeds meer z'n leven ontadelt. Het is een noodzakelijk proces van degeneratie. Van koning tot beest. Er valt nu eenmaal niet aan te ontkomen: wie de zonde doet, wordt een dienstknecht der zonde!

Naar buiten is daar misschien niet veel van te zien.

Voor 't oog van de mensen kunnen we dan nog wel fatsoenlijke lieden zijn, en wellicht ook in eigen oog. Zelfs worden we misschien nog voor godzalige mensen versleten, stonden we vooraan in de strijd, of werden tot een kerkelijk ambt verwaardigd.

Doch de mens ziet aan wat voor ogen is, maar de Here ziet het hart aan.

En als de Here ook eens de diepten van het hart ons laat zien, en de Geest Gods heenbreekt door de zelfverblindings, dan moet diezelfde mens ook belijden: ik ben een groot beest bij U!

Het is voor een iegelijk mens af te bidden, dat dit licht in dit leven over hem opgaat, want de Schrift spreekt ook met diepe ontroering over de opstanding uit de doden tot eeuwig afgrijzen — mensen met een afschuwwekkend uiterlijk, waarbij vergeleken Nebukadnezar met z'n adelaarsharen en dierenklauwen nog een schoonheid was; mensen, die in eeuwigdurende waanzin de tanden knersen over te laat berouw.

Daarom, zei ik, is de geschiedenis van Nebukadnezars waanzin een vurig pleidooi van de Heilige Geest, om de gemeenschap met Christus te zoeken. Want tegenover de lelijkheid van de antichristelijke Nebukadnezar komt de schoonheid van Christus wel in volle klaarheid uit.

Vermenigvuldigde vrede

De koning Nebukadnezar aan alle volken, natiën en tongen, die op de ganse aardbodem wonen: uw vrede worde vermenigvuldigd.

Daniël 4:1.

Het klinkt bijna apostolisch, deze aanhef der koninklijke proclamatie: "uw vrede worde vermenigvuldigd"! Zo begonnen de apostelen hun brieven ook vaak. Natuurlijk is er hemelsbreed verschil. Nebukadnezar denkt uitsluitend aan *aardse* vrede en welvaart. Het is een vrede gelijkerwijs de wereld die geeft. Van een vrede die alle verstand te boven gaat, heeft deze werelddictator geen verstand. Deze vredegroet is in hoge mate paradoxaal en heeft een wrange bijmaak. Het is zoet in de mond, maar bitter in de buik. Ge moet wel even lachen, als ge de gewelddenaar Nebukadnezar, die "alle volken, natiën en tongen die op de ganse aardbodem wonen" door bloed en ijzer heeft geknecht, van "vrede" hoort gewagen. Een vredegroet aan stumpers, die geen kik durven geven, en geen vin durven verroeren! Och, feitelijk is die vrede voor Nebukadnezar ook maar bijzaak. In de aanhef der proclamatie valt de nadruk niet op het woord "vrede" maar op: alle volken, natiën en tongen. De koning rekt zich in volle lengte uit. Ziet u mij wel, *ik* heerser van de hele wereld? Hij zegt: u zij vrede! Hij denkt: mij zij de glorie. Ja, het is werkelijk wel wat anders als *dienstknachten* van Jezus Christus de vrede boodschappen door het bloed des kruises, of als geweldhebbers der wereld hun vredegroet doen horen.

Dan — de ijzeren dictator bidt zijn onderworpen volken de vrede toe.

Hij is ook in de beste stemming, want hij is van de verschrikkelijke ziekte van krankzinnigheid weer radicaal genezen. De mens was weer van onder het dier te voorschijn gekomen, ja, de koninklijke glorie keerde terug: "Terzelfder tijd kwam mijn verstand weer in mij, ook kwam de heerlijkheid mijns koninkrijks, mijn majesteit, en mijn glans weder op mij, en mijn raadsheren en mijn geweldigen zochten mij, en ik werd in mijn koninkrijk bevestigd, en mij werd groter heerlijkheid toegevoegd" (vs 36). Er kan nu dus wel een zegenwens af. En het moet gezegd: de koning is in zijn zegenwensen koninklijk: uw vrede worde *vermenigvuldigd*. Dat is royaal! Er zijn twee manieren om een getal groot te maken: optellen en vermenigvuldigen. Het eerste gaat langzaam, het tweede met sprongen de hoogte in. Twee plus twee is vier, maar vier maal vier is al zestien. Optellen is de methode van Jan en alleman; vermenigvuldigen is de methode van koningen. Ze zien niet op de kleintjes . . . uw vrede worde vermenigvuldigd!

Alvorens iets meer van die vrede te zeggen, brengen we nog eens de geschiedenis zelf in herinnering.

We vernamen vroeger reeds, dat de Here Nebukadnezar nog niet geheel had onderworpen.

Reeds in de droom was door een hemelse bode gezegd, dat wel de takken van de boom (Nebukadnezar) zouden worden afgehouden, maar dat de stam met z'n wortels in de aarde moest blijven staan (vs 15). Het oordeel was dus nog niet absoluut, en de uitroeiing niet volkomen. Zelfs zou de koning in z'n oorspronkelijke glorie worden hersteld, zodra hij bekende, "dat de Allerhoogste over de koninkrijken der mensen heerschappij heeft, en dat Hij ze geeft aan wie Hij wil" (vs 32b). Dit is dan ook geschied, nadat "zeven tijden" aan hem waren voorbijgegaan. Men kan bij die onbepaalde "zeven tijdsruimten" natuurlijk aan weken of maanden denken, maar de meest voor de hand liggende veronderstelling is, dat de

geestesziekte van de koning zeven *jaren* geduurd heeft.

Na zijn genezing — we hoorden daar vroeger ook reeds uitvoerig van — richtte hij zich met een manifest tot zijn volk, waarvan het vierde hoofdstuk van Daniël de letterlijke weergave is. Dat we hier een precieze herhaling hebben van 's konings eigen proclamatie, blijkt ook uit anderen hoofde duidelijk. Treffend is namelijk de afwisseling van de 1e en de 3e persoon, waarin koning Nebukadnezar over zichzelf spreekt.

Het begin van de proclamatie is in de 1e persoon gesteld: "Het behaagt *mij* te verkondigen"; "*ik*, Nebukadnezar, gerust zijnde in mijn huis, en in mijn paleis groenende, zag een droom". Enzovoort.

Ook het *slot* van dit koninklijk stuk spreekt weer in de 1^e persoon: "ten einde dezer dagen hief ik, Nebukadnezar, mijn ogen op, want mijn verstand kwam weder in mij".

Maar in het middenstuk spreekt Nebukadnezar van zichzelf in de derde persoon, als verhaalde hij de historie van een vreemde: "terzelfder ure werd dat woord volbracht over *Nebukadnezar*, want *hij* werd uit de mensen verstoten, en hij at gras als de ossen".

Dit is alles zielkundig juist! Heel die droeve geschiedenis, dat hij leefde als een dier, was ook inderdaad buiten z'n bewustzijn omgegaan.

De koning *was* toen ook zichzelf niet meer; hij was *buiten* z'n zinnen, een vreemde voor zichzelf!

Het stuk eindigt met een lofprijzing van God, een verheerlijking van de Koning des hemels, en Nebukadnezar wekt zijn onderdanen op, hetzelfde te doen.

Van een waarachtige bekering tot God is hier geen sprake.

Afgezien van het feit, dat deze proclamatie feitelijk niets anders bedoelde dan zelfverheerlijking, zoals boven reeds werd aangeduid, is ze doorweven van heidense gedachten.

Dit blijkt uit allerlei kleine bijzonderheden, en niet het minst uit de wijze, waarop Nebukadnezar de verschijning van de hemelbode beschrijft, die het oordeel kwam aanzeggen over de hoge boom.

Nebukadnezar laat deze engel namelijk zeggen: "Deze zaak is in het besluit der wachters, en de begeerte is in het woord der heiligen" (vs 17a).

Volgens heidense voorstelling werd namelijk over het lot der mensen beschikt door een "raad" van bovenaardse wezens, hier "wachters" of "heiligen" genoemd, en zo stond het ook voor Nebukadnezar vast, dat in deze raad der goden over hem beslist was, zelfs na en ondanks het feit, dat Daniël deze heidense voorstelling gecorrigeerd had door hem aldus te onderwijzen: "Dit is de beduiding, o koning, en dit is een *besluit des Allerhoogsten*, hetwelk over mijn heer de koning komen zal" (vs 24).

In het licht van het verstokt voortspinnen aan eigen heidense gedachtengang, is het ook gemakkelijk in te zien, dat de lofprijzing aan God ondergeschikt is. Het is in de grond der zaak niet anders dan een bijzetten van de God des hemels in de beeldengalerij van zijn heidense tempel.

Al deed zich dus ook het wonderbaarlijke en verrassende feit voor, dat de naam des Heren geschreven werd in de officiële stukken, en opgeborgen in de rijksarchieven van Babel, toch is er in deze lofprijzing des Heren weinig wat ons aantrekt. Die Hem aanbidden, moeten dat doen in geest en in waarheid, want anders wordt het gebed een vloek.

Veel belangrijker is het feit, dat God de genezing van Nebukadnezar nog gebruikt heeft om

de vrede in het reusachtige Ba-bel, dat is in dit geval dus: de wereldvrede, te handhaven. Dit is dus dezelfde vrede, waar het begin van deze koninklijke boodschap van rept, en waar ook Daniël op zinspeelde, toen hij bij de koning op bekering aandrong: "of er verlenging van uw vrede mocht wezen" (vs 27).

Het verband tussen Nebukadnezars genezing en de vrede is duidelijk genoeg.

Als Nebukadnezar krankzinnig gebleven was, en dit gerucht was tot alle onderworpen volken doorgedrongen, dan zouden "alle volken, natiën en tongen" de tijd gekomen zien, om eindelijk dit gehate juk af te werpen. De wereldrevolutie! De chaos!

Maar God heeft die wereldchaos toen nog niet gewild.

Niet om Nebukadnezars wil, maar om Zijnszelfs wil!

De weg voor de Christus moet nog gebaad, en het pad voor het koninkrijk der hemelen opengehouden. Maar daarvoor kan God de chaos niet gebruiken. Daarom laat Hij Nebukadnezar herstellen, en laat Hij de koning snelle boden zenden door heel de wereld, om "al den volke" kond te doen: "uw vrede worde vermenigvuldigd", opdat zó de weg bereid kan worden voor de hemelboden die in Bethlehem zullen vertellen van een andere "vrede op aarde", die al den volke wezen zal. De dictatoriale brief van Nebukadnezar baant de weg voor de apostolische brieven: "uw vrede wordt vermenigvuldigd". De vredesherauten van *Babel* mogen slechts *dienen* om de vredesherauten uit *Jeruzalem* door te laten, die aan alle volken, natiën en tongen berichten zullen de vrede door het bloed des kruises. Het vrede-rijk van Nebukadnezar, waar alle natiën en tongen slechts gedwongen de lof vertellen van hun keizer, wordt nu dienstbaar gemaakt aan het eeuwig vrede-rijk, waar als een stem veler wateren alle natiën en tongen gewillig en met vreugde bezingen de lof van het Lam.

Zó hebben wij ook nu het vraagstuk van oorlog en vrede te bezien.

Heel de wereld snakt er naar, dat de vredesklokken luiden, en de blijde boodschap klinken zal: "uw vrede wordt vermenigvuldigd".

Ook wij mogen om die vrede vragen.

Alleen onder deze voorwaarde, dat de "wereldvrede" bevorderlijk en dienstbaar kan zijn aan de komst van het eeuwige vrede-rijk van Jezus Christus.

Maar als dit vrede-rijk nu moet komen naar Gods raad door de chaos en de wereldrevolutie heen, door oorlogen en geruchten van oorlogen, door bloed en tranen van Gods kerk, welnu, ook dan heffen wij onze hoofden omhoog, omdat we weten dat onze verlossing nabij is. Want nooit heeft de kerk gedroomd van een eeuwigdurende vrede of een heilstaat op aarde. Zij ziet uit naar de nieuwe aarde en de nieuwe hemel, waar gerechtigheid woont, en waar de vrede in *letterlijke* zin wordt . . . vermenigvuldigd!

Op die doorluchtige dag des Heren zullen — evenals Nebukadnezar hier — alle grootmachten der wereld de Koning des hemels verheerlijken, want *alle* knie zal zich voor Hem buigen, en *alle* tong zal Hem belijden.

Het is echter iets anders, daartoe te worden gedwongen of gedrongen.

Dit te doen onder de voetbank Zijner voeten, of zittende op de twaalf tronen Israëls.

Voor dit laatste kunnen wij niet toe met de genade die God aan Nebukadnezar bewees, door hem lichamelijke gezondheid te hergeven en vrede in zijn rijk te laten.

Daar *is* ons zinnen wel het meest op.

Gezondheid, voorspoed, welvaart, vrede!

Ik zal mijn schuren afbreken, en grotere bouwen en daarin verzamelen al dit *mijn* gewas.

Gij dwaas, deze nacht zal men uw ziel van u afeisen, en hetgeen gij bereid hebt, wiens zal het zijn?

Wie is er dan nog die dit leest, die rustig is, zonder vrede te hebben met God?

Vrede door het bloed des kruises.

Deze vrede heeft de wonderlijke eigenschap, dat hij *vermenigvuldigd* wordt.

Hoe dieper de wegen worden, waarin God ons leidt, hoe inniger de vrede wordt.

En hij breidt zich ook uit over en met onze naasten. Zij die vrede hebben met God, worden *vredestichters* met de mensen.

Zalig zijn deze vreedzamen. Zij zullen het aardrijk beërven.

Wat Belsazar vergeten had

Maar die God, in Wiens hand uw adem is, en bij
Wie al uw paden zijn, hebt gij niet verheerlijkt.

Daniël 5:23b.

De geschiedenis van Daniël 5 is in 't kort de volgende: Koning Belsazar, de kleinzoon van Nebukadnezar van wie we tot dusver hoorden, had een grote feestmaaltijd aangericht, waarbij alle autoriteiten van Babel met hun dames waren uitgenodigd. Bij die gelegenheid vergreep de koning zich aan de heilige tempelvaten, die Nebukadnezar uit Jeruzalem meegenomen had (1:2). Toen de feestvreugde hoog oplaaide, schreef plotseling een mysterieuze hand enkele lettertekens op de wand van de feestzaal, een paar woorden, die de wijzen niet konden lezen, maar waar Daniël prompt een verklaring van gaf. De verschrikkelijke juistheid van die verklaring bleek al heel spoedig: "In diezelfde nacht werd Belsazar, der Chaldeeën koning, gedood".

Het brengt ons natuurlijk geen stap verder als we deze historie antiek maken, en eenvoudig met meerdere en of mindere ontroering kennis nemen van wat in een grijs verleden gebeurd is. Wèl, als we haar trekken binnen de kring van het heden, en ontdekken (hoevelen moeten dat nog voor 't eerst ontdekken!) dat in onze bijbels met verguld op snêe, waar we zo familiair mee zijn, God Zijn vlammend woord eigenhandig geschreven heeft, een schrift dat ook de huidige wijzen en verstandigen niet lezen kunnen, maar waarvan geldt voor ons wat Daniël tot Belsazar zei: "alhoewel gij dit alles wel geweten hebt". Wel geweten, inderdaad! Van kindsbeen af zelfs; maar dat zo'n simpel feit van vergeetachtigheid, zo'n schamele zonde van nalatigheid, zoals Daniël die in zijn requisitoir samenvat: "die God in Wiens hand uw adem is, hebt gij *niet verheerlijkt*", de doodstraf waard is, dat schijnen we nog maar steeds niet te *willen* weten.

Tussen de koninklijke proclamatie, waarin Nebukadnezar zijn eerbied betuigde aan de Allerhoogste, en de geschiedenis, die ons nú gaat bezighouden, ligt ongeveer dertig jaar.

Er is wel een en ander veranderd!

Nebukadnezar is gestorven, en de kroon van het wereldrijk wordt nu gedragen door Belsazar.

We zouden uit dit hoofdstuk de indruk kunnen krijgen, dat hij een zoon van Nebukadnezar was, maar dat is toch niet zo. Het zal wel een kleinzoon geweest zijn. De "koningin" die wij aanstonds ten tonele zien verschijnen, treedt min of meer met gezag op, en gezien de invloedrijke positie, die een "koningin-moeder" aan een Oosters hof bekleedde, zal het vermoeden wel gewettigd zijn, dat zij niet de vrouw, maar de moeder van Belsazar, en een dochter van Nebukadnezar was. Zij spreekt enige malen van "koning Nebukadnezar, uw vader", maar het is een heel gewoon Oosters spraakgebruik ook een grootvader "vader" te noemen, in soortgelijke zin als de Farizeërs Abraham hun "vader" noemden. Bovendien blijkt uit de woorden van de "koningin", dat zij in het verleden leeft, en met de historie goed op de hoogte is, hetgeen ook alweer pleit voor bovenvermelde veronderstelling. Maar daarover nu niet meer. Een tweede verandering die minder gunstig genoemd kan worden, is dat de profet Daniël kennelijk in ongenade is gevallen, en als een vergeten burger leeft "ergens" in Babel. Belsazar kent hem niet eens! Nu was Daniël de drager van het Woord Gods, en zolang Daniël een positie had aan het hof, legde dat Woord Gods ook zeker beslag op het hofleven, en was er voortdurend een erkenning — zij het ook uiterlijk — van de allerhoogste God. Nú was Daniël in het vergeetboek geraakt, en ieder weet hoe het dan gaat, als het Woord Gods in een

vergeten hoek wordt weggedrongen. Dan is het hek van de dam, en rekt zich de zonde in haar ganse lengte uit. Zo gaat het al in ons eigen leven, als we er op uit zijn aan de klem van Gods Woord te ontkomen, hoeveel te meer dan aan een heidens hof. De walm der zonde slaat u al tegen uit de aanvangswoorden van dit hoofdstuk:

"De koning Belsazar maakte een grote maaltijd voor zijn duizend geweldigen, en hij dronk wijn voor die duizend. Als Belsazar de wijn geproefd had, zeide hij, dat men de gouden en zilveren vaten voortbrengen zou, die zijn vader Nebukadnezar uit de tempel die te Jeruzalem geweest was, weggevoerd had; opdat de koning en zijn geweldigen, zijn vrouwen en zijn bijwijven uit dezelve dronken ... Zij dronken de wijn, en prezen de gouden, de zilveren, de koperen, de ijzeren, de houten en de stenen goden".

Het tijdstip alleen reeds, waarop dit drinkgelag plaats vond, is weerzinwekkend. Het was oorlog. Belsazars vader Nabonedus voerde de dapperen aan. En terwijl het land in gevaar was, de legioenen van Babel reeds half verslagen, de soldaten op het slagveld de laatste adem uitbliezen voor koning en vaderland, en de vrouwen snikten, hield daar in de residentie een lichtzinnige losbol een festijn met z'n duizend geweldigen, en hij dronk wijn met z'n vrouwen en bijwijven. Het waren je "geweldigen" wel, die op het kritieke moment anderen lieten vechten en zelf feestvierden.

Maar niet minder horribel is het, wat er op dit feest gebeurt.

In Babel plachten de bruiloften en partijen niet in ordinair feestrumoer te verlopen, zoals dat bij ons te doen gebruikelijk is, zonder dat de naam van God soms genoemd wordt. De godsdienst stond bij alles in het middelpunt. Beschamend, niet? Er werd geen wijn gedronken en geen glas geheven zonder dat eerst een loflied op de godheid gezongen was. Zoals Daniël ook vertelt, niet zonder ironie vanwege de nietigheid dier goden: "Zij dronken de wijn, en prezen de gouden, de zilveren, de koperen, de ijzeren, de houten en de stenen goden!"

Toen kwam het Belsazar in de zin, om voor deze gewijde handeling te gebruiken het heilig tempelgerei uit Jeruzalem. Dat zou mooi worden: de offerwijn aan *zijn* goden plengen uit de heilige vaten van het huis Gods!

Het is afschuwelijk!

Het is zoiets als wanneer de Avondmaalsbekers misbruikt zouden worden in een kroeg door een stel drinkebroers. Het is een klaar wonder dat de wijn ze niet in de keel blijft steken, en dat er niemand op de plaats doodblijft!

Toen antwoordde God dan ook.

Hij antwoordde door "een nummer in te lassen dat op Belsazars feestprogram niet voorkwam"⁴. Daar had niemand op gerekend. Het viel geheel buiten de orde. Maar daar stoort God zich niet aan, Die zo dikwijls optreedt als spelbreker op het wereld-feest!

Allermerkwaardigst is de wijze, waarop God dit feest in de war stuurt, en de gemoederen in verwarring brengt.

Hij ontbloot niet Zijn machtige *arm*, om de spotters te verpletteren.

Niet eens Zijn *hand* wordt uitgestoken.

Alleen maar een paar vingers van een hand.

O, alleen een *vinger* Gods kan al zoveel verwoestingen aanrichten. Dat hebben de Egyptenaren ondervonden, toen de tovenaars ter verklaring der plagen zeiden: "dit is Gods

---

⁴ Zo Walther Lüthi: "Die kommende Kirche", blz. 66

vinger!"

Maar hier doen die vingertoppen ook iets; niets anders dan enkele lettertekens *schrijven* op de witte muur . . . "Terzelfder ure kwamen er vingers van eens mensens hand voort, die schreven tegenover de kandelaar, op de kalk van de wand van het koninklijk paleis" (vs 5).

Hoe machtig is God, ook dan, wanneer Hij niets anders doet dan . . . schrijven!

Er voer een geweldige schrik door de menigte. Met name de koning was er helemaal beduusd van! De glans van zijn aangezicht veranderde — hij werd vaalbleek als een lijk! Hij wilde opstaan, maar het ging niet; z'n knieën knikten. Hij verlamde als 't ware van schrik. Insgelijks al z'n geweldigen. Het was wel geen heilzame schrik, die bekering werkt, maar ze kregen 't toch allemaal erg benauwd, die "geweldigen", onder die paar regels schrift van de schrijvende God.

Door alle tijden heen is gebleken, wat God uitwerken kan door enkele regels schrift. Hij is namelijk doorgegaan met schrijven, niet in onleesbare letters op een muur, maar door Zijn profeten en apostelen pen en inkt ter hand te stellen . . . Het zijn de letters in onze Bijbel die door dezelfde hand geschreven zijn als de woorden in Belsazars paleis. Dit schrift heeft wonderen verricht. Niet te tellen is het getal zondaren, die het er benauwd onder gekregen hebben. Zó benauwd, dat ze geen enkele uitweg meer wisten dan . . . Jezus! De letters van die Bijbel zijn gaan branden als vlammen, en hebben hier en ginds en overal mensen met hun zondeleven in brand gezet, zodat ze er .. vernieuwd en gelouterd uit te voorschijn kwamen. Door het Schrift Gods is de wereld veranderd.

En wij?

Is het misschien omdat wij de Schriften van jongsaf geweten hebben, dat we er zó vertrouwd mee geraakt zijn dat de schrik ons niet meer om het hart slaat, zo dikwijls we er mee in aanraking komen en ons vonnis er uit aflezen kunnen? Is het vanwege deze familiariteit dat we in de Bijbel niets wonderlijks meer zien . . . het schrift van Gods eigen vingers? Wat *doen* we niet al met dit schrift! We bekijken het van links naar rechts. We gaan de Schriften uitleggen, verklaren, er over debatteren; we hebben er commentaren op, kortere en langere, en parafrazen; we leiden er beginselen uit af en bouwen er studies op; ze heeft voor ons geen geheim, zoals voor de wijzen in Babel; we lezen haar vlot van voren naar achter en van achter naar voren. Maar één ding hebben we naar 't schijnt grondig afgeleerd: voor de Schrift te beven! Wie krijgt het er nu nog benauwd onder, zodat z'n glans verandert, en z'n knieën tegen elkander stoten? 't Was voor Belsazar dan ook de eerste keer, dat hij met het schrijven Gods in aanraking kwam. Belsazar, daar moet je *Schriftgeleerd* voor wezen, om zo'n kinderachtigheid af te leren, je moet er aan wennen, man!

Toch zou het goed zijn, als we aan de Schrift wat meer aandacht gaven.

Koning Belsazar werd er door gewaarschuwd, dat de heilige vaten Gods niet straffeloos konden worden ontwijfd. De heilige vaten Gods behoeven niet eens uit de tempel geroofd, en voor bachanaliën gebruikt, om ontwijfd te kunnen worden. Die schrikkelijke mogelijkheid is er ook in *Jeruzalem*. Ook in de *kerk*. Door bijvoorbeeld Avondmaal te houden met een wrok in het hart. Of door de zonde van onreinheid in en buiten het huwelijk — weet gij niet, dat uw lichamen tempelen des Heiligen Geestes zijn? Nee, laat ons niet al te veel naar Belsazar kijken, die schavuit!

Maar wat Daniël het meest op de koning tegen had — waarin dan ook z'n requisoir culmineert — is dit: "Die God, in Wiens hand uw adem is, hebt gij *niet verheerlijkt*". Dat had Belsazar vergeten. 't Was zo maar een zonde van nalatigheid! Maar niet minder erg dan de ontwijding van het heilige! Want verheerlijking Gods is het levensdoel van elk schepsel,

koning of onderdaan. Wie het *nalaat*, heeft z'n levensbestemming gemist, de *zin van z'n leven* niet begrepen. Mislukte levens, waarvan gezegd moet worden: gij hebt *God niet verheerlijkt!*

Wat wordt het zo toch benauwend, dat zo'n omissie waarlijk ook al doodzonde is! We klagen er onszelf niet zoveel over aan! De boze streken, die we gedaan hebben, benauwen ons, maar de verheerlijking Gods die uitbleef, helemaal niet. We spreken van een welbested leven, als iemand gezwoegd heeft voor z'n zaak en gezin, en nog een kapitaaltje naliet voor z'n kinderen ook. Of als iemand heel wat gepresteerd heeft voor de maatschappij of voor de wetenschap, of wat dan ook. Daar wordt dan bij de groeve heel wat over gezegd, en in de krant veel over geschreven. En toch . . . en toch — als God er niet in verheerlijkt werd, in Wiens hand zijn adem was, dan was dit "welbestede" leven onnut, absoluut onnut! Het kan zelfs gebeuren, dat iemand een "steunpilaar" voor de kerk geweest is, en dat Gods eindconclusie moet wezen: gij hebt *Mij* niet verheerlijkt: eigen eer, weet ge? Zelfverheerlijking, ja zoiets bestaat er óók nog!

We mogen dus wel goed toezien. Onszelf afvragen, waar het ons eigenlijk om te doen is. Elke avond onszelf de vraag voorleggen: waar en wanneer en hoe werd God door mij verheerlijkt? Een verheerlijking, die natuurlijk altijd moet meebrengen eigen ontluistering. Dat zijn de twee schalen van de éne weegschaal. Hoe meer de een omhoog gaat, zakt de andere. Hij moet wassen en ... ik minder worden.

Verzuim en vergeetachtigheid kunnen ons hier het leven kosten. Een seinwachter, die door onoplettendheid een treinongeluk op z'n geweten heeft, is minder schuldig dan een christen, die helemaal vergeet dat het enige doel van z'n bestaan is: God te verheerlijken. Er zijn er in het laatste gericht ook, die om heel kleine verzuimen (schijnbaar) naar de buitenste duisternis worden verwezen: Ik was hongerig, en gij hebt *Mij niet* gevoed!

Wat God niet vergeten had

Dit nu is het schrift dat daar getekend is: mene, mene, tekel, upharsin.

Daniël 5:25.

Belsazar mocht dan helemaal vergeten hebben die God, bij "Wie al zijn paden waren, te verheerlijken, God had *niet* vergeten al de paden van deze koninklijke misdadiger en misdadige koning nauwkeurig na te gaan. De Here schouwt uit de hemel, en ziet alle mensenkinderen. De laatste bladzijde van Belsazars levensboek ligt nu voor zijn verschrikte ogen open. In plaats van het gewone "einde" schrijft God Zijn "mene tekel" neer. Natuurlijk is dit nog bedoeld als waarschuwing. Als het niet als zodanig bedoeld was, zou het schrift op de wand in het minst geen zin gehad hebben. God torpedeert geen enkel levensschip en tenminste niet zonder voorafgaande waarschuwing. Laat de man nu nog zo'n groot zondaar zijn, die de heilige vaten profaneert, en laat de klok van z'n leven op vijf minuten vóór twaalf staan, het is nog steeds tijd, Belsazar, nu de vingers van God nog "slechts" schrijven! Wee u, als ze u aanraken! Dan wordt in diezelfde nacht uw ziel van u, Belsazar, koning der Chaldeeën, afgeëist, en hetgeen gij bereid hebt, wiens zal het zijn?

Behalve dit schrift had ook de historie tot Belsazar gesproken.

"Er staat geschreven" en "er is geschied", zowel het een als het ander stormde op de koning aan.

Dat kwam zó:

In eerste instantie was de geleerde wereld van Babel bij het hiërogllyphenschrift op de wand geroepen, maar het was alles tevergeefs. Zij konden het schrift niet lezen, noch zijn uitlegging te kennen geven. Het zoveelste faillissement van de wetenschap! Ze probeerden het wel op alle manieren, door het van voren naar achter en van achter naar voren te lezen. Ze bedachten allerlei mogelijkheden, en alle scherpzinnigheid en vernuft werd op die paar simpele lettertekens losgelaten, maar iets houdbaars leverde het niet op.

Al met al blééf het toch maar een onoplosbare puzzle. Wat *moet* de wetenschap ook met een woord dat Gød geschreven heeft?

Wat de kinderkens geopenbaard is, blijft voor de wijzen dezer wereld een stom raadsel! Wat in de kerk gelezen en verstaan wordt door de eenvoudigste dienstbode, blijft in de academie een duister geheim! Roep al die getabberde mannen en geleerde koppen bij elkaar; ze fronsen hun wenkbrauwen eens, en zeggen wat geleerde woorden, maar ze brengen er niets van terecht!

Met dit al nam de verwarring in de feestzaal juist toe, en het was door dit rumoer van stemmen dat de aandacht van de "koningin" werd getrokken.

In de eerbiedwaardige verschijning der oude koningin-moeder treedt nu de *historie* de zaal binnen.

De stem der geschiedenis is vaak leerzaam . . . niemand verwaarloost ongestraft de beschamende lessen der historie!

Er ligt in de straffe woorden dezer moeder duidelijk een zijdelingse berisping aan het adres van deze losbol, die liever feestvierde dan zich verdiepte in de historie van zijn land en volk.

Tot driemaal toe toch verwijst zij Belsazar naar zijn *vader*.

Nu was Nebukadnezar ook zo'n beste niet geweest, en niemand doet wijs, de "vaderen" te tooien met een aureool van heiligheid. Lang niet alle woorden en daden der vaderen kunnen dienen als onfeilbare norm voor de kinderen. Daar kan alleen het Woord des Heren toe dienen. Daar stuurt de koningin-moeder dan ook heen. Zij *is* in zekere zin wegbereidster voor het *Woord*. Men mocht dan van Nebukadnezar zeggen wat men wilde, maar *zó* verstandig was hij dan toch in elk geval geweest, dat hij het *Woord Gods liet meespreken in de politiek*. Hij bande dat Woord niet uit de staatkunde, zoals Belsazar nú deed, die de profeet des Heren om zo te zeggen in een concentratiekamp opgesloten had. Maar zij was de overtuiging toegedaan, dat het Woord des Heren ook licht kon laten schijnen op het terrein van het staatkundige leven: "Er is een man in uw koninkrijk, in wie de geest der heilige goden is; want in de dagen uws vaders is bij hem gevonden licht en verstand en wijsheid, gelijk de wijsheid der goden is; daarom stelde hem de koning Nebukadnezar, uw vader, tot een overste der tovenaars, der sterrenkijkers, der Chaldeeën en der waarzeggers, uw vader, o koning!" (vs 11).

Laat nu Nebukadnezar daarvoor nog zo onzuivere motieven gehad hebben, en laat ook de koningin, blijkens haar spreken van "de geest der heilige goden", in haar heidense gedachtenwereld verstrikt zijn, in *dit* opzicht heeft zij toch met treffende juistheid de weg gewezen: "Laat nu Daniël geroepen worden!" (vs 12). Niet de menselijke wijsheid noch de diplomatie, maar het Woord des Heren zal het licht ontsteken in de duisternis, en de "knopen ontbinden".

Tot de wet en tot de getuigenis, zo zij niet spreken naar dit woord, het zal zijn, dat zij geen dageraad zullen hebben!

En dan komt Daniël binnen.

Ook hij begint met een beschamende geschiedenisles.

Hij houdt Belsazar voor, dat de treurige geschiedenis van Nebukadnezars vernedering hem toch wel iets had moeten zeggen, temeer waar hij "dit alles wel geweten heeft".

Het is de oude geschiedenis van Psalm 78.

Daniël vertelt van de loffelijkheden des Heren, en Zijn sterkte en Zijn wonderdaden die Hij gedaan heeft, opdat het navolgende geslacht dit weten zou, en dat zij hun hoop op God stellen zouden, en Gods daden niet vergeten!

Maar Belsazar heeft gelachen om die geschiedenis. Kom, kom, die ouderwetse ideeën van de vaderen; we leven nu in een heel andere tijd.

Maar Daniël weet ook, dat niet de historie, maar de Schrift het beslissende woord moet spreken.

Daarom gaat hij er thans toe over, het schrift, dat Gods vinger geschreven heeft op de wand, uit te leggen. Heel gewoon uit te leggen, woord voor woord, zonder er zelf één letter bij te doen, of er ook maar één woord af te doen. Nu treedt Daniël op als de eerlijke exegeet en Schriftuitlegger; elke toepassing acht hij ook glad overbodig.

Deze woorden zijn in hun korthed al geweldig genoeg. Belsazar kan 't er mee doen. Als hij maar luisteren wil!

"Dit nu is het schrift, dat daar getekend is: mene, mene, tekem, upharsin.

Dit is de uitlegging dezer woorden:

Mene: God heeft uw koninkrijk geteld, en heeft het voleind.

Tekel: gij zijt in weegschalen gewogen, en gij zijt te licht bevonden.

Peres⁵: uw koninkrijk is verdeeld, en het is de Meden en Perzen gegeven" (vs 25-28).

Uit deze uitlegging van het schrift op de wand blijkt nu duidelijk (waar het opschrift hierboven van gewaagt) dat God niets vergeten heeft.

Hij heeft in de eerste plaats geteld, geduldig geteld.

De eeuwige God, Die niet met getallen hoeft te rekenen, is zo genadig geweest, om te gaan rekenen en tellen. Hoewel Hij zeer hoog woont, wil Hij toch laag genoeg neerzien, om Zich te vermoeien met cijfers. Het zij u bekend, o koning Belsazar, en allen die het nog niet mochten weten, dat God niet *lichtvaardig* oordeelt. Zijn eindconclusie is het resultaat van een nauwkeurige optelsom zonder fouten. Geteld! Zoals bij een rekening alle posten een voor een opgeteld zijn. Maar als dan bij het opmaken van de balans alles opgeteld is, komen er ook geen nieuwe cijfers meer bij. Dan wordt de rekening afgesloten. Er komt een streep onder. God heeft uw koninkrijk geteld en . . . voleind! Belsazar, hoe ziet het saldo er uit? Voordelig of nadelig?

Laat ons horen!

Tekel: gij zijt in weegschalen gewogen, en te licht gevonden!

Inderdaad, God heeft *niets* vergeten, en niets overgeslagen. Hij heeft niet slechts geteld, maar ook *gewogen*.

Cijfers spreken, maar zeggen niet alles.

Het is niet billijk alleen te tellen, er moet óók gewogen worden, om tot een juist oordeel te komen. Naar het getal is de kerk tegenover de wereld steeds in de minderheid geweest, maar hoe komt het, als beide tegen elkaar opgewogen worden? Nu, God wil niet onbillijk zijn, en daarom laat Hij hier weten, dat Hij niet alleen de levensjaren telt en de zondige daden, maar dat Hij ook vraagt naar het *gewicht*. Hij weegt het één nauwkeurig tegen het andere af. Hij houdt met alles rekening. Het aantal slagen hangt af van de vraag, of men de weg al of niet geweten heeft. Het maakt verschil of uw vader u vermaand en uw moeder voor u gebeden heeft, of niet. Daarom moet God wegen. Hij vraagt naar de *inhoud* van het leven.

En wilt ge nu het saldo weten, Belsazar?

Nu, hier is het.

Na nauwkeurig alles tegenover elkaar afgewogen te hebben op de zuiverste weegschalen moet de conclusie zijn: gij zijt te licht bevonden. Uw leven had geen inhoud. Het was een leeg leven. Weet gij nog wel, wat gij vergeten hadt? Die God, in Wiens hand uw adem was, hebt gij niet verheerlijkt. Welnu, *elk* leven, dat God niet tot inhoud had, is een leeg leven. Hoe prachtig ook aan de buitenkant! Gewogen en ... te licht bevonden.

Upharsin betekent: en aan stukken!

Want wat doe je anders met zo'n leven dat aan z'n bestemming niet beantwoordt, dan het aan stukken breken? Het product dat z'n maker niet verheerlijkt, maar onteert, moet zo gauw mogelijk aan scherven vallen.

---

⁵ Het zal de gewone Schriftlezer niet duidelijk zijn, waar dit woord "peres" vandaan komt, waar Daniël toch moet verklaren het woord "upharsin". Dit zit zó: "u" betekent: "en"; "pharsin" is het *meervoud* van "peres", zodat Daniël slechts de betekenis van "peres" had mee te delen. Letterlijk betekent "upharsin": "en in twee stukken". Het éne rijk van Belsazar zou in twee stukken gebroken worden. Het zou in een "tweelingrijk" ontbonden worden van "Meden en Perzen". Niet onmogelijk is het intussen, dat dit woord "peres" ook nog een verborgen toespeling behelsde op het rijk der "Perzen".

Werpt hem uit in de buitenste duisternis!

En als *ons* leven komt te liggen op de onbedriegelijke weegschaal Gods, wat zal dan het resultaat zijn?

Waarmee hebben wij onze dagen gevuld, en wat gaven wij er voor inhoud aan?

Til hem eens op, deze eigen dag, wat *weegt* die? Is hij zwaar geweest van vruchten der bekering; zwaar van strijd tegen de zonde; vol van gebed en zelfverloochening en verheerlijking Gods? Nee, laat ze nu eens niet liggen, uw levensdagen. Pak ze eens aan, ge zult u er heus niet aan vertellen!

Laten we er ons nu niet afmaken met allerlei uitvluchten en vrome praatjes, maar voor dit schrift aan de wand schrikken, echt schrikken, zoals Belsazar en z'n geweldigen er helemaal weg van waren. Dat zijn we toch ook, niet? Of zingen we dat alleen maar, en klagen we 't nooit heel diep weg uit ons verbeuzelde leven:

Mijn ziel, gans neergebogen,
Schrikt voor Uw heilig' ogen
In deze jammerstaat!

Als we dan zóver gekomen zijn, dan mogen we onze ogen eens gaan opheffen, om te zien wat God nog meer heeft te schrijven.

Hij hééft gelukkig nog meer geschreven dan die vier onheilspellende woorden op Belsazars muren. Ik ken nog vier vreemde woorden, die ook door Gods eigen hand in de Bijbel geschreven staan. Even verschrikkelijk. Niettemin heerlijk voor een iegelijk die gelooft. Deze: Eli, Eli, lama sabachtani.

Dit is de *uitlegging* dezer woorden:

Mijn God, Mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten.

En dit is de toepassing: "en heeft Zich vernederd tot in de allerdiepste versmaadheid en angst der hel, met lichaam en ziel, aan het hout des kruises, toen Hij riep met luider stem: Mijn God, Mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten? Opdat wij tot God zouden genomen, en nimmermeer van Hem verlaten worden".

Voor wie dit gelooft, krijgt het leven ook *inhoud*. Het blijft niet beneden het gewicht. Want Christus Zelf is er dan in. Het leven is mij Christus. In mijzelf is mijn leven dor en dood en onvruchtbaar en leeg, maar door Hem krijgt het betekenis en inhoud. Want het is nu door het geloof niet alleen zo, alsof ik alle gehoorzaamheid volbracht had, die Christus voor mij volbracht heeft, maar in Zijn gemeenschap wordt mijn leven ook *anders*. Het wordt vruchtbaar. Het wordt aan de dienst des Heren toegewijd. Ik vergeet nu niet zo licht weer iets, omdat ik weet dat God niets vergeet en zelfs ook mij niet vergeten heeft.

Applaus of amen?

Toen beval Belsazar, en zij bekleedden Daniël met purper, met een gouden keten om zijn hals, en zij riepen overluid van hem dat hij de derde heerser in dat koninkrijk was.

Daniël 5:29.

Het mooiste loon dat Gods profeten kunnen ontvangen, is niet purper en goud of eer, en de lof van mensen, doch dat hun boodschap *geloof* vindt. Daar spreken ze voor, en daar wachten ze dus op. Gehoorzaamheid is beter dan offerande, en opmerken dan het vette der rammen. Daniël heeft op dat profetenloon tevergeefs gewacht. Niet, dat hij in 't geheel niet beloond werd. De heiden Belsazar is in dat opzicht niet karig ook! Hij krijgt een purperen koningsmantel en een gouden ereteken om zijn hals, en de titel van derde heerser in het koninkrijk. Dat kwam precies uit: Belsazars vader Nabonedus, die op 't oorlogspad zich bevond, was de eerste heerser, Belsazar zelf de tweede, maar voor Daniël wordt nu de volgende, de derde plaats ingeruimd. Hoger eerbewijs kon hem dus niet worden gegeven. Deze beloning was Daniël al toegezegd vóórdat hij nog maar één woord had gezegd ter verklaring van dat geheimzinnige schrift aan de wand. Koninklijk hield dus de koning zijn woord. Ook toen de uitlegging in het nadeel van Belsazar uitviel. Hij krabbelde niet terug. Dat is dus in de volle zin des woords royaal! Wel had Daniël bij voorbaat die geschenken afgewezen, door te zeggen: "Heb uw gaven voor uzelf, en geef uw verering aan een ander", en in deze profetische fierheid is Daniël zo mogelijk nóg koninklijker dan de koning zelf, maar blijkbaar heeft hij zich dit eerbetoon tenslotte toch laten welgevalen tegen wil en dank. Maar intussen was heel deze kostelijke beloning een grievende belediging voor Daniël, en meer nog, voor Daniëls God, omdat ze slechts bestond in een *applaus der handen* over het *talent* en het vernuft van de *prediker* en niet in *een amen des harten* op de *inhoud der prediking*.

We gaan nu eens nauwkeurig letten eerst op het loon, en daarna op de beloner.

Wat het *loon* betreft, dit lijkt wel schitterend: purper en goud, een ridderorde en een hoge rang, maar in wezen is het toch wel bijzonder schamel en pover. Had Daniël nog pas niet plechtig verklaard, dat alle schittering van goud en purperen gewaden een einde zou hebben, en dat dit rijk ten ondergang gedoemd was? Zelfs werd in diezelfde nacht Belsazar, der Chaldeën koning, gedood. Nu, van *dit* rijk, dat op z'n laatste benen liep, en nog maar een paar uur leven zou, werd Daniël tot hoogwaardigheidsbekleder uitgeroepen! Arme Daniël! De pracht van een vlinder, die maar één dag leeft is nog duurzamer dan *zijn* koningseer. De tere schoonheid waarmee de leliën des velds pronken, verdwijnt niet zo spoedig als de glans van zijn purperen mantel! *Als* Daniël zich blind gestaard had op dit loon, en zich niet verlustigd in een loon dat groot was in de hemelen, hij zou wel de meest bedrogen en beklagenwaardige mens geweest zijn! Wonderlijk toch, dat er nog zoveel mensen zijn, die zich laten bekoren door de vergankelijke schijn van purper en goud en titels, en de blijvende schat in de hemelen onaangeroerd laten liggen! In het licht van Daniëls kortstondige beloning is die dwaasheid wel zeer apert!

De beloning die Daniël wordt toegezegd en uitgekeerd, werpt óók een fel licht op de zielsgesteldheid van de *beloner*. Het blijkt nu wel volkomen duidelijk, dat de sinistere boodschap van het "mene tekkel" Belsazar niets te zeggen heeft gehad. Hij gelooft er geen steek van. Van een koninkrijk dat geen toekomst meer heeft, roept hij Daniël tot derde heerser uit. Dat wil met andere woorden zeggen: Daniël, je hebt je er nu wel heel handig uit

gered, maar feitelijk sta je toch maar wat te bazelen. Het is niet erg waarschijnlijk, dat Belsazar met deze geschenken gepoogd heeft, Daniëls God nog om te kopen op het laatste moment. Veelmeer treedt hier een brute verwerping in direct ongeloof aan de dag. Met een ongelovige lach staat daar de koning voor de profeet, z'n beide handen gevuld met geschenken, zonder te begrijpen, dat het nú de tijd is, om z'n ledige handen biddend uit te strekken naar de hemel. Arme Belsazar!

Het kan misschien iemand verwonderen, dat Belsazar, na het oordeel dat Daniël hem zo vrijmoedig had aangezegd zonder blikken of blozen, de profeet niet in de gevangenis opsloot, maar op de troon zette. Een uitbarsting van woede zou men eerder verwacht hebben dan dit bewijs van vriendelijkheid.

Men vergete twee dingen echter niet.

In de eerste plaats was Belsazar koning. Ook al zou hij inwendig gebeefd hebben van woede, dan zou hij zich stellig nog niet hebben laten kennen. Koningen weten zich te beheersen. Zij weten, wat ze aan hun waardigheid verplicht zijn.

Echter — ik gelóóf er niets van, dat Belsazar woedend op Daniël geweest is. Hij heeft, om te beginnen, van de voorzegging van Daniël natuurlijk niets geloofd — anders had hij hem niet tot de derde heerser van het rijk uitgeroepen. Dat laatste was van Belsazars zijde geen gebaar, maar echt gemeend. Door dit ongeloof was de weg als vanzelf gebaad tot *waardering*. Die Joden — Belsazar kende ze door en door — zonnen op niets anders dan op wraak over Jeruzalem en de ondergang van Babel. Daar stonden ze mee op en gingen ze mee naar bed. Wat een prachtige Jood was nu die Daniël toch, dat hij dit geheimzinnige schrift op de wand zomaar direct weet te exploiteren in z'n eigen belang . . . Babel zal ondergaan! Nee maar, wat een prachtkerel is dat! Is het niet buitengewoon handig en vernuftig gevonden? Heeft hij de algemene verwarring niet schitterend uitgebuit ten voordele van Jeruzalem? Belsazar mag zulke typen wel. Daarvoor ziet hij de dingen breed genoeg. Hij kan dat best appreciëren, zoveel scherpzinnigheid en klaterend vernuft plus een dosis vurig Joods nationalisme. Belsazar knipoogt eens tegen z'n "geweldig". Hoort u dat? Is 't ie niet even bèst? En ja, die vinden dat ook. De hele zaal is eenstemmig in haar lof over zoveel sprankelend vernuft, en Belsazar, z'n geweldig, z'n vrouwen en bijwijven brengen een langdurig applaus aan deze geestelijke acrobaat, die in de "uitlegging" van de hiëroglyphen met zoveel talent voor zijn zaak heeft gepleit. Hulde!

Zo stond dan een iegelijk verstomd en verbaasd over de *profeet*, maar aan de *profetie* gingen ze onachtzaam voorbij. De *prediker* stond in het middelpunt der bewonderende verering, maar de *prediking* lieten ze rustig liggen, alsof er geen woord gezegd was. Er werd geapplaudiseerd met handen en voeten, en "ze riepen overluid" van hem, dat hij de derde heerser in het koninkrijk was, maar het amen der ziel op de verpletterende boodschap bleef uit. Niemand begreep, dat Daniël er helemaal geen prijs op stelde om "heerser" te zijn in dat koninkrijk: hij wilde slechts *dienaar* zijn, dienaar des goddelijken Woords in het koninkrijk Gods, en voorzover er van "heersen" sprake kon zijn, begeerde hij vurig met heel z'n ziel, dat het *Woord* dat hij gesproken had heerschappij zou hebben over hun harten. Maar daar was geen sprake van. Eens had een koning van *Ninevé* zich bekeerd op de prediking van de profeet Jona, en allen die de oordeelsaankondiging hoorden, bekleedden zich met zakken en strooiden as op hun hoofden. Dies bleef het oordeel uit. Maar omdat *Babels* koning met rijke geschenken kwam aandragen, inplaats van met de offers van een gans gebroken geest, door schuldbesef gebroken en verslagen — daarom werd in diezelfde nacht Belsazar, der Chaldeeën koning, gedood.

De geste van deze koning doet nog steeds opgeld.

Belsazars zijn er bij hoopjes.

Ze zijn doodsbenauwd zich aan het Avondmaal een oordeel te eten en te drinken, maar denken er geen ogenblik aan, dat ze zich onder de verkondiging van het *Woord* ook een oordeel kunnen hóren. Want dat Woord doét altijd wát. Men gaat nooit precies zo de kerk uit als men er in gekomen is. Het Woord vertedert óf verhardt, en dat laatste is steeds het geval, als men z'n hart goed gepantserd heeft tegen de *invloed* van het Woord Gods, en de inhoud der prediking voor kennisgeving aanneemt — als Belsazar.

Zie de drommen kerkmensen opgaan naar het huis Gods!

Waarom zijn ze gekomen?

Was het om God te ontmoeten, en met stille aandacht te luisteren naar wat de gezanten *van Christuswege* te zeggen hebben — spreek Here, Uw knecht hoort? Och kom, nietwaar, we gaan een dominé horen. Niet de boodschap die gebracht wordt, maar de man die de boodschap overbrengt staat in het middelpunt der meest grillige waardering. Om zijn "talent" wordt hij beurtelings geroemd of verguisd. De een heeft van de uitlegging van het goddelijk schrift veel werk gemaakt; de ander bleef aan de oppervlakte. Er is goed gepreekt of slecht, mooi of minder mooi, verbondsmatig of evangeliserend. We hebben ons geërgerd of we hebben genoten, geluisterd met of zonder instemming. Wat heeft de *Here* gezegd? Ja mens, hoor eens, daar praat je toch niet over! Dat wordt volledig weggewerkt onder het overluid applaus of de niet minder luide kritiek op het *talent* van de prediker.

Ziet toe, *hoe* gij hoort, heeft Jezus gezegd.

En Jacobus heeft een en ander gezegd over hoorders en daders des Woords, en dat het niet al te best is als je de inhoud van de prediking niet op je leven laat inwerken. En Daniël voegt er hier aan toe, dat ook de luidruchtigste instemming en bijvalsbetuiging niemendal betekent, als deze vrucht uitblijft: "De God in Wiens hand uw adem is, hebt gij niet verheerlijkt!" O, wat krijgen de predikers beloningen, al of niet verdiend, en de preken een cijfer van nul tot tien toe. En wat weten we precies te zeggen hoe de man "ligt" en aan welke kant hij "staat". En een gesprek over deze theologische waardering noemen we misschien al wel een geestelijk gesprek. Jawel! Maar er gebeurt niets en er verandert niets, en het enige loon dat Christus' ambassadeur vurig begeert, blijft uit: bekeert u!

Nu, zeg dan toch, is Belsazar zo'n vreemde verschijning in onze kerkelijke wereld, waarin met goedkeuring en afkeuring wordt gewerkt of 't zo maar niets is, en waarderingscijfers worden gegeven, en overluid wordt geroepen, wie er de eerste, de tweede of de derde is in het koninkrijk. Maar het zou kunnen zijn, dat al die talentaanbidders en theologische keurmeesters in 't geheel geen rangnummer hadden in het koninkrijk, ofschoon zij kinderen des koninkrijks heten. Maar het eenvoudige kind van God, dat helemaal geen verstand had van die dingen, doch met schaamte en vreugde geluisterd heeft naar het Woord van de Here, die is de meeste van allen.

Zie dan toe, hoe gij hoort.

Niet een iegelijk die zegt Here, Here, of praat met of zonder waardering over de prediker, doch die daar *doet* de wil des Vaders Die in de hemelen is, is bekwaam tot het koninkrijk Gods.

"In diezelfde nacht werd Belsazar, der Chaldeeën koning, gedood".

Het wordt gezegd aan allen die overluid roepen, maar in wier leven het amen der ziel niet de lofzang in stilheid is tot God.

Applaus of Amen is nog steeds het criterium in het koninkrijk Gods.

De aanval op het gebed (1)

Toen zeiden die mannen: Wij zullen tegen deze Daniël geen gelegenheid vinden, tenzij dat wij tegen hem iets vinden in de wet zijns Gods.

Daniël 6:6.

Wat Daniël en de zijnen van de machthebbers in Babel te verduren hebben gehad, is slechts een episode uit de altijdurende strijd tussen Christus en Antichrist, kerk en wereld, licht en duisternis.

Een enkele terugblik op het "historisch" gedeelte⁶ van het boek Daniël doet dit aanstonds zien.

In drie van de zes hoofdstukken die de "geschiedenis" beschrijven in dit boek, treedt namelijk duidelijk aan het licht, dat het rijk van Christus het rijk der duisternis beschamen zal, en wel in hoofdstuk 2, van die steen, die het kolossale beeld verbrijzelde, in hoofdstuk 4, dat verhaalt van de vernedering van Nebukadnezar, en in hoofdstuk 5: het schrift op de wand.

In dit licht bezien doen de herhaalde pogingen, van de zijde van Babel ondernomen, om toch de overwinning te behalen, haast belachelijk aan.

Maar natuurlijk — Babel geeft zich niet zonder slag of stoot over!

Van deze wanhoopspogingen van Babel of, wat hetzelfde is, van Satan, gewagen de hoofdstukken 1, 3 en 6.

In een van onze Psalmen heet het: "Als hen *geweld* en *list* bestrijden", en deze beide beproefde methoden van geweld en list worden hier inderdaad aangewend.

Het begon in het eerste hoofdstuk met *list*: als Daniël en zijn vrienden eens tot rasechte Babyloniërs gemaakt konden worden, dan was de kerk verwereldlijkt en het Sion Gods bij verrassing genomen!

Toen deze list mislukte, kwam het *geweld*: de lekkende vlammen uit het derde en de brullende leeuwen nu in het zesde hoofdstuk leggen daarvan een klaar getuigenis af. Niettemin is de intimidatie door de leeuwenkuil meer dan enkel copie van de brandende oven. Er is groot verschil. En dat verschil zit niet hierin, dat daar vlammen en hier leeuwen als instrumenten moeten dienen om de kerk te vervolgen. Maar het verschil zit hierin, dat in de geschiedenis die ons thans bezig houden zal, een gans bijzondere en buitengewoon gevaarlijke aanslag wordt gepleegd op de kerk. Men zal nu eens proberen, de kerk in haar hartader te treffen door het gebed daarbinnen tot zwijgen te brengen. En aangezien de aanvallen op *dit* front nog steeds het hevigst zijn, is het zaak hier onze stellingen aan een nauwkeurig onderzoek te onderwerpen.

De aanval op het gebed dus . . . laat ons paraat zijn!

Het Babylonische rijk was dan met Belsazar, der Chaldeeën koning, ondergegaan, zoals in het slot van het vorige hoofdstuk is gemeld. Nu komt — in overeenstemming met het beeldvisioen uit hoofdstuk 2 — het Medisch-Perzische rijk, waarvan *Darius de Meder* de eerste koning is. Le roi est mort, vive le roi! Dit Medisch-Perzische rijk is in wezen precies

---

⁶ De eerste 6 hoofdstukken vormen het z.g. "historisch" of geschiedkundig gedeelte van het boek Daniël. De 6 daarop volgende hoofdstukken zijn van geheel andere aard, en worden wel het "profetisch" gedeelte genoemd. Dit is een onderscheiding, maar geen scheiding. Ook in het "historisch" gedeelte is het boek Daniël profetisch!

hetzelfde anti-christelijke rijk als dat van Babel — het heeft slechts een andere naam en een andere koning! Voorts blijft alles bij hetzelfde. Zoals we zien zullen.

Darius is de *derde* koning met wie we in dit boek Daniël kennis maken.

Hij is — in dat opzicht is er wel verschil — een veel ernstiger figuur dan zijn voorganger Belsazar.

Daniël tekent hem met een enkele pennestreek als een bekwaam organisator en een uitstekend econoom. Ziehier een staaltje van zijn organisatorisch talent: "Het dacht Darius goed, dat hij over het koninkrijk stelde honderd en twintig stadhouders, die over het ganse koninkrijk zijn zouden" (vs 2). Het rijk moet uit zijn schande van vroeger worden opgeheven. Het moet groot worden en sterk.

Echter — behalve organisatie is ook strenge controle in zulk een rijk eerste eis.

De koning kan ook zijn beste vrienden en de hoogst-geplaatste ambtenaren niet vertrouwen. Revoltes en malversaties zijn in het ijzeren rijk de smeulende vuren, die de moeizame wederopbouw bedreigen. Vandaar dat Darius niet volstond met het aanstellen van 120 "stadhouders", maar deze "getrouwen" waren op hun beurt weer ondergeschikt aan drie allergetrouwsten, een soort driemanschap, waarover Daniël de scepter zwaaide: . . . "en over dezelve drie vorsten, van welke Daniël de eerste zijn zou, dewelke die stadhouders zelve zouden rekenschap geven, opdat de koning geen schade leed" (vs 3).

Daniël bekleedde dus zo ongeveer de post van minister-president.

Natuurlijk had Darius van hem wel een en ander bij geruchte vernomen, hoe hij onder zijn voorgangers het rijk uitnemende diensten had bewezen, en zo'n geniaal man, in wie "een voortreffelijke geest" was, kon hij uitnemend gebruiken. Zelfs dacht de koning er over, hem nog meer promotie te laten maken en tot rijkskanselier aan te stellen: "De koning dacht hem te stellen over het gehele koninkrijk" (vs 4).

Natuurlijk wekte dit de hevige jaloezie der 120 stadhouders!

Wat moest die Jood boven hen allen uitsteken?

Maar niet alleen dat — ook in hun *belangen* zagen ze zich benadeeld!

We weten onder meer uit de gelijkenissen van Jezus wel zoveel dat hooggeplaatste ambtenaren het destijds met de eerlijkheid niet al te nauw namen. Die landvoogden moesten de belastingen uit de provincies innen, en dan bleef er wel eens wat aan de strijkstok hangen! De mededeling: . . . "opdat de koning geen schade leed", is hier geen sinecure! Nu, dat was volledig uit! Ze merkten al spoedig, toen ze de gelden aan Daniël moesten doorgeven, en bij hem rekenschap en verantwoording doen, dat er met deze broeder niet te spotten viel. Hij kwam voor de belangen van de koning op. Zijn oude ogen (hij moet toen stellig al negentig jaar geweest zijn) keken elke post nauwkeurig na. Vandaar dat de stadhouders op middelen gingen zinnen om die oude lastpost uit de weg te ruimen. "Toen zochten de vorsten en de stadhouders gelegenheid te vinden tegen Daniël vanwege het koninkrijk" (vs 5).

"Vanwege het koninkrijk" — dat was de eerste sluwe poging.

Het betekent zoveel, dat ze hem allerwege bespieden of ze geen fout of misgreep konden vinden in de uitoefening van zijn ambt. Pas op nu, Daniël, ge woont in een glazen huis! Ge zijt een "vroom man", zoals ge zegt — nu, wat zullen ze lachen als ze u op de een of andere misslag kunnen betrappen! Van die "vromen" moet je 't maar hebben! Jawel, hou ze in de gaten, als ze de kans zien, knijpen ze de kat in 't donker!

Maar ziedaar!

Dit is het prachtige getuigenis over Daniël dat laat zien wat de uitdrukking "praktijk der godzaligheid" eigenlijk betekent: "maar zij konden geen gelegenheid noch misdaad vinden, dewijl hij getrouw was en geen vergrijp noch misdaad in hem gevonden werd" (vs 5b).

Daniël was geen heilige.

Hij was een mens van gelijke beweging als wij.

Hij zou al heel spoedig door de corrupte omgeving, waarin hij dag aan dag leven moest, geïnfecteerd zijn, en meegedaan hebben aan de oneerlijke praktijken, als niet *dit* geheim van z'n onkreukbaarheid ons onthuld was: . . . "daarom dat een voortreffelijke geest in hem was!"

Die voortreffelijke geest was de Geest van Christus.

Deze Geest van Christus maakt van de mensen geen dromers en sufferds — het tegendeel blijkt uit Daniël, die op negentigjarige leeftijd nog volkomen fit is om zo'n belangrijke positie in een wereldrijk in te nemen.

Deze Geest van Christus maakt van de mensen ook geen soort genieën — hij maakt er gelovigen van, die hun aards beroep zo getrouw en gewillig uitvoeren als de engelen in de hemel doen, en die in dat beroep zo betrouwbaar zijn als goud en solide als graniet!

Het is een jammerlijk verschijnsel, dat in ons, hedendaagse christenen, niet klaar aan de dag treedt, dat een "voortreffelijker geest in ons woont". De een beweert, dat de omgeving waarin hij werken moet, nu eenmaal zo is, dat hij er niet zonder kleerscheuren afkomt — dominees hebben makkelijk praten! Een tweede heeft als lijfspreuk gekozen: zaken zijn zaken! Op de beurs en in de winkel geldt een andere moraal dan in de kerk! Zo doen we rustig mee aan allerlei wereldse praktijken, en graaien even hard naar ons toe als de 120 stadhouders, en afgezien van onze zondagse kerkgang is er geen sterveling die merkt dat er een "voortreffelijke geest" in ons woont. Ja, dat heb je er van, als je christen bent in naam, en Jood in hart en nieren! Ja, heus een Jood! Want de Jood vraagt naar de letter der wet, en is allang content als hij z'n "sabbatsplichten" heeft vervuld, maar de mens in wie een "voortreffelijke geest" woont, laat de Here door Zijn Geest in zich werken om alzo de dagen zijns levens van zijn boze werken te vieren. Men kan het ook anders zeggen, en wel zo: dat de wereld er zo bitter weinig van merkt dat er een andere geest en dūs een ander leven in de kerk aanwezig is, vindt z'n oorzaak daarin, dat de aanval op het gebed reeds voor een goed deel is gelukt, zodat we geen *bidders* meer zijn als Daniël, die natuurlijk voorop in zijn gebed had staan: Uw naam worde geheiligd, dat is: "geef dat wij al ons leven, gedachten, woorden en werken alzo schikken en richten, dat Uw naam om onzentwil niet gelasterd, maar geëerd en geprezen worde".

Dit brengt ons vanzelf op de *tweede* poging om Daniël ten val te brengen.

Toen de stadhouders Daniël niet over z'n ambtelijke fouten konden laten struikelen, waagden ze een poging om hem te laten vallen over z'n *vroomheid*. "Toen zeiden die mannen: wij zullen tegen deze Daniël geen gelegenheid vinden, tenzij dat wij tegen hem iets vinden in de wet zijns Gods" (vs 6).

De strik is listig gespannen!

Ze wisten best, dat Daniël even trouw was aan zijn God als aan zijn koning!

Op het stuk van de godsdienst zou hij evenmin van schipperen of plooiën willen weten als op het terrein van de politiek.

Daarom laten ze de koning een *gebedsverbod* uitvaardigen: niemand zal gedurende dertig dagen een verzoek mogen doen aan enig god of mens, behalve aan de koning. Wie het wel

deed, zou in de kuil der leeuwen moeten geworpen: het gebedsverbod is dus tevens *bloedplakkaat*.

Zo zijn ze zeker van hun zaak.

De koning winnen ze gemakkelijk, want is het niet vleiend voor hem, dat hij dertig dagen lang de plaats inneemt van alle goden, tot wie alleen gebeden mag worden? En bovendien: hoe bevorderlijk was zo'n maatregel voor de eenheid van het rijk! In dat geweldige rijk waren vele volken ingelijfd, en er was dus een bonte reeks van goden en godsdiensten. Wat zou het voortreffelijk werken voor de bloei en de eenheid van het rijk, als nu dertig dagen lang maar één rijksgod werd vereerd, van welke god de koning de zichtbare vertegenwoordiger was. Eén rijk, één godsdienst, alles gelijkgeschakeld, Darius, is dat niet wat voor uw organisatorische geest?

En Daniël? Hem kennen ze voldoende, dat *hij* het geen dertig dagen lang uithouden zal zonder het gebed tot God. Eigenlijk kennen ze Daniël nog lang niet goed genoeg. De termijn van een maand is feitelijk nog een belediging, geen dàg zal hij het uithouden, hij die drie tijden 's daags knielde op z'n knieën, en bad, en belijdenis deed voor zijn God!

Zó hebben ze Daniël dus in z'n godsdienstig garen gevangen.

De aanval op het gebed is grondig voorbereid.

De strik is listig gespannen!

De aanval op het gebed (2)

Toen zeiden die mannen: Wij zullen tegen deze Daniël geen gelegenheid vinden, tenzij dat wij tegen hem iets vinden in de wet zijns Gods.

Daniël 6:6.

De vorsten en stadhouders bedoelden met hun listig opgezet plan natuurlijk niets anders, dan een gevaarlijke concurrent weg te werken. Ze wisten dat Daniël geregeld bad, en dit onder alle omstandigheden zou blijven doen.

Door nu Darius een decreet te laten uitvaardigen dat elk gebed op straffe des doods verbod, zou hun mededinger grif tegen de lamp lopen, en waren ze deze lastpost kwijt.

Verder reikten hun bedoelingen niet.

Of Daniël nu driemaal of tienmaal per dag bidden wilde, dat liet hun feitelijk koud. Als die man maar van z'n hoge stoel was afgetrokken, en hùn maar geen last meer bezorgde, dan mocht hij op z'n vergeten post zoveel mediteren en bidden als hij maar wilde.

We moeten evenwel de *achtergrond* van deze dingen zien.

De Bijbel is niet geschreven om ons de "lotgevallen van Daniël" te vertellen, of ons mededeling te doen van allerlei hofintrigues, maar de Schrift wil ons op de hoogte houden met de stand van zaken in de grote oorlog tussen het wereldrijk en het Godsrijk, Satan en Christus.

Satan is ook hier stiekum aan het werk.

Zonder dat ze het zich bewust zijn, gebruikt hij de groten der aarde als zijn willige handlangers.

De gedachten van de duivel zijn hoger dan hùn wegen! Wat voor de stadhouders slechts *middel* was, is voor hèm *doel*. De vorsten der aarde overlegden: laat Daniël maar bidden, als hij z'n hoge positie maar kwijtraakt! De vorst der duisternis oordeelde: laat Daniël vóór alle dingen ophouden te bidden, en voorts mag hij voor mijn part minister-president blijven, of koning van Babel worden desnoods — alle koninkrijken der aarde is hij ook nu bereid te geven, als het gebed tot de God des hemels maar verstomt.

We gaan zo aanstonds zien, waaròm de Satan er alles aan gelegen is, dat de gebedsstroom ophoudt te vloeien. Maar zoveel is ons nu reeds duidelijk, dat Daniël reeds met de leeuwen te vechten had, toen er nog geen leeuw in de omtrek te bekennen was. We zijn in de regel banger voor de zichtbare en tastelijke leeuwen, dan voor de onzichtbare, die rondgaat, zoekende wie hij zou mogen verslinden. Het gebrul dat uit de verte opstijgt uit de leeuwenkuil, intimideert ons meer dan het onhoorbaar geschuifel vlak om ons heen. We vrezen meer voor het ongedierte dat het lichaam verscheurt, dan het satanische monster dat de ziel verslinden wil. In het bijbeltje dat ik geregeld pleeg te gebruiken, staat boven elke pericoop een geschrift, en zo staat er boven hoofdstuk 6 van dit boek: "Daniël in de leeuwenkuil". Dit opschrift is treffend juist, als we goed bedenken, dat die leeuwen niet alleen aan het slot, maar reeds aan het begin van dit hoofdstuk opereren. Als Daniël nog in ere is, aan het hof, en de koning dacht hem te stellen over het gehele koninkrijk, dan sluipt de Satan daar rond als een briesende leeuw, zoekende de profeet geestelijk te verslinden door hem te bewegen met het gebed op te houden. Denk aan uw positie, man Gods!

Indien Daniël zich had laten gelijkschakelen, dan zou ongetwijfeld de leeuwenkuil hem bespaard zijn, maar dan was hij allang met huid en haar verslonden. Geestelijk dan. Vandaar dat de gevaren dan veel groter zijn, als we geen gevaren zien. Als we Daniël in de leeuwenkuil zien neerdalen, houden we de adem in, maar dan is het gevaar reeds geweken, en de grote strijd gestreden. Het is een groot wonder, dat God Zijn kind in die kuil der leeuwen bewaart, maar stellig niet minder wonderlijk is de bewarende hand Gods over Daniël, als de poging om z'n gevouwen handen los te rukken, mislukt. Dat de bidder Daniël bidder blijft, is het grote genadewonder in Daniël 6. Ik wil maar zeggen, er behoeft nog geen kerkvervolging los te branden, en er behoeven geen baarlijke duivels en leeuwen los te breken, om de kerk werkelijk in gevaar te brengen. De grootste gevaren dreigen in de perioden van rust. Dan mogen we wel smeken om het wonder van Gods bewarende genade, dat we niet in de klauwen van de briesende leeuw vallen. Dat we toch bidden blijven, dat de vreze des Heren ons meer waard is dan de gunst der heren.

Nú moeten we onderzoeken welk groot belang de Satan er bij had — en nòg heeft — om het gebed te doen ophouden.

De overste dezer wereld is lang zo bevreesd niet voor geharnaste strijders als voor machteloze bidders.

Hij weet dat juist in die machteloosheid de kracht schuilt der kinderen Gods.

Het is hem bekend, dat het leven en de toekomst der kerk afhankelijk is van haar gebed. Omdat God Zijn genade en de Heilige Geest aan diegenen geven wil, die Hem met hartelijke zuchten, zonder ophouden, daarom bidden en daarvoor danken.

Daarom zijn gevouwen handen hem een gruwel.

Nu was in Daniëls tijd reeds een ernstige nederlaag toegebracht aan het leger der bidders, door de verwoesting van Jeruzalem.

In Jeruzalem stond immers de tempel, de *plaats der aanbidding*, de aanspraakplaats van Gods heiligheid.

Van oude tijden af was met de rook van het reukofferaltaar het gebed aller heiligen opgestegen tot de Here Sebaoth.

Maar dat was nu uit.

De vuren van het gebedsaltaar waren gedoofd.

En niet alleen waren wat uitgebrande sintels overgebleven, maar Israël klaagde in het vreemde land der ballingschap:

Uw vijand heeft ter plaatse van 't gebed
Gelijk een leeuw gebruld bij 't zegevieren.
Zelfs U ten schimp heeft hij zijn krijgsbanieren
In trotse moed tot tekenen gezet.

Werd er nu in 't geheel niet meer gebeden?

Ja, toch wel!

Daniël had, bij wijze van spreken, enige kolen van het altaar uit Jeruzalem meegenomen naar Babel.

Van zijn opkamer had hij een miniatuur heiligdom gemaakt, waarin hij als vanouds driemaal per dag neerknielde.

Zo bleef driemaal 's daags het contact met de hemel onderhouden.

Het gebed van Jeruzalem werd nog voortgezet in Babel.

Van Daniëls opperzaal bleef een draad gespannen naar Hem, Die Zijn geduchte stoel op starren sticht, en grondvest op de wolken.

Maar zolang deze dunne gebedsdraad gespannen bleef, had ook Israël nog toekomst.

Want onze God ontfermt Zich op 't gebed.

Hij kan niet tegen dat driemaal daags kloppen aan de hemel deur . . . "Zal God Zijn uitverkorenen geen recht doen, die dag en nacht tot Hem roepen?" Hield God Zich doof, Hij zou aan Zijn eigen woord ontrouw worden: klopt, en u zal open gedaan worden.

Ja, waarlijk, zolang Daniël bleef bidden, zou de rokende vlaswiek van Israël in ballingschap niet uitgeblust worden, want de kerk leeft bij de gratie van het gebed. Zólang bleef er dus ook plaats voor het lied der hoop:

Al laagt g', o Isrel, als weleer,
Gebukt bij tichelstenen neer,
Toen gij uw juk moest dragen
En zwart waart door uw dienstbaarheid,
U is een beter lot bereid:
Uw heilzon is aan 't dagen.

Maar juist die heilzon wil Satan *niet* zien dagen.

Ziet, hoe hij nu op dit kritieke uur in de geschiedenis van het Godsrijk zijn slag poogt te slaan! Als nu dat éne draadje, dat van Daniëls huis gespannen was naar de hemel, eens doorgeknipt kon worden. Als hij het éne lichtje dat nog brandde eens kon doven! Dan zou het helemaal donker zijn, Israël zou geen toekomst meer hebben, en uit 's werelds duist're wolken zou het Licht der lichten niet opgaan, want in Israël lag de Christus besloten. In Daniëls opperzaal met de open vensters tegen Jeruzalem aan, zal nu beslist worden over het wel of wee der wereld. Als deze man de vensters sluit, zullen de deuren des hemels eeuwig gesloten blijven. Och, wat betekent het gesnuif en gebrul der leeuwen in de kuil, vergeleken bij deze geestelijke worsteling in de binnenkamer van de profeet? Achter het simpele gebedsverbod der landvoogden gaapt een afgrond! Wat is het toch altijd en overal uitkijken voor Daniël en allen die Zijn naam ootmoedig vrezen!

Als er één ding is, waarvan we te weinig doordrongen zijn, dan is het van de machtige betekenis van het gebed. We laten het al te gemakkelijk aan onze handen ontwringen. Driemaal daags bidden, dat is een duizendmaal per jaar — nu ja, dat wordt tòch sleurwerk, niet? Voorts zijn er huiselijke en kerkelijke ruzies, waardoor de gebeden verhinderd worden, om nog maar niet te spreken van heimelijk aan de hand gehouden zonden, waardoor het gebed of nagelaten of tot een vloek wordt. Voeg daar nog bij alle zelfzuchtige gebeden, sleurgeden, praalgeden, die toch de hemel niet bereiken, omdat ze als zeepbellen uit elkaar spatten, en waarvan de duivel ons zoveel laat opzeggen als we maar willen; en bedenk tenslotte dat onze beste gebeden nog onzuiver zijn, zodat we wellicht over niets zozeer verzoening behoeven als over ons gebedsleven, en ieder merkt, dat de zaak van het gebed, en dús de zaak van Gods koninkrijk kritiek staat. Het gebed is de ademtocht der ziel, en als de adem wordt benomen, staat het zo best niet.

Het is waar — die uit het gelóóf leeft, op die heeft een aanval op het gebed niet de minste invloed. Hij zal er juist des te vuriger door gaan bidden.

Maar léven we uit het geloof?

Het staat te vrezen, dat indien heden ten dage een gebedsverbod van dertig dagen werd

uitgevaardigd, dit bij velen weinig bezwaar zou ontmoeten, omdat ze aan een verzoekschrift aan de koning of aan enig mens veel meer betekenis hechten dan aan het gebed tot God.

Het is benauwend, hoeveel "christenen" praktisch buiten het gebed om leven.

Wie een enquête instelt bij oudere en jongere mensen — begint u maar in uw eigen gezin — of ze elke morgen de dag met God beginnen en elke avond met Hem eindigen, komt tot ontstellende resultaten.

Dit is de diepste oorzaak van velerlei misère.

Van blijdschap des geloofs is geen sprake.

Van krachtontplooiing der kerk evenmin.

De nederlagen der kerk en van de kerkleden individueel, worden bij de dag ernstiger ... de aanval op het gebed schijnt in onze tijd wel bijzonder goed gelukt.

En toch ... en toch staat de zaak van Gods koninkrijk niet hopeloos.

Meer dan Daniël is hier — er is Eén Die ter rechterhand Gods is en Die ook voor ons bidt.

Hiermee wordt natuurlijk niet besloten, om het ons gemakkelijk te maken, en ons van gebedsworsteling te ontslaan. Door het gebed van Christus, onze Voorbidder, wordt ons gebed niet uitgeschakeld, maar juist ingeschakeld.

Want wie door het geloof Zijner zalving deelachtig is, zal ook gezalfd worden met de Geest der gebeden en die zal, ziende het grote gevaar waarin Zijn kerk verkeert, niet ophouden God te smeken, dat Hij weer uitgiete de Geest der gebeden op alle vlees.

Laat ons dus de bidders in ere houden. Ze hebben meestal de vooraanzittingen niet, en schuilen onder de allereenvoudigsten des volks.

Volharding in het gebed

Toen nu Daniël verstond, dat dit schrift getekend was, ging hij in zijn huis (hij nu had in zijn opperzaal open vensters tegen Jeruzalem aan) en hij knielde drie tijden 's daags op zijn knieën, en hij bad, en deed belijdens voor zijn God, ganse-lijk gelijk hij voor deze gedaan had.
Daniël 6:11.

Dit is nu dappere ongehoorzaamheid.

Toen Daniël verstond, dat dit schrift getekend was, ging hij in zijn huis ... en bad! De allereerste reactie van het bloedplakkaat is: doen wat verboden is door de mensen, maar geboden door God. Hij haast zich naar het verboden terrein: de binnenkamer. Alle onveranderlijke wetten van Meden en Perzen mogen hem tegelijk aangrijzen, vóór hem staat de wet van God die nooit gebroken mag worden: het gebed. Men moet Gode meer gehoorzaam zijn dan de mensen, zou Petrus zeggen. Het gebed is óók een gebod. Een opdracht, waar niet aan te ontkomen is; een mandaat voor ieder die gelooft. Natuurlijk, als het gebod van God niet meer dan een vage grootheid is, verre klanken die het oor heeft opgevangen, maar die verder buiten je blijven staan, dan ga je knoeien en transigeren. Zodra er dan een conflict komt tussen Gods geboden en menselijke inzetten, of als je eigen belangen in de knel komen door strak en stijf vast te houden aan 's Heren ordinantiën, of de mensen je er om uitlachen of negeren, dan heeft het gebod van God niet zo heel veel meer te vertellen. Maar als die geboden in je zijn gaan branden als een vuur, en daardoor tegelijk — wondere paradox — gezangen en vermaking zijn geworden, dan wordt het heel anders. Met name het gebod tot het gebed is dan niet meer te keren. Zo'n gebed is dan geen aangehouden vorm meer, geen kleed dat men een tijdje kan afleggen, geen godsdienstplicht, die men kan onderbreken, maar een bruisende stroom, een brandend vuur, dat vele wateren niet kunnen uitblussen, en vele wetten niet kunnen versperren. Belachelijk eigenlijk, zo'n gebedsverbod! Wie houdt de bliksem tegen, of legt de donder het zwijgen op? Niet alleen belachelijk, maar dom ook voor degenen die er zich aan storen, want het schrift van Perzen en Meden houdt wel een doodvonnis in voor allen die dóór blijven bidden, maar wie het gebed staakt tekent z'n *eigen* doodvonnis voor eeuwig, want het gebed is de adem der ziel. Slechts wie nooit echt gebeden heeft, kan op een willekeurig moment stoppen. Het leven laat zich niet remmen, maar de dood behóeft niet eens geremd te worden — die staat al stokstijf op z'n plaats. Conclusie: Daniël zal niet ophouden met bidden, al gromden er zoveel leeuwen in de kuil als er pannen op de daken zijn. Even onmogelijk als het is, dat wie Christus door een oprecht geloof is ingeplant, niet zou voortbrengen vruchten der dankbaarheid, zo onmogelijk is het ook dat Daniël *niet* naar huis zou gaan om te bidden, toen hij verstond dat dit schrift getekend was. Het leek ons eerst onlogisch en dwaas, maar we zien nu wel in dat het volkomen redelijk is zo: toen Daniël verstond, dat dit schrift getekend was, ging hij in zijn huis en hij bad. Als het anders geweest was, was Daniël Daniël niet geweest, de man, in wie een voortreffelijke geest woonde.

Bovendien deed deze man dit alles met open ogen. Namelijk, toen hij *verstond*, dat dit schrift getekend was. Hij liep niet in de val, om zich later te kunnen verontschuldigen dat hij van zo'n wet niet geweten had. Nee, hij wist er alles van en had zich er helder rekenschap van gegeven, welke consequenties dit hebben zou. De opgang naar de opperzaal is zijn

ondergang, dat weet hij. De gang naar de binnenkamer is een gang naar de dood. Niettemin gaat hij "ganse-lijk gelijk hij voor deze gedaan had". Van enige emotie geen spoor. Wij spreken in zo'n geval van innerlijke zielsconflicten. Was de Bijbel een roman geweest, dan zouden die conflicten misschien uitgeplozen zijn, en wie zal zeggen hoeveel er in preken over gefantaseerd is. De Bijbel zwijgt er van, en ik ben geneigd te vermoeden, dat dit gebeurt, niet omdat zo'n zielestrijd onbelangrijk is, maar omdat ze bij Daniël helemaal niet bestaan heeft. Me dunkt, Daniël had grote ogen opgezet als men hem later gesproken had over z'n zielsconflict. Moeilijkheden? Er was toch maar één weg?

Prachtmens, die Daniël!

Beschamend voor ons, slappelingen, die altijd en overal problemen in zien. Daniël heeft ganselijk geen probleem, als hij doet ganselijk gelijk hij vóór deze gedaan heeft. Dit is alles even kinderlijk als heldhaftig: naïveteit van het stil gemoed, dat d'ogen opheft om op God te letten, en het heroïsme van een sterke ziel, die temidden van leeuwen en schuifelende slangen neerknielt voor God. Dit is de overwinning, die de wereld overwint, namelijk ons geloof, en dat geloof wordt niet zenuwachtig of bang, overleggende dat het toch in elk geval wijs zal zijn om voortaan wat minder in 't oog lopend te bidden (men kan het immers ook tersluiks doen onder z'n werk door en met de pet op!), maar dat geloof is ook wars van alle bravour, en treedt daarom evenmin provocerend of uitdagend op. Het geloof doet "gewoon" . . . ganselijk gelijk hij vóór deze gedaan had. Hij had een opperzaal of opperkamer op het platte dak van z'n woning. Gewoonlijk waren de vensters van tralies voorzien, maar die had Daniël er uit laten breken, omdat hij een vrij vergezicht wilde hebben op Jeruzalem, dat hij wel niet zien kon, maar met gesloten ogen zich kon voorstellen, en daar ging hij dan vrij en frank drie tijden 's daags op zijn knieën, en hij bad, en deed belijdenis voor zijn God, ganse-lijk gelijk hij vóór deze gedaan had.

Zo heeft dus Daniël volhard in het gebed.

Met knappe redeneringen, dat men toch ook wel gelovig kan blijven, ook al bidt men eens dertig dagen niet, en dat men toch ook niet al te roekeloos moet zijn, hield hij zich niet op.

Hoewel hij wist dat dit gebed hem het leven kon kosten, ging hij er toch mee door — het enigste wat het gebedsverbod misschien bereiken kon, was dat zijn gebeden zo mogelijk nòg vuriger en dringender werden — in dat opzicht trad er dus wèl wijziging in en deed hij niet ganselijk gelijk hij tevoren gedaan had.

Het is toch wel om jaloers op te worden: een groot staatsman, die driemaal per dag als een klein kind knielt voor zijn God. Aan elke kanselarij één zo'n diplomaat-bidder, en de wereld is gered.

Hoewel de inhoud van Daniëls gebeden ons niet vermeld wordt, is het vermoeden niet ongewettigd, dat het gebed in de eerste plaats *voorbede* was. Hij had immers "open vensters tegen Jeruzalem aan". Ofschoon zelf in levensgevaar, is Jeruzalems toekomst voor alles op z'n ziel gebonden. Daar pleit hij voor, en doet belijdenis voor zijn God voor de zonden van zijn volk. Natuurlijk óók belijdenis van eigen schuld; de ootmoedige bidder begint altijd bij zichzelf, en ook de allerheiligste, of laat me zeggen *juist* de allerheiligste, vindt aanleiding genoeg om zich driemaal 's daags voor God te verootmoedigen. Het waren deze gemeenschappelijke zonden, die de toorn Gods van de hemelen hadden afgeroepen. Daarom lag Jeruzalem in puin, en zuchtte het volk in ballingschap. Deed de Here het volk naar hun zonden, stad en tempel zouden geen toekomst meer hebben. Maar er liggen beloften op Jeruzalem. Zulke beloften van het verbond bieden de smekeling het enige, maar toch ook een stevig houvast. Luther zei — 't klinkt haast oneerbiedig — dat hij God met Zijn eigen belofte om de oren zou slaan. Zoiets deed Daniël ook. Pleitend op Gods onveranderlijke trouw

smeekte hij om herstel van Jeruzalem, en terugkeer uit de ballingschap. Zo gezien, was dit een echt *gelovig* gebed. Jeruzalem was een steenhoop geworden. Had hij vanuit z'n opperzaal de stad kunnen *zien* liggen, hij zou niets anders dan geblakerde stenen en rokende resten hebben ontwaard. Precies het tegenovergestelde dus van wat hij bad. Maar dat is nu juist het kenmerkende van het geloof, dat het juist het omgekeerde verwacht van wat de ogen in de klare werkelijkheid zien, en de oren horen. Het geloof ziet de Onzienlijke, en daarom ook het onzienlijke, wat het oog niet heeft gezien en het oor niet gehoord, maar wat God doen zal dien die op Hem wacht.

Het gebed van Daniël was vervolgens ook een *gehoorzaam gebed*.

Driemaal 's daags — zo was het voorgeschreven, en daar hield Daniël zich aan. Met de regelmaat van een klok tikte hij op vaste uren aan de hemelpoort, en welk een zegen er ligt in die regelmaat heeft die arme weduwe uit de gelijkenis wel ondervonden, en voorts een ieder die iets weet van een bidden zonder ophouden en zonder te vertragen. Tegen dit regelmatig gebed wordt door niet weinigen bezwaar aangetekend. Het zou sleur worden. Dat is wel wonderlijk: een open oog te hebben voor het gevaar van uit-gewoonte-bidden, en het oog gesloten te houden voor het veel groter gevaar van uit-gewoonte-niet-bidden.

Het gebed — zo hoor ik zeggen, — laat zich niet reglementeren. Het bruist spontaan uit de ziel als een bergstroom van de hoge rotsen. Schrijf het geen pad voor, want het baant zich vanzelf een pad. De gebedsrivier moet ge niet kanaliseren; het gebed laat zich niet dwingen. Dat laat zich horen, is 't niet? Het gebed laat zich niet dwingen, evenmin als de liefde. En toch *gebiedt* de Here aan de christenmannen hun vrouwen lief te hebben, en terecht!

Want van dat bruisende en spontane is vaak niet zo heel veel te merken. De zelfzucht dreigt telkens de stroom te verzanden. Daarom is de liefde ook een gebod. En het gebed eveneens.

Het gebed van Daniël was tenslotte een *ootmoedig* gebed, want er staat dat hij knielde op zijn *knieën*. Een vrij overbodige opmerking, zal iemand zeggen, want men kan toch moeilijk anders knielen dan op z'n knieën. De Bijbel houdt er evenwel rekening mee, dat men tijdens het gebed ook wel eens op z'n tenen kan gaan staan, en een hoge borst opzetten, zoals de Farizeërs in de tempel. God moet het meeste geduld hebben met degenen die tot Hem bidden, en daarom is de mededeling dat Daniël knielde op z'n knieën nog zo overbodig niet.

Het kan ons natuurlijk niet helpen, als we slechts de *regelmaat* van Daniëls gebed overnemen, zonder dat onze gebeden ook van hetzelfde *gehalte* zijn. De vraag over de vele lichtloze levens, en over de donkerheid in deze wereld kan hier haar antwoord en oplossing vinden: open vensters tegen Jeruzalem aan.

Overwinning door het gebed

Hij verlost en redt, en Hij doet tekenen en wonderen in de hemel en op de aarde; Die heeft Daniël uit het geweld der leeuwen verlost.

Daniël 6:28.

Om enige indruk te krijgen van de gebedsoverwinning na de gebedsbedreiging en gebedsvolharding, waar dit hoofdstuk eveneens van sprak, moeten we ons het slot van deze historie eens even herinneren. Het is even dramatisch als vrolijk. De belagers van Daniël hadden geweldig succes. Ze wisten hem op heterdaad te betrappen. Het is zieliger voor de elite van Babel dan voor Daniël als de schrijver van dit boek ons komt vertellen, niet zonder 'n tikje ironie: "Toen kwamen die mannen met *hopen*, en zij vonden Daniël biddende en smekende voor zijn God" (vs 12). Wat 'n helden niet? En meteen zetten ze 't op een lopen naar de koning! Daniël, zo weten ze in 't paleis te vertellen, zou geen acht geslagen hebben op het gebod des konings, en als 'n rasechte revolutionair de koninklijke edicten eenvoudig genegeerd hebben. Dat was wel de gemeenste vorm, waarin ze hun aanklacht kleden konden. Ze geloofden er zelf geen steek van, evenmin als de koning trouwens, die op het horen van een en ander niet vertoornd, maar zeer bedroefd werd, en de ganse dag tot de avond toe op middelen zon om zijn trouwe dienaar te behouden. Maar 't lukt niet. Hij zit nu eenmaal gevangen in de fuik van z'n befaamde onverbreekelijke en onherroepelijke wetten, zoals de zondaar *altijd* in z'n eigen garen verstrikt raakt. Vraagt men, wie hier nu eigenlijk z'n vrijheid kwijt is, dan is het Darius, de koning. Niet Daniël, de smekeling, maar Darius, de koning — tegelijk slaaf van z'n eigen wetten — is het beklagenswaardige slachtoffer. Hij zit gevangen onder de duistere macht van der Meden en Perzen wet, die niet veranderd mag worden (de glorie van dit wereldrijk!), terwijl Daniël zich zo vrij voelt als een vogeltje in de lucht, ook als hij voor 't gericht gesleept wordt, omdat hij zich veilig weet onder de wetten van zijn God, Die de muilen der leeuwen kan toesluiten.

Zo zit Darius dus méér in de knel dan Daniël.

Deze laatste wordt inderdaad in de kuil der leeuwen gestopt.

Men zal zich zo'n leeuwenkuil moeten voorstellen als 'n enigszins uitgegraven open ruimte met een muur er om heen. In die muur was dan een opening, om de dieren van voedsel te voorzien, hier geheten de "mond des kuils", welke opening door een zware steen kan worden afgesloten. Aangezien mensen die op God niet vertrouwen, *elkaar* in de regel ook niet vertrouwen, werd die steen nog verzegeld ook, en daarmee was de executie voltrokken.

Dit is dan de overwinning door het gebed!

Misschien vraagt iemand wat ongelovig: overwinning? Maar we zitten immers nog midden in de nederlagen! De overwinning moet nog kómen, als Daniël straks ongedeerd uit de leeuwenkuil als triumfator naar voren treedt! Waarom houdt u nu midden in 't verhaal op, waar de ontknopung van het drama nog volgen, en de gebedstriumf nog blijken moet?

Toch houd ik vol: *hier* ligt de overwinning op het gebed. Ze is groter op het moment als Daniël de leeuwenkuil binnengaat, dan wanneer hij die straks verlaat. En in hoeverre Daniël's redding uit der leeuwen muil óók nog een extra-ordinaire en daarom bijkomstige gebedsverhoring is, daar zouden we straks nog even over kunnen praten.

Dè ware gebedsoverwinning kan in één woord worden samengevat: *rust!*

Welk een majesteitlijke rust hangt er rondom de gestalte van de profeet daar tussen de wilde beesten. Die valt vooral op, als men ze vergelijkt met de *onrust* van de koning. Waar is hier de majesteit — in de leeuwenkuil of in het paleis? De vraag is gauw genoeg beantwoord. Zie nu die koning naar huis terugkeren! De man beleeft geen rustig uur deze nacht. Hij kan niet eten en niet slapen, en 't is hem een ergernis als er maar iemand van muziek rept: "Toen ging de koning naar zijn paleis, en overnachtte nuchteren, en liet geen vreugdespel voor zich brengen, en zijn slaap week verre van hem" (vs 19).

En 's morgens heel vroeg, als het begint te lichten, is hij alweer van z'n bed opgestaan, waarop hij maar lag te woelen, en snelt naar de gerichtplaats. Dat is de koning! En de profeet? Die heeft vlak voor de snuivende leeuwenmuilen een veel rustiger nacht doorgebracht dan de koning op z'n bed. Hij heeft niet allerlei schrikbeelden gezien zoals de koning, die om de vijf minuten wakker schrok, maar . . . engelen! "Mijn God heeft Zijn engel gezonden, o koning!" Hoe rustig klinkt die stem uit de diepte! En hoe beleefd en onderdanig: "O koning, leef in eeuwigheid"! Deze ene nacht had Daniël, die wegens revolutie veroordeeld was, tot een revolutionair kunnen maken! Hij is het natuurlijk niet geworden, want... hij is een bidder!

Rust aan de ene zijde, onrust aan de andere!

Angst buiten en kalmte binnen de leeuwenkuil — ziedaar de eerste grote overwinning van het gebed! Wie op de hoge God vertrouwt, blijft volmaakt rustig te midden van de grootste gevaren. Hij spreekt het fiere woord: "Daarom zullen wij niet vrezen, al veranderde de aard haar plaats, en al werden de bergen verzet in het hart der zeeën". De gelovige maakt zich niet direct zenuwachtig, en zo dit al het geval is, heeft hij in de regel z'n geloof uitgeschakeld. Terwijl omgekeerd de onrust aldoor achtervolgt degene die met God geen rekening houdt, al kan hij wel eens een paar vrome gelegenheidswoorden spreken, zoals Darius toen Daniël de kuil betrad: "uw God, Die gij geduriglijk eert, Die verlosse u . . .".

We zouden nu ook nog spreken over Daniëls redding.

Het zou wel heel onwezenlijk geweest zijn, als Daniël niet om z'n eigen behoud gesmeekt had, en ongetwijfeld was het blijfe einde 'n verhoring van z'n gebed.

Des Heren engel schaart
Een onverwinb're hemelmacht
Rondom hem, die Gods wil betracht:
Dus is hij wel bewaard.

De mededeling in Hebreë 11, dat sommigen door het geloof de muilen der leeuwen hebben toegestopt, zal wel op Daniël zien. Het gelovig gebed vermag ontzaglijk veel. Men haalt er engelen mee uit de hemel, zoals Daniël hier, en de Jeruzalemse gemeente later, die voor Petrus bad, en zie, een engel kwam in zijn gevangenis. Men snoert er de muilen der leeuwen mee toe. Nooit kan 't geloof te veel verwachten op het gebed. De armoede waarin vele kinderen Gods leven, is vrijwillige en schuldige armoede. Het is eenvoudig verbluffend, wat door het gebed niet al verkregen en bereikt kan worden, als het maar beoefend wordt.

Niettemin is deze tijdelijke uitredding niet de hoogste triump van Daniëls gebed.

Ik noemde die redding zopas extra-ordinair en bijkomstig.

Men zal goed doen, er niet teveel nadruk op te leggen, of . . . men raakt z'n gebed zelf kwijt!

Want niemand koestere de onjuiste gedachte, dat God *altijd* Zijn kinderen redt uit tijdelijke noden en gevaren. Het leven der gelovigen neemt lang niet altijd zo'n gunstige wending als hier bij Daniël. De werkelijkheid ziet er heel wat anders uit. Velen blijven er midden in

steken. Het geval van Daniël is wel iets zeer bijzonders. Op soortgelijke evenementen moet niemand vast rekenen. Dat loopt verkeerd uit! God heeft dit resultaat voor Daniël gewild. Maar het had hem evengoed beter kunnen toeschijnen, dat Daniël door de leeuwen was vermorzeld, 't Is niet de kwestie, wat *ons*, maar wat de Here het beste uitkomt. Voor Zijn *glorie* namelijk, want daar draait alles om. Had Daniël God het meest groot-gemaakt door zijn marteldood, dan was dat eenvoudig gebeurd, zoals zovelen later voor de naam des Heren gestorven zijn. Maar kan Daniël de Here nog beter van nut zijn door te blijven leven, dan gebeurt het zó. Dat is dan ook de volstrekt enige reden van z'n bevrijding.

God had Daniël nog een poosje nodig.

Deze profeet had de raad des Heren in Babel nog niet ten volle uitgediend! Vandaar dit wonder.

Of de Here dus een van ons al of niet uit deze of gene nood redt, hangt eenvoudig af van de vraag, wat het meest bevorderlijk kan zijn voor de eer Zijns naams.

Dit moeten we goed bedenken.

Anders raken we totaal in de war.

Dan stapelen zich de "onverhoorde gebeden" op.

Dan gaan we overleggen: waarom redde God Daniël toen wel, en mij niet. En we raken beide: God en ons gebed, kwijt. Maar we houden Hem en ons geloof vast, als we er door en door van doordrongen zijn, dat het van weinig betekenis is, wat er precies met òns gebeurt, maar dat het van 't hoogste belang is, wat er met Zijn eer geschiedt.

Dat de ere Gods door Daniëls behoud ten zeerste bevorderd is, blijkt wel daaruit, dat de naam Gods weer eens voluit in de officiële staatsstukken van Babel is genoemd. De koning Darius schreef namelijk aan alle volken, natiën en tongen, die op de ganse aarde woonden: "Uw vrede worde vermenigvuldigd. Van mij is een bevel gegeven, dat men in de ganse heerschappij mijns koninkrijks beve en siddere voor het aangezicht van de God van Daniël; want Hij is de levende God en bestendig in eeuwigheden, en Zijn koninrijk is niet verderfelijk, en Zijn heerschappij is tot het einde toe; Hij verlost en redt, en Hij doet tekenen en wonderen in de hemel en op de aarde; Die heeft Daniël uit het geweld der leeuwen verlost" (vs 26-28).

Het was niet Daniël, maar *Christus* Die door Zijn kracht de kerk van toen en van nu, en de wereld behouden heeft. Van die Christus vertoonde Daniël enkele trekken. Aangeklaagd wegens oproer — nedergedaald in de benedenste delen der aarde — een verzegelde steen voor zijn "graf" — als het begon te lichten iemand die naar het "graf" snelt — zijn opstanding als uit de doden — het is alles "schaduw" van de Christus. Het is, of we zó de evangeliën van lijden en opstanding lezen. Als wij gered zijn, hebben we dat aan deze nederdaling en opstanding van Christus te danken. Maar het *bewijs* dat we gered zijn, ligt daarin, dat ons leven, ongeveer als dit van Daniël, de sporen, de trekken van Christus vertoont . . . het beeld Zijns Zoons gelijkvormig!

De droom der gedochten

En er klommen vier grote dieren op uit de zee,
het ene van het andere verscheiden.

Daniël 7:3.

Spurgeon zei dat hij de krant las, om te zien hoe God de wereld regeert. Dat is wel de beste manier om de krant te lezen, want anders valt men van de ene onrust in de andere. Volgens de methode van Spurgeon kan men zowaar bij alle ongelukken, oorlogsgruwelen en zakkende koersen nog zingen:

O, grote God, geduchte Heer,
Uw gangen, zo vol roem en eer,
Zijn aan Uw volk gebleken.

Want de nieuwsberichten bevestigen elke dag, wat de Bijbel allang heeft voorspeld. Niet dat de Schrift in alle details een "algemene geschiedenis" heeft ontworpen, maar de grote lijnen waarlangs de geschiedenis der wereldrijken zich bewegen zal, zijn wel terdege uitgestippeld. Het eenvoudigste kind van God kan veel beter zeggen, hoe de internationale politiek zich ontwikkelen zal dan de kundigste staatsman, die aan Gods Woord ontgroeid is. Wij weten bij het licht van de Schrift vrij nauwkeurig waar het naar toe zal gaan. Het zal geen opgaande, maar een dalende lijn wezen. De onderlinge strijd tussen de wereldrijken zal zich oplossen in een strijd tussen die wereldrijken ener- en het Godsrijk anderzijds. De tegenstelling tussen democratische en imperialistische staten wordt straks een antiqiteit — het wordt één totale oorlog tegen het koninkrijk Gods; deze antithese spitst zich hoe langer hoe meer toe. De staten zelf treden op als anti-christelijke machten, waarbij na bittere strijd de eindtriumf zal wezen aan de Here en Zijn Gezalfde. Dit is het thema van het boek Daniël: de tanende glorie van het wereldrijk tegenover de blijvende luister van het Godsrijk enerzijds, de permanente strijd tussen deze twee anderzijds. Op dit stramien borduurde het z.g. "historisch gedeelte" van dit profetische boek, en het "profetisch gedeelte", dat nu met hoofdstuk 7 begint, heeft geen ander doel. Alleen de belichting is een andere. Het eerste zestal hoofdstukken heeft de strijd tussen kerk en wereld "historisch" belicht, het tweede zestal doet het profetisch-visionair. De vlucht der gedachten wordt daarom nu ook breder. Het Babel van toen verdwijnt uit het gezichtsveld van de profeet, maar de geest van Babel zet zich voort in de opeenvolgende wereldrijken — meest door dieren voorgesteld — tot op de jongste dag toe. Niettemin beschrijft Daniël in het nu volgende deel geen wereldgeschiedenis, maar heilsgeschiedenis. Het wereldgebeuren toch staat niet op zichzelf, maar is het steigerwerk dat rondom de kerk wordt opgetrokken. Het dient tot afbouw van het huis des Heren, dat naar Gods gemaakt bestek in eeuwigheid zal rijzen.

In dit licht verbaast het ons niet, dat Daniël bij de aanvang van het tweede deel van zijn boek de chronologische volgorde veronachtzaamt⁷, en ons rustig weer enige jaren terugplaatst, en wel "in het eerste jaar van Belsazar, de koning van Babel"⁸.

Toen zag Daniël, die totnogtoe steeds dromen van anderen ontraadseld had, zèlf een droom, waarin de gangen der geschiedenis, tegelijk de gangen van zijn God en Vorst door de wereld,

⁷ Hiermee wil niet gezegd zijn, dat Daniël zelf de schrijver was van dit boek. Het is ook mogelijk, en zelfs waarschijnlijk (gezien o.a. het feit, dat over Daniël dikwijls in de 3e persoon gesproken wordt) dat een ander dit boek geschreven heeft, gebruik makende van de "memoires" van Daniël.

⁸ Die in 5:30 reeds gestorven was, en opgevolgd door Darius de Meder (h. 6).

hem werden onthuld.

Dit is *zeer* belangrijk.

We krijgen nu een les in de algemene geschiedenis onder de belichting van Gods Woord.

Daar gaan we nu naar luisteren.

In die droom, waarvan Daniël "de hoofdzaak der dingen" (vs 1) met weglating van alle bijkomstigheden, zelf heeft genoteerd, zag de ziener een grote zee, waarover de vier winden des hemels losgebroke waren (vs 2). Dat was dus één wilde, kokende, bruisende en schuimende massa. Is de zee "van nature" al steeds in beweging, nog veel erger wordt het, als de storm er overheen raast en dan nog wel uit alle vier windhoeken tegelijk. Zo'n woest opgezweepte zee met allesvernielende, torenhoge golven, zag Daniël in z'n droom. De werkelijkheid die er door verzinnebeeld wordt, is niet minder huiveringwekkend en verschrikkelijk. Men behoeft maar even te denken aan de millioenenlegers die gewapend tegenover elkander staan, aan brandend neerploffende vliegtuigen en getorpedeerde schepen, en de droom is al geen droom meer, maar rauwe realiteit. De felbewogen zee is hier (evenals in de Openbaring van Johannes) beeld van de volkerenwereld, die altijd in beweging is, waarin het stééds botst en borrelt en kookt, maar soms, als de volken elkaar naar de keel vliegen, wordt de botsing zo hevig, dat het lijkt of de storm van vier kanten tegelijk is losgebarsten over de volkerenzee.

Na de storm kan men de verwoesting opnemen.

Er zijn heel wat schepen vergaan, dijken doorgebroken, en landen overstroomd en vernield ... de zee zoekt "levensruimte" en brak door haar grenzen heen. Niet anders is het, als er een storm op de volkerenzee gewoed heeft: de landkaarten moeten grondig gewijzigd. Sommige landen worden weggespoeld, terwijl nieuwe rijken worden gevormd of uitgebreid. En zo verwondert het ons niet, dat Daniël uit die kokende zee vier grote dieren zag opkomen, het een van het andere onderscheiden (vs 3). Ze kwamen niet gelijktijdig, maar na elkaar — beeld van de elkaar opvolgende wereldrijken —, zoals men in de geschiedenis 'n gedurige wisseling van verhoudingen kan zien: nu eens treedt deze en dan weer die grote mogendheid op de voorgrond.

De vier dieren, opklimmend uit de zee, zijn dus de verschillende wereldrijken, die achtereenvolgens uit de wereldoorlogen en volkerenberoeringen te voorschijn komen.

Dit is natuurlijk geen vernuftige fantasie, maar het staat even later met zoveel woorden in vs 17: "Deze grote dieren, die vier zijn, zijn vier koningen, die uit de aarde opstaan zullen". De gedachte, dat rijken door "dieren" worden verzinnebeeld, is ons trouwens zo vreemd niet: we spreken ook van de Russische beer, de Duitse adelaar en de Nederlandse leeuw. *Wij* denken, vooral bij die laatste, dan meer aan de *fierheid* dezer dieren, maar de Bijbel denkt aan minder mooie eigenschappen dezer roofdieren — we zullen dat aanstonds zien!

De vier dieren die Daniël zag, waren een leeuw (vs 4), een beer (vs 5), een panter (vs 6), en dan nog een vierde dier, dat er zo monsterachtig uitzag, dat Daniël er geen naam voor wist — de grote onbekende (vs 7, 8).

Vele uitleggers hebben zich het hoofd gebroken over de vraag, welke rijken precies bedoeld waren met die vier dieren die successievelijk uit de volkerenzee opstegen. Vrij algemeen is men tot de conclusie gekomen, dat de vier dieren uit Daniëls droom vereenzelvigd moeten worden met de vier wereldrijken uit Nebukadnezars droom (h. 2), voorgesteld door de metalen goud, zilver, koper en ijzer, waaruit het kolossale beeld was samengesteld.

Wie er echter op let, dat het vierde of laatste dier pas gedood wordt, en dus van het toneel

verdwijnt, als "de boeken geopend werden" (vs 10, 11), dat is dus bij het laatste gericht, die is geneigd de vraag te stellen, welk rijk eigenlijk *niet* bedoeld wordt. Men zal het beste doen, met die "dieren" dezelfde kant op te gaan als met de zee waaruit ze opdoemen. Die zee was niet een bepaalde zee, ergens op de landkaart aan te wijzen, maar *de* volkerenzee. En die "dieren" zijn niet slechts bepaalde wereldrijken, die eens in de historie bestaan hebben⁹, maar de profeet Daniël geeft hier, in trekken aan het dierenleven ontleend, een treffende karakteristiek van het wereldleven van de koninkrijken dezer aarde, heel de geschiedenis door tot de jongste dag, totdat het onvergankelijke koninkrijk Gods aan hun bestaan een einde maakt, en de "groten der aarde" worden verdaan door de "adem Zijns monds".

De typering van deze wereldrijken als "dieren" is treffend (en beschamend!), zowel als men let op het totaalbeeld van deze droom, als wanneer de afzonderlijke trekken der vier dieren in het oog worden gevat.

Het totaalbeeld!

Een zeer merkwaardig verschil tussen Daniëls en Nebukadnezars droom moet ieder terstond opvallen.

Een profeet des Heren is een heel ander mens dan een heidense koning, en dat werkt zelfs tot in het onbewuste droomleven door.

Het geloof leeft anders dan het ongeloof, en dróómt ook anders. De heiden Nebukadnezar had óók gedroomd van de opeenvolgende wereldrijken, en het was een schóne droom! In zijn verbeelding zag hij de wereldmachten als een majestueus beeld, waaraan alles schitterde en blonk. Het was een droom van schittering en grootheid, van cultuur en schoonheid en van macht. Hij droomde van goud en van zilver. Van koper en ijzer. Van staal en cement.

Ook Daniël droomt.

Ook aan zijn geestesoog gaan de wereldrijken voorbij!

Maar hij ziet ze niet als edele en glinsterende metalen, maar . . . als roofdieren! Niet in de hoge vlucht van cultuur, maar in de afbraak van vernielzucht en geweld. Zo mooi als Nebukadnezar kan Daniël lang niet dromen. Wilde beesten zijn het met vernielende klauwen. Een brullende leeuw, een verslindende beer, een springende panter, en dan nog een vierde anonym beest, nõg roofzuchtiger dan al z'n voorgangers!

Deze droom was natuurlijk geen fantasie van Daniël, maar een openbaringsdroom van God. Zó liet God het aan Daniël zien. En zo laat God ook aan ons de wereld zien, ongemaskerd en ontdaan van haar schittering. Niet natuurlijk, om ons te doen weten, dat de machthebbers van vroeger en later tijd ondanks alle camouflage en schone leuzen en oorlogsdoeleinden van betere internationale verhoudingen, van nature roofdieren zijn, die allen zonder onderscheid op annexatie uit zijn, en van agressie leven. Want dat kunnen we zonder openbaring ook wel weten. Daar hoeft men slechts z'n beide ogen voor open te doen. Maar God wil er ons door openbaren, en ons waarschuwen, dat de volken en groten dezer aarde tenslotte — want daar loopt heel dit droomgezicht der dieren op uit — hun macht en geweld keren tegen wat in dit hoofdstuk genoemd wordt: "de heiligen der hoge plaatsen" (vs 25), dat is Gods volk en de

---

⁹ In tegenstelling met het droomgezicht van Nebukadnezar, waar de koning van Babel uitdrukkelijk het gouden hoofd wordt genoemd, geeft *hier* de Schrift geen uitsluitsel, welke rijken worden bedoeld. We ontkennen niet, dat *in eerster instantie* met de leeuw het *Babylonische*, met de beer het *Medisch-Perzische* en met de panter het *Grieks-Macedonische* rijk bedoeld kunnen zijn, want de overeenkomst tussen die rijken en de dieren waarin ze getypeerd worden, is inderdaad treffend genoeg. Zie Aalders K.V., blz. 137-140. We beweren alleen, dat men bij deze historische rijken niet kan blijven staan. Het is dan ook opmerkelijk, dat de meningen der exegeten omtrent het vierde dier uiteenlopen. Sommigen denken aan het *Syrische*, anderen aan het *Romeinse* rijk. In verband met vs 10-12 blijft de vereenzelviging van het vierde dier met het Romeinse rijk onbevredigend.

kerk van Christus.

Dat is te zeggen, dat héél het wereldleven in wezen anti-christelijk is. Het ene rijk moge z'n masker wat eerder afleggen dan het andere, maar dat is tenslotte een kwestie van tijd. Gij zult gehaat worden van *alle* volken, óók van hen die nú nog zèggen te strijden voor godsdienstvrijheid. Dit moeten we nu maar goed zien. De Bijbel, en dus ook deze droom van Daniël, is niet geschreven om ons te zeggen, dat de volken *elkaar* als wilde dieren zullen afmaken, maar om ons op de ziel te binden, dat het dit wild' gediert' dat niets in 't woën ontziet, tenslotte te doen is om de ziel der tortelduif — de slachtschapen Christi.

De tweede totaalindruk van deze vier dieren is het *fantastische*.

We vernemen zo aanstonds van een leeuw met arendsvleugelen, een panter met vier koppen, en een anonym beest met ijzeren tanden. Nu, zulke wanstaltige gedrochten komen alleen maar in sprookjes voor, denken we. Nu, pas op! Dromen zijn bedrog, maar Daniëls droom niet! Trouwens, we leven nu vele eeuwen na Daniël, maar we hebben **uit** de volkerenzee en de wereldoorlogen en wereldrevoluties al verscheidene monsters zien opduiken. Wie zou daar vroeger van gedroomd hebben, van de monsters van staatsvergoding en godlozenactie? En hoe zal het vierde, anonyme dier er uitzien, de grote onbekende, als het derde z'n tijd heeft gehad? Bangmakerij, deze dierenrevue? Een sprookje, dit defilé der gedrochten? Nu ja, de wereld moge er om schateren, en de kerk moge wat soezen en dutten en ruzie maken, maar wie de realiteit van Daniëls droom negeert, "het zal alzo zijn, gelijk wanneer een hongerige droomt, en ziet, hij eet, maar als hij ontwaakt, zo is zijn ziel ledig" (Jes. 29:8a).

Onheilige en heilige agressie

Het eerste (dier was) gelijk een leeuw, en het had gieren vleugels; ik bleef toezien tot zijn vleugels werden uitgerukt en het van de aarde opgeheven en op voeten overeind gezet werd als een mens, en er een mensenhart aan hem werd gegeven. En zie, een ander dier, het tweede, was gelijk aan een beer, en op de ene zijde opgericht, met drie ribben in zijn muil tussen zijn tanden; en daartegen zeide men aldus: sta op, eet veel vlees. Hierna zag ik en zie, een ander, gelijk een panter, en dat had vier vogelvleugels op zijn rug; ook had het dier vier koppen, en daaraan werd heerschappij gegeven. Hierna zag ik in het nachtgezicht, en zie, het vierde dier, vreselijk en schrikwekkend, en buitengewoon sterk; en het had grote ijzeren tanden, het at en vermaalde en vertrad het overige met zijn poten; en dat was onderscheiden van al de dieren die er aan waren voorafgegaan. En het had tien hoornen; ik lette op de hoornen, en zie, een andere kleine hoorn rees daartussen op, en drie van de vorige hoornen werden daardoor uitgerukt, en zie, ogen als mensenogen waren in die hoorn, en een grootsprekende mond.

Daniël 7:4-8. (Vertaling Prof. Aalders)

Deze vier dieren verzinnebeelden de elkaar opvolgende wereldmachten, zoals in het vorige hoofdstuk is uiteengezet. Wel kunnen in eerster instantie de grote mogendheden bedoeld zijn, die in en na Daniël's dagen op het wereldtoneel verschenen. Maar, de Schrift heeft ook hier perspectief. Ze tekent ons het karakter en de ontwikkelingsgang van de wereldrijken tot de jongste dag toe. Goed beschouwd is het moeilijker uit te maken, welk rijk *niet* dan welk rijk *wel* bedoeld is. Wereldgeschiedenis dus in kort bestek. Met de bedoeling, licht te laten vallen op de tegenstelling, en in zekere zin op de antithese, tussen wereldrijk en Godsrijk. In ons vorig hoofdstuk bepaalden we ons tot een totaalindruk van deze vier "dieren". Nú gaan we ze een voor een van dichterbij bekijken.

Het eerste dier, dat uit de zee opkomt, is een *leeuw*.

Zij, die aan een *bepaald* rijk denken dat door deze leeuw wordt voorgesteld, hebben er de Babylonische wereldmacht van Nebukadnezar in teruggevonden. Inderdaad zijn er vele punten van overeenkomst: in Nebukadnezars droom was Babel het *gouden* hoofd — de koning der metalen — en in Daniël's droom een leeuw gelijk — de koning der dieren! Ook scheen deze Babylonische leeuw gierenvleugelen te hebben, want met machtige wiekslag breidde zijn heerschappij zich uit over de gehele wereld: "de koning Nebukadnezar aan alle volken, natiën en tongen die op de gehele aardbodem wonen!"

Maar . . . "ik bleef toezien, tot zijn vleugels werden uitgerukt"¹⁰.

Ook dit machtige rijk is geknot en vleugellam geslagen.

Om zulke geplukte leeuwen en geknakte en gekortwiekte mogendheden te zien, behoeven we echter in de historie niet tot Babel terug te gaan. We merkten reeds op: met deze dieren is feitelijk geen rijk *niet* bedoeld. Ook met deze gehavende leeuw niet. Het was en is steeds: opgaan, blinken en verzinken. Men heeft de laatste tientallen jaren heel wat leeuwen de vleugels kunnen zien uitrukken. Het lot van deze leeuw is tenslotte het lot van alle koninkrijken dezer aarde, hoe men ook snoeven hoort van onoverwinnelijkheid en wereldheerschappij. Hier klinkt de stem van de Almachtige: de gedaante dezer wereld gaat voorbij.

Eeuwig en onvergankelijk is alleen het koninkrijk Gods.

"Zijn heerschappij is een eeuwige heerschappij, die niet vergaan zal, en Zijn koninkrijk zal niet verdorven worden" (vs 14).

Vergankelijkheid — dat is dus direct al de eerste en meest kenmerkende trek van de grootmachten dezer wereld, gesymboliseerd in de leeuw, wiens vleugelen werden uitgerukt.

Nu komt de *beer*.

Dit dier is wel bijzonder vraatzuchtig en agressief.

Terwijl het nog bezig is z'n zoëven bemachtigde prooi te verslinden, en drie half afgekloven ribben nog tussen z'n tanden heeft, ligt het alweer in de aanvalshouding¹¹, om een nieuw slachtoffer te bespringen.

Ten overvloede wordt het in z'n veroveringszucht nog aangemoedigd door een "stem" — het zal wel de stem van de "oorlogspitsers" wezen — die influistert: "sta op, eet veel vlees".

Zij die in de leeuw Babel hebben gezien, komen er vanzelf toe, het daarop volgende rijk, der Meden en Perzen, met deze beer te vereenzelvigen. Inderdaad was dit Medo-Perzische rijk steeds op verovering uit. Het had altijd honger, landhonger wel te verstaan.

Maar welke grote mogendheid heeft géén honger?

Agressie is de doorgaande karaktertrek van allen, zonder onderscheid.

De een valt aan, en wordt op zijn beurt weer aangevallen door een ander, omdat hij het eerst aanviel, maar aanvallen doen ze allemaal, ofschoon ze zonder uitzondering zich beklagen, aangevallen en bedreigd te worden. Hoort men de stem der staatslieden, men zou geloven dat allen de vrede minnen, maar de Schrift laat hier een geheimzinnige stem aan het woord, die hard en meedogenloos de waarheid zegt, en de machthebbers in hun machtswellust ontmaskert: "sta op, eet veel vlees". Mensenvlees! Kanonnenvlees!

De beer wordt op zijn beurt opgevolgd door de *panter*.

Deze panter — zag Daniël — had vier koppen en bovendien vier vogelvleugels op z'n rug.

Deze beide trekken typeren wel bijzonder het derde rijk dat na dat der Meden en Perzen verscheen, namelijk het Grieks-Macedonische rijk. Alexander de Grote wist met verbazingwekkende snelheid zijn veroveringstochten te organiseren en door te zetten. Hij

---

¹⁰ De merkwaardige verandering van de dieren in mensengestalte, en het ontvangen van een mensenhart of verstand, zoals Daniël dat in z'n droom ziet, kan ook een zijdelingse herinnering zijn aan de waanzin van Nebukadnezar en de genezing daarvan, zoals dat in hoofdstuk 4 wordt vermeld.

¹¹ Dit zal wel bedoeld zijn met de woorden: "het stelde zich aan de ene zijde", d.i. het had zich aan één zijde opgericht, klaar voor de sprong.

voerde een soort bliksemoorlog, en leek dus wel op een panter, die vliegensvlug z'n prooi bespringt, maar dan een panter die bovendien nog vleugels had aangeschoten: het toppunt van snelheid!

Bedenkt men voorts dat na de dood van deze wereldveroveraar dit rijk onder vier machthebbers verdeeld werd, en er dus 'n vierhoofdige regering ontstond, dan doen de vier koppen van dit roofdier ook zo vreemd niet meer aan.

Want de Schrift is ook hier vol perspectief.

De vliegende panter met z'n vier koppen typeert ook de latere mogendheden, niet het minst die van onze tijd.

Bijzonder scherp wordt hier de *ontwikkeling* getekend, ontwikkeling en vooruitgang namelijk in het uitdenken van middelen, om elkaar op de snelste en radicaalste manier te vernietigen! Deze panter is het derde dier, en de vooruitgang is enorm! De logge beer heeft plaats gemaakt voor de snelle beweeglijke panter. De legers zijn gemotoriseerd, en de snelle bommenwerpers zaaien dood en verderf. In minimum van tijd zijn de gebieden, die men veroveren wilde, bezet. Alexander de Grote is er een kind bij. Inderdaad, de vliegende panter kon in Daniëls droomgezicht, dat de evolutie der wereldmachten tekent, niet gemist. Vooral die vier koppen niet, denkende koppen, weet ge; wat de een niet verzint, weet de ander, om vernuftige dingen uit te denken, lange-afstandsraketten en atoomkoppen, om maar te vernielen en te verderven.

Het vierde dier, dat geen naam heeft, laat de moderne wereldmacht in z'n volle ontwikkeling zien.

Na het derde rijk komt nog een vierde, en het dier waaronder het voorgesteld wordt, is het totale dier.

Het was vreselijk en schrikwekkend en buitengewoon sterk, en het is te begrijpen dat Daniël het geen naam kon geven, want het leek deels op een *dier*, deels op een *machine*, en deels op een *mens*. Wel domineerde het dierlijke, maar de *ijzeren* poten en de *koperen* klauwen (vs 19) waarmee het alles vermaalde en vertrad, deden meer aan een *machine* denken, terwijl in de hoorn *mensenogen* stonden, en een mensenmond braakte niets dan grootspraak uit en snoeverij. We kunnen ons van dit dier wel enigermate 'n voorstelling maken tegenwoordig. 't Is of ze zo uit Daniël 7 zijn weggekropen, de vervaarlijke oorlogsmachines, bemand met als robots vermomde lieden, waarvan men moeilijk kan zeggen, of het nu dieren, mensen of machines zijn. En de grote mond ontbreekt al evenmin.

Van dit dier wordt verder gezegd, dat er, om levensruimte te krijgen voor een nieuw-opkomende hoorn, eenvoudig drie van de tien aanwezige hoornen werden uitgerukt, terwijl het voorts *onderscheiden* was van al z'n voorgangers, een onderscheid dat, zoals later blijken zal, daarin bestaat, dat het z'n geweldige macht niet slechts keert tegen z'n mede-dieren, maar vooral tegen de "heiligen" (vs 21), de kerk des Heren dus. Dit is de finale. Heel de ontwikkeling en de techniek lopen eindelijk uit op de totale oorlog tussen wereldrijk en Godsrijk. We komen op dit vierde dier nog nader terug, om met Daniël te weten "de waarheid van het vierde dier" (vs 19).

Twee belangrijke waarheden springen uit Daniëls droom der gedochten naar voren.

De eerste waarheid is, dat de wereld zichzelf en anderen wat voorliegt, als ze spreekt van toenemende beschaving.

Het humanisme krijgt in Daniëls droom de doodsteek. De ontwikkelingslijn gaat niet naar boven, maar naar beneden. Daniël droomt niet van vredesengelen, maar van de meest

vervaarlijke monsters. Uit de bewogen zee der volken komt niet de eeuwigdurende vrede te voorschijn, maar roofdieren, het een al verschrikkelijker dan het ander. En de topprestatie der menselijke cultuur is het anonieme beest, mens, machine en dier tegelijk, dat de "heiligen" de dood zal aandoen.

Zó is het de waarheid.

En de tweede waarheid is niet alleen dat de ontwikkelingsgang zich steeds meer toespitst op de antithese tussen kerk en wereld, maar dat er ook tussen beide een merkwaardige overeenkomst is.

Evenals de koninkrijken der wereld, leeft ook het koninkrijk Gods van annexatie.

Het koninkrijk der hemelen streeft naar levensruimte, kan geen grenzen eerbiedigen, en is agressief van aard. Zodra ze van uitbreidingsplannen afziet, heeft de kerk haar eigen doodvonnis getekend. Haar expansiezucht strekt zich zelfs uit tot "alle creaturen". Koning Jezus aan alle volken, natiën en tongen, die op de ganse aardbodem wonen: uw vrede worde vermenigvuldigd. Niet slechts de bewaring, maar ook de vermeerdering der kerk is voorwaarde voor haar levensbestaan.

Zij heeft niet slechts haar grenzen te bewaken, maar ze móet haar grenzen overschrijden, en tot de aanval overgaan. Want heel de wereld hoort rechtmatig Jezus toe. Het zijn de verloren provincies van het koninkrijk der hemelen, die de Satan, de geweld-hebber dezer wereld met geweld aan Christus heeft ontrukkt.

Agressie is dus óók het wachtwoord der kerk!

Daarin geven wij geen grote mogendheid iets toe.

We gaan zelfs verder, en weigeren te verklaren, dat we geen eisen meer hebben in of buiten Europa, alvorens een ieder zich buigt voor Jezus in 't stof.

Er is echter één groot verschil.

De agressie der kerk is geen onheilige, maar een heilige.

Zij gebruikt geen geweld en wil van bloedvergieten niets weten.

Ze heeft geen ijzeren tanden noch koperen klauwen, doch alleen een mond, die geen snoeverij spreekt, maar het evangelie, de blijde boodschap aan een vermoeide wereld.

En de eindoverwinning is haar verzekerd.

De leeuw van Babel wordt beknot, maar de Leeuw uit Juda's stam overwint. Zijn koninkrijk is een koninkrijk van alle eeuwen, "en het Lam zal hen overwinnen (want het is een Here der heren, en een Koning der koningen), en die met Hem zijn, de geroepenen en uitverkorenen en gelovigen" (Openb. 17:14).

De troon in de hemel

Dit zag ik, totdat er tronen gezet werden.

Daniël 7:9a.

Als we zo in de wereld rondzien, dan is er vrijwel niets anders dan — om met Daniël te spreken — die zee, die volkeren-zee, waarover de vier winden des hemels losgebroken zijn, en we ontwaren met ontzetting, hoe die volken met elkaar oorlogvoeren, en elkaar verteren, zoals dat onder het beeld van de vier roofdieren, opkomend uit de zee, in dit hoofdstuk zo tekenend is weergegeven.

Dat is het, wat we horen en zien.

Daar spreken we over, daar schrijven de kranten van — onder dikke koppen, en de nieuwsberichten van het A.N.P. lichten ons over de gedragingen dezer roofdieren in.

Meer zien we niet, althans niet met het blote oog.

De Bijbel licht ons evenwel nog over iets anders in, wat we in de krant niet kunnen lezen. En het oog des geloofs, door de Schrift gescherpt, is zodoende in staat, nog iets meer te ontdekken. Daniël maakt namelijk in dit visioen ook gewag van een troon, die boven de zee en boven de dieren geplaatst is, en vanwaar al deze monsters als aan de teugel worden geleid.

"Dit zag ik, totdat er tronen gezet werden, en de Oude van Dagen Zich zette, Wiens kleed wit was als de sneeuw, en het haar Zijns hoofds als zuivere wol; Zijn troon was vuurvonken, deszelfs raderen een brandend vuur. Een vurige rivier vloeide en ging van voor Hem uit, duizendmaal duizenden dienden Hem, en tienduizend-maal tienduizenden stonden voor Hem; het gericht zette zich, en de boeken werden geopend" (vs 9, 10).

Het is alles even indrukwekkend.

Boven de woelige zee staat daar in rustige onbewogenheid een troon.

Het is een troon van enkel vuurvlammen, op een voetstuk van raderen van vuur en omstuwd door tienduizenden van engelen.

Op deze troon zetelt God Zelf.

Daniël kon vroeger dat vierde beest niet beschrijven, omdat het zo gruwelijk was. Nú verkeert hij weer in een soortgelijke verlegenheid, als hij deze gestalte Gods nader moet aanduiden. Natuurlijk om heel andere redenen, en wel omdat deze gestalte zo buitengewoon heerlijk en indrukwekkend is. Een beschrijving kan de profeet niet geven. Hij moet er daarom mee volstaan, deze in een sneeuw wit kleed gehulde gedaante de "Oude van Dagen" te noemen, omdat hij zeer bijzonder onder de indruk komt van het eerbiedwaardige en het majesteitlijke van deze verschijning, twee eigenschappen die speciaal de ouderdom kenmerken.

Het zal zo aanstonds blijken, dat deze troon een rechterstoel is, en die op de troon zit de Rechter van het heelal, Die als aller Oppervoogd deez' vernedert, dien verhoogt, al is het ook waar, dat dit gericht wordt geoefend door de Zoon des mensen, aan Wie de Vader al het oordeel heeft overgegeven (vs 13, 14). Immers: "Het gericht zette zich en de boeken werden geopend".

Het melding maken van deze troon boven de woelige volkeren-zee heeft echter niet alleen ten doel om in herinnering te brengen, dat God de aardbodem rechtvaardig oordelen zal,

maar evenzeer, om ons er van te overtuigen, dat wat er op aarde gebeurt geen wirwar van toevallige omstandigheden is, maar dat alle draden van het wereldgebeuren in deze troon samenkomen. God de Heer regeert!

Dit blijkt uit verschillende kleine trekjes in Daniëls visioen.

Er was, om te beginnen, al op gewezen, dat de beroering op de volkerenzee veroorzaakt was door de vier winden des *hemels*: de hemel stond er dus waarlijk niet buiten. Er wordt nu nog in vs 12 aan toegevoegd, dat aan de verschillende dieren of rijken die opkwamen, "verlenging van hun leven was gegeven tot tijd en stonde toe", hetgeen niet alleen wil zeggen, dat ze bestonden bij de gratie Gods, maar ook en met name dat de tijd van hun levensduur tot op de minuut bij God was bepaald.

Zo komt Gods Woord Daniël en ons gerust stellen.

Het wereldgebeuren moge een onontwarbare kluwen lijken, een opeenhoping van raadselen, maar op de keper beschouwd, is het alleen afwikkeling van een vast program. Geen ding geschiedt er ooit gewisser dan 't hoog bevel van 's Heren mond. 't Hoog bevel! Dat gaat niet uit van het een of ander legercommando. Nee, waarlijk niet, maar van de troon, die Daniël boven de woedende zeeën ziet opgesteld.

Merkwaardig is ook hier de overeenstemming tussen de profetie van Daniël en die van Johannes op Patmos.

Voordat Johannes te zien en te horen krijgt: donderslagen, bliksemen, bazuinen, violen, weeën, oorlogen, schijnbaar kris-kras in de grootste wanorde dooreengeworpen als één grote kakophonie, toont God hem eerst: "en ziet, er was een troon gezet in de hemel, en er zat Een op die troon" (Openb. 4:2). 't Is of de Here beschermend en vaderlijk Zijn hand legt op het hoofd van z'n bange kind, dat ineenkrimpt van angst voor die wilde zeeën en wilde dieren, en naar boven wijst en zegt: ziet ge wel — er is een troon in de hemel gezet, en die troon is niet ledig, maar er zit Een op die troon!

Rust mijn ziel, uw God is Koning,
Heel de wereld Zijn gebied.

De leiding van alles berust dus bij God.

Hij houdt de teugels vast in handen.

Als men nu maar niet gaat denken, dat we dit Godsbestuur kunnen begrijpen, en alles op onze tien vingers kunnen narekenen. Zó staat het natuurlijk niet.

Zowel in de grote wereld om ons heen, als in ons eigen kleine leventje blijft heel veel onbegrepen en verward.

Ook al weten we ons het eigendom van Christus, neemt dat niet weg, dat de stormen ook op onze levenszee kunnen losbreken, en dat de wilde dieren òns op de hielen kunnen zitten.

Wat we alleen met grote zekerheid weten, is dat geen schepsel ons zal kunnen scheiden van de liefde Gods. We kunnen van veel worden gescheiden: van onze dierbaren, van ons aards bezit, van onze beste vrienden, maar van de liefde Gods nooit.

En deze liefde is de meeste.

De troon boven de wereldzee spreekt niet alleen van wereldbestuur, maar ook van *wereldgericht*.

"Het gericht zette zich, en de boeken werden geopend".

De wereldgeschiedenis *is* zeer zeker reeds een wereldgericht.

In de zelfvertering der volken oefent God Zijn oordelen uit. Hij vernedert deze en verhoogt gene.

Maar *het* wereldgericht is het niet.

Daarvoor blijft er nog veel te veel onvereffend.

Nog steeds wordt het onrecht gekroond, en bloedt de waarheid dood aan het kruis.

Als wij de boeken der geschiedenis lezen, zoals God die schrijft, zijn we elk ogenblik geneigd hier een uitroep teken, daar een vraagteken en ginds een dikke rode streep te zetten. Maar de boeken zullen worden geopend.

Alle stukken komen dan op tafel.

Alle fouten worden dan opgehelderd, als een volkomen zuiver oordeel wordt geveld, waarbij met alle omstandigheden rekening wordt gehouden, het een tegen het ander precies wordt afgewogen, en uitgemaakt wie er met vele, en wie er met weinig slagen moet geslagen worden.

Dit wereldgericht gaat over de vier dieren.

Ook de koningen verschijnen voor die rechterstoel, maar dan ongekroond.

Dictatoren en minister-presidenten moeten rekenschap en verantwoording afleggen van hun doen.

Zó ziet het Daniël.

Maar niet alleen het grote wereldgebeuren, verzinnebeeld door de vier dieren, valt onder het gericht, doch eveneens mijn en uw kleine leventje. De grote dingen en de allerkleinste dingen, tot zelfs het ijdel-gesproken woord toe. Niets is spoorloos in ons leven.

De boeken worden geopend.

Ieder mens is bewust of onbewust een schrijver: we werken elke dag aan ons groot levensdagboek. Elk woord, elke gedachte zelfs, wordt daarin gegrift zonder dat we het weten. En als het gericht zich zet, worden deze boeken geopend.

Voor deze troon verschijnen wij allen.

En — waar het een tróón is, valt de hoofdnadruk op de vraag, hoe wij gestaan hebben tegenover de leiding Gods in ons leven.

Alles wordt door God geleid, en allen.

De duivelen zowel als de engelen.

De vier roofdieren en de heiligen der hoogste plaatsen.

Maar er is groot verschil.

Sommigen lopen aan de teugel, omdat ze niet anders *kunnen*, of niet anders *durven*. Maar het juk is hun niet zacht en de last niet licht. Het liefst zouden ze zich er zo spoedig mogelijk van bevrijden.

Anderen stellen zich onder Gods leiding, omdat ze niet anders *willen*.

En dat is het eeuwige leven.

Dat is dan niet onze wil, maar Christus in ons, Die voor Hem te leven van harte gewillig en bereid maakte.

Zo geeft de blik op de troon in de hemel ons rust in onrustige tijden.

Het geeft ons ook de ware blijdschap.

Wat vreê heeft elk, die Uwe wet bemint; zij zullen aan geen hinderpaal zich stoten.

Het vierde rijk

Hij zeide aldus: Het vierde dier zal het vierde rijk op aarde zijn, dat verscheiden zal zijn van al die rijken en het zal de ganse aarde opeten, en het zal ze vertreden, en het zal ze verbrijzelen.

Daniël 7:23.

Het was Daniël nu wel volkomen duidelijk geworden, wat die dieren, de leeuw, de beer en de panter, die achtereenvolgens uit de zee opkwamen, betekenden. Ze stellen de elkaar opvolgende wereldrijken voor. De felbewogen volkerenzee is een bergplaats van monsters. Soms is het oppervlak spiegelglad en schijnen de volken in vrede en eensgezindheid naast elkaar te wonen, maar dan opeens springen de hartstochten van hebzucht en haat er uit te voorschijn, en lijkt het werelddoneel een arena, waarin de roofdieren elkaar op leven en dood bevechten. Als verraderlijke mijnen liggen die beesten onder het wateroppervlak, en komen er op gezette tijden uit op, om elkaar te verslinden. Ook de beste mijnenvegers kunnen de volkerenzee van deze verscheurende hartstochten niet zuiveren. Het humanisme meent dat te kunnen. Het fantaseert: als eerst dit monster maar eens onschadelijk gemaakt is, en de wereld van dat gevaar is bevrijd! Dan . . . ! IJdele verwachting! Als het ene beest verpletterd is, komen er drie andere te voorschijn, sterker dan het eerste, en het laatste der wereld zal erger zijn dan het eerste. Zolang de *zonde* niet is weggedaan, zullen de oorlogen niet ophouden, en blijven deze roofdieren de zee onveilig maken als verraderlijke duikboten. De staatslieden, die dromen van een nieuwe wereldorde, een zee zonder dieren, en zonder storm, waar men rustig op spelevaren kan, moesten toch nodig Daniël 7 eens lezen. Ze zouden daaruit kunnen leren, dat hun idealen ijdele dromen zijn. Zelfs blijkt uit dit hoofdstuk dat het al erger in plaats van beter worden zal. Het vierde dier namelijk, of het vierde rijk, dat aan het *einde* der wereld optreedt, dus als de hoogste top van cultuur en ontwikkeling zal zijn bereikt, zal in geweld en vernielzucht al z'n voorgangers overtreffen.

Van dat vierde dier wil Daniël nu graag iets meer weten.

Hij begreep in 't algemeen wel, dat die dieren de "grote mogendheden" moesten voorstellen, maar met dat vierde dier wist hij nog geen weg . . . "Toen wenste ik naar de waarheid van het vierde dier" (vs 19a), u weet wel, dat beest waar Daniël geen naam voor wist te vinden, de grote onbekende, die er zo verschrikkelijk en onwezenlijk uitzag, dat hij van alles kon wezen, een dier, een mens en een machine, want het had wel tanden, maar die waren van ijzer, en wel klauwen, doch deze waren van koper. Voorts droeg het ook hoornen, maar een van die hoornen had weer een mond, die snoevende grootspraak uitbraakte.

Met grote nadruk wordt tot viermaal toe gezegd, dat dit rijk zich van al z'n voorgangers *onderscheidde* — "het was verscheiden van al de dieren die vóór hetzelfde geweest waren" (vs 7, 19, 23, 24).

Dit onderscheid was niet enkel *gradueel*.

Dat was óók wel zo, in die zin namelijk, dat het de ganse aarde "opat", en alles wat hem in de weg kwam vertrad en verbrijzelde onder z'n dreunende voetstappen, zoals dat te lezen is in de tekst die hierboven staat.

Dat wil dus zonder beeldspraak zeggen, dat dit vierde rijk dat zich op deze aarde vestigen zal, een wereldimperium is, dat al wat er geweest is aan glorie in de schaduw stelt.

Dit vierde rijk zal alle staten, grote èn kleine, neutralen en belligerenten, onder de voet lopen.

In geweld en meedogenloze onderwerping heeft het zijns gelijke nooit gehad.

"Het imperialisme is pan-imperialisme geworden. Het is niet tevreden met veel. Het eist *alles* op. En het verkrijgt dit ook. De nationale grenzen zullen worden uitgewist. Niet alleen de kleine, maar ook de grote natiën zullen worden doodgedrukt en opgesmolten in één imperium. Onze tijd beweegt zich in democratische lijn. Maar wie wanen mocht, dat dit tot het einde der wereld zal doorgaan, vergist zich. De dictator van dit wereldrijk zal geen democraat, maar de meest verstokte aristocraat zijn. Hij zal geen voeling zoeken met de volkswil, gelijk dit thans wel als hoogste wijsheid wordt aangeprezen, maar hij zal eigen wil tot wet verheffen. Hij zal zich doen kennen als een despoot, van wie alle tirannen van vroeger slechts miniatuur-uitgaven zijn. Zijn bevelen zullen naar alle oorden der wereld worden overgeseind, en daar worden gehoorzaamd. Nog nimmer rustte op de schouders van één mens zoveel macht. De wereld zal de psalm der vromen aldus kunnen parodiëren: "Van zee tot zee zal hij regeren, zover men volk'ren kent"¹².

Dit is dan het *graduele* onderscheid.

Maar er is ook een *wezenlijk* onderscheid.

Dit vierde dier toch zal z'n grimmigheid niet uitsluitend keren tegen de andere natiën, maar, zoals uit het vervolg blijkt, de oorlog verklaren aan God en aan Zijn kerk, . . . "het zal woorden spreken tegen de Allerhoogste en het zal de heiligen der hoge plaatsen verstoren" (vs 25a)¹³.

Wil men weten, welk rijk met dit vierde dier bedoeld wordt?

Wenst iemand met Daniël te verstaan de waarheid van dit vierde dier?

Het antwoord kan slechts luiden: *het rijk van de Antichrist*.

Uit meer dan één trek wordt dat duidelijk.

In de eerste plaats is dit rijk het *laatste* wat op de aarde verschijnt. Na dit vierde dier ziet Daniël geen enkel dier meer uit de zee opkomen. Van beneden komt nu niets meer. Wèl van boven — met de wolken des hemels komt de Zoon des mensen (vs 13), Die aan de heerschappij van dit vierde rijk voorgoed een einde maakt (vs 26).

Zó leert ons óók het Nieuwe Testament.

Paulus schrijft dat Christus niet wederkomt, vóórdát eerst nog op de aarde verschenen is de "mens der zonde", "de zoon des verderfs", d.i. de Antichrist, een mens van vlees en bloed, die als een werelddictator de gehele aarde en de kerk tiranniseren zal, zoals dat zinnebeeldig in het grimmige monster uit Daniëls visioen is voorgesteld.

In de tweede plaats wordt van dit dier gezegd, dat "het zal menen de tijd en de wet te veranderen" (vs 25).

Met dit veranderen der "tijden" zal wel bedoeld zijn de waan van de Antichrist, om het wereldbestuur in eigen hand te nemen, en zelf Voorzienigheid te spelen, zoals Paulus ook van hem getuigt, dat hij zich in de plaats van God zal stellen. En het veranderen der "wet" betekent een totale levensomkering in de menselijke samenleving. De christelijke

---

¹² Hepp: "De Antichrist", blz. 193, 194.

¹³ Wel wordt deze krijg tegen de heiligen met name toegeschreven aan één hoorn die tussen de andere van het beest opkwam, maar met die hoorn zijn geen andere, noch latere rijken bedoeld. In verband met Openb. 7 zal bij die tien hoornen of tien koningen wel gedacht moeten worden aan helpers, of stede houders, die de "dictator" van dit rijk bijstaan.

grondslagen moeten daaruit verdwijnen. Wat eertijds als kwaad werd gelaakt, zal dan als goed worden geprezen. Wat vroeger tot schande strekte, zal dan als een ere worden geroemd. Wat voorheen als leugen werd uitgekreten, zal dan als waarheid worden gehuldigd.

"Men zal leven als in een omgekeerde wereld"¹⁴.

Daarom wordt de Antichrist ook de "wetteloze" geheten (2 Thess. 2 :8).

Blijkt uit dit alles reeds de anti-religieuze zin van de Anti-christ, nog duidelijker komt dit uit in de strijd, die hij aanbindt tegen de "heiligen der hoge plaatsen".

Op de kerk is hij fel gebeten.

Die "heiligen" zal hij "verstoren", zo heet het bij Daniël, en de profeet gebruikt daarvoor een zeer kenmerkende uitdrukking: "verslijten" staat er eigenlijk. Hij zal een soort "koude oorlog" voeren tegen de kerk. Het is een zeer geraffineerde verdrukking, waardoor ook de taaiste weerstand gebroken wordt, en zelfs de uitverkorenen zouden bezwijken, indien de tijd niet verkort werd. Dit is weer volkomen in overeenstemming met wat de Schrift elders van de Antichrist zegt.

Christus voorspelt Zelf: "Want dan zal er een grote verdrukking zijn als er van het begin der wereld tot nu toe niet geweest is, en ook niet meer zijn zal" (Matth. 24:21).

"De nachtfeesten van Nero, waarbij de in brandbare stoffen gewikkelde christenen als fakkels dienst deden, de brandstapels, waarop in later eeuwen de ware belijders der waarheid werden ter dood gebracht, zullen in rose gloed verbleken bij het martelaarschap, dat dan te wachten staat.

Er zal een nieuw martelaarsboek moeten worden geschreven, dat boven de vorige in gruwzaamheid uitgaat.

De gemeente zal weer worden gemeente onder het kruis"¹⁵.

De *duur* van de regering van de Antichrist geeft Daniël ook aan. Het vierde rijk zal bestaan: een tijd, tijden, en een halve tijd.

Men moet hier niet aan het rekenen gaan, zoals sommige kerkvaders deden, die beweerden, dat deze antichristelijke regering 3½ jaar zou duren. De Schrift spreekt hier zinnebeeldige taal. Met de verdrukking, die de kerk te lijden zal hebben, wil Daniël zeggen, gaat het aanvankelijk in stijgende lijn. Ze duurt eerst "een tijd". Als dan smeekschrift na smeekschrift wordt ingediend, zal het de kerk vergaan als Israël in Egypte: de druk wordt dubbel zo zwaar: dat zijn de "tijden". Maar nog is het einde niet. Een derde periode breekt aan, waarin de oven het heetst wordt gestookt. Het gaat nu op leven of dood. De kerk moet finaal worden uitgeroeid. Maar nu grijpt Christus gewelddadig in. De derde periode wordt plotseling afgebroken. Dit is de "halve tijd" van Daniël. Dit is het wat Christus zeide, dat die tijd "verkort" zou worden. Maar voor het bewustzijn van de gelovigen der laatste dagen zal het zijn, of de tijd eindeloos duurt. Daarom wordt de duur in onbepaalde "tijden" aangegeven. Maar het einde komt. De ziel der tortelduif wordt aan 't wild gedierte niet overgegeven. Temidden van leeuwen, beren, panters en anonieme beesten wandelt ook de goede Herder, Die Zijn leven stelde voor de schapen, en ze Zich nooit laat ontrukken.

"Daarna zal het gericht zitten, en men zal zijn heerschappij wegnemen, hem verdelgende en verdoende, tot het einde toe" (vs 26).

---

¹⁴ Hepp, a.w. blz. 213.

¹⁵ Hepp, blz. 211.

Van de toren, luid en schel
Doet het klinglend klokkenspel
't Plechtig middernachtsuur horen ...
't Is verstomd

Maar de nagalm dreunt in d'oren:
Maranatha, Jezus komt!

Jezus komt, Hij is gekomen.
Altijd voller wordt het licht.
Heiligende stralen stromen
Van Zijn vriendelijk aangezicht.

Daniëls kijk op de eindtijd (1)

Toen zeide hij tot mij: Versta, gij mensenkind, want dit gezicht zal zijn tot de tijd van het einde.
Daniël 8:17.

Werd in de *droom* van hoofdstuk 7 Daniëls aandacht in hoofdzaak gevraagd voor de Antichrist, die aan het einde der eeuwen verschijnen zal, het *visioen* van hoofdstuk 8 laat nu zien, hoe de *wereld* en de *kerk* er dan zullen uitzien.

Een schriftuurlijke typering van de eindtijd dus.

In het derde jaar van Belsazar namelijk, dus drie jaar nadat hij die merkwaardige droom van de vier dieren had gehad, kreeg de profeet een visioen (van een droom daarin onderscheiden, dat zo'n visioen in wakende toestand wordt aanschouwd) van de ram en de geitenbok.

Hij bevond zich toen in de stad Susan, gelegen aan de vloed Ulai, waarschijnlijk een verbindingskanaal tussen de beide rivieren die de stad omgaven.

In dit visioen werd aan Daniël te kennen gegeven, wat er gebeuren zou tegen "de tijd van het einde", zoals hierboven staat, en wat in vs 19 nader wordt aangeduid als "het einde dezer gramschap". Met die gramschap is kennelijk de goddelijke gramschap bedoeld, zoals die voelbaar werd in de Babylonische ballingschap. Aan het einde nu van deze 70-jarige periode zou het niet direct pais en vree zijn, en zou de Messiaanse heilstijd nog niet terstond ingaan, maar zouden er nog allerlei verschrikkelijke dingen gebeuren, waarop Daniël in dit visioen wordt voorbereid.

Deze toekomstopenbaring is voor *ons* even belangrijk als voor Daniël!

We kunnen namelijk de lijn gerust doortrekken naar het *wereld-einde*.

Wat Daniël hier profetisch schouwt, heeft wel een *voorlopige* vervulling gevonden aan het einde der ballingschap, maar wordt *ten volle* vervuld aan het einde der dagen: de dag van de Zoon des mensen.

Wij vernemen bij monde van de engel Gabriël, die als vertolker van dit visioen optrad (vs 16), dat er tegen het einde een koning regeren zal, die "het wonderlijk verderven zal" (vs 24). Deze koning is precies dezelfde als het "vierde dier" uit het vorige hoofdstuk, in wie wij de Antichrist hebben herkend.

Zijn tijd wordt hier nu door twee dingen nader gekarakteriseerd.

Vooreerst zal hij verschijnen "als de afvalligen het op het hoogste zullen gebracht hebben" (vs 23), d.i. als de afval tot een hoogtepunt gekomen zal zijn. Dat is dus 'n typering van het "kerkelijk leven" in die tijd. En vervolgens wordt zijn regeringstijd geplaatst "op het laatste huns koninkrijks" (vs 23), namelijk aan het einde van die koninkrijken, die in dit visioen door de ram en de geitenbok zinnebeeldig worden voorgesteld. Dit tweede is dus een typering van het "wereldleven". Zodra deze situatie in kerk en wereld is aangebroken, is de "volheid des tijds" voor de Antichrist gekomen.

We wenden nu eerst onze blik naar het "wereldleven".

En we vragen: wat is dat allemaal met die ram en die bok?

Daniël zag eerst de ram, met twee geweldige hoornen van ongelijke grootte, die almaar

stotende bewegingen maakte in westelijke en noordelijke en zuidelijke richting (vs 3, 4).

Dit dier stelt mensen voor, koningen nog wel, zoals we later zullen horen (vs 20), en het is aanstonds duidelijk, dat hier van een wereldmacht sprake is, die *uit* het Oosten komt aanstormen, om op drie fronten tegelijk de rest van de wereld aan te vallen, en met z'n hoornen neer te stoten: hij stiet tegen het Westen, tegen het Noorden en tegen het Zuiden. En "hij deed naar zijn welgevallen en maakte zich groot". Zó ging dat dus. Willekeur en machtsursurpatie en hoorngeweld. Daar staat hij, hoog en breed in de wereld, de geweldige ram, "en geen dier kon voor zijn aangezicht bestaan, en er was niemand, die uit zijn hand verlost" (vs 4).

Maar de kansen keren!

Nauwelijks is die ram op het wereldtoneel verschenen, of er komt een geitenbok van het Westen (vs 5) en deze westelijke wereldmacht stormt op zijn beurt tegen de macht uit het Oosten aan met zulk een *snelheid*, dat het schijnt of hij de bodem zelfs niet aanraakt, en met zulk een *kracht*, dat de sterke ram op zijn beurt vertrapt wordt . . . "en hij wierp hem ter aarde, en vertrad hem, en er was niemand die de ram uit zijn hand verlost" . . . Het zijn dezelfde woorden die zopas van de ram gezegd zijn. Dat is de ironie der historie. Zo gaat het nu met de kracht der sterken. Als God de stukken op het schaakbord verplaatst, wat zijn dan hoornen, bommenwerpers en slagschepen? Het briesend paard moet eind'lijk sneven, hoe snel het draav' in 't oorlogsveld; 't kan niemand d'overwinning geven; zijn grote sterkte baat geen held. De sterke ram wordt op zijn beurt door de nog sterkere geitenbok opzij gedrongen. Die in de hemel zit, zal lachen om hoornen en wapenen, zee- en luchtstrijdkrachten. God de Heer regeert!

Hetzelfde spel herhaalt zich nog eens voor de derde maal.

"En de geitenbok maakte zich uitermate groot, maar toen hij sterk geworden was, brak die grote hoorn, en er kwamen op aan diens plaats vier aanzienlijke, naar de vier winden des hemels" (vs 8). De westelijke wereldmacht, voorgesteld door de geitenbok, moest het dus ook al weer afleggen. Hóe, wordt niet gezegd, maar plotseling werd de kracht dezer westelijke mogendheid gebroken. De ene grote hoorn brak, en maakte plaats voor vier andere, "doch niet met zijne kracht", voegt vs 22 er aan toe, d.w.z. het grote rijk werd in vier kleinere opgelost en verbrokkeld.

Zó ziet Daniël het verloop der wereldgeschiedenis.

Hoornen en nog eens hoornen!

Ze duiken van alle kanten op! Het Oosten botst tegen het Westen, en het Westen onderneemt een stormloop tegen het Oosten. Het is een ontstellende wedloop in bewapening. De een maakt zich groot, en de ander maakt zich uitermate zeer groot. Het schijnt wel in Daniël's visioen, of de volkeren niets anders hebben dan hoornen en niets anders fabriceren dan wapenen, om elkander te lijf te gaan. In deze gespannen verhoudingen van hoorn tegen hoorn kunnen de botsingen dan ook niet uitblijven, en de strijd geschiedt met wisselende kansen. Er is een voortdurende verschuiving van de hegemonie. Eerst berust de wereldheerschappij bij de ram, vervolgens bij de geitenbok, en diens plaats wordt weer door een derde ingenomen. Of eigenlijk is dit de hoofdzaak niet; wat op Daniël de meeste indruk maakte was feitelijk niet de *sterkte* der hoornen, maar veeleer de *broosheid* ervan. De hoornen werden stuk voor stuk *gebroken*, en de machten de een na de ander vernietigd. De eindindruk van het visioen is niet die van overwinning, maar van nederlaag. De overwinnaar wordt op zijn beurt weer overwonnen, en zo ziet Daniël dat de volken *elkaar* verteren, en per slot van rekening is er geen hoorn meer die niet gebroken is en geen macht die *niet zieltoegend neerligt*.

En zó bereiden de oostelijke en westelijke mogendheden door zelfvertering de bodem voor het wereldimperium van de laatste koning, die komt "op het laatst huns koninkrijks", en die het wonderlijk verderven zal ... de Antichrist is daar!

Van de machteloosheid en krachtsuitputting der volken, die elkaar in onderlinge oorlog uitgemergeld hadden, wist de koning, die Daniël in het slot van dit visioen zag optreden, stijf of bars van aangezicht (vs 23), een handig gebruik te maken.

Op de puinhopen der verzwakte natiën vestigde hij zijn dictatuur.

Hij wordt in het visioen voorgesteld door een kleine hoorn, die uit de vier aanzienlijke hoornen van de geitenbok voortkwam (de antichristelijke staat komt niet zomaar uit de hemel vallen!), en zijn rijk vertoont een merkwaardig verschil met al de voorafgaande.

Terwijl alle vroegere rijken elkander bevochten en vernielden, richtte déze koning zich vooral tegen "het sierlijke land", waarmee het heilige land en met name het volk Gods bedoeld is (vs 19), en ook daarmee nog niet tevreden, richtte deze hoorn zich naar de hemel, en maakte zich groot tegen het heil des hemels (vs 10). Hij kon dit ook doen, want hij had z'n handen volkomen vrij op de aarde, waar hij de alleenheerschappij had.

Het is volkomen duidelijk, wie met deze laatste koning in eerster instantie bedoeld is.

De uitlegger Gabriël geeft ons de draad in handen.

"Die ram", zeide hij, "met de twee hoornen, die gij gezien hebt, zijn de koningen der Meden en der Perzen" (vs 20).

Inderdaad heeft dat Medo-Perzische rijk zich na Belsazars dood gevestigd, en het heeft zich als die geweldig-gehoorde ram van driekwart der bewoonde wereld meester gemaakt.

"Die harige bok nu is de koning van Griekenland" (vs 21).

Met ongelooflijke snelheid — precies als die bok in het visioen, die de aarde nauwelijks scheen te raken — heeft die koning van Griekenland, Alexander de Grote, de wereld daarna veroverd.

"Dat er nu vier aan zijn plaats stonden, toen hij verbroken was: vier koningen zullen uit dat volk ontstaan, doch niet met zijn kracht" (vs 22) . . . ook dat is precies zo uitgekomen: dit Grieks-Macedonische rijk is in vieren gebroken, en over elk deel regeerde een viervorst.

Van de verwarring van die tijden heeft toen 'n zekere Antiochus Epifanes gebruik gemaakt om zich omhoog te werken — dit is de kleine hoorn, die uitnemend groot werd, die het "sierlijke land" verloor als de kwelgeest en vervolger der Joden, en zich stelde tegen de Vorst der vorsten.

De taal van de Schrift is echter niet zó ondiep, dat we hier enkel een stukje geschiedenis zouden horen van het Joodse volk in de naaste toekomst.

Die visioenen zouden ons niet bewaard gebleven zijn, als de gebeurtenissen, daarin beschreven, niet een voorspel waren van wat aan het einde der eeuwen ons te wachten staat.

Ook *wij* krijgen met deze koning nog te maken.

Antiochus Epifanes is slechts type en voorloper van die aartsvijand der kerk en dictator der wereld, die heersen zal op aarde aan de avondstond der wereldgeschiedenis, en wiens naam voluit is: de Antichrist.

En nu kunnen wij uit dit visioen van Daniël opmaken, wannéér hij verschijnen zal.

Evenals de Christus, wacht de Antichrist op zijn "volheid des tijds".

Zij zal aanbreken, als de toestand in de wereld zó geworden is, als in dit visioen wordt getekend: een wereld, die in het teken der hoornen staat; een wereld waarin ram en geitenbok en ik weet niet welke gehoornde machten meer, die met geweld tegen elkaar opbotsen, geen visionaire beesten meer blijken te zijn, maar werkelijkheden; geen verschijningen uit een grijs verleden, maar wier namen men voluit in de nieuwsberichten voor de radio kan horen. Een wereld, waarin de een na de ander "doet naar zijn welgevallen", groot wordt en . . . het onderspit delft, totdat de naties elkaar in één massagraf hebben bedolven . . . Dan is de tijd gekomen voor de Antichrist. Hij ligt op de loer, en wacht op het gunstige tijdstip, dat de volken elkaar hebben lamgeslagen.

We willen onwillekeurig maar vast namen gaan invullen voor die ram, die geitenbok, en de wachtende en lachende "derde". We mogen dit niet doen. We mogen alleen maar elkaar opwekken te lètten op de tekenen der tijden. Jezus noemde ze ook: oorlogen en geruchten van oorlogen. Dit is het ergste niet. Het ergste is, wat er achter weg komt. Op het verlaten slagveld, waar de natiën hun gezamenlijk graf gevonden hebben, verschijnt de figuur van de Antichrist. Wij vinden die oorlogen al verschrikkelijk, maar ze zijn nog slechts een beginsel der smarten. Het is maar goed, de nuchtere werkelijkheid met twee open ogen aan te kijken. De waarheid zal ons vrijmaken. Zijn we paraat? Paraat voor de vijand, die niet ons Nederland, maar het "sierlijke land", de kerk des Heren zal aanvallen? Dit is de grote oorlog die nog komen moet.

Daniëls kijk op de eindtijd (2)

Als de afvalligen het op het hoogste zullen gebracht hebben.

Daniël 8:23m.

Hoe het er in de wereld en in de kerk zal uitzien in de dagen die vlak aan de wederkomst van Christus voorafgaan, onthult ons het achtste hoofdstuk van het boek Daniël in visionaire taal.

In die dagen glorieert op aarde de antichristelijke staat, die alle volken en natiën omvat.

Aan het hoofd daarvan staat de Antichrist.

Deze Antichrist, de mens der zonde, die zijn voorloper had in de aartsvijand van het Joodse volk, Antiochus Epifanes, zal evenwel zijn wereldrijk slechts kunnen funderen op de puinhopen der grote mogendheden, die elkaar te vuur en te zwaard hebben vernield — het slagveld der natiën, gedrenkt met soldatenbloed blijkt de enige geschikte plaats te zijn, waar de troon van deze werelddictator op rusten kan. We hebben daar uitvoerig in een vorig hoofdstuk over gesproken, en laten dit dus thans rusten. Hoe het "kerkelijk leven" er dan zal uitzien, vraagt nú onze volle aandacht. Daniël typeert namelijk de tijd van de Antichrist óók als een periode, waarin "de afvalligen het op het hoogste zullen gebracht hebben", waarmee bedoeld is dat de afval een toppunt heeft bereikt. Evenmin als de doodgebloede natiën, kan ook de kerk de druk van de Antichrist nog weerstaan. Niets is de grote kerkvernieler welkomer dan de grote afval.

De tekening uit Daniël 8 van de grote afval onder het volk des Heren heeft in eerster instantie betrekking op de geestelijke toestand van het Joodse volk tijdens Antiochus Epifanes. Zoals eens de Baälsdienst van Achab en Isebel de godsdienst der vaderen dreigde dood te drukken, was het nu het z.g. Hellenisme, dat zijn grijparmen uitstreckte naar de kinderen des Verbonds. Dat was de Griekse cultuur, die velen bijzonder imponeerde. Het stond beschaafd, om met de zeden en gewoonten der heidense Grieken mee te doen, en aangezien men nu eenmaal geen water en vuur in één hand kan dragen, en er geen concordaat mogelijk is tussen Christus en Belial, was het vanzelfsprekend gevolg hiervan, dat de religie in een hoek werd gedrongen. Waar er nog godsdienst overbleef, bestond deze in weinig anders dan het bijhouden van enkele vormen, een uiterlijke vormendienst, die later in het Farizeïsme tot volle ontplooiing zou komen.

Een volk, waar zo de ziel uit weggesneden was, had natuurlijk geen weerstand tegen de kerkverwoester Antiochus Epifanes.

Deze despoot, die een vurig aanhanger was der Griekse cultuur, en een verklaard tegenstander van de godsdienst, poogde met alle hem ten dienste staande middelen de Joodse religie uit te roeien.

Reeds een der Psalmen gewaagt er van dat "hen geweld en list bestrijden".

Geweld en list zijn twee beproefde wapens, die altijd weer tegen de kerk des Heren gescherpt worden.

Als het door list niet gaat, dan wordt het geweld te baat genomen, en als het geweld faalt, blijft de list nog steeds over.

Van Antiochus vertelt Daniël dan ook dat hij was: "stijf van aangezicht en raadselen verstaande" (vs 23).

Dat "stijf of bars van aangezicht" tekent hem als de geweldenaar, die er, als het moet, met geweld op losslaat.

En dat hij "raadselen verstond" of, zoals men ook lezen kan: "kundig was in raadselen of listen" tekent hem als de fijne diplomaat, de intrigant, die op geslepen manier zijn doel tracht te bereiken.

Antiochus begon met z'n geslepen listigheid.

Hij zag wel in, dat de beste methode van kerkafbreuk was de verwereldlijking der kerk. Zodra de kerk aan de wereld gelijkvormig is geworden, mist zij alle bestaansrecht, en daarom propageerde hij de Griekse beschaving niet alleen met kracht, maar vergaf hij ook alle baantjes aan de Grieks-gezinde Joden. Dit was natuurlijk een reusachtig succes, want als de broodvraag in het geding komt, zwijgen vele "beginselen". Het verwondert dan ook niet, dat Daniël voorspelde: "en hij zal geluk hebben en zal het doen, en hij zal de sterken mitsgaders het heilige volk verderven" (vs 24b).

Van de halven had Antiochus dus hoegenaamd geen last.

Ze vielen al om, toen er nog maar met de vinger naar hen gewezen werd.

Maar gelijk in alle tijden, was er ook toen een kern van getrouwen.

Een klein groepje maar, een "overblijfsel naar de verkiezing der genade", maar toch moedig genoeg, om zich met alle kracht tegen deze afbraakpoging te verzetten.

Toen veranderde Antiochus van tactiek.

Zijn vriendelijke trekken verstarde.

De lieve man *werd* toen "stijf van aangezicht", en hij zou toen met geweld dit dweepzieke hoopje dwarsdrijvers wel klein krijgen.

Een periode van heftige godsdienstvervolging brak aan.

De list maakte plaats voor het geweld.

Er werd een decreet uitgevaardigd, dat alle heilige boeken van het Oude Testament verbrand moesten worden, zodat letterlijk in vervulling ging, wat Daniël reeds had voorspeld, dat "de waarheid ter aarde geworpen" zou worden (vs 12).

Het verrichten van godsdienstige handelingen, zoals het gebed en de besnijdenis, werden als strafbare feiten aangemerkt, en de straffen waren zó streng, dat het gebeurde, dat moeders, die het toch waagden haar kinderen te laten besnijden, naar de gerichtplaats werden gevoerd, met de lijkes harer kinderen aan de hals gebonden.

Het ergste was wel, dat het "gedurig offer" werd weggenomen (vs 11).

Daarmee is bedoeld het z.g. "bestendig offer", het brandoffer dat volgens de wet elke morgen en elke avond moest worden ontstoken, en het verbod daarvan betekende dus de volkomen afbraak van de eredienst . . . De publieke uitoefening van de godsdienst werd ten enenmale onmogelijk gemaakt. Als Daniël daar in vs 12 nog aan toevoegt: "en het heil werd in de afval overgegeven tegen het gedurig offer", dan is dit een uitspraak die zwaar is om te verstaan, maar de bedoeling ervan zal wel zijn, dat niet alleen de dienst des Heren werd verboden, maar dat tegenover de dienst van God een "dienst van de afval" werd ingesteld, een aanbedding van Satan in plaats van de aanbedding van de levende God, en dat nog wel *in* de tempel. Dit was de tempel des Heren, waarvan ook de Heiland sprak . . . die het leest, die merke daarop!

Van Antiochus naar de Antichrist is maar één stap.

We schreven reeds vroeger: "De taal van de Schrift is niet zó ondiep, dat we hier enkel een stukje geschiedenis zouden horen van het Joodse volk". Deze visioenen zouden ons niet bewaard gebleven zijn, als de gebeurtenissen, daarin beschreven, niet een voorspel waren, van wat aan het einde der eeuwen *ons* te wachten staat.

Ook *wij* krijgen met deze koning te maken.

Antiochus Epifanes is slechts type en voorloper van die aartsvijand der kerk, die heersen zal op aarde aan de avondstond der wereldgeschiedenis, en wiens naam is: de Antichrist.

En nu kunnen we uit dit visioen van Daniël opmaken, wannéér hij verschijnen zal.

Evenals de Christus, wacht ook de Antichrist op zijn "volheid des tijds".

Zij zal aanbreken, als de toestand der *kerk* zó geworden is, als in dit hoofdstuk wordt getekend: zoals ten tijde van Antiochus de Griekse zeden en gewoonten de voorvaderlijke godsdienst verdrongen, zo zal tegen het optreden van de Antichrist de verwereldlijking der kerk tot het uiterste voortschrijden. Alleen in zó'n tijd van verval kan de "mens der zonde" geluk hebben, en met succes opereren tegen de kerk. Zo min als een generaal z'n talenten kan ontplooien in een tijd van vrede, zal de Antichrist iets kunnen uitrichten, als zich in de kerk een krachtig geloofsleven ontplooit. Maar het geestelijk verval der kerk is de atmosfeer, waarin hij ademen kan. Zonder slag of stoot trekt hij Sions poorten binnen, als de verraders binnen de vesting bereid zijn aanstonds te capituleren.

Deze geestelijke structuur tekende Jezus aldus: "Zij aten en dronken, zij gaven ten huwelijk en werden ten huwelijk genomen, zij bouwden en plantten".

Kan men zeggen, dat dit zonde is? Natuurlijk niet! Eten en drinken, trouwen en arbeiden, het zijn allemaal dingen die behoren tot de eerste levensvoorwaarden. Maar de zonde is, dat daarmee alles gezegd is. Verder reikt de horizon niet. De hemel is uit het gezicht verdwenen. Het burgerschap is niet meer in de hemelen, maar uitsluitend op de aarde. Het "zoeken van de dingen die boven zijn" is als een verouderd begrip prijsgegeven.

Men zoek dus de verwereldlijking der kerk niet in allerlei uitspattingen. Integendeel, de kerkleden zijn nette mensen, waar niet dat op te zeggen valt — daar niet van!

Maar de zonde der kerk is, en wordt steeds meer, dat ze zich gelijkschakelt met de wereld. Niet de wet des Heren, maar de denkwijze der wereld wordt normatief voor het leven. Ieder is zichzelf het naast, en niemand acht de ander uitnemender dan zichzelf. Dat is de wereldgelijkvormigheid in optima forma. Het egoïsme staat in bloei, iets wat de Heiland ook al voorspelde: "De liefde van velen zal verkouden". En al blijven hierbij de kerkelijke vormen intact, het innerlijke is zó voos geworden, dat de Antichrist alles bij de eerste aanloop onder de voet loopt.

Maar ook de vormen kunnen niet intact blijven.

Wat Daniël voorzegt, dat het "gedurig offer" zal worden weggenomen, bereikt in de avondstond der wereld z'n volledige vervulling. We kunnen nu nog onze godsdienstoefeningen houden, en we danken daar rustig, en soms zonder veel enthousiasme voor. Maar hier komt onherroepelijk een eind aan.

Als Johannes in de Openbaring (11:8) zegt, dat de lijken der "twee getuigen" onbegraven liggen in de straten der antichristelijke wereldstad, dan bedoelt hij daar ook zinnebeeldig mee "de ruïnes van het ganse kerkelijke leven, de verscheurde overblijfselen van evangeliedienst en christelijke kerk". "Er zijn dan nog wel gelovigen, maar de kerkelijke dienst, de kerkelijke

instituering en werkzaamheid zijn als vernietigd"¹⁶.

Dit zijn sombere vooruitzichten.

Ze mogen ons niettemin niet verleiden tot defaitisme.

Wij weten, dat onze kerkgebouwen niet zullen blijven staan, en zo dit nog het geval mocht zijn, ze hoogstens voor balzaal of bioscoop kunnen dienen. Maar zolang de muren nog rechtop staan, zullen wij van onze kerkdiensten zó intens gebruik maken, dat wij en onze kinderen er *zonder* kunnen, als deze grote verdrukking over de hele wereld komen zal.

"De mieren zijn een onsterk volk; evenwel bereiden zij in de zomer haar spijs" — dit woord, dat we totnogtoe voor 'n enkele luidard reserveerden, wordt in deze tijd voor heel de christelijke kerk actueel — niet het minst voor die "kerkleden", die de mieren overtreffen in de zorg uitsluitend voor hun dagelijks brood.

---

¹⁶ Greijdanus: Korte Verklaring der H.S.: De Openbaring des Heeren aan Johannes, blz. 179.

De eindbeslissing

Doch hij zal zonder hand verbroken worden. Het gezicht nu van avond en morgen dat er gezegd is, is de waarheid; en gij, sluit het gezicht toe. Toen werd ik, Daniël, zwak, en was enige dagen krank; daarna stond ik op, en deed des konings werk; en ik was ontzet over dit gezicht, maar niemand merkte het.

Daniël 8:25b-27.

Wc vernamen uit "Daniëls kijk op de eindtijd", dat de Antichrist in deze wereld vrij gemakkelijk spel zal hebben.

Eenzijds doordat hij zijn rijk kan bouwen op de puinhopen van de oude wereld, die zelfmoord gepleegd heeft door een massale vernietigingsoorlog. Anderzijds doordat de kerk, waarop hij z'n voornaamste aanvallen richt, door de "grote afval" verzwakt is. Het verraad zal een enorme rol spelen in de aanval van de poorten der hel op Sions veste. Jezus voorspelde dit reeds: zij zullen *elkander* overleveren.

Zijn regering zal kort, maar afgrijselijk wezen.

Het achtste hoofdstuk van Daniël licht ons enigmatische in.

De profeet had namelijk een engel horen informeren, hoe lang de tijd van vervolging, waarbij het heiligdom vertreden en de eredienst onmogelijk was wegens het wegnemen van het "gedurig offer", duren zou (vs 13).

Deze vraag was niet onbegrijpelijk.

Jezus heeft immers Zelf gezegd, dat indien die tijd niet verkort werd, geen ziel zoude behouden worden, en daarom vragen ook de zielen onder het altaar uit de Openbaring van Johannes: "Hoe lang, o heilige en waarachtige Heerser, oordeelt en wrekt Gij ons bloed niet van degenen die op de aarde wonen!"

Het raadselachtige antwoord op deze vraag is hier: "Tot tweeduizend en driehonderd avonden en morgens: dan zal het heiligdom gerechtvaardigd worden" (vs 14). En dit wordt nog eens bevestigd in vs 26: "Het gezicht nu van avond en morgen dat er gezegd is, is de waarheid".

Op 2300 avonden zal de bange vraag klinken: "Wachter, wat is er van de nacht?"

En 2300 morgens zal de wachter antwoorden: "De morgenstond is gekomen, en het is nòg nacht". De dagen, de tragen, ze willen niet gaan, en lang, lang, lang duren de uren der nachten.

Nu moeten we hier vooral niet angstvallig gaan tellen, om de duur van de verdrukking der kerk te willen uitrekenen.

In de profetische boeken als Daniël en de Openbaring van Johannes hebben zulke getallen steeds een zinnebeeldige betekenis. Er is wel op te letten, dat hier een getal wordt opgegeven in duizend- en honderdtallen — twee duizend en driehonderd avonden en morgens!

De bedoeling daarvan is, er op te wijzen dat het een afgerond geheel is, en dat de maat geheel moet worden volgemeten.

Maar anderzijds blijkt hier, dat de morgens en avonden in de hemel precies geteld zijn.

God vergeet Zijn ellendigen niet, en telt de dagen voor hen, om zo te zeggen, op de kalender af.

En Hij Zelf begeert wel het allerméést, dat er een eind aan komt.

Het is niet zonder opzet, dat er niet van dagen, maar van avonden en morgens gesproken wordt. Immers, elke morgen en elke avond werd het offer in de tempel ontstoken, en dat dit niet meer geschiedt, ontheiligt Zijn naam. Het is nog meer om de eer Zijns naams dan uit medelijden met Zijn kerk, dat de duur der verdrukking op 2300 is uitgeteld.

Zo breekt er een bange tijd voor de kerk aan.

Geen offers van publieke erediensten worden meer ontstoken, als de kerk andermaal is weggevlucht in de catacomben. De enige eredienst zal zijn die voor de mens, of wil men: voor het beest. En door een schrikkelijke boycot zullen allen getroffen worden, die het nog wagen, de naam des Heren te belijden.

Maar God telt de dagen.

De tranen der kerk zijn in Zijn fles. De 2300 avonden en morgens — zijn ze niet in Zijn register?

Het is moeilijk te zeggen, het hoevéélste rijk dit rijk van de Antichrist zal zijn.

Het is in elk geval het laatste.

Of liever: op één na het laatste. Want het laatste en eeuwige rijk, dat tegelijk het eerste is, is het koninkrijk Gods en in de laatste worsteling zal Christus de triumpf wegdragen: Zijn koninkrijk is een koninkrijk van alle eeuwen.

Hoe het in die eindbeslissing zal toegaan, vernemen we hier met deze woorden: "doch hij zal zonder hand verbroken worden" (vs 25b) .

Dit wil vanzelfsprekend zeggen: zonder *mensenhand*.

Een hand is er natuurlijk wel, maar dit is Gods hand, die alle dingen bestuurt.

Dezelfde hand, die op Belsazars wand het "mene tekel" schreef, en waarin alle draden samenkomen.

In zekere zin is deze profetie al vervuld.

Met die "hij", die zonder mensen toedoen verbroken zal worden, is namelijk in eerster instantie Antiochus Epifanes bedoeld, de hater van de godsdienst der Joden, en een voorloper van de Antichrist.

Toen deze geweldenaar weer eens op een veroveringstocht was, werd hij plotseling door een geheimzinnige ziekte getroffen en gedood. Het schijnt een soort waanzin geweest te zijn ... er is maar één stap tussen despotisch gruwelbedrijf en waanzin! De vinger Gods was hier duidelijk in te zien. God laat niet met Zich spotten. Een tijdlang moge van de goddeloze gelden: hij zal geluk hebben, maar het einde is: hij zal *verbroken* worden. Dat is trouwens het gedurig refrein in heel dit hoofdstuk: gebroken hoornen, en gebroken machten. Alleen van Gods Woord geldt dat het *niet* gebroken wordt. Zijn rijk evenmin. Want eeuwig bloeit de glorie-kroon op 't hoofd van Davids grote Zoon.

Ditzelfde lot ondergaat de Antichrist.

Juist als hij op het hoogtepunt van zijn macht gekomen is, zal hij zonder hand verbroken worden.

Geen mèn's zal tegen deze geweldhebber der wereld meer iets vermogen, maar:

Van de toren, luid en schel
Doet het klinglend klokkenspel
't Plechtig middernachtsuur horen . . .
't Is verstomd
Maar de nagalm klinkt in d'oren:
Maranatha, Jezus komt!

Evenals Antiochus door z'n ziekte, zal de Antichrist door de onverwachte komst van Jezus volslagen worden verrast.

Als heel de wereld eerbiedig voor zijn voeten ligt gebogen, zal eensklaps het hemelgordijn worden weggeschoven.

Christus Remunerator is daar!

Hoe heerlijk zal Gods kerk hersteld worden op die dag!

Het nieuwe Jeruzalem daalt uit de hemel neer, en de bergen zullen vrede dragen, de heuv'len heilig recht. Het gedurig offer der dankzeggingen zal eeuwig branden op Gods altaar.

We moeten echter goed begrijpen, dat in deze herstelde nieuwe wereld alleen plaats is voor mensen, die door Gods Geest in beginsel reeds vernieuwd zijn, en naar Zijn beeld hersteld.

Dit betekent niet, dat de gelovigen hier volmaakt geworden zijn, want de allerheiligsten hebben slechts een klein beginsel dezer gehoorzaamheid.

Maar wèl, dat ons leven een andere richting nam.

Om het te zeggen met een beeld, aan dit hoofdstuk ontleend: de ongelovige wereld wordt er in voorgesteld als een ram en een bok met geweldige hoornen. Maar het beeld van de gelovige is het schaap. Een dwaalziek schaap, maar toch een schaap, dat de stem van de goede Herder hoort, en Hem volgt. Hij gelijkt enigermate op het Lam Gods, Dat Zijn mond niet opendeed, en als Hij leed niet dreigde.

De geloofshouding, die de kerk in donkere tijden aan te nemen heeft, wordt nog meer gedetailleerd beschreven in de houding die Daniël aannam, toen al deze openbaringen tot hem gekomen waren. Men vindt dat in de tekstwoorden die hier boven staan.

Drie dingen worden daar gezegd.

Eerst krijgt hij het bevel: "En gij, sluit dit gezicht toe, want er zijn nog vele dagen toe".

De bedoeling is, dat Daniël dit gezicht of deze openbaring zorgvuldig bewaren moest, zoals men een kostbaar stuk opbergt in een archief. Het motief luidt: "want er zijn nog vele dagen toe", d.w.z. het kan nog wel vele dagen duren, voor een en ander in vervulling gaat, maar als het dan plaats grijpt, dan kunt gij er naar grijpen, en precies zien, dat Gods Woord dit alles reeds lang tevoren voorspeld heeft.

Dit is het eerste wat ons bemoedigt.

Het is toch wel gelukkig, dat ondanks alle bestrijding, de Schrift ons de eeuwen door is bewaard, en "dit gezicht is verzegeld". We staan nu niet verlegen. We behoeven nooit verrast te worden door de gebeurtenissen. We weten precies, wat ons te wachten staat. Wat we van de zijde der wereld èn wat we van de zijde van God te wachten hebben.

Grijp nú naar de Schriften.

Lees en bewonder ze als een kostbaar kleinood.

Klem er u aan vast, en spel ze een voor een — het Woord des Heren blijft in der eeuwigheid.

Ik sprak er zoëven van, dat Daniël deze woorden zorgvuldig moest bewaren, zoals men een kostbaar stuk in een archief bewaart.

Dit wil natuurlijk *niet* zeggen, dat van de Bijbel een soort archiefstuk te maken is, een antiquiteit, zoals velen plegen te doen.

Daniëls houding is daartegen een fel protest. . . . "Toen werd ik, Daniël, zwak"!

Er staat eigenlijk: ik was er wèg van.

Het ging hem dus niet, zoals sommige mensen, die nadat zij de Bijbel gelezen of een preek gehoord hebben, huns weegs gaan, alsof er niets gebeurd is.

Het was door Daniëls *ziel* heengegaan, en zijn ontroering had zelfs lichamelijke gevolgen, want hij was er enige dagen ziek van.

Dit laatste stelt natuurlijk niemand als eis.

Maar wèl, dat het Woord Gods ons niet onbewogen laat.

Dat Woord mag ons geen ogenblik met rust laten, en tegelijk moet het ons ieder ogenblik rust géven — zo hebben we met dit Woord van God om te gaan.

Die ontroering van Daniël was met name het gevolg van het feit, dat hij zo sterk met zijn volk meeleeft. Hij had gehoord, wat er met z'n volk gebeuren zou, gehoord van die sterke hoornen. Z'n ziel schreide om de ellende van z'n volk, niet het minste om de toekomstige grote afval — zie, dat is het wat ons met name in deze bange dagen bewegen en beroeren moet en dringen tot het gebed: Kyrie-eleison — Heer, ontferm U onzer!

Het derde en laatste wat ons van Daniël in die droeve omstandigheden meegedeeld wordt, is: "Daarna stond ik op, en deed des konings werk; en ik was ontzet over dit gezicht, maar niemand merkte het".

De profeet was er wel ontroerd, maar niet kapot van.

Hij wist zichzelf te beheersen door het geloof, en deed gewoon des konings werk.

Wie uit het geloof leeft, maakt zich niet zenuwachtig, en raakt niet in wanhoopsstemming, al dreigt het lot en drukt het leed.

Ik deed des konings werk.

Dit is hèt parool voor vandaag.

Hoe beklemmend de omstandigheden zijn, en hoezeer eigen ziel treurt om geleden verlies, des Konings werk moet voortgaan. Onze Koning komt juist door deze oorlogen en smarten heen. De eindbeslissing nadert. In het voordeel van wie?

Vraagt gij Zijn naam, zo weet,
Dat Hij de Christus heet,
Gods eengeboren Zoon,
Verwinnaar op de troon:
De zeeg' is Hem beschoren!

Kom, Here Jezus!

O Here, hoor! o Here, vergeef! o Here, merk op en doe het, verdraag het niet, om Uwszelfs wil, o mijn God.

Daniël 9:19.

We zijn nu toegekomen aan het negende hoofdstuk van het boek Daniël, dat grotendeels wordt ingenomen door een gebed. Zó is het goed, want wiens hart is in deze bange en verschrikkelijke dagen niet één gebed! Men zal goed doen, dit gebed-van-een-hoofdstuk eens met z'n ziel te lezen, en er op te letten, dat Daniël zich daarin maakt tot tolk van een volk van zondaren. Ik bedoel daar dit mee: het was toen ook een bange tijd. Het volk des Heren was in ballingschap; Jeruzalem was verwoest, en zwaar lag de hand der verdrukkers op het verkoren volk. Als nu Daniël in deze nood van zijn volk een gebed opzendt tot God, dan legt hij de schuld niet op het geweld en de goddeloosheid van Babel, en is er geen spoor van verontwaardiging dat zo'n machtige mogendheid 'n klein volk als Israël onder de voet liep. Integendeel: hij belijdt volmondig en volledig de schuld van zichzelf en van zijn eigen volk. Heel dit hoofdstuk is een roerende en ootmoedige schuldbelijdenis, en daar willen we nu eens goed op letten. In dagen van oorlog en nood komt altijd weer de schuldvraag aan de orde. In onderlinge gesprekken hoort men nu deze dan gene de schuld geven. We moeten met Daniël naar onszelf terug. Als we daar niet komen, zullen we met Daniël 9 nooit klaar komen, en met z'n gebed niet meekomen. En dat zal toch moéten!

Het gebed van Daniël bereikt in het vers dat hierboven staat, een hoogtepunt.

In enkele korte zinnen snikt hij al z'n nood en verlangen uit: "O Here, hoor! o Here, vergeef! o Here, merk op en doe het, verdraag het niet". En dat "het", dat heel z'n ziel vervult, en niet nader behoeft aangeduid, want de Here weet het zo wel, is zoals duidelijk blijkt uit het verband: het *herstel van Jeruzalem*.

We vragen onszelf af, of dit gebed niet een beetje overbodig was, gezien de omstandigheden.

Aanleiding tot dit gebed was namelijk, dat Daniël in de boeken gelezen had — zoals in vs 2 staat — dat de verwoesting van Jeruzalem zeventig jaar duren zou.

Merkwaardig! In de *boeken* (we zullen allicht aan de profetie van Jeremia te denken hebben) had Daniël gelezen. Deze profeet kreeg veel bijzondere openbaringen, maar hij achtte het toch niet beneden zich, over de Bijbel gebogen, zich door Gods Woord te laten onderrichten. Daar las hij nu, dat Jeruzalem na 70 jaar weer opgebouwd zou worden. Dat had hij natuurlijk veel vaker gelezen, maar het trof hem nu bijzonder. Van die 70 jaren waren namelijk al 68 voorbij, en toen hij dus bezig was de beroeringen van zijn tijd te bezien in het licht der Schriften, om zo de tekenen der tijden te onderkennen, kwam hij tot de verrassende ontdekking dat het "einde" nabij was.

Dit is de manier, om de Schrift te lezen en om bewogen dagen te beleven!

Hoe kan Daniël nú jubelen:
Gij zult opstaan, ons beschermen,
Over Sion U ontfermen,
Want de tijd, Uw stad voorspeld,
Aan haar leed ten perk gesteld,
Die zo lang gewenste dagen

Van Uw gunstrijk welbehagen,
Zijn, o God, aan 't eind geboren.
Gij, Gij zult haar klacht verhoren.

Wat zou nu natuurlijker geweest zijn, dan dat Daniël, gelet op al deze verschijnselen, alvast voorbereidende maatregelen genomen had voor het aanstaand vertrek?

Het stònd er immers, zwart op wit!

Daniël had het met eigen ogen gelezen, en de ontwikkeling van de gebeurtenissen was met deze profetie van Jeremia volkomen in overeenstemming.

En het onbegrijpelijke is nu dat deze man Gods, *alsof* er geen beloften zijn, en *alsof* alles nog zo zwart is als de nacht, terwijl juist aan alle kanten het licht der bevrijding doorbreekt, neerknielt in het gebed voor God, en z'n ziel lucht geeft in een vurige klacht van hortende en stotende woorden: Here, hoor toch! Here, doe het toch! Here, stel het toch niet uit, en vertraag Uw belofte niet!

Alleen wie niet verstaat de dingen die des Geestes Gods zijn, spreekt hier van overbodigheid en vindt zo'n gebed onbegrijpelijk.

Ik *zou* er op kunnen wijzen, dat de gebeden altijd de geleidedraden zijn, waarlangs God Zijn beloften van de hemel doet afdalen. Hij wil Zijn genade *alleen* aan diegenen geven die Hem met hartelijke zuchten daarom bidden en daarvoor danken, en Hij stelt Zijn belofte dus in de weg van het gebed tot onze beschikking. De gebeden zijn de onmiskenbare schakels in de keten van Gods raadsbesluit, en evenmin als het gebed iets betekent zonder belofte, betekent de belofte iets zonder gebed.

Alleen om dit simpele feit was dit gebed dus al noodzakelijk.

Daniël bad niet ondanks, maar dank zij de belofte.

Maar ik wil nog op iets heel anders wijzen.

O nee, er is geen kwestie van, dat Daniël de Here roerend smeekte "het" toch niet uit te stellen, omdat hij Gods belofte niet recht vertrouwde. Hij had het uit Gods eigen mond vernomen, en dit stond voor hem zo vast als tweemaal twee vier is.

De twijfel dreef Daniël dus niet tot het gebed — wat zou dit trouwens voor een gebed gewéést zijn, want wie twijfelt wanneer hij bidt, is een baar der zee gelijk.

Wat hem wèl dreef tot het gebed was de innige begeerte om — als ik het zó eens zeggen mag — *Gods zaak tot zijn zaak te maken*.

In Nieuw-Testamentische taal uitgedrukt, kan men dan Daniëls gebed om herstel van Jeruzalem aldus transponeren: "Kom, Here Jezus, ja kom haastiglijk".

Ik ga mij over deze kijk op de dingen nu nader verklaren.

Zie, over 't algemeen gaat ons bidden nog wel, als het *onze* zaak geldt!

Als onze stoffelijke noden in 't gedrang komen, willen onze stramme knieën zich nog wel buigen, en worden de hartroerendste smekingen ons van de lippen geperst.

Maar het wordt meestentijds zo jammerlijk stil, als het om de *zaak des Heren* gaat.

Dan zijn we zo ongeestelijk, en nemen een afwachtende houding aan, in plaats van ermee te worstelen in het gebed.

Het mooie van Daniëls gebed is nu, dat het gaat om de zaak des Heren.

Hij is zelf nooit in Jeruzalem terug geweest, en hij werd er, om zo te zeggen, niet beter van: hij bekleedde een goede positie aan Babels hof, en een terugkeer naar Jeruzalem bracht hem geen stoffelijk voordeel.

De profeet kent echter hogere dan stoffelijke belangen.

Hij weet, dat de ruïnes van Jeruzalem de lachlust van de heidenen opwekten.

Zij lachen Israël niet uit, maar Israëls God.

Zij zeggen: wat een machteloze God is dat, Die Zijn eigen volk niet beschermen kan.

Dit smart Daniël in z'n ziel.

Daarom smeekt hij, of de Here daar een einde aan wil maken, niet om Israëls wil, maar, zoals hij er uitdrukkelijk bijvoegt: *"om Uwszelfs wil, o mijn God!"*

Zó heeft Daniël de zaak des Heren geheel tot zijn eigen zaak gemaakt, en bidt hij dat de Here in het herstel van Jeruzalem Zichzelf verheerlijke, en de smaad moge uitwissen die de heidenen op Zijn naam geworpen hebben. Precies op dezelfde wijze als de Here Jezus bij Zijn wederkomst Zijn Nieuw-Testamentisch Jeruzalem, Zijn kerk herstellen zal, en alle vijanden aan Zijn voeten onderwerpen. Daarom zei ik dat dit gebed van Daniël kan getransponeerd worden in de klacht van Johannes: "Kom, Here Jezus".

Dit brengt ons vanzelf op de nood van onze tijd.

Het geeft ons een klaar bericht, welke spanningen er in onze gebeden moeten zitten.

Uit duizenden harten gaat ook in deze tijd het gebed op: o Here, hoor! o Here, doe het! en stel het niet uit!

Welke inhoud geven we dan aan dat "het"?

Ik denk dat de meesten dan denken aan hun eigen noden, of aan die van hun arme volk en vaderland. We smeken dan de Here, dat het Hem behagen mag, ons de kostbare goederen van vrede, vrijheid en onafhankelijkheid te doen behouden.

Dit gebed is geoorloofd.

Het worde zelfs veelvuldig opgezonden!

Alleen — laat ons hier niet bij blijven staan.

Sluiten we er namelijk ons oog niet voor, dat Christus juist dóór het oorlogsrumoer bezig is te bouwen aan het nieuwe Jeruzalem, dat naar Gods gemaakt bestek in eeuwigheid zal rijzen.

De nieuwe geboorte der wereld moet, zoals elke geboorte, komen door de weeën heen.

Het gebouw dezer wereld heeft niet slechts een nieuwe gevel nodig (daartoe is het teveel van de zonde doortrokken), maar het moet tot de grond worden afgebroken.

Vandaar de oorlogen en geruchten van oorlogen — bloed en vuur en rookdampen.

Alle kanongebulder en elk bombardement is een stem van de hemel: Jezus komt!

Dan maakt God alle dingen nieuw.

Deze belofte kunnen wij — evenals Daniël — in de "boeken" lezen, en als we de feiten van de dag leggen in het licht van het profetische woord, dan zeggen wij ook: de tijd is nabij.

Deze beloften worden stellig vervuld.

Maar ze dringen ons evengoed tot het gebed.

Het gebed namelijk, dat Jezus komen moge met Zijn vele duizenden van engelen, *om Zijn naam te verheerlijken*.

Deze heerlijkheid van Christus wordt nú nog verduisterd.

Hem is gegeven alle macht in hemel en op aarde — maar het schijnt wel of de duivel alle geweld bezit.

Christus is de Koning der eeuwen, maar de kleine, en toch zo machtige en vermete mens, gaat op Zijn troon zitten.

Dit moet ons het allermeeft smarten.

Totnogtoe was er bij ons te weinig smart over.

Wij waren meer bezorgd over onze heerlijkheid, dan dat we ons bekommerden om Christus' heerlijkheid.

Er zat te weinig vaart achter ons gebed. Het "Maranatha" leefde niet in onze ziel, en vervulde niet heel ons denken.

Wellicht heeft de Here ons de onrust van deze tijd gezonden, om die vaart er in te *bren*gen.

Als dit zo is, dan is er ontzaglijke winst bij klein verlies.

Zo worde dan èn in de triumferende kerk hierboven èn in de strijdende kerk hier beneden het gebed steeds dringender: "kom haastiglijk!"

Al moet de verhoring van dit gebed ook het aantal rampen vermeederen, en al moeten we er zelf schade door lijden — toch maar doorgaan: o Here, verhoor! o Here, doe het! o Here, vertraag het niet — *om Uwszelfs wil!*

Verootmoediging

O Here, hoor! o Here, vergeef! o Here, merk op en doe het, vertraag het niet, om Uwszelfs wil, o mijn God, want Uw volk en Uw stad is naar Uw naam genoemd.

Daniël 9:19.

We komen nòg 'n keer op het gebed van Daniël terug. Daar is alle reden voor, want 'n gebed dat uit het gelovig hart opwelt, is veelzijdig. Elk ander gebed is arm, hoe rijk het ook aan woorden is. De veelzijdigheid van dit gebed komt voor een deel hierin uit, dat de profeet niet alleen Gods zaak tot de zijne maakt, gelijk ons de laatste maal bleek, maar dat hij er ook zeker van is, dat God Jeruzalems zaak tot de Zijne zal maken. We zullen dat zo aanstonds bekijken.

Wat evenwel vóór alle dingen opvalt, is de *ootmoed* in dit gebed. Hetgeen behoort tot het gebed dat God aangenaam is, en van hem verhoord wordt, is óók zoals we allen prompt weten, "dat wij onze nood en ellendigheid recht en grondig kennen, opdat wij ons voor het aangezicht Zijner majesteit verootmoedigen". Het lijkt er met de kennis van onze nood en ellendigheid niet veel op. De grootste nood ligt niet *buiten* ons, maar *binnen* in ons . . . Op de bodem aller vragen ligt der wereld zondeschuld. Derhalve hapert er nog al een en ander aan de rechte verootmoediging. We gaan op dit punt iets van Daniël leren.

Het treft ons al direct, dat Daniël z'n gebed *begint* met te zeggen: "o Here, *vergeef!*"

Israël was destijds in ballingschap, en was dus heel wat kostelijke goederen kwijtgeraakt: z'n have en huis, z'n tempeldienst en z'n vrijheid, en wat lag nu meer voor de hand, dan dat biddende handen en harten zouden smeken: o Here, *geef!* Geef ons onze akkers en huizen, onze tempel en onze stad en onze dierbare vrijheid terug!

Maar Daniël tast een beetje dieper.

Hij smeekt niet: Here, geef! maar: Here, vèrgeef!

Hij vraagt niet allereerst om *redding*, maar bidt zijn Rechter om *genade*.

We horen hem niet roepen: Ontferm U over de ellende onzer *ballingschap*, maar: kom tot ons in de ellende onzer *schuld*, die ellende is veel groter dan die van ballingschap, oorlog, armoede en ziekte samen.

Als de profeet z'n knieën zal gaan buigen en smeken om het herstel van Jeruzalem, dan stokt z'n stem al aan 't begin. Hij voelt dat hij daar niet mee beginnen kan, en dat de herbouw van stad en tempel geen vanzelfsprekende zaak is. Integendeel: het zou een wonder zijn *als* het gebeurde, want ... er was zo ontzaglijk veel schuld. Hij vindt het niet vreemd, dat er geen steen op de ander is gelaten, en dat trotse voet hen vertrappt, en boze hand hen in ballingschap ellendig om doet zwerven. O, mijn zonde, mijn zonde! Daarom buigt deze man Gods het hoofd, en uit de diepten roept hij tot God: "o Here, vergeef!"

Dit is nu, wat je noemt: z'n nood en ellendigheid rècht en grondig kennen.

Wie onophoudelijk geroepen heeft: o Here, geef dit en geef dat, en niet: o Here, vèrgeef, die hééft in de benauwing van deze tijd nog nooit goed méégebeden.

Het is merkwaardig, hoe gelijk afgestemd profetische zielen zijn.

Daar hebt ge Amos bijvoorbeeld.

Men zal zich herinneren, dat deze eens een geweldige sprinkhanenplaag zag komen, en hoe hij toen ter aarde viel en smeekte: "Here, Here, vergeef toch, wie zou er van Jacob blijven staan; want hij is klein" (Amos 7:2).

Wij zouden allicht geroepen hebben: Here, Here, neem toch die sprinkhanen weg, en spaar onze akkers, want daar hebben we 't meeste belang bij. Maar nee: Amos óók alweer: vergeef! Ja, ze weten het goed, Daniël en Amos en allen die de Heer ootmoedig vrezen, dat er veel ernstiger gevaren zijn dan sprinkhanen, en groter verliezen dan het verlies van de vrijheid: mijn zonde, mijn zonde! o Here, vergeef!

De ootmoed van dit gebed komt in de tweede plaats daarin uit, dat Daniël geen enkele poging doet, om de schuld van de tegenwoordige ellende op andere schouders af te schuiven. Dat gaat anders makkelijk genoeg, niet? Zwakke, vredelievende volken opgeslokt door overmacht en geweld. De schuldvraag is gauw genoeg opgelost. Hoor nu eens aan: dat Israël nu al jaar en dag in de ellende zat — was dat niet de schuld van dat goddeloze Babel, dat macht boven recht plaatste? Daniël zegt het een beetje anders! Aldus: "o Here, bij *ons* is de beschaamdheid der aangezichten; bij onze koningen, bij onze vorsten en bij onze vadersen, omdat wij tegen U gezondigd hebben" (vs 8).

Is het niet geweldig ontroerend?

Schouder aan schouder naast het goddeloze Babel staat het goddeloos-vrome Jeruzalem! Het kerkvolk! Het ontrouwe bondsvolk! We kunnen nu al beter meekomen, dunkt me, met dat wonderlijk begin: "o Here, vergeef!"

En deze ootmoed blijkt in de derde plaats uit het feit, dat Daniël, zonder ook maar iets te willen verkleinen of verdoezelen, een volledige en zeer concrete schuldbelijdenis aflegt. Hij vindt geen woorden genoeg, om de zonde in al haar verschrikkelijkheid voor God uit te klagen: "Wij hebben gezondigd, en hebben onrecht gedaan, en goddelooslijk gehandeld, en gerebelleerd, met af te wijken van Uw geboden en van Uw rechten, en wij hebben niet gehoord naar Uw dienstknechten, de profeten, die in Uw naam spraken tot onze koningen, onze vorsten en onze vaders, en tot al het volk des lands" (vs 5, 6).

Dit is maar niet een holle, zinloze, opeenhoping van woorden, maar een beschrijving van de geschiedenis der zonde, hoe het van kwaad tot erger ging. Van zondigen tot onrecht doen, en van onrecht doen tot goddeloos handelen, en van goddeloos handelen tot rebellie. Er kwam zelfs een vijandige gezindheid tegen God; en het kwaad zat overal, in de bovenste en in de onderste lagen des volks — bij de koningen en bij het volk des lands.

En de oorzaak van al die ellende was geweest: wij hebben niet *gehoord* naar Uw dienstknechten, de profeten, die in Uw naam spraken. O, ja, we hebben ze wel aangehoord, de dienstknechten des Heren, met of zonder instemming; we hadden lof of kritiek, al naar het viel, maar we hadden er geen notie van, dat ze in 's Heren naam spraken, en kwamen met de geweldige boodschap: zo zegt de Here. We hebben gehoord, maar niet geluisterd! We lieten ze maar praten, en legden alles rustig naast ons neer, en alles bleef zoals het was. We bleven even koud, gierig, wereldsgezind, zakelijk, haatdragend, als we altijd geweest waren. We gaven hoog op van dit en van dat. We hadden onze organisatie hier en onze actie daar, en we bouwden, bouwden maar . . . gepleisterde graven, waar rottende doodsbeenderen onder lagen, maar dat hinderde ons niet. We maakten ruzie over verbondsgehoorzaamheid en zelfonderzoek, en lieten zowel het een als het ander na. Dat, en nog veel meer, was onze zonde. We moeten dat concreet leren belijden met Daniël. Een algemene schuldbelijdenis, zonder precies te zeggen en te belijden: dat was slecht en daar liep het mis, is even goedkoop als zinloos. Dan blijft alles wéér gelijk, ook nadat Gods orkanen over onze landen en over

onze kerken hebben gewoed. Mijn zonde, mijn zonde! o Here, vergeef!

Wat ons van de wereld onderscheidt, is niet dat wij minder boos zijn, maar dat wij bij de gratie Gods die boosheid leren zien en belijden. De kerk is de enige plaats in de wereld, waar schuld beleden wordt. Waar de schuldbelijdenis ophoudt, houdt de kerk op te bestaan.

Men heeft aan het begin van de tweede wereldoorlog Chamberlain kunnen horen zeggen: "De verantwoordelijkheid voor de rampspoed dezer wereld ligt op de schouders van één man". Luide toejuichingen. Natuurlijk, zó willen wij het 't liefst. Maar wie goed staat voor God, juicht niet bij zulke taal, maar snikt met de staatsman-profeet Daniël: "Bij òns is de beschaamdheid der aangezichten!" En zo lang dit besef niet doordringt tot de groten en de koningen, de staatslieden en de parlementen, kan er voor deze kapotgeslagen wereld geen dageraad zijn, tenzij God Sodom ook nu nog behouden wil om tien rechtvaardigen. Als die er dan maar zijn. Als de kerk nu dan maar waarachtig schuld belijdt. Als wij dan maar gaan staan naast die éne man, op wiens schouders al de verantwoordelijkheid zou liggen, en aldus spreken: ook *ik* draag die verantwoordelijkheid mee. Want wat hebben *wij* gedaan met Gods weldaden, en met de verhoring onzer gebeden, en met de grote lankmoedigheid Gods over ons?

Verspild, verspild!

Mijn zonde, mijn zonde! o Here, vergeef!

Toen Daniël eenmaal om vergeving van de grote schuld gebeden had, kon hij ook verder komen, en vragen om de bevrijding uit de ballingschap en de vernieuwing van stad en tempel.

Daar was wel veel geloof voor nodig, want wat men zien kon was destijds niet meer dan een rokende puinhoop. Maar Daniël breekt daar met z'n gebed dwars doorheen, en staat in het vast geloof, dat Jeruzalem eens weer in volle schoonheid herrijzen zal.

Waarom is hij zo zeker van z'n zaak?

Omdat hij — ik sprak er in 't begin reeds van — er zeker van is, dat de Here Jeruzalems zaak tot Zijn zaak, Zijn erezaak maken zal. Hij pleit: "want Uw stad en Uw volk is naar Uw naam genoemd". Met andere woorden: Here, het ligt voor Uw rekening. Als de vrijheidsberoving van Uw volk en de ruïne der stad van blijvende aard zijn, wat zult Gij dan met Uw grote naam doen? Wat zullen de heidenen dan, niet van òns, maar van U zeggen? Ziezo, nu is het van Daniëls schouders af! Nu is het Gods zaak geworden. En waar God niets meer liefheeft dan Zijn eigen glorie, *kan* dit gebed niet onverhoord blijven. Daarom kan men nooit hoger grijpen in het gebed dan door te argumenteren met Gods eigen eer!

De zaak van Jeruzalem stond wel even anders dan de omstandigheden waarin de volken nu verkeren. We kunnen dit dus zó maar niet toepassen. Wat we alleen wéten, is dat God het recht liefheeft, en dat Hij daarom het recht zal laten triumpferen. Dat is ook Zijn zaak! Of *wij* dat met onze ogen zullen zien, is iets anders. Dat hebben we af te wachten. Maar wat we *niet* behoeven af te wachten is dit: hoe donker ook Gods weg moog' wezen, of nog mag worden, er kan òns niets gebeuren. Niet omdat *wij* dit en dat! Wat zijn *wij*? Met *òns* is het verloren spel. Maar één ding blijft er altijd over: wij zijn naar *Zijn* naam genoemd. We dragen *Zijn* naam op ons gedoopt voorhoofd. Wij en onze kinderen! En daarom liggen we voor *Zijn* rekening. In dure tijd en hongersnood! Hij heeft ons gewaarborgd, dat Hij ons van alle goed zou verzorgen, en alle kwaad van ons zou weren of *ten onzen beste keren*. Dat gaat vast door. Zo stellig als tweemaal twee vier is. Wat *is* er al een geestelijke winst gehaald uit tijdelijk verlies! En al zouden we 't niet gezien hebben, we zouden het nochtans gelóven!

We gaan dus maar veel Gods eer in 't geding brengen. We zijn toch naar Uw naam genoemd.

We kunnen slechts ondergaan, als Gij ondergaat! Met déze wetenschap des geloofs in het hart, zingen we:

In de grootste smarten
Blijven onze harten
In de Heer gerust.
'k Zal Hem nooit vergeten,
Hem mijn Helper heten,
Al mijn hoop en lust.

In de binnenkamer Gods

Toen zeide hij tot mij: Vrees niet, Daniël, want van de eerste dag aan, dat gij uw hart begaaft om te verstaan, en om uzelve te verootmoedigen voor het aangezicht uws Gods, zijn uwe woorden gehoord, en om uwer woorden wil ben ik gekomen . . . Doch de vorst des koninkrijks van Perzië stond tegenover mij, een en twintig dagen. Daniël 10:12, 13a.

Wij bevinden ons thans, zoals uit het eerste vers van dit hoofdstuk blijkt, in het derde jaar van Kores of Cyrus, de koning van Perzië.

Het kan op het eerste gezicht verwondering wekken, dat Daniël zich nú nõg aan het vreemde hof bevindt en niet in Jeruzalem! Immers, reeds in het eerste jaar van zijn regering had deze Cyrus aan de Joden verlof gegeven, om weer naar Palestina terug te keren, en zeer velen hadden natuurlijk met grote vreugde van het aanbod gebruik gemaakt. . Eer vergete mijn rechterhand zichzelf, dan dat ik u vergeet, o Jeruzalem!

Daniëls achterblijven aan het Perzische hof kan natuurlijk niet verklaard worden uit een zekere bevreemding of onverschilligheid tegenover de stad zijner vaders. We herinneren ons nog best zijn gebed uit het vorige hoofdstuk, waaruit bleek, dat heel z'n ziel vol heimwee was naar de stad des groten Konings.

Er is maar één reden voor zijn terugblijven denkbaar.

Deze wordt ons wel niet uitdrukkelijk meegedeeld, maar het kan niet anders, of God moet hem op de een of andere wijze duidelijk gemaakt hebben, dat hij z'n post nog niet verlaten mocht. God kon hem aan het Perzische hof (naar de mens gesproken) nog niet missen. Daar lag nog een taak voor hem. En, nietwaar, als ons dat duidelijk wordt, dan drukken we eigen begeerten de kop in, en begeren we onze eigen wil te verzaken, om Gods wil, die alleen goed is, zonder enig tegenspreken gehoorzaam te zijn. Indien althans de derde bede van het "Onze Vader" geen phrase is.

Intussen blijkt ook in dit geval, dat Gods wil alleen goed is.

Het was wel een zeer goedgunstige beschikking Gods, dat **Hij** Daniël daar in de vreemde liet.

Want wèl was Cyrus de Joden gunstig gezind, maar er werkte en wroette allerlei macht, zowel in 't openbaar als in 't geheim (zoals we weten uit het boek Ezra), vijandige macht, die poogde het Perzische hof en de koning te beïnvloeden en op te hitsen tegen de Joden. Men probeerde op die manier de zaak van stad- en tempelbouw tegen te werken.

Maar nu beschikte God het zo, dat de Joden in Daniël een pleitbezorger hadden bij de koning.

Wat echter veel meer zegt: Daniël bepleitte de zaak van het volk des Heren niet alleen bij de koning van Perzië, maar ook bij de Koning der koningen in de hemel. Hij was daar aan het hof een man des gebeds, en zo'n man is evenveel, zo niet meer waard dan duizend strijdbare helden. In elk geval kan hij daar in Perzië minstens zoveel voor de zaak des Heren doen als de mannen die met troffel en zwaard bij Jeruzalems muren staan. In een leger heeft ieder z'n plaats. Er zijn niet alleen stoottroepen nodig, maar ook mannen die voor de voedselvoorziening zorgen. Bovendien een staf die de plannen uitwerkt. En tenslotte de

vaders en moeders die thuis blijven en slechts bidden kunnen. Dit "tenslotte" moest eigenlijk voorop gestaan hebben. Laat toch niemand — vooral de zieken en oudjes niet — denken, dat zij in de grote strijd van Gods koninkrijk onnut de aarde beslaan: zij hebben elke dag toegang in het hof der hoven, om hun invloed aan te wenden bij Hem, Die het al regeert.

Zo heeft Daniël, zoals uit het vervolg blijken zal, door zijn gebed de engelen uit de hemel weten te lokken, die een onverwinnbare hemelwacht schaaften rondom het volk des Heren, zodat de vijandelijke plannen mislukten. Hij heeft, om het anders te zeggen, in de geweldige kamp tussen Godsrijk en wereldrijk van die tijd de engelen als geestelijke luchtstrijdkrachten weten te mobiliseren tegen de geestelijke boosheden in de lucht. Daar zullen we later nog meer van horen, als we vernemen van die veldslag van een en twintig dagen tegen de vorst van het koninkrijk in Perzië, waar het vers dat hierboven staat, van spreekt.

We gaan ons echter nu eerst bezighouden met de beginwoorden: "Toen zeide hij (nl. een engel) tot mij: Vrees niet, Daniël, want van de eerste dag aan, dat gij uw hart begaaft om te verstaan, en om uzelf te verootmoedigen voor het aangezicht uws Gods, zijn uwe woorden gehoord, en om uwer woorden wil ben ik gekomen".

Dit zijn woorden van geweldige inhoud.

Om er de rechte kijk op te krijgen, moeten we terug naar het begin van dit hoofdstuk.

Daar vertelt Daniël, dat hij drie weken lang heeft getreurd en gevestigd.

Naar de reden daarvan behoeven we niet te gissen, want de engel die met Daniël nu in gesprek is, herinnert er aan, dat hij, Daniël, z'n hart heeft bevestigd om te *verstaan*, en zichzelf te *verootmoedigen*.

Om te *verstaan*, namelijk welke de toekomst zou wezen voor zijn arme volk. Daar was hij lang niet gerust over. Hij had vernomen hoe de vijanden de zaak Gods tegenwerkten, en hij vroeg zich bezorgd af, of het geen verlorene zaak zou wezen.

En dit ging, zoals we vroeger reeds hoorden, met *verootmoediging* gepaard.

Maar Daniël pakte niet alleen met alles en nog wat om. Hij weet en zoekt de enige oplossing in het *gebed*. Als de engel verklaart, dat van de eerste dag van zijn vastentijd af aan, zijn *woorden* in de hemel gehoord zijn, dan moeten dit *gebedswoorden* geweest zijn. Klachten, zo voor ons heen uitgesproken, of tegen de mensen uitgeklaagd, bereiken de hemel niet. Maar gebedswoorden klinken ver. Zij worden door God gehóórd! En die woorden heeft de profeet gesproken. Niet maar enkele minuten, maar onophoudelijk. Zijn mond werd niet moede van spreken, en zijn handen niet moede van kloppen aan de hemeldeur. Drie weken lang. Een en twintig dagen aaneen!

Na deze een en twintig dagen verscheen hem een engel.

Het was, toen hij met een gezelschap op reis was, en zich aan de oever van de grote rivier Hiddekel, of de Tigris, de tweelingrivier van de Eufraat, bevond (vs 4, 5).

Er is een rechtstreeks verband tussen Daniëls gebed en die engelenverschijning.

Dat zegt die engel zelf: "om uwer woorden wil ben ik gekomen !

Daniëls gebed heeft die engel uit de hemel geroepen, precies zoals later op het gebed van de Jeruzalemse gemeente een engel neerdaalde, om Petrus uit de gevangenis te halen — kolossaal, wat een macht heeft het gebed toch, dat het engelen naar de aarde dwingt!

En als die engel, wiens gedaante was als de bliksem (vs 6) reeds 'n paniek teweegbracht onder de *vrienden* van Daniël, zodat een grote verschrikking op hen viel, en zij vloden om zich te verstoppen (vs 7), waar moeten dan straks de vijanden blijven? — waarlijk als God

Zijn bedreigde volk te hulp snelt met Zijn luchtstrijdkrachten van engelen, dan is die hulp radicaal en afdoende. Want behalve deze ongenoemde engel kwam ook nog mee hulp bieden Michaël, "een van de eerste vorsten" (vs 13), Michaël, de opperbevelhebber der hemelse legerscharen, die we ook uit de Openbaring van Johannes kennen als een strijdbaar held, die krijg voerde tegen de draak.

Al deze machten waren dus op Daniëls hulpgeroep komen aansnellen.

Zij waren het antwoord op Daniëls gebed.

Niettemin staan we hier voor een raadselachtig geval.

Die luchtmacht van engelen kwam Daniël en de zijnen wel te hulp, maar het is een erg late hulp, zouden we zo zeggen — eerst *na een en twintig dagen* verscheen deze engel voor Daniëls verbaasde ogen. In die tussentijd had alles reeds verloren kunnen zijn! En dit niettegenstaande het feit, dat Daniëls hulpkreet reeds *van de eerste dag af aan* tot Gods oren was doorgedrongen, zoals alweer de engel zelf nadrukkelijk vaststelt.

Laten we op die beide feiten eens goed letten: het gebed wordt op de eerste dag al gehoord; het wordt ogenschijnlijk pas na drie weken verhoord! 't Is een merkwaardige blik in de binnenkamer Gods, die de engel, die met Daniël spreekt, ons hier vergunt!

"Van de eerste dag af aan zijn uw woorden gehoord" — dat allereerst.

Nu merken we pas hoe snel het met het horen onzer gebeden toegaat! Want er is geen aanneming des persoons bij God, en wat voor Daniël gold, geldt evenzeer voor ons! Wat een verrassing! God hoort niet eindelijk en ten langen leste. Maar prompt van het eerste moment af wijdt de Hoorder der gebeden er Zijn volle aandacht aan. Vlug, zegt ge? De Bijbel zegt ergens, dat het nòg vlugger kan: *eer* zij roepen, zal Ik antwoorden! God kent onze noden al, voor wij ze gezegd hebben. En dat heeft iemand er toe gebracht te beweren, dat de verhoring der gebeden in de regel vijf minuten vóórdát ze opgezonden zijn, plaats heeft.

Maar nu keert het raadsel met verdubbelde kracht terug: waarom merkt Daniël daar pas na drie volle weken iets van?

Al die tijd heeft hij van het feit, dat God zijn stem gehoord had, niets geweten. Dag na dag verliep. Een en twintig lange dagen achteréén, zonder dat er ook maar één lichtstraaltje doordrong. Er scheen geen stem en geen opmerker te zijn, en heel die droeve periode bleef de profeet maar in zak en as zitten treuren.

Als Daniël ongelovig geweest was, had hij kunnen denken, dat de hemel van koper was, en al z'n bidden vruchteloos. Dat was natuurlijk niet zo, gelijk aanstonds blijken zal, maar wat nu óók zonneklaar blijkt, is dat God ons soms een tijdlang laat wachten vóór wij de verhoring der gebeden *zien*. Dat kan een en twintig dagen duren. Dat is nog zo lang niet. Het kan ook een en twintig *jaar* duren. En soms *zien* we 't *nooit* met eigen ogen. Die verhoring *is* er dan wel, en komt te zijner tijd ook wel aan het licht, soms pas na onze dood, maar God acht het om de een of andere reden niet nodig, dat we haar *zien*.

De hoofdzaak is ook niet het *zien*, maar het *geloven*.

Zalig zijn zij die niet gezien, en nochtans geloofd zullen hebben.

Al zou ik nooit één enkele gebedsverhoring *gezien* hebben (maar wie zag ze nooit?), dan zou ik toch gelóven: Gij hoort het gebed; tot U zal alle vlees komen.

Met het oog daarop is Daniël 10 in de Bijbel terecht gekomen.

Om ons te *leren*, dat God allang bezig is aan de verhoring der gebeden te werken, ook al geschiedt dat voorlopig op een voor *ons onzichtbare* manier.

Zie er deze geschiedenis van die wonderbaarlijke engel maar eens op na!

Op Daniëls gebed had die engel direct op de eerste dag al bevel gekregen om naar de aarde te gaan . . . "om uwer woorden wil ben ik gekomen". Hij maakt echter een soort excuus voor Daniël, dat deze hem niet eerder ontwaard heeft. Dit kwam zó, zegt hij: "Doch de vorst des koninkrijks van Perzië stond tegenover mij, een en twintig dagen". Wie die vorst van Perzië was, gaan we in een volgend hoofdstuk zien. Laten we nu maar vast zeggen: 't was een *duivel*. Die tussenperiode, waarin Daniël schijnbaar tevergeefs op antwoord wachtte, had de engel dus goed besteed. Hij was slaags geraakt met de duivelen! Achter het wolkengordijn werd onzichtbaar een hevige strijd gestreden tussen de engel des lichts en de vorst der duisternis. En daarmee had die engel nu precies gedaan wat voor de verhoring van Daniëls gebed nodig was. Daniël had gevraagd of die aanslagen des Bozen, door koning en vorst op te hitsen tegen de Joden gebroken mochten worden, en of God de harten der koningen neigen wilde.

Dat heeft God gedaan.

Door engelen te zenden, die de duivelen op de vlucht joegen.

Van de eerste dag af aan.

Alleen maar . . . Daniël *zag* het niet.

Maar het geloof is dan ook een bewijs der zaken, die men niet ziet.

In de werkplaats der duivelen

Doch de vorst des koninkrijks van Perzië stond tegenover mij, een en twintig dagen.

Daniël 10:13a

Op het gebed van Daniël voor Jeruzalem had de engel (die nu aan Daniël verschijnt en met hem in gesprek is) *terstond* bevel gekregen, om naar de aarde te gaan, opdat door het in de strijd werpen van de hemelse luchtstrijdkrachten de gevaren die Israël bedreigden, zouden worden afgewend.

Dat deze engel eerst na een en twintig dagen aan Daniël verscheen, en de profeet toen pas vernam, dat zijn gebed in de hemel gehoord en verhoord was, daarvan geeft deze hemelbode nu tekst en uitleg: "Doch de vorst des koninkrijks van Perzië stond tegenover mij, een en twintig dagen" . . . ziedaar de wettige reden van zijn oponthoud. Een oponthoud kan men het eigenlijk niet noemen, want de drieweekse veldslag tussen de engel en de vorst des koninkrijks van Perzië had juist datgene tot stand gebracht, wat Daniël in zijn gebed zo vurig had gesmeekt.

Dit gaan we nu nader bekijken.

De eerste vraag die om een antwoord roept, is natuurlijk, wie er wel met die mysterieuze vorst van het koninkrijk van Perzië bedoeld mag zijn, die de engel tegenover zich vond. Hij was klaarblijkelijk een tegenstander van de hemelse gestalte die met Daniël sprak, en waar de engelen Gods *geesten* zijn, ligt het voor de hand, bij deze vorst van Perzië niet aan een mens van vlees en bloed, maar aan een *geestelijke* macht te denken. Maar dan natuurlijk aan een *boze* geestelijke macht, een der duivelen dus.

Het mag niemand verwonderen dat nu deze boze geest hier de vorstentitel draagt: de vorst des koninkrijks van Perzië. Duivelen zijn wel gevallen machten, maar dan toch machten. Ze oefenen ook nog heerschappij, zodat, zoals Judas in zijn brief zegt, zelfs Michaël geen oordeel van lastering tegen de Satan durfde inbrengen. En Paulus gaat al van dezelfde gedachte uit, als hij de geestelijke boosheden in de lucht ook overheden, machten en tronen noemt.

De duivelen zijn dus vorsten, al is er weinig vorstelijks aan hen.

Men zou ze beter geweldenaren of usurpatoren kunnen noemen.

Nu, met één van die vorsten van het rijk der duisternis hebben we hier dan te doen.

Hij wordt nader aangeduid als de "vorst des koninkrijks van Perzië".

Later horen we ook nog van een andere duivel, die "vorst van Griekenland" heet, want, zo zegt de engel tot Daniël, "doch nu zal ik wederkeren om te strijden tegen de vorst der Perzen; en als ik zal uitgegaan zijn, zie, zo zal de vorst van Griekenland komen" (vs 20b).

De Satan, die van het rijk der duisternis de opperbevelhebber is, is namelijk een groot en geweldig organisator.

In de grote oorlog die hij voert tegen de kerk, is niets aan het toeval overgelaten.

Alles is tot in de kleinste bijzonderheden voorbereid.

Zo beschikt hij over een aantal adjudanten, die in geslepenheid de fijnste diplomaten

overtreffen.

Men zou ze de vijfde colonne van de duivel kunnen noemen.

Elk hunner kreeg een bepaald land toegewezen, om dan het volk door leugenpropaganda en andere middelen in kwade zin te beïnvloeden, en op te zetten tegen de kerk des Heren.

De onder-duivel, die Perzië als operatie-terrein zag toegewezen, en die met name de opdracht had om het Perzische hof tegen de Joden in te nemen, zien we nu hier aan het werk.

Hij heet derhalve: vorst van het koninkrijk Perzië.

Staande onder het directe bevel van de Satan in eigen persoon.

"In de werkplaats der duivelen" staat hier daarom boven.

De Schrift verbergt ons niets, en laat ons van de listen des Satans niet onkundig. We kunnen in de geestelijke strijd die we te voeren hebben, nooit zeggen, dat we overrompeld worden of verraden zijn. Het gordijn, dat ons van de onzichtbare wereld der geesten scheidt, wordt hier zo maar weggeschoven. En we krijgen hier een blik in de geweldige worsteling der geesten, die er voor het oog wel onzichtbaar, maar toch vlak bij ons en om ons wordt uitgestreden ... de strijd van de engelen tegen de geestelijke boosheden in de lucht.

Achter de strijd met troffel en zwaard bij Jeruzalems muren lag dus een strijd der geesten.

Een geweldige kamp tussen demonen en engelen.

En . . . zodra de geesten in het geding komen, wordt 'n oorlog nog veel heftiger.

Men kan dit heden ten dage zelf zien.

Als dieren met elkaar vechten, werpen ze alleen maar hun lichaamsgewicht in de strijd, maar als mensen met elkaar oorlog voeren, mensen weet ge, met een denkende *geest*, dan vindt de menselijke geest zulke geraffineerde wapenen uit, dat de oorlog in een hel verkeert. De macht van de geest vertienvoudigt de verschrikking van de krijg. En dan sprak ik nog niet eenmaal van die andere geestelijke machten als de propaganda, en de leugenberichten die als de meest moderne geestelijke boosheden in de lucht via radio en televisie de geesten vergiftigen, en een schier onmisbaar element in de moderne oorlogsvoering geworden zijn.

Niemand kan met recht twijfelen aan de macht van de geest.

Trouwens, geen oorlog zou mogelijk geweest zijn, als niet eerst de kanselarijen der gote mogendheden bezet geweest waren door duivelse machten, of, om in de stijl van Daniël te spreken, als de vorsten van de onderscheiden landen niet eerst de leidlieden hadden verblind.

Ook de Satan is op de hoogte met de macht van de geest.

Vandaar dat hij een van zijn generaals naar het koninkrijk van Perzië gezonden had, niet met een leger of een vloot, maar enkel met boze gedachten: hij moest, zoals al gezegd is, proberen het Perzische volk en het Perzische hof tegen het volk der Joden op te hitsen.

Achter de tegenwerking der Samaritanen zaten dus de demonen.

Zij stelden alles in het werk, om de positie der Joden zo ongunstig mogelijk te maken.

Zo moest de komst van Gods koninkrijk door intrigue op intrigue worden tegengehouden, dat was de opdracht van de vorst van het koninkrijk van Perzië.

De vorst van Griekenland, die al even gememoreerd is, zou het nog veel geraffineerder doen.

Niet geweld, maar list zal zijn geducht wapen wezen.

Hij zal het Joodse volk trachten te vernietigen, door hen de godsdienst der vaderen te doen ruilen tegen de *Griekse* cultuur en beschaving. Met het zwaard der wereldgelijkvormigheid zal hij zijn tienduizenden verslaan.

Zo was dan de lucht waarin Israël ademde, rondom gevuld met de meest satanische luchtsrijdkrachten, die hen niet bestookten met bommen, maar het *hart* der volken poogden in te nemen . . . de geestelijke boosheden in de lucht.

Maar gelukkig! er is meer in de lucht dan geestelijke boosheden, leugenpropaganda, straaljagers en bommenwerpers. Er zijn ook engelen. In het benauwende uur, dat Israël vanuit de lucht bestookt wordt, dalen zij ook neer uit de hemel.

Zij stellen zich tegen de vorst van Perzië en de vorst van Griekenland teweer.

Zij nemen het op voor het volk des Heren.

Niet zó, dat de vijanden op slag gedood worden, zoals eens door een engel des Heren een slachting in Sanheribs leger werd aangericht. Geen gevechten van vuist tegen vuist tussen engel en demon. Maar wel zó, dat de engelen de boze invloeden der duivelen hebben weten te breken. Ze hebben weten te bewerken, dat Perzië's staatslieden *niet* naar de duivelen luisterden, maar dat zij het volk der Joden gunstig gezind zouden zijn. Hetgeen ook werkelijk is geschied, zoals uit de historie blijkt.

Iemand heeft in de laatste tijd opgemerkt, dat heden ten dage de grote beslissingen in de *lucht* vallen.

Daar zit inderdaad 'n groot element van waarheid in, en daarom gaat men zich al meer van de lucht bedienen, worden de luchtvloten sterk gemaakt, en is de propagandadienst door de aether een niet te versmaden hulpmiddel in de moderne oorlog.

Deze waarheid neme vooral de kerk des Heren ter harte, opdat in dit opzicht de kinderen des lichts even verstandig zijn als de kinderen dezer wereld.

Immers, we vergeten niet, dat Daniël zijn gebed door *lucht* en wolken deed dringen, en dat dit het middel werd waardoor engelen neerdaalden om de geestelijke boosheden te bestrijden, en de harten der vorsten te neigen als waterbeken.

Dit is de manier om voor deze ongelukkige wereld te interveniëren bij God.

Het gebed maakt de hemel mobiel tegen de hel.

De machten van boosheid, haat, geweld en onrecht worden er door gebroken.

Wij willen tenslotte niet vergeten, dat de vorsten van Perzië en Griekenland niet de enige demonische machten zijn. Er worden niet alleen duivelen op Londen, Moskou of Washington afgezonden, maar ook naar Jeruzalem. Zij kunnen ook de kerk des Heren en de kinderen Gods ten kwade beïnvloeden. Zij nemen soms bezit van ons huis en hart, en zetten ons op, ons eigen ik tot geen prijs te verloochenen.

Dan zijn die vorsten der duisternis de baas, en is Jezus onttroond.

Daarom moeten door ons gebed de geestelijke krachten worden gemobiliseerd.

Opdat wij in deze geestelijke strijd niet onderliggen, maar altijd sterke weerstand doen, totdat wij eindelijk ten enenmale de overhand behouden.

Ja, dat kunnen we zonder enige snoeverij zeggen.

De eindoverwinning is onze.

Of liever — de eindoverwinning is aan Christus!

De grote beslissing, en met name de eindbeslissing, valt in de lucht.

Voor de verbaasde ogen der wereld zullen de hemelen scheuren, en op de wolken des hemels komt de Zoon des mensen.

Hij komt, Hij komt om d'aard te richten,
De wereld in gerechtigheid!

Want de aarde is des *Heren*, mitsgaders haar volheid.

En niet de geweldenaars, maar de zachtmoedigen zullen het aardrijk beërven.

Alle duivelen zijn dan voor goed geborgen in de poel des vuurs, en geen ander geluid dringt dan door de lucht en wolken dan het lied der engelen, waaraan zich de stem der verlostten paart:

"Groot en wonderlijk zijn Uwe werken, Here. Gij almachtige God; rechtvaardig en waarachtig zijn Uwe wegen, Gij Koning der heiligen".

De voorgeschiedenis van de Antichrist

En in zijn plaats zal opstaan een gering geachte, aan wie zij de heerlijkheid van het koningschap niet hebben gegeven, doch hij zal onverhoeds komen, en het koningschap door gladde listen bemachtigen.

Daniël 11:21. (Vertaling Prof. Aalders)

Met groter aandacht dan anders luisteren we in deze tijd naar de gillende sirenes van het wereldgebeuren; in de kerk ontwaakt de vraag, of de oorlogen die de volken bedreigen en de aardbevingen die de flanken der aarde teisteren het begin van het einde verkondigen, en de wederkomst van Christus inluiden.

De Here Jezus heeft ons inderdaad te kennen gegeven, dat al deze dingen *tekenen* waren van Zijn toekomst.

Hij voegde er evenwel uitdrukkelijk aan toe, dat men, met name in die oorlogen, niet meer dan *beginselen der smarten* moest zien.

Dit wil *niet* zeggen, dat daarom Jezus' wederkomst naar een eindeloos-verre toekomst kan worden verschoven, want de gebeurtenissen ontwikkelen zich met grote snelheid, en als 't er op aankomt, verschijnt de Here nog geheel onverwacht.

Het betekent echter wel, dat, bij wijze van spreken, niemand die grote dag morgen of de volgende week al mag verwachten.

Daarvoor moet er nog veel te veel gebeuren.

In zijn tweede brief aan de Thessalonicenzen herinnert Paulus er uitdrukkelijk aan, dat de dag des Heren niet komt, tenzij eerst verschenen is de mens der zonde, de zoon des verderfs. Hij bedoelt daarmee, dat vóórdat Jezus komt om in gerechtigheid te heersen op de nieuwe aarde, eerst nog de volken en met name de kerk moeten zuchten onder de terreur van de "mens der zonde", die wij gewoonlijk de "Antichrist" noemen.

Niet dus een antichristelijke geest, een tegen-goddelijke stroming, die langzamerhand de overhand zal krijgen in de wereld, maar de *Antichrist*, een mens van vlees en bloed.

Precies als Christus Jezus, maar dan net omgekeerd. Zijn uiterste tegenbeeld. Anti!

Was Christus de Zoon Gods — hij is de zoon des verderfs.

Kwam Christus om te behouden — hij komt om te verderven.

Maar evenals Christus in het Oude Testament Zijn *typen* had, d.w.z. personen die in hun leven iets lieten zien van de Christus, zó heeft ook de Antichrist zijn type gehad. Met dit onderscheid, dat de overweldigende heerlijkheid van Christus niet in één mens kon worden weerspiegeld; Christus had *vele* typen nodig, Melchizedek, Jozef, Simson, Salomo, David en zo maar voort, die allen tezamen nog maar 'n heel zwakke schaduw vertoonden van de veelvuldige schoonheid van de Zoon des mensen.

De Antichrist kan men echter uit één type, één voorloper voldoende leren kennen.

Dit is de Griekse koning Antiochus Epifanes geweest, de grote vijand en vervolger van de Joden, die leefde ongeveer 160 jaar vóór Christus, de "gruwel der verwoesting". Het is *zijn* portret dat in dit zelfde hoofdstuk van Daniël levensgroot wordt getekend. De Heilige Geest

heeft zo zijn komst niet alleen voorzegt, maar ook een welgelijkend portret van hem gegeven, opdat de kerk hem direct zal herkennen, als hij verschijnt. Hoe hij er uit zal zien, op welke wijze hij zal optreden, en hoe zijn einde zal zijn, wordt hier door het spiegelbeeld van Antiochus klaar getoond. Dat begint feitelijk bij vs 21. In de Statenvertaling ingeleid door een "daarna". Wat daaraan voorafgaat in de eerste 20 vss van dit hoofdstuk zou men de voorgeschiedenis van de Antichrist kunnen noemen. Het beschrijft, hoe de bodem voor hem wordt voorbereid. Dat houdt ons thàns bezig.

Wie in de eerste 20 vss van Daniël 11 — de voorgeschiedenis van de geweldenaar — probeert de draad vast te houden, heeft daar de grootste moeite mee. Het geheel maakt een zeer verwarde indruk. Men kan de inhoud daarvan kort samenvatten in: opgaan, blinken en verzinken. Het is een historie van bloed en tranen; van oorlogen en geruchten van oorlogen. De namen van schier alle grote mogendheden van die tijd — Perzië, Griekenland, Egypte en Syrië — komen er openlijk of bedekt in voor. We lezen hier van botsingen tussen koningen van het Zuiden (Egypte) en koningen van het Noorden (Syrië), waar Palestina als een soort bufferstaat tussen in lag. We vernemen van koningen, die geweldige legers op de been brengen, en van andere koningen die nóg weer sterker en geweldiger zijn, en de eersten vernietigen. De een valt de ander aan ten koste van het bloed van tienduizenden jonge mannen (vs 12), maar die ander neemt dan weer wraak op de eerste. Er wordt gesproken van het opwerpen van wallen, en het innemen van vaste steden (vs 15), en eveneens wordt gewag gemaakt van revoluties die mislukken (vs 14). Voorts: als de macht der legers niet toereikend is, worden pogingen aangewend om op listige wijze — door huwelijksrelaties tussen de koningshoven — de heerschappij aan zich te trekken (vs 17). En zo gaat het maar door. Het is als een bewogen zee, waarin de ene golf zich op de andere werpt, en het kookt en bruist allemaal. Legers en vloten, geweld en list, macht en eer en aanzien, het tuimelt en tolt hier allemaal door elkaar, en brengt de wereld in beweging en verwarring.

Zó zou het er uit zien in de wereld vóór het optreden van de geweldenaar Antiochus.

Zo *is* het ook allemaal gebeurd, gelijk men in de geschiedenis der Oudheid na kan gaan.

Wat hier dus verteld wordt is *geschiedenis*, en *is vervuld*, in de strijd om de hegemonie in de oude wereld tussen Perzië en Griekenland, Egypte en Syrië.

Men moet dus met een hoofdstuk als Daniël 11 geen grapjes gaan uithalen, door er de woelingen en botsingen van deze tijd uit te willen aflezen.

Dit is slechts spel van vals vernuft.

Men werkt er zichzelf ook mee vast.

En toch — louter historie is dit ook weer niet!

Zoals het optreden van de godsdiensthater Antiochus werd voorafgegaan door een geschiedenis van oorlogen en geruchten van oorlogen — zo wil Daniël ons leren —, zo zal de ouverture van het antichristelijk tijdperk in de toekomst een treurspel zijn van bloed en tranen. Zijn voetstappen druipen van bloederigheid. Alvorens hij verschijnt zal de aarde kreunen van het oorlogsgedreun — het beginsel der smarten.

Dit is het perspectief dat de Schrift ons biedt ... men moet het niet in alle bijzonderheden uitwerken.

Daarna — zo droomt de moderne mens —, na al dat bloedvergieten, zullen de mensen eindelijk verstandig worden, en nooit meer oorlog voeren.

Maar Daniël slaat die schone dromen kapot.

Daarna zal het allerverschrikkelijkste komen.

De "verachte", waar in de tekst die hierboven staat sprake van is (we zullen later zien dat de Antichrist er mee bedoeld is), zal eerst wel "in stilheid komen", om het ene rijk na het andere te bemachtigen, maar dit is slechts het begin van zijn optreden; later zal hij (zoals uit het vervolg blijken zal, vs 40) met al z'n land- en zeestrijdkrachten op de overige wereld losstormen, en alles wat op zijn marsroute ligt, als een wervelwind wegvagen, door het heilige land te bezetten, het heiligdom te ontheiligen en het altaar van het gedurig offer te vervangen door een "verwoestende gruwel" (vs 31).

Ten dele is dit in de historie reeds vervuld.

Antiochus Epifanes — op wie Daniël in de eerste plaats doelde — heeft de Joden zó verschrikkelijk vervolgd, dat het gebed van de lippen geperst werd: "O God, heidenen zijn gekomen in Uw erfenis; zij hebben Jeruzalem tot steenhoop gesteld; zij hebben de dode lichamen Uwer knechten het gevogelte des hemels tot spijs gegeven".

Maar dit was slechts een zwakke schaduw van de huiveringwekkende gedaante van de Antichrist.

De Schrift bevestigt dit op meer dan één bladzijde.

Uit de zee, de in beroering zijnde volkerenzee, ziet Johannes in de Openbaring ook het beest verschijnen.

En de Heiland voorspelde: daarna, na de benauwing van de oorlog, zullen zij u overleveren in de gevangenis en zullen u doden om Mijns naams wil.

Nu is er in deze voorgeschiedenis van de Antichrist één ding heel merkwaardig.

Als we de eerste helft van Daniël 11 nog eens nalezen, bemerken we, dat dit eigenlijk neerkomt op een stukje algemene geschiedenis. Het gaat daar om de opgang en de ondergang der mogendheden. We vragen ons verwonderd af: wat móet dat allemaal in de Bijbel? Daar verwachten we immers iets over de geschiedenis van het koninkrijk Gods? En die verwondering wordt nog groter, als we bemerken, dat er in dit gedeelte over het volk Gods, de kerk, geheel *gezwegen* wordt.

Dit zwijgen betekent echter de *eer* der kerk.

Het zal wel tersond duidelijk zijn, dat de Heilige Geest er geen ogenblik aan gedacht heeft, ons een les in de algemene geschiedenis te geven. Dit is Gods geschiedenis. Deze veldslagen en lotgevallen der volken zouden geheel onvermeld zijn gebleven, als ze niets te maken hadden met het koninkrijk Gods. Evengoed als de geschiedenis der volken nu iets te maken heeft met de kerk. Wat dan? Laat me 't zó eens mogen zeggen: Er is hier telkens sprake van botsingen tussen koningen van het Noorden en van het Zuiden, en daar lag het heilige land geografisch midden tussen in. Daar bewoog zich de geschiedenis om heen. Nu, in veel hoger dan in geografische zin, is de kerk middelpunt der geschiedenis. Om de kerk draait alles. Voor de voltooiing van Zijn raadsplan heeft God de geschiedenis nodig. Daar gebruikt Hij ook de "groten der aarde" voor. Zodra dat plan Gods vervuld is, zet Hij onder de geschiedenis het woord: Einde. Zij is, naar het bekende beeld, het steigerwerk voor de bouw van Gods tempel. Zodra die tempel afgebouwd is, is het steigerwerk niet meer nodig, evenmin als de bouwlieden, zowel de gewillige bouwlieden als die tegen wil en dank. Zó belangrijk is de kerk dus. Daarvoor heeft zich het drama van Golgotha voltrokken. En daarvoor botsen de miljoenenlegers tegen elkaar op. Alles om de kerk. Alleen voor de opbouw der kerk. Al wordt de kerk in 't begin van Daniël 11 en tegenwoordig in de kranten en de oorlogscommuniqués met geen woord genoemd. Wat heerlijk, om bij die kerk te

behoren, bij dat gebouw, dat in eeuwigheid zal rijzen, terwijl men van de koninkrijken dezer wereld straks hun standplaats niet meer vindt.

Anderzijds ligt in dit zwijgen van het volk Gods hier een zijdelings *verwijt*.

De tijd die Daniël hier beschrijft, zo omstreeks de tweede eeuw vóór Christus, was een geestelijk donkere tijd. De stem der profeten werd niet meer gehoord. De verwachting Israëls doofde uit. De kerk verwereldlijkte. De godsdienst verstarde in dode orthodoxie.

Daarom is het mogelijk, dat hier een geschiedenis van oorlog en geweld en ongerechtigheid kan worden beschreven, zonder dat de kerk haar getuigenis doet horen. Het volk Gods zwijgt, en deze bladzijde van de Schrift zwijgt van het volk Gods. Jammer, jammer!

O Sion, gij verkondigster van goede boodschap, klim op een hoge berg, o Jeruzalem, gij verkondigster van goede boodschap, hef uw stem op met macht; hef ze op, vrees niet, zeg tot de steden van Juda: zie, hier is uw God!

De gruwel der verwoesting

En zij zullen het gedurig offer wegnemen, en een verwoestende gruwel stellen.

Daniël 11:31b.

In het tweede deel van hoofdstuk 11, dat we nu gaan bezien, heeft Daniël de levensgang getekend van *Antiochus Epifanes*, de vervolger der Joden en hater van de godsdienst.

Ik leg daar vooraf alle nadruk op, opdat men zich niet te buiten ga aan Zoeklicht-exegese.

Indien iemand namelijk straks gaat vragen: heeft Daniël hier een thans levend persoon op het oog gehad, in wie wij de Antichrist moeten herkennen, dan antwoord ik slechts: Daniël heeft de geweldenaar Antiochus *op het oog gehad*. Wie dus in dit hoofdstuk gaat zoeken naar allerlei trekken en bijzonderheden van de een of andere tijdgenoot, maakt de toepassing van de Schrift los van haar historische achtergrond, en komt op een glibberig pad. Men noeme niet haastig namen en make geen voorbarige conclusies. Alle eeuwen door heeft men gezegd: ziehier is de Antichrist, of ziedaar is hij. Het klopt immers precies! Zo zijn zowel pausen als reformatoren voor de Antichrist aangezien. Men heeft zich in z'n voorbarigheid telkens vergist.

Anderzijds is de persoon die in Daniël 11 getekend wordt, ongetwijfeld *type* en *voorloper* van de Antichrist.

Dit houdt dus in, dat niet alle trekken tot in de kleinste bijzonderheden op de Antichrist zelf toepasselijk zijn. Het gaat om 'n totaalbeeld. Als de Antichrist waarlijk en baarlijk verschenen zal zijn, zal de kerk zeggen: Ik herken hem. Zijn optreden was mij voorzeggd. Zijn listen zijn mij niet onbekend. Ik sta daar niet verrast van te kijken.

Na deze noodzakelijke opmerkingen vooraf keren we tot Daniël terug.

Het eerste wat hij van de toekomstige geweldenaar vertelt, is dat hij een "verachte" is, "dewelke men de koninklijke waardigheid niet zal geven" (vs 21a). Niemand had, zo wil Daniël zeggen, oorspronkelijk een hoge dunk van hem. "Doch hij zal in stilte (d.i. onverhoeds) komen en het koninkrijk door vleierijen bemachtigen" (vs 21b). Het zijn dus "glibberigheden" zoals er eigenlijk staat, die hem de weg tot de triump bereiden, en zodoende (vs 22) "zullen de armen der overstroming overstroomd worden van voor zijn aangezicht, en zij zullen gebroken worden", hetgeen in goed Nederlands zo veel wil zeggen als dat de oppositie die hij ontmoet, vrij spoedig gebroken wordt, "en ook de vorst des Verbonds" (of: de verbonden vorst) (vs 22b), voegt Daniël er lakoniek aan toe. Hij wil er mee zeggen, dat niet alleen tegenstanders maar ook bondgenoten door deze man eenvoudig onder de voet gelopen worden, en het volgende vs (23) laat nòg duidelijker zijn praktijken zien: "Want na de vereniging met hem, zal hij bedrog plegen", en "zo zal hij optrekken en met weinig volks gesterkt worden" (vs 23b) . . . Hij komt aan de macht hoewel hij slechts op een kleine minderheid steunen kan. En, zo voegt vs 24 er aan toe, "met stilheid (zonder dat iemand een kwaad vermoeden heeft) zal hij ook in de vette plaatsen des landschaps komen" . . . Het zijn de vette plaatsen der aarde, waarop hij een begerig oog laat vallen om die te bemachtigen. Bij dit alles rekent hij volledig met het verleden af, want "hij zal doen, wat zijn vaders en de vaders zijner vaders niet gedaan hebben" (vs 24b), terwijl hij als een sociaal weldoener zal worden geëerd: "Roof en buit en goederen zal hij onder hen uitstrooien" (vs 24c).

Intussen blijft het hierbij niet.

Hij neemt ook militaire voorzorgsmaatregelen, daar hij " tegen de vastigheden zijn gedachten denkt" (vs 24d), waarmee natuurlijk bedoeld wordt, dat plannen worden beraamd, om sterke vestingen in te nemen.

Hoe goed deze militaire maatregelen hem te stade komen, blijkt wel, als spoedig daarna een geweldige oorlog uitbreekt.

Daniël voorspelt: "En hij zal zijn kracht en zijn hart verwekken tegen de koning van het Zuiden met een grote heirkracht" (vs 25a).

Deze oorlog eindigt in het voordeel van de geweldenaar.

Niet zozeer, omdat hij militair de meerdere was, maar "hij zal niet bestaan, want zij zullen gedachten tegen hem denken; en die de stukken zijner spijs zullen eten, zullen hem breken, en deszelfs heirkracht zal overstromen" (vs 25c, 26a) .... Het leger van het Zuiden bezwijkt door verraad in eigen kring: we denken als vanzelf aan de klacht: "Zelfs de man die mijn brood at, heeft tegen mij de verzenen verheven".

"En vele verslagenen zullen vallen" — zo klaagt Daniël — want waren de vette plaatsen en de sterke vestingen het offer van vele verslagenen niet waard?

Het nu volgende vs 27 verplaatst ons blijkbaar enige jaren verder in de geschiedenis.

Tussen die twee machtigen die aanvankelijk *tegenover* elkander stonden, is nu een betere verhouding gekomen, althans voor het uiterlijke!

De "harten van deze beide koningen" worden nu in één adem genoemd, en ze hebben plaats genomen aan één tafel.

Want aldus schouwt Daniël in de toekomst: "En het hart van beide deze koningen zal wezen om kwaad te doen, en aan één tafel zullen zij leugenspreken" (vs 27a).

Twee groten der aarde dus, die aan één tafel zitten, maar de innerlijke gezindheid van beiden is, om elkaar "kwaad te doen". De een zint op de ondergang van de ander, en omgekeerd. Maar ze zeggen dit niet. Geen van beide legt z'n hart op tafel. Ze spreken zelfs aangename woorden over en weer, maar deze woorden beantwoorden niet aan hun diepste gevoelens: "aan één tafel zullen zij leugen spreken".

Zo heeft dan deze geweldenaar op allerlei manier, in "stilheid" en door strijd en door leugenachtige verdragen, zich sterk gemaakt "en hij zal in zijn land wederkeren met groot goed" (vs 28a).

Dronken van dit succes, veroorlooft hij zich ook, handelend op te treden tegen het heilig verbond, zoals het slot van vs 28 er aan toevoegt, hetgeen zeggen wil dat hij niet alleen op verovering uit is, maar zijn schennende handen ook slaan zal aan het volk Gods, en zich vergrijpen zal aan hun religie.

Dit zal zelfs het hoofddoel van deze potentaat blijken te zijn.

Wat Daniël er thans van zegt, is nog slechts voorlopig.

Ook hier gaat de Antichrist geleidelijk te werk.

De profeet komt er aanstonds uitvoerig op terug, en zal ons deze vijand Gods in zijn ware aard laten zien.

Eerst moet hij nog iets meedelen van zijn politieke loopbaan, en wel dit: "ter bestemder tijd zal hij wederkeren en tegen het Zuiden komen, doch het zal niet zijn gelijk de eerste, noch gelijk de laatste reize, want er zullen schepen van de Kittieten tegen hem komen, daarom zal hij met smart bewogen worden" (vs 29, 30a).

Er is hier dus sprake van nieuwe krijgsoperaties.

Deze keer is het echter niet gelijk de eerste keer.

Evenals Johannes in de Openbaring gewag maakt van aanvankelijke tegenslag van de Antichrist, doordat een van de koppen van het beest dodelijk gewond werd, zo weet ook Daniël van het keren der kansen. De terugslag is echter niet definitief. Straks zullen we hem weer in volle glorie zien verrijzen, totdat het slot van dit hoofdstuk hem door het ingrijpen van de Christus Zelf smadelijk aan z'n einde ziet komen. Hij wordt echter in zijn stormloop van de triomf 'n ogenblik gestuit. Misschien, zo voorziet Daniël, zou hij het tegen z'n tegenstander nog wel klaar gespeeld hebben, maar tegen een sterke vlootmacht van overzee, "de schepen van de Kittieten", bleek hij tenslotte niet opgewassen.

Zo wordt hij met smart bevangen.

En thans weet hij voorlopig niet beter te doen, dan voort te zetten, wat hij vroeger reeds begonnen was: al z'n woede en gramschap ontaardt hij tegen "het heilig verbond". Immers, aldus gaat Daniël verder, "en hij zal wederkeren, en gram worden tegen het heilig verbond, en hij zal het doen, want wederkerende, zal hij acht geven op de verlaters van het heilig verbond. En dan zullen armen uit hem ontstaan, en zij zullen het heiligdom ontheiligen, en de sterkte, en zij zullen het gedurig offer wegnemen en een verwoestende gruwel stellen" (vs 30b, 31).

Nu komt uit, wie hij waarlijk is.

Met volle kracht keert hij zich tegen het "heilig verbond" . . . Het zijn de inzetten des Verbonds, en vooral de God des Verbonds, die zijn woede hebben opgewekt.

Daniël profeteert nu de verschillende maatregelen, die tegen de kerk des Heren zullen genomen worden.

Allereerst zal hij acht geven op de *verlaters* van het heilig verbond . . . Het zijn de afvalligen, de renegaten, de verraders in eigen kring, aan wie hij zijn bijzondere aandacht schenkt. Immers, wie kan hij beter gebruiken dan deze verraders in een vesting om zijn plannen tot verwoesting der kerk ten uitvoer te brengen.

Vervolgens "zullen *armen* uit hem ontstaan om het heiligdom te ontheiligen" — wat door verraad en list niet wil, zal door de sterke arm worden geprobeerd! O Antichrist, spaar uw geweld maar, want de kinderen Gods zullen zich heus niet verzetten en verboden wapenen vindt ge bij hen niet ... ze weten wel dat ze bestemd zijn om als schapen ter slachting te worden geleid!

Het allerergste is de derde maatregel: "Zij zullen het gedurig offer wegnemen, en een verwoestende gruwel stellen".

Er wordt dus wat weggenomen — en iets anders er voor in de plaats gesteld.

Wat weggenomen wordt is het "gedurig offer" .... De samenkomsten der gelovigen, waar het offer van lof en dank de Here plechtig toegezegd en Hem gedurig gebracht was, zullen onmogelijk gemaakt worden. De kerkgebouwen worden voor afbraak bestemd, of in danspaleizen herschapen. Misschien worden het wel fabrieken. Is dat niet veel economischer? Ze kunnen dan *elke* dag worden gebruikt!

Voor de dienst des Heren komt de "gruwel der verwoesting" in de plaats, te weten de aanbidding van het beest en zijn merkteken.

Ziedaar de verwoester der wereld en de vervolger der kerk, wiens gestalte Daniël reeds aan de avondhemel ziet verschijnen . . . Antiochus Epifanes!

In welk menskind — haast zou men zeggen: duivelskind — zal deze machthebber in de avondstond der wereld herrijzen? Van wie wordt hier de brede slagschaduw vooruitgeworpen? Zullen wij of onze kinderen hem van aangezicht tot aangezicht ontmoeten? Wij weten het niet! Maar weest ook gijlieden bereid!

Intussen — dit gedeelte is nog niet ten einde. Daniël heeft nog meer van hem te vertellen. We willen daar in een volgend hoofdstuk naar luisteren.

En zijn val was groot. . .

En hij zal tot zijn einde komen, en zal geen helper hebben.

Daniël 11:45b.

Deze "hij" van wie Daniël profeteert, dat hij "tot zijn einde komen" zal, is nog altijd de Antichrist.

Tot hoe duizelingwekkende hoogte hij ook stijgen zal, van hem zal *niet* kunnen worden gezegd, dat de koning eeuwig leven zal. Dit privilege bezit Christus alleen. Diens koninkrijk is het enige dat blijft en toekomst heeft. Alle andere rijken verdwijnen. Ook dat van de Antichrist: "hij zal tot zijn einde komen, en zal geen helper hebben".

Hoe hoger iemand klimt, des te dieper valt hij.

We hebben ons reeds eerder bezig gehouden met de hoge vlucht, die de heerschappij van de Antichrist nam, en gaan dit nu aan de hand van het slot van Daniël 11 beëindigen.

Daar staat allereerst: "En die koning zal doen naar zijn welgevallen, en hij zal zichzelf verheffen en groot maken boven alle god, en hij zal tegen de God der goden wonderlijke dingen spreken". Hier blijkt voor de zoveelste maal uit, dat zijn geweld zich niet in de eerste plaats richt tegen mensen, volken en staten, maar tegen God Zelf. Het meest zou hij gloriëren, als hij de Monarch van hemel en aarde uit Zijn geducht paleis kon verdrijven. Het liefst zou hij de hemel ook willen bezetten. Aangezien hij dit niet kan, volstaat hij ermee, zoals Paulus zegt, in de tempel Gods op aarde te gaan zitten en zich aan te stellen alsof hij God is. Om vervolgens van daaruit "wonderlijke dingen", d.i. buitengewone godslastering, uit te braken . . . het wapen der machte-lozen! En God laat dit toe! Nog verschijnt Hij niet blinkende, om deze lasteraar die ieder de mond gesnoerd heeft, op zijn beurt tot zwijgen te brengen. Zelfs voorzegt Daniël: "en hij zal voorspoedig zijn". Dat ook nog! Maar als een dreigend onweer laat hij er op volgen: "totdat de gramschap voleindigd zij; want het is vast besloten en het zal geschieden" (vs 36b). God beidt Zijn tijd. De vervolger der kerk heeft zijn succes niet aan eigen kracht te danken, maar uitsluitend aan het feit, dat Gods raadsplan nog niet vervuld is. Gods gramschap moet eerst vervuld zijn. De kastijding moet haar uitwerking ten volle hebben bereikt. Maar dit zal gebeuren: Hij zal Zijn volk niet eindeloos kastijden, noch eeuwiglijk Zijn gramschap hun doen lijden. Er is een ogenblik in Zijn toorn, maar een eeuwigheid in Zijn goedgunstigheid. Wel moet het volk Gods wegens de verlating van het verbond klagen:

Ach, waarom trekt G'Uw hand dus van ons af, Uw rechterhand, die ons ten steun kan strekken?

Maar het geloofsantwoord volgt ook:

Gij evenwel, Gij blijft Dezelfd', o Heer, Gij zijt van ouds mijn Toeverlaat, mijn Koning, Die uitkomst gaaft en uit Uw hemelwoning Voor ieders oog Uw haat'ren gingt te keer.

Dit is de poëtische omschrijving van Daniëls profetie: "Hij zal voorspoedig zijn, *totdat* de gramschap voleindigd zij; want het is vast besloten, het zal geschieden".

In die tussentijd drukte de hand van de Antichrist zwaar op de wereld en op de kerk.

Hoor slechts, wat Daniël zegt:

"Op de goden zijner voorvaderen zal hij geen acht geven, noch op de begeerte der vrouwen" (vs 37a). Zijn regiem luidt dus een tijdperk van volkomen godsdienstloosheid in. Niet slechts zal de voorvaderlijke godsdienst hem volkomen koud laten, maar hij zal ook elke uitoefening daarvan ten strengste verbieden. Daar is hij Antichrist voor. Hij is geen mens die noch koud is noch heet. Hij blaakt van vijandschap tegen *elke* godsdienst. En eveneens tegen alle goddelijke *ordinantiën*. Daarom staat er zo eigenaardig bij, dat hij ook geen acht zal geven "op de begeerte der vrouwen". God had in het paradijs gezegd tot de vrouw: "tot uw man zal uw *begeerte* zijn", maar dit gebod Gods zal de Antichrist wèl wederstaan. De huwelijksmoraal zal tot de versleten instellingen gaan behoren. Wat vroeger een deugd heette, zal als ondeugd worden uitgekreten. Deze ontwikkeling der dingen is niet te verwonderen.

Als de godsdienst wordt afgeschaft, wankelt ook de moraal op haar grondvesten.

Intussen wordt toch niet *elke* godsdienst afgeschaft.

Aan één godsdienst zal een plaats, en zelfs een ereplaats worden gegeven . . . het is de eredienst van het *geweld*.

Immers, zo gaat Daniël verder, "hij zal in hun plaats de god Maüzzim eren", "eren met goud en met zilver, en met kostelijk gesteente en met gewenste dingen" (vs 38).

De god Maüzzim betekent zoveel als "de god der oorlogen".

Het is de oorlogsgod, voor wiens altaar hij niet slechts eerbiedig neerknielt, maar voor wie ook onmetelijke offers en belastingen moeten opgebracht: goud en zilver en kostelijk gesteente en gewenste dingen. De wereld zal één reusachtige vesting lijken: de universele tempel van de god Maüzzim. Officieren en soldaten zijn de ambtsdragers en koorknepen; het gebulder van kanonnen en het geronk der motoren vormen de litanie in de vestingtempel. Morituri te salutant, zij die gaan sterven groeten u, o Maüzzim, god der vestingen!

Geen wonder, dat hij aan deze "vreemde god" toeschrijft zijn geweldig succes, dat alle "vastigheden der sterkten" in zijn handen vallen (vs 39a).

In deze antichristelijke staat is de natuur ook al weer sterker dan de leer.

Want ondanks het feit dat hij, de Antichrist, heeft gefulmineerd tegen de corruptie van het oude staatsbestel, zal hij de beste baantjes geven aan zijn gunstelingen, en de schoonste landerijen geven aan intriganten . . . dat is wel de zin van het slot van vs 39: "Degenen die hij kennen zal, zal hij de eer vermenigvuldigen, en hij zal ze doen heersen over velen, en hij zal het land uitdelen om prijs".

Stormenderhand zal hij nu voorts heel de wereld veroveren. Het rijk van de Antichrist zal een wereldrijk zijn. Hij komt, ziet en overwint. Volk na volk en natie na natie buigt zich onder zijn grimmige scepter. Eerst misschien met verbeterde woede, maar langzamerhand komt er een kentering, zodat Johannes in de Openbaring kan schrijven: "Heel de wereld verwondert zich achter het beest".

Daniël beschrijft dit succes.

Als de oude vijanden nog eens de kop opsteken, en al hun landen zeestrijdkrachten tegen hem inzetten "met wagens, en met ruiters en met veel schepen" (vs 40a), dan zal hij "in die landen komen, en hij zal ze overstromen en doortrekken" (vs 40b). Men krijgt uit deze bondige beschrijving van Daniël de indruk, dat het in verrassend korte tijd met die vijandige macht gedaan is. Eveneens krijgt men een indruk van de enorme numerieke meerderheid van de "zonen van Maüzzim": "hij zal ze *overstromen* en *doortrekken*". Men weet niet, waar ze zo gauw vandaan komen, de onafzienbare colonnes. Als sprinkhanen overstromen ze de

landen. En ze trekken maar door, al maar door!

„En hij zal komen in het land des sieraads" (vs 41a), voegt Daniël er zo tussen haakjes nog even weer bij. En daar volgt dan weer op: "en vele landen zullen nedergeworpen worden". "En hij zal zijn hand aan de landen leggen, ook het land van Egypte zal niet ontkomen" (vs 42). Toemaar, Egypte ook al! "En die van Lybië en de Moren zullen in zijn gangen wezen" (vs 43). Ook die koloniën dus! Allemaal goed en wel! Maar dat "land des sieraads", het *heilige* land, weet ge, dat zat Daniël toch maar danig dwars! Dat hij daar ook zijn voet op zetten zal! Het staat er, zei ik, zo even tussen haakjes bij! Maar daar is het hem *feitelijk* om te doen. Al die landen, en die "verborgen schatten des gouds en des zilvers" (vs 43) zijn wel mooi meegenomen, en kunnen goed dienen als oorlogsbuit, maar het land en het volk des Heren, de kerk van Christus er onder te krijgen, dat is de sluitsteen van zijn antichristelijk systeem! Daar is hij tenslotte ook Antichrist voor!

Dat dit zo is, bewijst de merkwaardige aantekening in vs 41: "Doch déze zullen zijn hand ontkomen: Edom en Moab, en de eerstelingen der kinderen Ammons".

Dat zijn in de lange rij der geknechte natiën de enigen, die onder zijn scepter *niet* zuchten.

Waarom ontziet hij hen juist?

Ieder die geen vreemdeling is in de Schrift, weet het antwoord. Edom, Moab en Ammon waren juist de ervvijanden van het volk Gods!

Het zijn de kinderen Gods en allen die met hen sympathiseren, die het ijzeren geweld van de Antichrist moeten voelen. Het zijn hun verklaarde vijanden, aan wie een betrekkelijke zelfstandigheid wordt gelaten. Achter de keur zijner gunstelingen grijnst het ware gelaat van de Antichrist. Daar is hij ook Antichrist voor!

Wie hoog klimt, zal diep vallen, zeiden we in het begin, en hierboven staat: zijn val was groot.

Dat blijkt nu.

"Maar de geruchten van het Oosten en het Noorden zullen hem verschrikken; daarom zal hij uittrekken met grote grimmigheid, om velen te verdelgen en te verbannen. En hij zal de tenten van zijn paleis planten tussen de zeeën (de grote zee, d.i. de Middellandse Zee) en de berg des heiligen sieraads (de berg Sion) en hij zal tot zijn einde komen en zal geen helper hebben" (vs 44, 45).

De allernaaste aanleiding tot zijn val is het "gerucht" . . . staatsvijand no. 1. Wat deze geruchten inhielden, wordt niet gezegd: misschien wel revolutie in eigen land. Dan trekt hij uit "om te verdelgen en te verbannen", bezigheden die hem bijzonder goed liggen. Maar het geeft dit keer niet veel. Terwijl nog zijn kostbare tent die bijna een paleis leek, gespannen staat in het hoofdkwartier tussen Middellandse Zee en Jeruzalem, komt plotseling het einde. Het komt even bliksemsnel als zijn opgang. *Hoe* dit gebeurt, zegt Daniël niet. Alleen maar, dat hij tot zijn einde komt, en geen helper heeft. We weten het "hoe" van elders uit de Schrift. Het zal de Christus Zelf zijn, Die voor zijn verschrikte ogen verschijnt, en Die hem zal verdoen door de adem Zijnsmonds. Plotseling! Catastrophaal! Geweldig!

Maranatha, Jezus komt!
Jezus komt, Hij is gekomen.
Altijd voller wordt het licht.
Heiligende stralen stromen
Van Zijn vriendelijk aangezicht.

Als iemand vraagt, hoe het mogelijk is, dat de Antichrist, wiens leven één stijgend succes

was, zo onverwacht aan z'n einde komt, dan is het antwoord eenvoudig. Hij had zich gekeerd tegen het "heilig verbond". Dat is het verbond tussen God en Zijn volk. En dat verbond is onverbreekelijk. Volken zijn te overwinnen, en hun verbonden zijn uiteen te slaan. Maar tegen het "heilig verbond" loopt tenslotte ieder, ook de machtigste, zich te pletter. Daar kan zelfs de duivel niet tegen op. Al wankelen dan de bergen, en waggelen de heuvels, dit verbond kan niet wankelen. Dit heilig verbond is een veilig verbond voor de kerk, het land des sieraads. De Antichrist moge er tijdelijk zijn tent spannen, maar hij moet het veld ruimen. De eindoverwinning is aan de kerk, niet omdat ze zo sterk is, maar omdat ze de allersterkste en allertrouwste Bondgenoot heeft.

Het is krachtens dit verbond, dat straks de hemelen zich scheuren, en dan?

Dan wordt genâ van *waarheid* blij ontmoet,
De *vrede* met een kus van 't recht begroet.
Dan spruit de *trouw* uit d' aarde blij omhoog,
Gerechtigheid ziet neer van 's hemels boog.

De grote verlossing

En te dien tijde zal Michaël opstaan, die grote vorst, die voor de kinderen uws volks staat; als het zulk een tijd der benauwdheid zijn zal, als er niet geweest is, tot op die tijd toe; en te dien tijde zal uw volk verlost worden, al wie bevonden wordt geschreven te zijn in het boek. En velen dergenen, die in het stof der aarde slapen, zullen ontwaken, dezen ten eeuwigen leven en genen tot versmaadheden en tot eeuwige afgrijzing. De leraars nu zullen blinken als de glans des uitspansels, en die er velen rechtvaardigen, gelijk de sterren, altoos en eeuwiglijk.

En gij, Daniël, sluit deze woorden toe, en verzegel dit boek tot de tijd van het einde; velen zullen het naspeuren, en de wetenschap zal vermenigvuldigd worden. Daniël 12:1-4.

Er zijn in dit boek allerlei verschrikkelijke dingen geprofeteerd: oorlogen en volkerenbewegingen en dit alles uitlopend op het regiem van de Antichrist, waaronder met name de *kerk* zuchten zal.

Dit *kan* natuurlijk het einde niet wezen.

De vijand van Gods kerk kan en mag nooit het laatste woord hebben!

Ook het boek Daniël is evangelie, blijde boodschap, verkondiging van de triumpf van Christus!

Vandaar dat het slothoofdstuk het lied der verlossing zingt in woorden, die bijna in het Nieuwe Testament konden staan: "Te dien tijde zal uw volk verlost worden, al wie bevonden wordt geschreven te zijn in het boek. En velen van degenen die in het stof der aarde slapen, zullen ontwaken!"

Om het licht der verlossing te schoner te doen schitteren, laat Daniël nog eenmaal de donkere achtergrond zien: "Als het zulk een tijd der benauwdheid zal zijn, als er niet geweest is", sinds dat er een volk geweest is, "tot op die tijd toe!" Deze sombere profetie wijst via Antiochus Epifanes naar de grote verdrukking onder de Antichrist heen. De Heiland heeft dit Zelf zo verstaan, als Hij in bewoordingen, die kennelijk aan Daniël ontleend zijn, aldus spreekt: . . . "Want alsdan zal er grote verdrukking wezen, hoedanige er niet is geweest van het begin der wereld tot nu toe, en ook niet zijn zal. En zo die dagen niet verkort werden, geen vlees zou behouden worden" (Matth. 24:21, 22a).

De nood zal tegen het einde der dagen dus zeer groot worden.

Naar de kerk kunnen we niet meer gaan, om uit de gemeenschap met God en met elkander kracht te putten, want de openbare eredienst zal niet meer mogelijk wezen. Die Christus belijden, zullen geboycot worden, omdat alleen kopen en verkopen kan die het merkteken van het "beest" draagt. De ontzettendste tonelen van Godslastering zullen Gods kinderen dagelijks moeten aanschouwen. De martelvuren zullen opnieuw branden.

Maar, hoe donker ook Gods weg moog' wezen, Gods kerk zal niet bezwijken, en Hij zal niet

toelaten dat Zijn heiligen de verderving zien . . . "Te dien tijde zal uw volk verlost worden".

Het is geen ogenblik twijfelachtig, aan wie die verlossing te danken is.

Niet aan de geloofsmoed en de volharding der heiligen zelf, maar uitsluitend aan Christus.

Maar het is evenzeer waar, dat Christus, om de Zijnen tot het einde toe te bewaren en te doen volharden, gebruik maakt van middelen. De *gewone* middelen zijn Woord en Sacrament. Laten wij *ze buitengewoon* waarderen, want straks vallen ze weg. In de tijd die Daniël hier beschrijft, zal van bediening van Woord en Sacrament geen sprake meer zijn. Maar in die buitengewone tijd beschikt de Here dan over buitengewone middelen. Opdat Zijn kerk onder de druk niet bezwijkt. Als alle wegen van rechts en links, naar voren en naar achteren zijn afgesneden, blijft de weg naar boven open. Vandaar zendt Hij dan Zijn engelen als hemelse hulptroepen . . . "Te dien tijde zal Michaël opstaan, die grote vorst, die voor de kinderen uws volks staat". Dat Michaël met zijn legergroep "voor de kinderen uws volks" staat, wil zeggen, dat hij de speciale opdracht heeft om de kerk des Heren te beschermen. Op het juiste moment voegen deze hemelse legioenen zich bij de vermoeide strijders op aarde. *Hoe* die hulp wordt geboden, zegt Daniël met geen woord. Maar zoals de boze geesten op *onzichtbare* wijze de kinderen dezer wereld beïnvloeden, zullen deze engelen de heiligen der laatste dagen wel bezielen en aangorden met schier bovenmenselijke geloofskracht. Zoals de engel in Gethsemané Jezus sterkte, worden Jezus' volgelingen, als zij de kruisweg worden opgesleept, in staat gesteld de lijdensbeker te drinken.

Er *zijn* dus nog engelen in de lucht, en niet slechts geestelijke boosheden, mitsgaders bommenwerpers en jagers. Denkt nu werkelijk iemand, dat Gods onverwinb're legermacht slaapt, als alle boosheden in de lucht gemobiliseerd zijn tegen de slachschapen Christi? *Ze zijn* er, die lichtende gestalten, ofschoon we ze niet kunnen zien. Wie zal zeggen, hoeveel we reeds aan hen te danken hadden, en aan hoeveel gevaren we door hùn tussenkomst ontsnapten! Of nee, aan die engelen danken we dat niet, maar zoals gezegd, aan Christus.

Hij weigerde de dienst der legioenen die achter het wolkengordijn opgesteld stonden, opdat ze uitgezonden zouden worden tot dienst dergenen, die de zaligheid beërven zullen. *Hij* streed met alle duivelen, opdat wij om Christus' wil door engelen omringd zouden zijn. Zij houden over ons de wacht. Zij drijven de boze geesten op de vlucht; zij richten ons oog naar de hemel. En als de laatste strijd gestreden is, dragen zij Gods kinderen in Abrahams schoot.

Zij die aan deze grote verlossing deel hebben, worden door Daniël gekarakteriseerd als degenen "die bevonden worden geschreven te zijn in het boek". Hèt boek, dat is natuurlijk het boek des levens des Lams. Jezus spreekt van namen, geschreven in de hemelen. In dat boek in de hemel staan dus de namen van hen die God als de Zijnen kent, en niet die wij er mogelijk voor houden. Want de *mens* ziet aan, wat voor ogen is, doch de *Here* ziet het hart aan. Het zijn intussen *zondaren*, aan wie dit onschatbaar voorrecht ten deel valt, want het is het boek des Lams ... Zij die er in voorkomen hebben dat niet aan zichzelf maar aan het Lam te danken, Wiens bloed reinigt van alle zonden. Niemand, wiens naam in de hemelen geschreven is, heeft dus reden een hoge borst op te zetten. We kunnen ons er hoogstens over *verblijden*, zegt de Heiland, en ons zeer verbazen over dit wonder Gods, dat zèlfs onze namen geschreven staan in het boek.

Een copie van dit boek in de hemel is het "boek des levens" op de aarde: de Bijbel. Het eerste is onleesbaar, het tweede leesbaar. Zo dikwijls we daarin voor "zondaar" of goddeloze" aan onszelf denken, hebben we onze eigen naam er duidelijk in gelezen.

Hoe groot de verlossing wel is, die de kerk des Heren ten deel valt, blijkt uit hetgeen nu volgt: "En velen van degenen die in het stof der aarde slapen, zullen ontwaken, dezen ten eeuwigen leven, en genen tot versmaadheden en tot eeuwige afgrijzing".

Door een dubbele tegenstelling tekent de profeet dus de heerlijkheid der kinderen Gods.

De eerste tegenstelling is die van de *dood*.

Zij slapen in het stof der aarde. In troosteloze eentonigheid worden graven gedolven. Nauwelijks is hier de bron van tranen gedroogd, of zij ontspringt elders. Maar hoor! daar klinkt de laatste bazuin! En die in het stof der aarde slapen, zullen ontwaken. En welk een ontwaken op die heerlijke morgen, waar geen avond meer op volgt, en waarop niet het zondaarskleed doch het gewaad der heiligen mag aangetrokken.

Hoe geheel anders — en dat is de tweede tegenstelling — is het lot der ongelovigen, die ontwaken tot versmaadheden en tot eeuwige afgrijzing. Zij krijgen ook hun lichamen terug, maar geen verheerlijkte, doch gedrochtelijke lichamen, waarin de zonde in al haar afschuwelijkheid zich aftekent . . . tot afgrijzing!

"De leraars nu zullen blinken als de glans des uitspansels" . . . Daarmee heeft Daniël geen grafschrift voor "herders en leraars" geschreven. Er staat eigenlijk de "verstandigen" en bedoeld zijn zij die in de dagen van verdrukking getrouw blijven door ook van de Heiland te getuigen. Het kunnen dus heel eenvoudige mensen zijn; "zij rechtvaardigen er velen" voegt de profeet er aan toe: door hun godzalige wandel worden ook hun naasten voor Christus gewonnen! En nu krijgen zij bij de opstanding geen aparte heerlijkheid, maar blinkende als de glans des uitspansels gelijk de sterren, worden ze nu ten volle openbaar als wat ze hier in beginsel waren: leidsterren, die de scheepvaarders de weg gewezen hebben naar het grote, verre land aan de overzijde.

"En gij, Daniël, sluit deze woorden toe, en vergezel dit boek, tot de tijd van het einde".

De bedoeling van deze goddelijke opdracht is natuurlijk niet, de inhoud van dit boek geheim te houden, maar goed te verzegelen of te bewaren als een kostbaar document. Zoals men stukken van waarde in een kluis bergt. Dit moet geschieden "tot de tijd van het einde". Als de eindtijd werkelijk aangebroken is, en de dag der benauwing daar, dan "zullen velen het naspeuren". Het Woord van God wil niet maar even vluchtig gelezen zijn, of en passant bij tafel ter hand genomen. Men moet het "naspeuren". Nauwkeurig en heilbegerig! En alleen in die weg, voorzegt Daniël, "zal de wetenschap vermenigvuldigd worden". Men zal z'n wetenschap of kennis van de leidingen Gods met Zijn volk in de historie op ongemene wijze verrijken, en daaruit troost putten voor het donkere heden. En zelfs in die dag der benauwdheid zal de kerk des Heren zingen:

'k Zal gedenken, hoe voor dezen
Ons de Heer heeft gunst bewezen;
'k Zal de wond'ren gadeslaan,
Die Gij hebt van ouds gedaan.
'k Zal nauwkeurig op Uw werken
En derzelve uitkomst merken,
En in plaats van bitt're klacht
Daarvan spreken dag en nacht.

Tot hoelang?

Tot hoe lang zal het zijn, dat er een einde van deze wonderen zal wezen?

Daniël 12:6b.

Met grote vreugde heeft Daniël ongetwijfeld geluisterd naar de boodschap der grote verlossing voor zijn volk (vs 1b), maar met even grote smart heeft hij vernomen, dat er 'n periode van grote benauwdheid aan vooraf zou gaan (vs 1a) en dit doet hem thans bezorgd informeren hoelang deze verschrikkelijke antichristelijke periode duren zou: "Tot hoelang zal het zijn, dat er een einde van deze wonderen zal wezen?" Van "wonderen" spreekt hij daarbij terecht, omdat het immers wonderlijk en onverklaarbaar scheen, dat de Here Zijn volk schier aan de ondergang prijsgeven zou.

De profeet ontvangt op zijn vraag prompt het antwoord.

"Na een bestemde tijd, bestemde tijden, en een helft, en als hij zal voleindigd hebben te verstrooien de hand des heiligen volks (zullen) al deze dingen voleindigd worden" (vs 7b).

Of dit antwoord Daniël volkomen bevredigd heeft, is 'n andere kwestie. Het is in elk geval een antwoord, en zelfs meer dan dat, omdat hij niet alleen bescheid krijgt over de *duur*, maar ook over de *aard* van die tijd der benauwdheid.

De periode van verdrukking der kerk onder de Antichrist wordt namelijk aldus gepreciseerd: . . . "dat hij (nl. de Antichrist) zal voleindigen (d.i. tot het einde toe doorgaan zal met) te verstrooien de hand des heiligen volks". Een andere vertaling, die de zin nog beter doet uitkomen, luidt: . . . "als de verbrijzelaar, of de moker, aan de macht van het heilige volk een eind zal gemaakt hebben".

Het heilige volk is, zoals vanzelf spreekt, de heilige, christelijke kerk, en van deze kerk wordt hier nu verklaard, dat ze een *macht* is in deze wereld. Een *geestelijke* macht natuurlijk. Het geloof oefent macht waar het komt, en heeft een herscheppende invloed op alle kringen der samenleving.

Deze macht kan de Antichrist niet dulden.

Zij staat namelijk zijn aspiraties niet alleen in de weg, maar velt er ook een vernietigend vonnis over. Derhalve rust de Antichrist niet, voordat hij deze macht der kerk heeft verbroken, haar invloed tot nul gereduceerd, of zoals de Statenvertaling zegt: de hand des heiligen volks heeft verstrooid. Deze aanval op de kerk zal volgens de nieuwe vertaling, die van een "moker" spreekt, een vernietigend karakter dragen. De leidlieden der kerk worden van hun post ontheven of gevangen gezet. Aan alle voorlichting door woord en geschrift wordt een einde gemaakt. Van enige invloed door de kerk op het volksleven mag geen sprake meer zijn. Zo wordt de "hand" van het heilige volk slap. Het zijn machteloze handen. Toch niet hélemaal. Die handen te *vouwen* kan niémand beletten. En dat blijft haar uiterste kracht.

Dit is het dus, wat Daniël verneemt over de *aard* van de antichristelijke tijd.

En wat de *duur* betreft: het einde dezer verdrukking zal komen "na een bestemde tijd, bestemde tijden, en een helft".

Deze aanwijzing is, zoals men merkt, wel zeer vaag, en men zou zo zeggen, dat Daniël er niet veel wijzer door geworden is. Dit vermoeden is juist, want hij herhaalt nog eens z'n vraag in vs 8: "Dit hoorde ik, doch ik verstond het niet, en ik zeide: mijn Heer, wat zal het

einde zijn van deze dingen?"

In zekere zin betekent het antwoord dan ook een *afwijzing*.

Zelfs voor profeten, die een diepe blik in de toekomst mogen slaan, zijn er grenzen. Jezus zeide: . . . "van die ure weet niemand", en hoe zou dan deze engel het precies kunnen zeggen? Zo wordt Daniël onthouden, wat hij niet *behoeft* te weten, maar anderzijds wordt hem juist zoveel geopenbaard, als hij *moet* weten. De mededeling van een bestemde tijd, tijden en de helft, heeft namelijk diepere zin. Het eerste: een bestemde tijd, is een verwijzing naar de *vestiging* der antichristelijke heerschappij. Heeft deze eenmaal vaste voet gekregen, dan komt een tweede periode van dit rijk. Dit zijn de "tijden". Het oorspronkelijke woord betekent eigenlijk: een dubbele tijd, en dit wijst er op, dat in deze periode de last verdubbeld, en de druk eens zoveel zwaarder wordt. Van de beloften van vrede en voorspoed merkt althans de *kerk* niets. Integendeel! Het leed wordt nog veel groter. Maar nog is het einde niet. Een derde periode breekt aan, en in die laatste periode zal aan de macht der kerk voorgoed een eind worden gemaakt, en haar invloed finaal gebroken. Maar als dan de nood op het hoogst is, is de redding nabij. Op het toppunt van zijn macht wordt de Antichrist plotseling neergeveld. *Midden* in zijn woeden wordt hij door de adem van Christus' mond vernietigd. Dit is de rijke symboliek van de slotwoorden: . . . "en een *helft*" — de tirannie wordt, om zo te zeggen, middendoor gebroken.

Dit moet Daniël voldoende zijn.

Of hij al precies cijfers en getallen weet, baat hem toch niets, maar van één ding moet hij verzekerd zijn:

Al staat de zee ook hol en hoog
En zweept de storm ons voort,
Wij hebben 's Vaders Zoon aan boord
En 't veilig strand voor 't oog.

De "hand des heiligen volks" moge dan verbroken worden, maar

Des Heren sterke rechterhand
Doet door haar daân de wereld beven,
Houdt door haar kracht Gods volk in stand.

Het was dan ook niet toevallig, dat de engel die deze dingen verkondigde, stond *boven de rivier*. De rivieren of de wateren zijn in Gods Woord beeld van de volkerenmacht. Deze rivieren mogen menen Gods volk te kunnen overstromen, maar de Here zetelt bóven de rivieren en zit op de grote wateren, Here der heirscharen is Zijn naam. Bovendien bevestigde de engel Zijn beloften met een eed, door te zweren bij Hem Die eeuwig leeft. Nu is de zaak volkómen in orde, en is de zaak der kerk Gods zaak geworden, en zou haar vernietiging *Zijn* vernietiging betekenen. En dit kan niet. De Here laat de Zijnen, naar het woord van Luther, soms wel zinken, maar niet verdrinken.

We wezen er reeds op, dat de profeet, ook na het uitvoerig antwoord van de engel, z'n vraag herhaald heeft. Ook de profeten zijn soms hardleerse mensen . . . "Dit hoorde ik, doch ik verstond het niet, en ik zeide: mijn Heer, wat zal het einde zijn van deze dingen?" (vs 8).

Daniël had nu ten antwoord kunnen krijgen: zwijg nu maar, want wat ik gezegd heb, is genoeg.

Maar tòch gaat de engel er nog weer op in.

Hij zeide: "Ga henen, Daniël, want deze woorden zijn toegesloten en verzegeld tot de tijd van het einde" (vs 9).

We mogen voor dit geduldige antwoord dankbaar zijn, omdat aan de voorgaande verzekering, dat er doorkomen aan is (wat die tijd der benauwdheid betreft namelijk) nog toegevoegd wordt, *hoe* dit mogelijk zal zijn.

Ga henen, Daniël, ga nu maar rustig uw pad verder, *want!* Want wat? Want. . . "deze woorden zijn toegesloten en verzegeld tot de tijd van het einde". Dit is een rijke bemoediging. Daniël, ze zullen uw brood, uw kerken, uw leven u desnoods kunnen afnemen, maar Mijn Woord en beloften nooit. Die zijn verzegeld en goed bewaard. Dat is Frans voor 'n ieder, die het *Woord* Gods niet als hoofdzaak maar als bijzaak beschouwde. Hij denkt: van dat Woord kan ik niet eten. Geef mij m'n boterham maar. Doch dit is verkondiging van grote blijdschap voor allen, die de kracht en de troost van dat Woord hebben ervaren. Zij zeggen: Here, ik dank U, dat in nood en dood niets mij van Uw Woord althans ontroven kan. Zólang zie ik nog Uw vriendelijk aangezicht, en voel ik Uw handdruk. En dat is mij genoeg.

Aan het slot van zijn antwoord heeft de engel die met Daniël sprak nog gezegd, dat de duur der antichristelijke periode zou zijn duizend tweehonderd en negentig dagen, maar dat welgelukzalig zou zijn die verwachtte en raakte tot duizend driehonderd vijf en dertig dagen.

Dit zijn vrij mysterieuze woorden.

Reeds eerder merkten we op, dat er met cijfers en getallen niets te beginnen valt, om de dag des Heren te berekenen. Dat kan dus hier de bedoeling ook niet wezen. De Bijbel spreekt ook nu zinnebeeldige taal. En wie dan vraagt naar de zin dezer woorden, valt reeds terstond op, dat nú de eindstrijd in *dagen* wordt berekend. En dat die dagen ook *geteld* worden. Geteld kunnen worden dus. En zo wordt ons duidelijk te verstaan gegeven, dat de verdrukking der kerk geen onafzienbare reeks van eeuwen is, maar 'n kwestie van *dagen*. Wacht op de Heer, godvruchtige schaar, houd moed. Het zullen wel benauwde dagen zijn, maar dan toch dagen. Ge kunt ze op de kalender aftellen. Houd moed! Welgelukzalig is hij, die er doorheen komt, en raakt tot de duizend driehonderd vijf en dertig. De Here Jezus ontdoet deze profetische woorden van hun zinnebeeldige inkleding, door kort en klaar de *gedachte* aldus voor onze consciëntie te leggen: "Wie volharden zal tot het einde, zal zalig worden".

Het boek Daniël eindigt op een heel merkwaardige manier.

Aldus: "Maar gij, ga heen tot het einde, want gij zult rusten en gij zult opstaan in uw lot, in het einde der dagen".

Deze slotwoorden bevatten dus een aansporing en een belofte; een aansporing om heen te gaan, of voort te gaan, z'n levensstrijd voort te zetten en te volharden tot het einde; en de belofte dat hij aan het einde der dagen zijn "lot", zijn aandeel in de erfenis der heiligen zou verkrijgen.

Dit persoonlijk woord is wel een zeer aangrijpend slot, juist van dit boek.

Het onthulde ons het raadsplan Gods met deze wereld en met Zijn kerk.

Het schilderde in aangrijpende taal de grote strijd tussen Christus en Antichrist.

Zeer vreselijke en tegelijk heerlijke dingen werden geopenbaard van "het laatst der dagen".

En nu tenslotte dit persoonlijke, intieme woord voor Daniël zelf bestemd — het wil zoveel zeggen als dit: verlies u nu niet in allerlei interessante vragen; vergenoeg u er niet mee, dat uw inzicht in de profetie op vele punten verhelderd is. Dat is allemaal wel nuttig en nodig, maar laat het toch vooral persoonlijk op u inwerken, en vraag u af: wat heeft de Here *mij* daarin te zeggen gehad.

Dan hebt ge dit boek pas goed verstaan.

Met deze bedoeling zijn ook deze bladzijden geschreven.

En mochten ze ooit nog eens op de index geplaatst worden, het *Woord* van God Zelf blijft tot in eeuwigheid en Jezus Christus is gister en heden dezelfde en tot in eeuwigheid. Amen.